

ΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 585
Παρασκευή
1 Σεπτεμβρίου 1995
Δρχ. 400

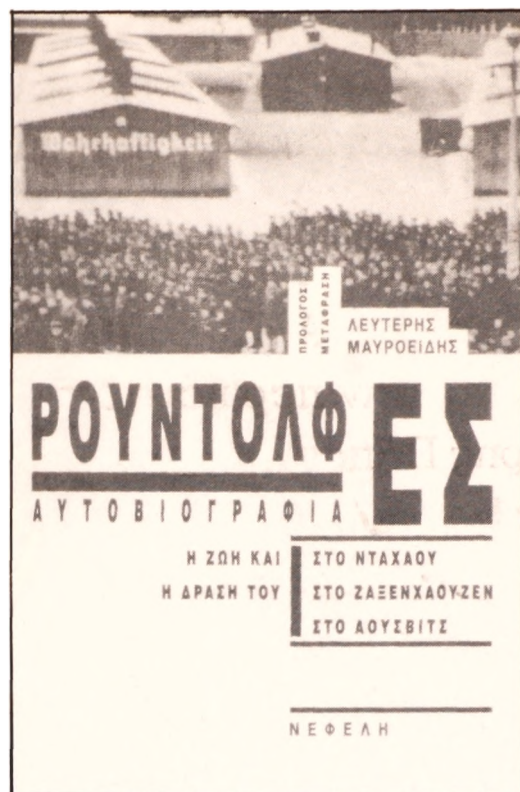
αντίο
ΗΓΩ
ΒΡΑΤΤ

Ρούντολφ Ες

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ
ΣΤΟ ΝΤΑΧΑΟΥ ΣΤΟ ΖΑΞΕΝΧΑΟΥΖΕΝ ΣΤΟ ΑΟΥΣΒΙΤΣ

... Μια γυναίκα ήρθε κοντά μου και μου ψιθύρισε, δείχνοντας τα τέσσερα παιδιά της που είχαν πιάσει με αγάπη από τα χεράκια το μικρότερο για να το περάσουν από ένα ανώμαλο σημείο του εδάφους: «Πού θα βρείτε τη δύναμη για να μπορέσετε να σκοτώσετε αυτά τα πανέμορφα γλυκά παιδάκια; Δεν έχετε καρδιά;»

Από καιρό σε καιρό συνέβαινε γυναίκες να βγάζουν ξαφνικά καθώς γδύνονταν σπαραχτικές κραυγές, τραβούσαν τα μαλλιά τους, συμπεριφέρονταν σαν παραφρονημένες. Τότε τις τραβούσαν γρήγορα, τις πήγαιναν πίσω από το κτίσμα και τις σκότωναν με έναν πυροβολισμό στον αυχένα, από πιστόλι μικρού διαμετρήματος. Είδα μια γυναίκα τη στιγμή που έκλειναν οι πόρτες του θαλάμου να προσπαθεί να σπρώξει τα παιδιά της έξω και να φωνάζει κλαίγοντας: «Αφήστε τουλάχιστον τα παιδιά μου να ζήσουν!»

Με στυγνό και εφιαλτικά ακριβές ύφος, ο δήμιος των στρατοπέδων Νταχάου, Ζαξενχάουζεν και 'Αουσβιτς, **Ρούντολφ Ες**, αφηγείται τις μαζικές εξοντώσεις των Εβραίων, των Ρώσων, των Τσιγγάνων, των ομοφυλοφίλων, των κομμουνιστών, των μαρτύρων του Ιεχωβά, όπως επίσης και τους μηχανισμούς μετατροπής των ανθρώπων σε μηχανές θανάτου.

...ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΤΕΙ

*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

ΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

TAMI DEN GYRIZEI...

ΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

επιστρέφουν και άλλοι
Όπως θα διαπιστώσετε, η
ύσων έχουν δραπετεύσει
ές διακοπές έχει αλλάξει·
υσιάζουν όμως κάποιες
μόνιμες στήλες.

EEG YAAO
EKITEO MOY HUGO PRATT

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΤΙΟ ΗΥΓΟ ΠΡΑΤΤ... Ο άνθρωπος που ενηλικίωσε την τέχνη των κόμικς, ο καλλιτέχνης που «εμψύκωσε» τον Κόρτο Μαλτέζε, ο Ούγκο Πραττ πέθανε – κι εγώ δεν αισθάνομαι καλά τελευταία. Το **ΑΝΤΙ**, σήμερα, εικονογραφείται (με εξαίρεση τα θέματα η εικονογράφηση των οποίων είναι συστατικό στοιχείο τους) από βινιέτες του εικονογράφου. Και ένα μικρό αφιέρωμα στο έργο του. ΣΕΛ. 47

ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ Πίσω από τους κοινούς τόπους για την περιπέτεια των ναυπηγείων Ελευσίνας. Γράφει ο Λευτέρης Παπαγιαννάκης. ΣΕΛ. 12. **Η ΜΕΘΗ ΤΟΥ ΒΥΘΟΥ Ο Μανώλης Βασιλάκης** γράφει για τη σύζυγο του πρωθυπουργού. ΣΕΛ. 18. Και ένα ρεπορτάζ για το πώς έγινε η συλλογή του Μουσείου Φλωρίνης χωρίς τη γνώση των δημιουργών τους. ΣΕΛ. 52.

ΕΝΟΨΕΙ ΜΙΑΣ ΑΓΡΙΑΣ ΕΙΡΗΝΗΣ Επιτόπιο ρεπορτάζ για τις τελευταίες εξελίξεις στο Γιουγκοσλαβικό. Γράφει ο Μπάμπης Μπίκας. ΣΕΛ. 47.

ΑΝΤΙ• ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΦΗΜΙΣΕΙΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου - **ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:** Βασίλης Μπάλλας - **MONTAZ:** Τασία Λεβόν

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΠΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 4.100 δρχ., Ετήσια 8.200 δρχ., Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 30.000 δρχ. Φοιτητική ετήσια: 7.000 δρχ.

ΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ: Εξαμ.: 30 δολ., Ετήσια: 60 δολ., **ΗΠΙΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:** Εξαμ. 35 δολ., ετήσια 70 δολ.

ΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα **ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ:** ΔΡΧ. 400, **ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ:** ΔΡΧ. 600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας περιοδικό ANTI, για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε. Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΩΝ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ των Ναυπηγείων –και εκείνων της Ελευσίνας και εκείνων του Σκαραμαγκά– έχει βέβαια πολλές πτυχές. Και κατ' αρχήν οικονομικές. Σε άλλες σελίδες γίνεται προσπάθεια να διερευνηθούν αυτές οι οικονομικές πτυχές του προβλήματος των Ναυπηγείων και γενικά το πρόβλημα της αποβιομηχάνισης της χώρας.

ΑΛΛΑ ΕΔΩ θέλουμε να σχολιάσουμε, με αφορμή την υπόθεση των Ναυπηγείων, την πολιτική συμπεριφορά ενός κυβερνητικού στελέχους, του κ. Κώστα Σημίτη. Από την αρχή δηλώνουμε ότι σε γενικές γραμμές οι κρίσεις μας για τον πολιτικό άνδρα ήταν πάντοτε «επιφυλακτικά φιλικές». Άλλωστε ο κ. Σημίτης, με τους χαμηλούς τόνους του, φαινόταν ανέκαθεν ότι προτιμούσε το διάλογο και την ανάπτυξη της πολιτικής πολεμικής σε πολιτισμένο επίπεδο. Πέραν αυτού, η μέχρι τώρα πολιτική πορεία του είχε διστακτικά αλλά σταθερά διαφοροποιηθεί από μεγάλο μέρος του πολιτικού κόσμου με τέτοιο τρόπο ώστε να διεκδικεί τον τίτλο του «πολιτικού εκσυγχρονιστή».

ΣΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ των Ναυπηγείων Ελευσίνας και Σκαραμαγκά, με τους πολιτικούς χειρισμούς του, ο κ. Σημίτης απέδειξε ότι «καλά έχει θητεύσει» δίπλα στον κ. Ανδρέα Παπανδρέου, κατά την τελευταία εικοσαετία. Όπως απεδείχθη και από τις δικές του δηλώσεις αλλά και από τα ρεπορτάζ των ημερών που πέρασαν, ο κ. Σημίτης είτε «αιφνιδιάστηκε», είτε παρασκηνιακά «συνεργαζόταν» με τους κεφαλαιούχους, υποψήφιους αγοραστές των προβληματικών κρατικών επιχειρήσεων. Φυσικά το δεύτερο συνέβη. Τα άλλα ήσαν λεκτικά παίγνια, τα οποία καλά τον edίδαξε ο κ. Α. Παπανδρέου.

ΕΙΝΑΙ σκανδαλιστικά τα όσα αποκαλύφθηκαν ότι διέπραξε ο κ. υπουργός Βιομηχανίας και Εμπορίου στη διαχείριση της υπόθεσης των Ναυπηγείων. Και είναι χαρακτηριστικά της υποκριτικής συμπεριφοράς που αποτελεί την πάγια τακτική των πολιτικών ανδρών αυτού του τόπου. Μπλεγμένος ανάμεσα σε μια συνθηματολογία που δεν πιστεύει πια, σε ένα «φιλεργατικό» προσωπείο που πρέπει να προβάλλει και στις τεchnοκρατικές του ιδέες, ο κ. Σημίτης γελοιοποίησε το προφίλ του «εκσυγχρονιστή» που με τόση επιμέλεια έχτιζε καιρό τώρα.

ΚΑΙ ΤΙΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ Περαιτέρω εγγώριζε και τις συζητήσεις με τον υποψήφιο αγοραστή των Ναυπηγείων Σκαραμαγκά κ. Καλογερίδη είχε από καιρό δρομολογήσει. Στα σωματεία όμως των εργαζομένων και ενώπιον της κοινής γνώμης δήλωνε άλλα: «Αιφνιδιασμούς» και άλλα νηχρά...

ΕΙΝΑΙ ΟΜΩΣ αυτή η φυσιογνωμία ενός πολιτικού άνδρα που ευαγγελίζεται «εκσυγχρονισμό»; Και η πονηρία του ανδρός εφάνηκε και αλλού: Στη μεθόδευσή του «ξεγλιστρήματός» του από την εσωκομματική διαπάλη και την ανάδειξή του σε νέον, άλλο «αντιδεξιό» ρήτορα στη Λαλιώτη.

ΚΑΙ ΟΜΩΣ, ο κ. Σημίτης, ως σοφός καθηγητής και έμπειρος και διεισδυτικός πολιτικός, άλλα έπρεπε κατά τη διετή του θητεία να προβλέψει και να πράξει. Το πρόβλημα της αποβιομηχάνισης το γνωρίζει καλά ο κ. Σημίτης. Και ενήμερος είναι των όσων επιχειρούν άλλες κυβερνήσεις που αντιμετωπίζουν ανάλογα προβλήματα. Κάνουν τις προβλέψεις τους και οργανώνουν τα σχέδιά τους για το μέλλον.

ΚΑΙ ΟΜΩΣ, ο κ. Σημίτης προτίμησε αφενός την ευκολία της πάγιας μικροπολιτικής συμπεριφοράς –με τις «αντιδεξιές» κορώνες– και αφετέρου την κατάστρωση της στρατηγικής για την «εξόντωση» των εσωκομματικών του αντιπάλων.

ΒΕΒΑΙΑ, ο κ. Σημίτης δεν υπήρξε ποτέ γενναίος πολιτικός. Περιδεής, συνεσταλμένος, ικέτης ήταν πάντοτε. Ίσως εδώ να κρύβεται και το μεγάλο του πρόβλημα. Αυτά τα χαρακτηριστικά στοιχεία της προσωπικότητάς του δεν απέκλειαν υποχρεωτικά την εντιμότητα και την καθαρότητα στις πολιτικές επιλογές.

ΕΙΝΑΙ ΚΡΙΜΑ που για μιαν ακόμη φορά, με την περίπτωση Σημίτη, επιβεβαιώνεται ότι ο δυναμισμός του ελληνικού πολιτικού προσωπικού έχει εξαντληθεί. Και είναι κρίμα που τον επόμενο καιρό θα έχουμε να συζητάμε για τις πράξεις και τις επιλογές πολιτικών αρχηγών διαμετρήματος Έβερτ ή Σημίτη. Αυτούς όμως μας κατέλιπαν οι δεινόσαυροι της πολιτικής μας.

αντί

ΝΕΡΑ ΠΑΡΑΞΕΝΑ

ΕΙΜΑΙ Ο ΕΙΡΗΝΙΚΟΣ ΩΚΕΑΝΟΣ ΚΑΙ ΕΙΜΑΙ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΟΛΩΝ...
ΕΙΜΑΙ ΦΙΛΟΞΕΝΟΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΧΤΟΣ ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΟΥΣ. ΤΟ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΣΤΗ
ΒΑΛΙΑ, ΣΤΗΝ ΤΑΪΤΗ, ΣΤΗ ΜΟΥΡΟΥΡΟ. ΤΑ ΝΕΡΑ ΜΟΥ ΟΜΩΣ ΕΙΝΑΙ
ΠΑΡΑΞΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΣΤΕ ΜΑΖΙ ΤΟΥΣ ΕΥΧΕΝΙΚΟΙ,
ΕΥΧΕΝΙΚΟΙ ΜΕ ΤΑ ΝΕΡΑ ΠΟΥ ΣΑΣ ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΝ...

Του κύκλου τα γυρίσματα

ΤΕΛΙΚΩΣ, ποιος θα είναι ο διάδοχος του Ανδρέα Παπανδρέου στη θέση του πρωθυπουργού; Κάποιος εκ των δελφίνων; Ο Μιλτιάδης Έβερτ, όπως «προφήτεψε» το Βήμα, ή μήπως ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης που κατά δήλωσή του περιμένει του καιρού τα γυρίσματα; Ο κύκλος πάντως των ανθρώπων που ενδιαφέρονται για τις εξελίξεις στο ζήτημα αυτό συνεχώς μικραίνει.

ΕΔΩ ΚΑΙ αρκετό καιρό οι δημοσκοπήσεις –είτε δημοσιεύονται είτε παραμένουν στα συρτάρια των γραφείων των επιτελικών στελεχών των κομμάτων– δείχνουν πως μειώνεται θεαματικά ο αριθμός των πολιτών που ασχολούνται συστηματικά με την τρέχουσα πολιτική και τους φορείς της. Είναι ίσως η πρώτη φορά από τη μεταπολίτευση που το πολιτικό σύστημα αδυνατεί να δώσει μια φερέγγυα εναλλακτική κυβερνητική λύση. Το 1981 την παραπαίουσα Νέα Δημοκρατία διαδέχθηκε το ΠΑΣΟΚ. Το ρεύμα υπέρ του κόμματος του Α. Παπανδρέου καταγραφόταν σε σταθερή βάση από την επομένη των εκλογών του 1977. Το 1989, το κλυδωνιζόμενο από τα σκάνδαλα και την ανημπόρια του αρχηγού του ΠΑΣΟΚ αντικατέστησε στην εξουσία η Ν.Δ. του Κ. Μητσοτάκη. Οι τάσεις ανόδου της αποτυπώνονταν σχεδόν σε όλες τις μετρήσεις. Παρόμοιο φαινόμενο με νικητή αυτή τη φορά το ΠΑΣΟΚ είχαμε και λίγο πριν από την αναμέτρηση του 1993. Σε γενικές γραμμές το πολιτικό σύστημα λειτουργούσε.

ΣΗΜΕΡΑ και οι πιο φανατικοί θεσμολάγνοι διαπιστώνουν το «πολιτικό κενό». Ίσως αποδειχθεί σωστή η πρόβλεψη Σαμαρά που σε συνέντευξή του στο Έθνος και στον Νίκο Χατζηνικολάου λέει ότι «τελείωσε η περίοδος των αυτοδύναμων κυβερνήσεων». Από άλλη σκοπιά και με διαφορετικές στοχεύσεις στο ίδιο συμπέρασμα φαίνεται να καταλήγουν και οι μεγάλοσχημοι οικονομικοί παράγοντες που εκδηλώνουν θερμό ενδιαφέρον για τις πολιτικές εξελίξεις. Η κρίση ηγεσίας που αντιμετωπίζει το ΠΑΣΟΚ και η απουσία σοβαρού αντιπολιτευτικού πόλου εξουσίας τους υποχρεώνουν, για να μη βρεθούν προ δυσάρεστων εκπλήξεων, να επεξεργαστούν

κυβερνητικά σχέδια που περιλαμβάνουν περισσότερα του ενός κόμματα. Έτσι και τα δικά τους συμφέροντα δεν θα θιγούν και οι απόλυτοι κυρίαρχοι του παιχνιδιού θα γίνουν μια και οι συμμαχικές λύσεις αν δεν είναι «ώριμα τέκνα των καταστάσεων» θεωρούνται εύκολα χειραγωγίσιμες.

ΟΤΑΝ λοιπόν το «παιχνίδι» είναι ρευστό, διανοίγονται προοπτικές για όλους τους πρωταγωνιστές να διαδραματίσουν κεντρικούς ρόλους, αρκεί να αρπάξουν τις ευκαιρίες, να βρίσκονται δηλαδή στη σωστή θέση την κρίσιμη στιγμή. Έτσι μπορεί να εξηγούνται τα αρχηγικά «πλασαρίσματα» του επίτιμου προέδρου της Νέας Δημοκρατίας.

Ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης είναι ένας πολιτικός με γερό στομάχι, μεγάλα αποθέματα υπομονής και κυνισμού και βεβαίως μάστορας της ίντριγκας. Ουδείς τον πίστεψε όταν έλεγε αμέσως μετά την παραίτησή του από την κορυφαία θέση της Ν.Δ. πως θα παραμείνει «απλός στρατιώτης του κόμματος». Με μεθοδικότητα φρόντισε να περιχαράκώσει τον φιλικό προς αυτόν χώρο μέσα στη Ν.Δ., ενώ συχνά-πυκνά εξεδήλωνε ηγεμονικές τάσεις, είτε με παρεμβάσεις στα εσωκομματικά ζητήματα είτε με πρωτοβουλίες στον διεθνή χώρο. Συμπεριφερόταν λες και ήταν η χρυσή εφεδρεία του κόμματός του.

Ο ΔΙΑΔΟΧΟΣ του, Μ. Έβερτ, κατέβαλλε φιλότιμες προσπάθειες να αποδείξει ότι δεν είναι υπό προθεσμία αρχηγός, αλλά δεν πέτυχε πολλά πράγματα. Δεν μπόρεσε να δώσει πνοή στη Ν.Δ. Απέτυχε να εδραιώσει την κυριαρχία του στον κομματικό μηχανισμό. Πλαισιώθηκε από μέτριους κατά κανόνα συνεργάτες. Δεν αποφάσισε το ιδεολογικό πλαίσιο της Ν.Δ., ενώ παρασύρθηκε πολλές φορές σε πολιτικούς παλιμπαιδισμούς δικαιώνοντας εκείνες τις φωνές που υποστήριζαν ότι η εικόνα του αποφασιστικού, δυναμικού, ρηξικέλευθου πολιτικού, που εντέχνως είχαν φιλοτεχνήσει γι' αυτόν πρόθυμες γραφίδες, ήταν εν πολλοίς κατασκευασμένη. Παλινωδώντας ανάμεσα στη λογική της υπεύθυνης και χαμηλών τόνων αντιπολίτευσης και στην πατερναλιστική αντίληψη για τον τρόπο

άσκησης εξουσίας (με καρτό και μαχαίρι) «κατάφερε» να προκαλέσει σύγχυση οπαδούς του. Κι όμως το κλίμα ήταν ευνοϊκό.

ΣΤΗΝ «ΑΝΤΙΠΕΡΑ» όχθη βρισκόταν το κόμμα που σπαράσσεται από τη δράση των φραξιών, που ο αρχηγός του είναι ο παλιού καλού εαυτού του, που η κυβερνητική του δημιουργεί περισσότερα προβλήματα απ' αυτά που λύνει, που έχει λιώθει με την ιδέα της αναπότρεπτης Μ' άλλα λόγια ο Μ. Έβερτ έχει να κάνει έναν αντίπαλο που είναι γονατιστός και να βιάσει να βιάσει και περιμένει μοιρολατρίκα χτύπημα που θα τον βγάλει νοκ να είναι χαρακτηριστικό πως δεν υπάρχει πολιτικός στην πρόσφατη ιστορία που βρέθηκε σε τόσο πλεονεκτική θέση. Όλα αυτά ο Μ. Έβερτ δεν μπορεί να κάνει στο ύψος των περιστάσεων, δεν είναι να εκμεταλλευτεί τη συγκυρία.

Η ΠΡΟΦΑΝΗΣ αυτή αδυναμία της πολιτικής αντιπολίτευσης να συσπειρωθεί και να δυσαρεστημένους από την πολιτική του ΠΑΣΟΚ, η λυμφατική παρουσία της Κ.Δ., αλλά και η σκαληνή πορεία της Κ.Δ. Άνοιξης δημιουργούν τις προϋποθέσεις για να ευδοκιμήσουν τα συναινετικά σενάρια, τα οποία θα κληθούν να υλοποιήσουν εν ενεργεία πολιτικοί αλλά και μαχητές. Δεν πρόκειται όμως για την κεντρική φάνιση των κεντροδεξιών ή κεντροαριστερών συμπαλιών, με τα οποία φανερώνονται διάφοροι αναλυτές. Οι σχέσεις αυτών των λύσεων δεν φαίνεται να είναι τόσο μακροπρόθεσμες βλέψεις. Απλά μια πίστωση χρόνου ώστε να ολοκληρωθεί η διανομή των ιματίων του πακέτου Ν.Δ. καταλάβουν επίκαιρες θέσεις στην προηγμένης τεχνολογίας για να πετύχουν μικρές απώλειες την εισβολή των γερμανικών συμφερόντων, που αναμένεται να πραγματοποιηθεί σε πολλά μέτρα.

ΤΑΣΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

* Ο Αντήνωρ λείπει σε άδεια.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟ

Παρασκευή 6 έως Κυριακή 8 Οκτωβρίου 1995
Οργάνωση: Περιοδικό *Αντί* και Ινστιτούτο «Γκαίτε»

αντί

GOETHE-INSTITUT

Ως έχουμε ήδη προαναγγείλει το *Αντί* σε συνεργασία με το Ινστιτούτο «Γκαίτε» οργανώνει Διεθνές Συμπόσιο
θέμα «Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης - Προς την Κοινωνία των Πληροφοριών - Ευρωπαϊκή Διάσταση».

Συμπόσιο θα εγκαινιαστεί την Παρασκευή 6/10 στις 5 το απόγευμα στο Ινστιτούτο «Γκαίτε». Οι επόμενες συ-
ρίες θα γίνουν το Σάββατο 7/10 το πρωί στις 10 και στις 5 το απόγευμα, και την Κυριακή 8/10 στις 10 το
ύι. Οι εργασίες του Συμποσίου θα κλείσουν με συζήτηση στρογγυλής τραπέζης το μεσημέρι της Κυριακής.

Πελικό, αναλυτικό πρόγραμμα των εργασιών του Συμποσίου θα ανακοινωθεί στο επόμενο τεύχος του περιοδικού.

Συμπόσιο θα γίνει αναλυτική συζήτηση για την κατάσταση στα ΜΜΕ στην Ελλάδα και την Ευρώπη αλλά και για
προβλήματα που προκύπτουν από τη διαχείριση των Λεωφόρων των Πληροφοριών που αναπτύσσονται ως
Λακτικά Μέσα Επικοινωνίας. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ήδη αρχίσει και προχωρεί στη διερεύνηση των σχετι-
προβλημάτων. Πιστεύουμε ότι το Συμπόσιο, εγκαινιάζοντας τη σχετική συζήτηση στην Ελλάδα, θα διευρύνει
ορίζοντα του προβληματισμού.

Δύο βασικά στοιχεία που θα απασχολήσουν τις εργασίες του Συμποσίου -τα ΜΜΕ και ο Κυβερνοχώρος- έχουν
κά χαρακτηριστικά, ιστορία και προβλήματα. Στο μέλλον, όπως φανερώνουν όλες οι ενδείξεις, ΜΜΕ και Κυ-
νοχώρος συμπλέκονται και αλληλοεπηρεάζονται. Αυτό θα είναι και το κομβικό σημείο των συζητήσεων του Συ-
σίου.

Συμπόσιο θα συμμετάσχουν εκπρόσωποι από τον κόσμο των ΜΜΕ και ειδικοί επιστήμονες του Κυβερνοχώ-
Οι εργασίες του Συμποσίου προγραμματίζεται να μεταδοθούν μέσω του δικτύου INTERNET με τη βοήθεια του
ματος Έρευνας Τεχνολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης.

Οι συμμετοχές από το εξωτερικό που μέχρι αυτή τη στιγμή έχουν επιβεβαιωθεί είναι οι ακόλουθες:

Βουσιάννα Καστελίνα, ευρωβουλευτής, Πρόεδρος της επι-
λής ΜΜΕ και Πολιτισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Μετάνο Στούκι, πρώην στέλεχος της RAI και σήμερα σύμ-
ος στην Ευρωπαϊκή Ραδιοφωνική Ένωση στη Γενεύη.

Σούτερ, editor στα εβδομαδιαία και ειδικά προγράμμα-
την τηλεόραση του BBC.

Τρέι Πλέσου, φιλόσοφος, εκδότης της εβδομαδιαίας
μερίδας *Dilemma* του Βουκουρεστίου και πρώην Υπουργός
ισμού στην πρώτη, μετά την πτώση του Τσαουσέσκου, δη-
ατική κυβέρνηση της Ρουμανίας.

Ρτσαε Ντινέσκου, ποιητής, τέως Πρόεδρος της Ένωσης
άνων Συγγραφέων και εκδότης της εβδομαδιαίας εφη-
δας *Academia Catavencu* του Βελιγραδίου.

Ζάνα Μιλιβόγιεβιτς, συγγραφέας, καθηγήτρια στη Σχο-
μοσιογραφίας του Βελιγραδίου.

- **Ραούλ Ρόχας**, μαθηματικός, καθηγητής Computer Science
στο Πανεπιστήμιο Martin-Luther του Βερολίνου.

- **Τόντορ Πέτεφ**, κοινωνιολόγος, κοσμήτορας της Σχολής
Δημοσιογραφίας του Πανεπιστημίου Kliment Ohridski της Σό-
φιας.

- **Άνταμ Μίχνικ**, ιστορικό στέλεχος της πολωνικής αντιπολί-
τευσης, διευθυντής σήμερα της *Gazeta Wiborcza*, της μεγα-
λύτερης εφημερίδας στην Πολωνία.

- **Γκούντερ Φόγιερ**, θεωρητικός φυσικός και μαθηματικός,
καθηγητής Computer Science στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο
του Βερολίνου.

- **Άντυ Μύλερ-Μαγκούν**, ιδρυτής του CHAOS Club του Βε-
ρολίνου και

- **Τζουστ Φλιντ**, συνιδρυτής και διευθυντής του πρωτοπορια-
κού Digital City του Άμστερνταμ.

ΑΝΤΙ ΕΣΕΙΣ

ΚΑΝΟΥΝ ΔΙΑΛΟΓΟ...

Ήταν σπαρταριστή η αντιπαράθεση Μητσοτάκη-Λαλιώτη στη Βουλή κατά τη συζήτηση για την κύρωση της σύμβασης με την Χόχτιφ και την κατασκευή του αεροδρομίου στα Σπάτα. Ο κ. Μητσοτάκης είχε ξεσπαθώσει: Αποφάσισε να μιλήσει ανοικτά. Κατονόμασε δυο τρανταχτά ονόματα από τους υποψήφιους εργολάβους του κ. Λαλιώτη. Τον **Σωκράτη Κόκκαλη** της Ιντρακόμ, συνεταιίρο και με το Συγκρότημα Λαμπράκη και λοιπούς ομότεχνους και τον **Γεώργιο Μπόμπολα** του Έθνους.

Πρέπει να παραδεχτούμε ότι ο κ. Επίτιμος υπερέβαλε εαυτόν. Οι κακές γλώσσες λένε βέβαια ότι ο κ. Μητσοτάκης είναι τώρα πια τόσο εύπορος που μπορεί να ανοίγει απευθείας μέτωπο και να αντιπαρατίθεται με τους μεγαλόσχημους κεφαλαιούχους του τόπου του. «Δούλεψε τόσο καλά αυτά τα χρόνια...»

Και τι απάντησε ο κ. Λαλιώτης σε όλες αυτές τις ανοικτές και βαριές κατηγορίες; Λόγια μικρού παιδιού: «Κρίνετε εξ ιδίων κ.λπ. κ.λπ.». Αχ, κύριε Λαλιώτη, πόσο δύσκολο πράγμα είναι αυτή η πολιτική. Σε υποχρεώνει να στέκεσαι άλαλος και ως μωρός, ακόμα και ενώπιον του Μητσοτάκη. Και σε δείχνει αδύναμο πολιτικά ακόμα και ενώπιον του Μητσοτάκη. Αυτά λέμε εμείς. Οι μάλλον αφελείς. Γιατί οι κ. Λαλιώτηδες –όπως εξάλλου και οι κ. Μητσοτάκηδες– έχουν μετρήσει καλά, τον ώριμο καιρό, κέρδη και ζημιές. Έχουν γνωρίσει, έχουν συμφωνήσει και έχουν αποφασίσει.

Εμείς θέλουμε απλώς να υπενθυμίσουμε άλλη μια φορά ότι στις σελίδες αυτού του περιοδικού έχουν γραφτεί πολλά και ενδιαφέροντα για όσα ο κ. Λαλιώτης τόσον καιρό έχει διαπράξει με τα μεγάλα έργα και το Δεύτερο Κοινοτικό Πρόγραμμα Στήριξης.

Δύσκολο πράγμα η πολιτική. Μπορεί σε μια αναμέτρηση να αναδείξει τόσο μικρόν έναν εκπρόσωπο της γενιάς του Πολυτεχνείου απέναντι σε έναν ιστορικά φαύλο πολιτικό της Δεξιάς...

Χ.Γ.Π.

ΣΩΘΗΚΕ Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΟΥΜΙΑ ΑΜΠΟΥ ΓΙΑΜΑΛ

Στο τεύχος 582 της 7ης Ιουλίου δημοσιεύσαμε αναλυτικό ρεπορτάζ για την περίπτωση του προέδρου των μαύρων δημοσιογράφων της Φιλαδέλφειας **Μουμία Αμπού Γιαμάλ** που έχει καταδικαστεί σε θάνατο και επρόκειτο να εκτελεσθεί με θανατηφόρο ένεση στις 17 Αυγούστου. Στο ίδιο –και τα επόμενα τεύχη– δημοσιεύσαμε επίσης τον τύπο μιας επιστολής-έκκλησης στα αγγλικά που απευθυνόταν προς την αμερικανίδα υπουργό Δικαιοσύνης κ. Τζανέτ Ρενό και ζητούσε τη ματαίωση της θανατικής ποινής του Μουμία Αμπού Γιαμάλ και τη δυνατότητα αναθεώρησης της δίκης του.

Αμέσως άρχισαν να καταφθάνουν πάρα πολλές υπογεγραμμένες επιστολές από αναγνώστες του περιοδικού. Τις επιστολές αυτές, το περιοδικό παρέδωσε στο γραφείο Τύπου της αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα.

Λίγο πριν από την εκπνοή της 17ης Αυγούστου, το αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης απεφάσισε, προφανώς κάτω από την πίεση της διεθνούς κοινής γνώμης, να αναστείλει την εκτέλεση της θανατικής ποινής του μαύρου δημοσιογράφου.

Ομως, επιστολές εξακολούθησαν να φθάνουν στα γραφεία του ΑΝΤΙ και τις επόμενες ημέρες. Ο συνολικός τους αριθμός ξεπέρασε τις 200. Οι αναγνώστες μας που τις έστειλαν μπορούν σήμερα να αισθάνονται την ικανοποίηση ότι βοήθησαν και αυτοί, μαζί με τις χιλιάδες άλλες φωνές από όλο τον κόσμο, να αποτραπεί μια θανατική ποινή και να σωθεί μια ανθρώπινη ζωή.

Το παράδειγμα που έδειξαν οι αναγνώστες μας, έρχεται να διαψεύσει όλους εκείνους που ισχυρίζονται ότι τα αισθήματα αλληλεγγύης δεν υπάρχουν πια στην εποχή μας. Είναι ένα ιδιαίτερα αισιόδοξο μήνυμα...

Πληροφορούμε τους αναγνώστες που δεν μπόρεσαν να βρουν το αυγουστιάτικο τεύχος του ΑΝΤΙ επανακυκλοφορεί. Μπορούν να ζητήσουν στα κεντρικά βιβλιοπωλεία και περίπτερα γραφεία του περιοδικού.

ΕΥΛΟΓΕΙ Η ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ

Ουάσιγκτον και Αθήνα έχουν κάνει φέροντα, δήλωσε ο κ. Τζωρτζ Στεφανόπουλος, ο οποίος βρέθηκε, τις μέρες προηγήθηκαν, στην Ελλάδα – αλλά και στην Κύπρο και την Τουρκία, διεκδικώντας τη σημερινή καμπή στην οποία σκεπάζεται το Κυπριακό πρόβλημα. Στη χείρα, ο ελληνικής καταγωγής σύζυγος του προέδρου Κλίντον κάλεσε την αμερικανική κυβέρνηση να αναλάβει ρόλο μεσολάσησης αυτών των κοινών συμφερόντων. Ο Τζωρτζ Στεφανόπουλος, όμως, ήταν και καλυπτικός και για τις εξελίξεις στο πρόβλημα των σχέσεων με τη FYROM, δηλώνοντας ότι στο άμεσο μέλλον θα υπάρξει λύση του προβλήματος, ενώ απεικονίζοντας ότι οι ΗΠΑ έχουν δήλωση του Κίρκο Γκωρφοφ για αλλαγή των συμβόλων της χώρας. Ταυτοχρόνως, προέτρεψε την Ελλάδα να άρει το εμπάργκο εις βάρος της FYROM καθώς, όπως είπε, θα δημιουργήσει μια νέα οικονομική κατάσταση στην περιοχή.

Οι δηλώσεις του Τζωρτζ Στεφανόπουλου επιβεβαιώνουν τις πληροφορίες που φέρουν ότι έχει υπάρξει συμφωνία των δύο πλευρών στη βάση του λεγόμενου «μικρού πακέτου».

Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, οι ράγοντες του κυβερνώντος κόμματος έχουν βολιδοσκοπήσει τα κόμματα αντιπολίτευσης για το ενδεχόμενο της σύστασης του συμβουλίου των πολιτικών γών, με αποκλειστικό θέμα την αλληλεγγύη πολιτικής στο Μακεδονικό.

Η Γ.Γ. του ΚΚΕ Αλέκα Παπαρήγα αποκάλυπτική, σε συνέντευξη Τύπου, Ζάκυνθο, καθώς ανέφερε ότι ο Σάββας θα είναι ο μήνας που θα συσταθεί το Συμβούλιο, ενώ παράλληλα εξέθεσε τη θέση του κόμματός της για αλληλεγγύη πολιτικής.

Ο χρόνος αλλά και οι επιλογές της κυβέρνησης Κλίντον πιέζουν την ελληνική κυβέρνηση για άμεση επίλυση των προβλημάτων μεταξύ Αθηνών-Σκοπίων. Η φόρτιση της εξομάλυνσης των σχέσεων των δύο χωρών, όπως όλα δείχνουν, έχει ανεβεί. Απομένει η παρουσίασή της στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη.

«ΙΔΑΝΙΚΑ» ΣΤΑ «ΙΔΕΩΔΗ»

Παπανδρέου επιστρέφοντας από η ανέκρωξε «έφτασε η ώρα της», διαδήλωσε ότι θα αγωνιστεί για «ιδεώδη», πήγε στην Τήνο όπου γράφηκε «*Μέγας Ευεργέτης*» με ξένα και «ζήτησε από την Παναγία να αλλά και να λύσει τα προβλήματα» (την ευεργετηθείσα Παναγία), κατέληξε... στο ιδεώδες Λαγυδομάδα βλέπομε πάλι τι «ιδεώ-νακαλύψει... Επειδή γνωρίζομε καλά το ποιόν του, μπορούμε να ομε γιατί ελάνθανε τη λέξη «ιδεώ-κατέλειψε τα «ιδανικά». Γιατί κά-ιχηση με τα δανεικά. Αυτά, ο Μέ-υεργέτης. Την ίδια ώρα η απολύ-α του έσερνε 14 υπουργούς στη και ο «φτωχός και μόνος» πρόε-Δημοκρατίας έσερνε τον... **Κο-αι** ο αξιοθρήνητος κυβερνητικός πος υπερασπιζόταν με πάθος την νη και τα «ιδεώδη» της... Οι «14» θηκαν ολιγότερο απ' αυτόν τον νέο. Διότι αυτός είναι τάχα και και καθηγητής απ' αυτούς που ν τους θεσμούς και εμπαιίζουν τα Τι είπε ο άνθρωπος: «*Μα της κ. ν ιδιωτική επίσκεψη υπό την ιδιό-ως συζύγου του πρωθυπουργού, προέδρου της Δημοκρατίας ήταν πίσκεψη*». Πιο μεγάλη σημασία, τις ανοησίες που είπε έχει το πά-να πάθος ιησουίτη. Ανώτερος και αρούδα ο κ. **Βενιζέλος**. Άραγε, προσπάθειές του η Εκάλη;

M.B.

ΑΡΤΥΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΠΑΤΑ

υρήθηκαν πολλοί Αθηναίοι πο-την ταλαιπωρία που υπέστησαν μένη Τρίτη και Τετάρτη με τον ιό της Γέφυρας στο Σταυρό της ρασκευής.

τισμοί τυφλοί μεταξύ των δια-ένων πολιτών των επτά δήμων ρς και των... μη διερχομένων πο-Αθήνας.

ν, όμως, το επιχείρημα των πολι-ιαδήλωναν; Ότι η διήμερη αυτή α δεν είναι τίποτε μπροστά στη ελλοντική ταλαιπωρία των πολι-θήνας και της Αττικής εξαιτίας του αεροδρομίου και των οικο-καταστροφών και αναταραχών εριμένουν.

ντως αξιοσημείωτο ότι σήμερα αδα όλοι οι πολίτες δεν έχουν κα-μικόμα τη μεγάλη σημασία της οι-ισορροπίας. Οι οικονομικές και ές προτάσεις απουσιάζουν και ί προβληματισμοί είναι στοιχει-

ώδεις. Όλοι παρασυρόμαστε από τη μα-γεία που υποκρύπτουν τα «μεγάλα έργα» και λοιδορούμε όσους θέλουν μια απλή και ισορροπημένη ζωή.

Βέβαια, έχουμε τα πρότυπά μας. Δείτε, λ.χ. τον ΥΠΕΧΩΔΕ κ. Λαλιώτη: Κάποτε ήταν κι αυτός πολέμιος του αεροδρομίου στα Σπάτα. Τώρα τι κάνει; Συντάσσεται με τα «διαπλεκόμενα συμφέροντα» και για να συνεχίσει να κααάθεται στην καρέκλα του – εκτός όλων των άλλων.

Πολλοί βολεύονται στο άνετο αυτοκίνητό τους. Κάποιοι άλλοι, όπως ο Κώστας Λα-λιώτης, ξεχνούν τα πάντα και βολεύονται στην πολυθρόνα τους. Ας τα βγάλουν πέρα οι ερχόμενες γενιές – όπως και εμείς τα βγάλαμε πέρα με το μοντέλο της Αθήνας που επέβαλε κάποτε ο τότε υπουργός Δη-μοσίων Εργων, Κ. Καραμανλής...

Άλλοι οι τότε καιροί, άλλοι οι σημερινοί. Γι αυτό και επιβάλλεται σήμερα η αυξημέ-νη ευαισθησία.

X.N.

ΤΟ ΔΥΣΤΥΧΗΜΑ ΣΤΗΝ ΠΥΡΚΑΛ

Νέο ατύχημα στην Πυρκάλ. Τρεις εργά-τες βρήκαν το θάνατο. Για λίγο παγώσαμε όλοι μας...

Ξαναθυμηθήκαμε τα εργατικά ατυχήμα-τα, την αβελτηρία των υπευθύνων, την αφροντισιά πολλών εργαζομένων –που οφείλεται σε ελλιπή αγωγή εκ μέρους των υπευθύνων–, τις παλαιωμένες εγκαταστά-σεις τριτοκοσμικού τύπου που χαρακτηρί-ζουν τη βιομηχανική υποδομή της χώρας μας.

Τι μένει; Ο φόβος νέων «ατυχημάτων».... Η εργατική τάξη, καλά, θα πάει στον πα-ράδεισο...

X.N.

ΠΕΡΙ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διχογνωμίες αλλά και τραγελαφικές κα-ταστάσεις στο εσωτερικό των διαφόρων πολιτικών σχηματισμών προκάλεσε η πρό-σφατη απόφαση του υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων κ. **Γ. Παπαν-δρέου** να αντικαταστήσει από το τρέχον ακαδημαϊκό έτος το ισχύον σύστημα δωρε-άν διανομής πανεπιστημιακών συγγραμμά-των στους φοιτητές με τη θέσπιση βιβλιο-κάρτας. Οι αμιγώς ΠΑΣΟΚογενείς ή ευρι-σκόμενοι εγγύτερα στο ΠΑΣΟΚ πανεπι-στημιακοί εσίγησαν – αν δεν εξέφρασαν δημοσίως την αντίθεσή τους με το προτει-νόμενο σύστημα, όπως λ.χ. ο αντιπρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου **Αιμίλιος Με-ταξόπουλος**· ανάλογη υπήρξε και η στάση της ΠΑΣΠ, της φοιτητικής παράταξης του ΠΑΣΟΚ στα Πανεπιστήμια. Η Ν.Δ., με τη σειρά της, αποδοκίμασε διά στόματος **Γ. Σουφλιά** τα νέα μέτρα, υπενθυμίζοντας τις

δικές της επιλογές· διαφοροποιημένη όμως ήταν η στάση της φοιτητικής της παράταξης ΔΑΠ-ΝΔΦΚ, οι προγραμματικές θέσεις της οποίας στο συγκεκριμένο σημείο συ-μπίπτουν με τις προτάσεις του ΥΠΕΠΘ. Τη στήριξή τους στην πρόταση του υπουργού προσέφερε –δια της μεθόδου των υπογρα-φών– σημαντικός αριθμός πανεπιστημια-κών δασκάλων που ιδεολογικοπολιτικά ανήκουν –η προέρχονται από– τον ευρύτε-ρο χώρο της ανανεωτικής Αριστεράς. Αντί-θετα, ο ΣΥΝ, ο κυριότερος δηλαδή πολιτι-κός σχηματισμός που σήμερα εκφράζει το χώρο αυτό, με ανακοίνωση του Γραφείου Τύπου του... κατήγγειλε τα μέτρα ως φενά-κη, όπως ακριβώς και το ΚΚΕ.

Δημιουργείται λοιπόν η εξής παράδοξη εικόνα. Το ΥΠΕΠΘ προτείνει με το χαρα-κτήρα του επείγοντος την αντικατάσταση του ισχύοντος (χρεοκοπημένου) συστήμα-τος διανομής πανεπιστημιακών βιβλίων, και η πρότασή του δεν έχει την αποδοχή κανενός πολιτικού χώρου – ούτε καν του οικείου του. Σε επίπεδο πανεπιστημιακής κοινότητας αποδοκιμάζεται από το σύνολο σχεδόν των Πρυτάνεων και των φοιτητι-κών παρατάξεων, στηρίζεται όμως από ικανό αριθμό αριστερών πανεπιστημια-κών δασκάλων και από το συντηρητικό κομμάτι του φοιτητικού πληθυσμού (ή από το ακόμη μικρότερο κομμάτι που πολιτικά το εκφράζει).

Πρωταγωνιστές, έτσι, για την εφαρμογή του νέου θεσμού του ΥΠΕΠΘ, αναφύο-νται δύο υποσύνολα της πανεπιστημιακής κοινότητας που τέμνονται μόνο στις αίθου-σες διδασκαλίας. Δεν συγκροτείται δηλα-δή κατά κανέναν τρόπο αυτό που μέχρι πρόσφατα θεωρείτο απαραίτητο για την αποτελεσματική εφαρμογή οποιουδήποτε νεοτερισμού στο Πανεπιστήμιο, μια «κά-θετη» δηλαδή ιδεολογικοπολιτική συσπεί-ρωση διδασκόντων και διδασκομένων. Και να σκεφτεί κανείς ότι η κατάργηση του ισχύοντος συστήματος διανομής συγγραμ-μάτων θίγει μεγάλα οικονομικά συμφέρο-ντα, πράγμα που σημαίνει ότι οι αντιστά-σεις που θα συναντήσει κατά την εφαρμο-γή τους θα είναι αρκετά ισχυρές...

Ο υπουργός, πάντως, αν ενδιαφερόταν να εξασφαλίσει τη μεγαλύτερη δυνατή συ-ναίνεση και στράτευση πολιτικών και κοι-νωνικών ομάδων, σίγουρα δεν θα είχε επι-λέξει την τακτική του «εδώ και τώρα αλλα-γή» (κι ας επείγει η κατάργηση του παρό-ντος συστήματος λόγω του εξαιρετικά στρεβλωτικού του χαρακτήρα), παρά θα έδινε το αναγκαίο χρονικό περιθώριο ώστε να γίνουν βελτιώσεις και να αρθούν αδυναμίες στο προτεινόμενο σύστημα.

Ελ. Κ.

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ

• Ο ΠΑΝ-ΠΑΝ (Παναγιώτης Παναγιώτου) στην κορυφαία διευθυντική θέση της ΕΡΤ και... άρχισαν κιόλας τα όργανα. Σύμφωνα με δημοσίευμα της *Καθημερινής*, σωρεία είναι οι παρεμβάσεις της «ωσεί πρωθυπουργός» κ. Δήμητρας Λιάνη, ιδιαίτερα σε θέματα διορισμών δημοσιογράφων προσκεείμενων στο περιβάλλον της. Βεβαίως, η καταγγελία

- Στο μεταξύ, το καλοκαίρι κύλησε με σοβαρό μερίδιο της ειδησεογραφίας να περιστρέφεται περί τα οικογενειακά του λαϊκού βάρδου Τόλη Βοσκόπουλου και της εν διαστάσει συζύγου του Τζούλιας Παπα-

Η πλάκα είναι ότι, μολονότι και μόνο το γεγονός της δικαστικής απαγόρευσης συνιστούσε ποινικό αδίκημα, ο υπουργός Τύπου και ΜΜΕ, Ευάγγελος Βενιζέλος, μίλησε για αυτορρύθμιση του θέματος από την ίδια τη δημοσιογραφική οικογένεια! Λες και η δημοσιογραφική οικογένεια δεν υπόκειται σε νόμους, δεν οφείλει να τους τηρεί. Φυσικά, η Δικαιοσύνη που, ευτυχώς, είναι ανεξάρτητη και οφείλει να μην υπολογίζει τους μικροσυμβιβασμούς της πολιτικής χάριν του ίματζ και του πολιτικού μέλλοντος, άσκησε ποινική δίωξη. Τι έμεινε; Ένας φθόνος από τα άλλα κανάλια για την «επιτυχία» του αντιπάλου τους. Και μια ακόμα απόπειρα του ΣΚΑΪ να επαναλάβει το εγχείρημα στην επόμενη δίκη του ζεύγους (αντικείμενο, τη φορά αυτή, τα περιβόητα 4 δισ. τα οποία κατηγορείται η κυρία

• Για το συνέδριο του 4^{ου} Τμήματος
θέμα τα ΜΜΕ θα διαβαστούν
σχετικά σε άλλες σελίδες.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ * 1995 * ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

η παράδοση στην ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ...

Νίκος Βάραλης	*	<i>Τρεις επί τύμβου</i>
Σπύρος Βρεττός	*	<i>Τραγωδία</i>
Μιχάλης Γκανάς	*	<i>Μαύρα λιθάρια</i>
Παναγιώτης Κερασίδης	*	<i>Ηχείο ανάσας</i>
Μάριος Μαρκίδης	*	<i>Ποιήματα με ημερομηνία λήξεως</i>
Αθηνά Παπαδάκη	*	<i>Γη και πάλι</i>
Αθηνά Παπαδάκη	*	<i>Η άγρυπνη των ουρανών</i>
Τάσος Ρούσσο	*	<i>Το πλοίο-φάντασμα</i>
Αλέξης Σταμάτης	*	<i>Απλή μέθοδος των τριών</i>
Γιάννης Τζανετάκης	*	<i>Ονείρου έρω</i>
Θανάσης Χατζόπουλος	*	<i>Ο εξ αίματος νεκρός</i>
Δήμητρα Χριστοδούλου	*	<i>Το κυπαρίσσι των εργατικών</i>

... συνεχίζεται από τις

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Ναυπηγεία και αποβιομηχάνιση

του Λευτέρη Παπαγιαννάκη

Οταν τόσοι(ες) εργαζόμενοι(ες) χάνουν τη δουλειά τους χωρίς να βρίσκουν νέα στο ίδιο ή άλλο επάγγελμα, αντιμετωπίζοντας έτσι το φάσμα μιας νέας φτώχειας, όταν συνεχίζουν να κλείνουν πολλές επιχειρήσεις, όταν η επίσημη πολιτεία δεν φαίνεται να είναι σε θέση να σταματήσει αυτή την εξέλιξη, τότε είναι δύσκολο να μιλάς δήθεν ψυχραιμία για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της ελληνικής βιομηχανίας. Και είναι απίστευτα πιο δύσκολο να το κάνεις υπό τον παταγώδη θόρυβο της κατάρρευσης μεγάλων βιοχημικών (ναυπηγικών αλλά όχι μόνο) επιχειρήσεων.

Τι δεν ακούσαμε πάλι. Πόσο εύκολα διεγείρεται το σύνδρομο του λαϊκισμού και ξανασκάει μύτη ο κρατισμός, έτσι και συμβεί κάτι που μας θυμίζει ότι ο δρόμος προς τη σταθεροποίηση και την ανάπτυξη δεν είναι στρωμένος με ρόδα, όπως πολλοί φαίνεται να πιστέψανε τελευταία. Πολλές και ισχυρές φωνές ανατρέχουν σε ερμηνείες «ευκαιρίας»: φταίνει οι πολιτικές αποκρατικοποίησης, ιδιαίτερα για τις επιχειρήσεις «στρατηγικής» σημασίας, φταίνει τα επιχειρηματικά σχέδια αποσταθεροποίησης της κυβέρνησης, φταίνει και ο καπιταλισμός που τελικά επιβλήθηκε στην Ευρώπη με την ανοχή μας, όπως μετά λύπης ανακαλύπτουν μερικοί. Οι ίδιες φωνές, εύλογα, προωθούν «λύσεις» που μας πάνε αρκετά χρόνια πίσω, διατήρηση και επέκταση της άμεσης ή έμμεσης κρατικής παρουσίας στον κλάδο των ναυπηγείων, με κλαδικές πολιτικές, με επιχορηγήσεις και επιδοτήσεις, με αναθέσεις κρατικών προμηθειών, «με διακριτική υποχρέωση» των ελλήνων εφοπλιστών να χρησιμοποιούν τα εγχώρια ναυπηγεία κ.λπ., επιδιώκοντας (υποτίθεται) να μην κλείσουν τα ελληνικά ναυπηγεία και να διατηρηθούν οι σημερινές θέσεις απασχόλησης. Λες και όλα αυτά δεν επιχειρήθηκαν στη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 με τη γνωστή παταγώδη αποτυχία ή λες και οι «άλλοι» δεν διαθέτουν το ίδιο οπλοστάσιο. Σε αυτό το σκηνικό (που καλλιεργείται υπερβολικά και από τις ενδο- και δια-κομματικές μικροπολιτικές διαμάχες), «πνίγονται» οι πραγματικότητες της κρίσης και της αποβιομηχάνισης, η αναγκαιότητα της ανταγωνιστικότητας και των πολιτικών εκσυγχρονισμού και προσαρμογής στα διεθνή δεδομένα, οι περιορισμοί και οι δυνατότητες της τεχνολογικής εξέλιξης και της παγκόσμιας αγοράς.

Η αποβιομηχάνιση, η φθίνουσα δηλαδή σημασία της βιομηχανίας στη συνολική δραστηριότητα της χώρας (στις επενδύσεις, στην παραγωγή, στην απασχόληση κ.λπ.), είναι πλέον πραγματικότητα. Ο νέος όρος μπήκε ορμητικά στη ζωή μας και γενικώς «φοβίζει», ιδιαίτερα όταν κατανοείται ελληνοκεντρικά και φορτίζεται εξόχως αρνητικά. Γιατί συνηθίσαμε στο πρόσφατο παρελθόν να θεωρούμε δεδομένη τη γρήγορη οικονομική ανάπτυξη και να την ταυτίζουμε με την εξίσου (ή περισσότερη) γρήγορη εκβιομηχάνιση της παραγωγικής διαδικασίας. Ο συνειρμός είναι επομένως εύκολος: η αποβιομηχάνιση ταυτίζεται με την υποανάπτυξη, με την κρίση δηλαδή και όλα τα δεινά που την ακολουθούν (αύξηση της ανεργίας, μείωση του βιοτικού επιπέδου, όξυνση των ανισοτήτων, διεύρυνση της νέας φτώχειας στα πιο αδύναμα

στρώματα της κοινωνίας...). Και αναζητούνται οι σοσιαλισμοί, οι κυνικοί νεοφιλελεύθεροι, που είναι υπόλογοι για την παρμας.

Ωστόσο, η εσωστρέφεια δεν είναι ο καλύτερος σύμβουλος. Όσο περιοριζόμαστε στον εαυτό μας και στο παρελθόν μας ζούμε σε μια απίθανη αυταπάτη και θα δυσκολευόμαστε να κατανοήσουμε το παρόν και να σχεδιάσουμε το μέλλον μας. Η αποβιομηχάνιση είναι φαινόμενο παγκόσμιο σύνθετο, που προσδιορίζεται δηλαδή τόσο με την κρίση όσο με τη μετεξέλιξη της παγκόσμιας βιομηχανίας. Αυτές οι δύο ριζικές διαστάσεις ας μας απασχολήσουν λίγο περισσότερο.

Η 20ετής κρίση, που φαίνεται να πλησιάζει στο τέλος της οδυνηρές συνέπειες, ιδιαίτερα για τη βιομηχανία. Τα πρώτα μαζικής παραγωγής και κατανάλωσης, που καθιερώθηκαν πολεμικά για να ικανοποιήσουν την «κοινωνία της αφάνειας» (στις αναπτυγμένες χώρες φυσικά), έκλεισαν τον κύκλο τους ζίζι με τον κορεσμό αυτών των προτύπων: η αλματώδης εξέλιξη της τεχνολογίας, η αναγνώριση των περιβαλλοντικών περιορισμών, η πίεση του «Τρίτου Κόσμου» να αυξήσει τη συμμετοχή της παγκόσμια βιομηχανική παραγωγή. Η τεχνολογία επιτρέπει κατανάλωση θέλει νέα προϊόντα, αλλά τώρα πολλά από αυτά (σημαντικά τμήματά τους) μπορεί ή πρέπει να γίνουν σε άλλες χώρες, είτε γιατί «εκεί» το κόστος είναι ασύγκριτα χαμηλότερο, είτε γιατί «εδώ» ξεπεράσαμε τη φέρουσα ικανότητα του περιβάλλοντος, είτε και για τους δύο (και άλλους ακόμα) λόγους. Όταν αναλύσει κανένας την κρίση, είναι δύσκολο να αγνοήσει την πραγματικότητα και να πιστεύει ότι «καμιά επιχείρηση πρέπει να κλείσει, καμιά θέση απασχόλησης δεν πρέπει να χθεί». Μοιάζει πολύ ωραίο ως σύνθημα, αλλά είναι εξόχως αβυσσικός ως στόχος και παραπλανητικό ως πολιτική πρακτική.

Είναι π.χ. δυνατόν να διαμορφωθεί ρεαλιστική ναυπηγική στην Ελλάδα, με στόχο τη σωτηρία όλων των επιχειρήσεων και τη διατήρηση όλων των θέσεων εργασίας του κλάδου; Οι χώρες του ΟΟΣΑ, που συγκεντρώνουν πολύ μεγάλο μέρος της παγκόσμιας ναυπηγικής βιομηχανίας και για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για το διάστημα 1978-91, όταν δηλαδή έχει ωριμάσει και αρχίζουν να φαίνονται οι συνέπειες των πετρελικών αναδιάρθρωσης, το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται στη ναυπηγική τους βιομηχανία μειώθηκε κατά 450 χιλιάδες περίπου (από 1066 σε 621) ή κατά 42% (-51% στις ευρωπαϊκές χώρες) σε σύγκριση με το 1978. Και η μείωση αυτή αφορά όλες τις χώρες έστω κι αν ποικίλλει από μόνο -11% στον Καναδά και -74% στη Σουηδία. Μοναδικές εξαιρέσεις η Ν. Κορέα και η Ζηλανδία που παρουσιάζουν μικρή αύξηση το 1991 έναντι 1978, στην πραγματικότητα όμως μετά από μια περίοδο αργής αύξησης και σ' αυτές τις χώρες σημειώνεται μείωση κατά το πρώτο ήμισυ της δεκαετίας του 1980 (-37% στη Ν. Κορέα μεταξύ 1978-91 και -29% στη Ν. Ζηλανδία μεταξύ 1988-91). Ανάλογα παρατηρείται και στις νέες κατασκευές, θίγει δε και η παραγωγή των δυνάμεων του υποκλάδου, δηλαδή την Ιαπωνία και τη Ν. Κορέα.

Ελλάδα να ξεφύγει από το γενικό κανόνα; Ασφαλώς οίος θα το πει ανοιχτά στον κόσμο και θα τον προετοι-
ς συνέπειες; Δεν υπάρχουν πολλές επιλογές για τα ελ-
τηγεία. Αν αποφασίσουν (κι αν προλαβαίνουν βεβαί-
ηγχρονιστούν για να εξασφαλίσουν την ανταγωνιστι-
στη διεθνή (επισκευαστική ή και κατασκευαστική)
ό σημαίνει σημαντικές υποχρεώσεις τόσο για την επι-
ή πρωτοβουλία (ανανέωση του εξοπλισμού και εισα-
εχνολογιών, ενίσχυση του ειδικού επιστημονικού δυ-
πειρη και σύγχρονη διοίκηση κ.λπ.), όσο και για τους
ους (αποδοχή της άμεσης μείωσης του μόνιμου προ-
ε την προσδοκία να ξανααυξηθεί αργότερα-, ταχύρ-
ριση τόσο για την αναβάθμιση και ευέλικτη οργάνω-
τερικών ειδικοτήτων όσο και για την παράλληλη ανά-
περγολαβιών κ.λπ.).

α ελληνικά ναυπηγεία παραμείνουν ως έχουν, είναι
α ανταγωνιστούν τις χώρες χαμηλού κόστους εργα-
ών οποίων περιλαμβάνονται τώρα πια και οι πρώην
ές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Χώρες με πολλές
ίες (βαλκανικές και παρευξείνιες) όλοι συμφωνούν
να συσφίξουμε τις σχέσεις μας σε όλα τα επίπεδα
πενδύσεις κ.λπ.) και στις οποίες άλλωστε σπεύδουν
ούνται), κατά προτεραιότητα και με τυμπανοκρου-
από τους έλληνες εφοπλιστές.

πορεί να εκδηλώνεται με ιδιαίτερη οξύτητα σε ορι-
ίδους ή και περιφέρειες, αλλά οι κλαδικές και περι-
πολιτικές όσο κι αν έχουν τη χρησιμότητά τους, είναι
οδηγήσουν σε αδιέξοδα αν δεν επικεντρωθούν στην
ανταγωνιστικότητας και της υγιούς επιχειρηματικό-
στε, στις ίδιες κλαδικές ή και περιφερειακές συνθή-
ρχουν υγιείς με προβληματικές επιχειρήσεις, όπως εί-
και διεθνώς αλλά και στην Ελλάδα.

οπή κι αν πάρουν τα πράγματα, στην περίπτωση των
αλλά και γενικότερα στην ελληνική βιομηχανία, ο
ολιτείας δεν είναι η άμεση εμπλοκή στον ανταγωνι-
ο τη σωτηρία θέσεων απασχόλησης, ανεξάρτητα από
ογή αυτή είναι αδιέξοδη και έχει απίστευτα υψηλό
α αντίθετα η χόραξη της γενικής στρατηγικής της χώ-

Η ΝΑΥΠΗΓΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΟΟΣΑ

	Αριθμός Απασχολούμενων			Μεταβολή 78-91 (%)		
	1978	1985	1991	Απασχ.	Προστ. αξία	Παραγω- γικότητα
ΕΥΡΩΠ. ΧΩΡΕΣ						
Δανία	23.957	22.568	16.410	-32	-14	26
Φιλανδία	20.706	22.648	11.857	-43	2	78
Γαλλία	32.529	23.645	11.742	-64	-1	175
Γερμανία	57.563	42.960	33.972	-41	46	147
Ιταλία	44.557	35.071	14.728	-67	87	465
Ολλανδία	42.958	28.529	20.932	-51	19	144
Νορβηγία	41.430	20.305	15.161	-63	-50	37
Πορτογαλία	31.195	22.266	19.299	-38		
Ισπανία	56.209	46.834	48.231	-14		
Σουηδία	30.330	13.903	7.900	-74	-13	235
Μεγ. Βρετανία	151.333	80.273	59.183	-61	7	173
Σύνολο 1	532.767	359.002	259.415	-51		
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ						
Αυστραλία	15.706	14.284	10.103	-36	-29	10
Καναδάς	13.432	10.990	11.938	-11	32	49
Ιαπωνία	224.713	155.891	104.991	-53	91	308
Κορέα	45.900	84.900	53.700	17		
Μεξικό	2.781	4.371	2.479	-11	165	198
Νέα Ζηλανδία	2.452	3.204	3.048	24		
ΗΠΑ	228.018	189.924	175.085	-23	60	109
Σύνολο 2	533.002	463.564	361.344	-32		
ΣΥΝΟΛΟ						
18 ΧΩΡΕΣ	1.065.769	822.566	620.759	-42		

ΠΗΓΗ: Επεξεργασία στοιχείων ΟΟΣΑ.

ρας για τη θέση της στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας. Είναι
ακόμα η διαμόρφωση των κανόνων του παιχνιδιού και των συν-
θηκών που είναι αναγκαίες για τη δημιουργία νέων θέσεων ερ-
γασίας με τη λειτουργία σύγχρονων επιχειρήσεων, ικανών να κα-
τανοούν τις παγκόσμιες εξελίξεις, να διαχειρίζονται τον κίνδυνο
και να εξασφαλίζουν την ανταγωνιστικότητά τους σε διεθνές επί-
πεδο. Είναι τέλος η υποστήριξη εκείνων (κοινωνικών ομάδων,
κλάδων, περιφερειών) που θίγονται ιδιαίτερα και αντιμετωπί-
ζουν δυσκολίες προσαρμογής στις νέες πραγματικότητες. Αυτό

το κόστος οφείλουμε και αξίζει να το πληρώσουμε.

Πρέπει να το πάρουμε οριστικά απόφαση ότι οι γιγάντιες αστικές συγκεντρώσεις, οι μεγάλες παραγωγικές μονάδες και οι περιπλοκοί εξοπλισμοί τους, ο άκρατος καταμερισμός και η αυταρχική οργάνωση της εργασίας, κ.λπ. συγκροτούν ένα παραγωγικό μοντέλο που εξάντλησε τις δυνατότητές του αφού θεοποίησε τις οικονομίες κλίμακας και ικανοποίησε τη δύναμη «κοινωνία της αφθονίας». Ένα μοντέλο που εκμεταλλεύτηκε υπέρμετρα τους διαθέσιμους ανθρώπινους και φυσικούς πόρους, στηριζόμενο σε δογματικές υποθέσεις, όπως π.χ. ότι οι άνθρωποι μπορεί να είναι τα ζωντανά τμήματα μιας ενιαίας και άνωθεν διοικούμενης μηχανής και ότι το περιβάλλον μπορούμε να το διαχειριστούμε κατά το δοκούν. Ένα μοντέλο τόσο δύσκαμπτο, που οδηγήθηκε γρήγορα σε κορεσμό και αντιμετωπίζει δυσκολίες προσαρμογής στις νέες απαιτήσεις. Η συντήρηση, με όποια δικαιολόγηση, αυτού του μοντέλου θα είναι καταστροφική.

Στην επόμενη φάση της ανάπτυξης, όπως είναι ήδη εμφανές, η κατανάλωση θα χαρακτηρίζεται από υψηλότερες ποιοτικά και διαφοροποιημένες απαιτήσεις. Η αξία των προϊόντων θα προσδιορίζεται λιγότερο από το περιεχόμενό τους σε ανειδίκευτη εργασία, υλικά και ενέργεια και περισσότερο από την ενσωματωμένη έξυπνη εργασία και πληροφορία. Η παραγωγή των προϊόντων και η ικανοποίηση της κατανάλωσης αυτού του τύπου απαιτεί συστήματα παραγωγής πολύ πιο ευέλικτα και εντάσεως γνώσης, η λειτουργία των οποίων θα στηρίζεται σε αστερισμούς μικρότερων και αποκεντρωμένων επιχειρήσεων και σε δίκτυα που θα εξασφαλίζουν τη διακίνηση της γνώσης και της πληροφορίας.

Η αποβιομηχάνιση, δηλαδή, έχει και τις θετικές της πλευρές υπό την έννοια ότι το βιομηχανικό φαινόμενο μετεξελίσσεται ποιοτικά. Η «σκληρή» (υλική) παραγωγή, υπό τη μορφή συμβατικής βιομηχανίας βεβαίως συρρικνώνεται. Με αντιπαρτίμιμα όμως την αποδέσμευση από τη συμβατική επιχείρηση ενός πλήθους υπηρεσιών εντάσεων γνώσης, η σημασία των οποίων διογκώνεται ραγδαία και γι' αυτό εξωτερικεύονται και αυτονομούνται σε νέου τύπου επιχειρηματικές δραστηριότητες. Δραστηριότητες που πολύ κακώς αποσυνδέουμε από την έννοια της βιομηχανίας και εξίσου πολύ κακώς τις εξομοιώνουμε με άλλου τύπου παραδοσιακές υπηρεσίες (μεταφορές, τουρισμός κ.λπ.). Στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι νέες θέσεις εργασίας συνδέονται άρρηκτα με τις ανάγκες της βιομηχανίας αλλά και θα καταγράφονται ως βιομηχανικές, στις συμβατικές στατιστικές τουλάχιστον.

Τι επιδιώκουμε επομένως για τη χώρα μας; Ένα τμήμα της βιομηχανικής παραγωγής (πιθανότατα και στην περίπτωση των ναυπηγείων) είναι αδύνατον να μην αφεθεί στις λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες. Ενώ οι περισσότεροι αναπτυσσόμενες χώρες (και η Ελλάδα φυσικά) είναι υποχρεωμένες να συγκεντρώνουν τις δυνάμεις τους στα πιο δύσκολα σημεία της σύγχρονης παραγωγικής διαδικασίας, ιδιαίτερα δε στη σύνθεση του τελικού προϊόντος, στην τεχνολογική έρευνα και ανάπτυξη νέων μεθόδων και προϊόντων και στις «παραγωγικές υπηρεσίες» (για την τεχνολογική υποστήριξη, τη διοικητική οργάνωση και τη διανομή στην αγορά) προς τις συμβατικές επιχειρήσεις. Ο συνεχής διάλογος που παρακολουθούμε πολύ λίγο βοηθάει σε αυτή την κατεύθυνση.

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

φυλλα - φτερα

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1983

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Φύλλα - φτερά

Πέντε ενόητες διηγήματων: Το ριζιμιό λιθάρι, δύο συνθέσεις για κιθάρα, οι ρίζες των μπουζουκιών, παρένθεση με πλαγιάυλους, τρεις άλλες ιστορίες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
Δεσφονκράτους 131
Αθήνα 115 21, τηλ. 72.49.300

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑΚΗΣ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑΚΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΓΙΑΔΗΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΟΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

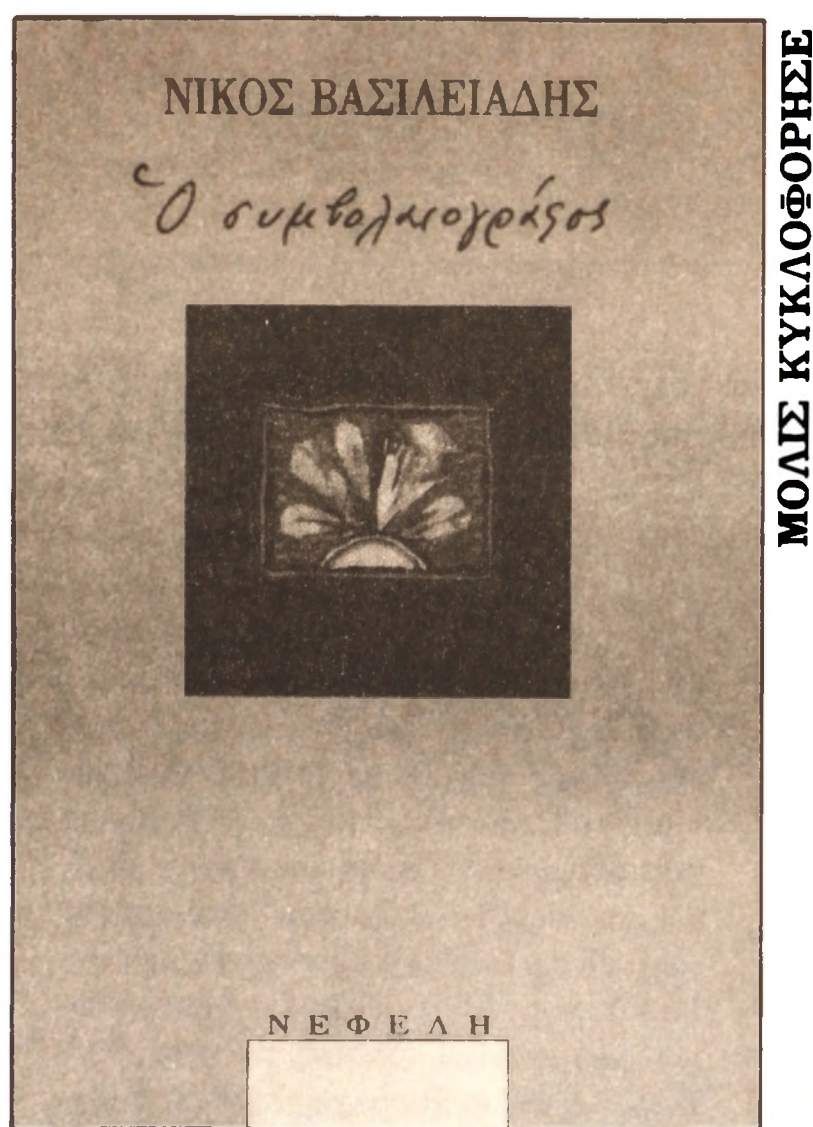
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:
Θεσμοί, ιδεολογία
και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ

Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ

Μετά την εξαιρετική ανταπόκριση που γνώρισαν το μυθιστόρημα ΑΓΑΘΟΣ και η νουβέλα ΑΓΗΜΑ ΤΙΜΩΝ του Νίκου Βασιλειάδη, κυκλοφορεί τώρα το καινούριο του βιβλίο (νουβέλα) Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ.

Με το εξαίρετο γλωσσικό του ιδίωμα που κυμαίνεται από την αρχαίζουσα και τη λόγια καθαρεύουσα και φθάνει ως την πιο μοντέρνα δημοτική, τη σαγηνευτική αφηγηματική του ικανότητα και το μοναδικό του χιούμορ ο Ν. Βασιλειάδης —με το νέο του βιβλίο— μας φέρνει στο νου τις μεγάλες στιγμές της ελληνικής πεζογραφίας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Προωθούν το ελληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ. 3607744

Οι τακτικοί ελιγμοί του Κ. Σημίτη

του Γιώργου Γερόπουλου

Νίκη στα σημεία πέτυχε τελικώς επί των εσωκομματικών αντιπάλων του ο υπουργός Βιομηχανίας Κώστας Σημίτης, με αφορμή το θέμα των ναυπηγείων Ελευσίνας, ενώ κατάφερε να αναδειχθεί στον κύριο πόλο μέσα στο ΠΑΣΟΚ και να αντιμετωπίσει, όπως αναφέρουν κυβερνητικά στελέχη, με επιτυχία το πολιτικό κόστος της λύσης, η οποία επελέγη για την επιχείρηση.

Ο κ. Σημίτης δέχτηκε, μέσα σε ένα μήνα, το δεύτερο χτύπημα, με το οποίο αμφισβητείτο η ικανότητά του να ασκεί κυβερνητική πολιτική.

Η αιφνιδιαστική κίνηση του ομίλου Περατικού να κλείσει τα ναυπηγεία της Ελευσίνας ήλθε σαν «θείο δώρο» για τους εσωκομματικούς αντιπάλους του κ. Σημίτη, προκειμένου να πλήξουν τον επίδοξο διάδοχο του Ανδρέα Παπανδρέου.

Τη σκυτάλη για τη δημιουργία πολιτικού θέματος έλαβαν τα στελέχη του κλίματος του υπουργού Εθνικής Αμύνης Γ. Αρσένη, που ξιφούλκησαν κατά του κ. Σημίτη.

Εξάλλου, ο κ. Αρσένης έχει και ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τύχη των ναυπηγείων καθώς σε αυτά υλοποιείται σημαντικό τμήμα των εξοπλιστικών προγραμμάτων του Πολεμικού Ναυτικού. Η τακτική πάντως της ομάδας Αρσένη να πλήξει τον υπουργό Βιομηχανίας, στη συγκεκριμένη φάση, εμπεριείχε τον κίνδυνο να αναδείξει τον κ. Σημίτη σε κύριο πόλο της εσωκομματικής διαπάλης.

ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΑΧΝΙΔΙΑ ΤΟΥ Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

Ο πρωθυπουργός, από την πλευρά του και εξ αποστάσεως, παρακολουθούσε τα τεκταινόμενα χωρίς να προσφέρει κάλυψη στον αρμόδιο υπουργό. Μόνο όταν το θέμα έλαβε ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις, με κίνδυνο να ανατραπεί η οικονομική πολιτική, πρόσφερε κάλυψη λέγοντας χαρακτηριστικά ότι ο κ. Σημίτης είναι συνεργάτης του. Πάντως, σύμφωνα με πληροφορίες, ο πρωθυπου-

ργός ήταν ενήμερος των αποφάσεων του Περαιτικού, καθώς λίγες εβδομάδες νωρίτερα είχε συναντηθεί με τον ιδιοκτήτη της επιχείρησης ενώ λίγους μήνες πιο πριν είχε ανασχηματίσει τον υφυπουργό Βιομηχανίας Χ. Παχτά, ο οποίος είχε εκφράσει αρνητικά για το ενδεχόμενο κλεισίματος της επιχορήγησης στα ναυπηγεία.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου άδραξε την ευκαιρία, προκειμένου να πληγεί ο επερχόμενος διάδοχός του στο σημείο που τον ενδιαφέρει, στην ικανότητά του να διαχει-

Ο Ανδρέας πανδρέου άδραξε την ευκαιρία, κειμένου να πληγεί ίδοξος διάδοχός στο σημείο που «πόνναγε», στην νότητά του να ιαχειρίζεται τα δέματα της κυβερνητικής εξουσίας.

ματα της κυβερνητικής εξουσίας. μάχη παρενέβη, από το Ιόνιο, ο έας της Κεντρικής Επιτροπής του Άκης Τσοχατζόπουλος, ο οποίος άξε ανακοίνωση του Γραφείου του κόμματος, στην οποία εγένετο απλή διαχείριση και έλλειψη πολιτικής ενώ άφηνε αιχμές οικονομική πολιτική της κυβέρνησης ανακοίνωση της Χαριλάου Τριωρείται ως προϋπόθεση του κ. άπουλου να παρέμβει σε ένα θέοιο πλέον είχε λάβει εσωκομμαά. Παραλλήλως, επιδίωκε να ένα φιλολαϊκό πρόσωπο της ής ηγεσίας, γεγονός που επιβεκαι από την απόφαση του γραμΠΑΣΟΚ να αρχίσει διάλογο μεωνικούς φορείς. άμηση Τσοχατζόπουλου προκαάντίδραση του κ. Σημίτη, ο οποίος με παραίτηση το γραμματέα OK, ενώ διεμήνυσε προς τον υργό ότι δεν πρόκειται αυτός να σαν «πρόβατο προς σφαγήν» μα των ναυπηγείων. Η κίνηση οργού Βιομηχανίας μέσα σε λίγα ερε αποτέλεσμα, καθώς με νέα ήση η Χαριλάου Τρικούπη διευη η απόφαση της Κυβερνητικής ης αντιμετωπίζει δημιουργικά το

ΟΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΝΤΕΠΘΕΣΗ

Παραλλήλως, ο Κώστας Σημίτης με μια κίνηση ρελάνς συγκαλούσε σε σύσκεψη τους βουλευτές, οι οποίοι μετείχαν στο θερινό τμήμα της Βουλής, προκειμένου να τους ενημερώσει για το πρόβλημα το οποίο έχει ανακύψει στη ναπηγοεπισκευαστική.

Οι «εκσυγχρονιστές» στο κυβερνών κόμμα ανασυντάχθηκαν και πέρασαν στην αντεπίθεση καθώς η Β. Παπανδρέου και ο Θ. Πάγκαλος, ο οποίος συμμετείχε στις συσκέψεις των αρμοδίων αλλά δεν είχε λάβει, έως εκείνη τη στιγμή, σαφή θέση, στήριξαν τον κ. Σημίτη.

Το κλίμα στο εσωτερικό της κοινοβουλευτικής ομάδας είχε αλλάξει, καθώς ο Κώστας Σημίτης επέλεξε να χτυπήσει ευθέως την προηγούμενη κυβέρνηση για την πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων και να μεταθέσει την αντιπαράθεση μεταξύ κυβέρνησης και Νέας Δημοκρατίας. Η επιλογή αυτή τον ανέδειξε σε αιχμή του δόρατος της αξιωματικής αντιπολίτευσης, γεγονός που τον βοήθησε να ξεπεράσει τους εσωκομματικούς σκοπέλους.

Τα κέρδη του κ. Σημίτη από την «αυγουστιάτικη περιπέτειά» του είναι πολλά, στο πολιτικό και κομματικό χρηματιστήριο. Κατάφερε να συσπειρώσει γύρω από το πρόσωπό του όλα τα στελέχη τα οποία θέλουν να ονομάζονται εκσυγχρονιστές, ενώ υπερκέρασε, προς το παρόν, τους άλλους δύο επίδοξους διαδόχους του κ. Παπανδρέου, στην ομάδα των τεσσάρων. Ταυτοχρόνως, σε μια δύσκολη φάση για τις σοσιαλδημοκρατικές απόψεις του αντιμετώπισε κρατικιστικές θέσεις και επιδίωξε να αναδείξει μια άλλη πολιτική για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων.

Πάντως, κύκλοι του υπουργού Βιομηχανίας θεωρούν ότι, εντός του φθινοπώρου, ο κ. Σημίτης αναμένει νέο χτύπημα, ενώ πολλά θα εξαρτηθούν από την εξέλιξη της υπόθεσης πώλησης των ναυπηγείων Σκαμαγκά και τα προβλήματα που πρόκειται να αντιμετωπίσει.

Εξάλλου, όπως αναφέρουν, σε εκκρεμότητα είναι, προς το παρόν, η πώληση μετοχών της Δημόσιας Επιχείρησης Πετρελαίου καθώς και η ολοκλήρωση του έργου που αφορά το φυσικό αέριο, ενώ οι πόροι από το δεύτερο πακέτο Ντελέρ δεν έχουν διανεμηθεί έως αυτή την ώρα.

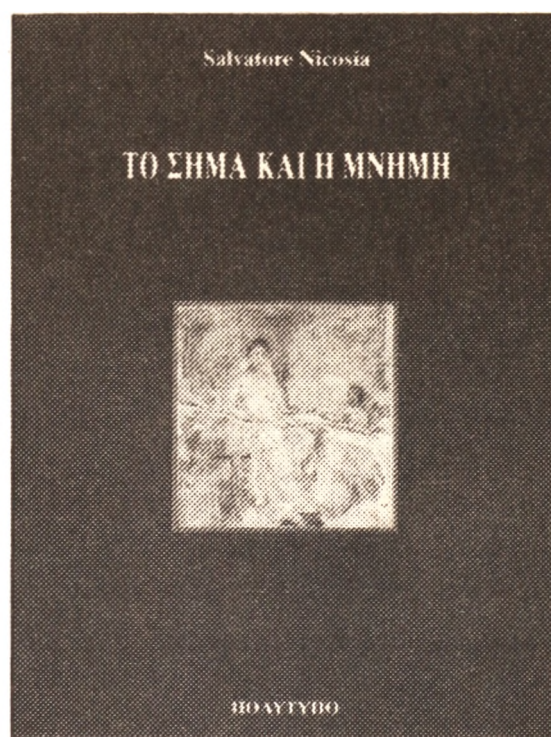
Salvatore Nicosia

ΤΟ ΣΗΜΑ ΚΑΙ Η ΜΝΗΜΗ

Ταφικά επιγράμματα
από την αρχαία Ελλάδα

Μετάφραση:
Ευριπίδης Γαραντούδης

Άπό τίς χιλιάδες επιγραφές πού διασώθηκαν παρουσιάζεται μία σημαντική επιλογή πού περιέχει κείμενα από τόν 7ο π.Χ. αιώνα μέχρι τον 4ο μ.Χ. Αρχαίο κείμενο, μετάφραση, σχόλια. Έκτενής εισαγωγή του έλληνιστή Σαλβατόρε Νκοζία. Τετράχρωμες άπεικονίσσεις από τίς έπιτύμβιες στήλες της Δημητριάδος.

Η έπιτύμβια έπιγραφή διαιώνίζει τό όνομα καί τήν ταυτότητα ενός άτόμου, μαρτυρεί τόν τρόπο πού έζησε καί πέθανε, χαράζει τήν παρουσία του στή μνήμη του κοινωνικού συνόλου, προτείνοντάς τον σαν ήρωικό πολιτικό, ήθικό παράδειγμα καί του ξαναδίνει τή μοναδική μορφή ύπαρξης πού μπορεί νά συνεχίζει άκόμα καί μετά τό θάνατο.

Έκδόσεις
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Η μέθη του βυθού

του Μανώλη Βασιλάκη

Όλα είναι δυνατά σε μια τσούλα δημοκρατία! Όλα αυτά τα “απίστευτα” που μας συμβαίνουν ήσαν “βέβαια ενδεχόμενα” μ’ αυτήν την τσούλα... δημοκρατία. Κι εμείς παρακολουθούσαμε, απλώς. *Εν μέσω γενεάς σκολιάς και διεστραμμένης*²... Εν μέσω γενεάς εκμαυλισμένης και εξαχρειωμένης. Από το 1974 κι εδώ, με κορυφώσεις τα 1981, 1989, 1993. Όλα ήσαν δυνατά με τα τέκνα της φαιοπράσινης “αλλαγής”, με τα τέκνα της διεφθαρμένης δημοκρατίας μας. Όλα ήσαν πιθανά να συμβούν σ’ αυτήν την κοινωνία ανοχής, όπου πρέπει ή να γίνουμε όλοι το ίδιο ή να πιστέψουμε πως «όλοι το ίδιο είμαστε». Ούτε μία διαμαρτυρία δεν υψώθηκε όταν η Κυρία επήρε καρέκλα και στρογγυλοκάθησε στην κεφαλή του τραπεζιού του Υπουργικού Συμβουλίου προ δύο περίπου ετών. Ούτε μία! Εικόνα αυτής της κοινωνίας είναι και της μοιάζει. Άλλωστε, τον σύζυγό της τον εψήφισε το 47% του ελληνικού λαού, κάπου 3,5 εκατομμύρια άνθρωποι, αν ενθυμούμεθα καλώς, με οκταετή γνωριμία με τον Φύλαρχο. Και ο «άσσος θαυματοποιός, μεταμόρφωσε τον τόπο και τα πρόσωπα και χρησιμοποιεί την κωμωδία που μαγνητίζει... Ο χλευασμός του ή η τρομοκρατία του βαστά είκοσι ολάκερα χρόνια»³.

Οι προθέσεις του ήσαν φανερές, πλην βραχεία η μνήμη μας. Αλλά το μέτρο της αξιοπρέπειας όλων τους τό δείχνει αυτό που επισημαίνει η “Αυγή” (25/8): «Ποιος θα το πίστευε ότι από ολόκληρο το ΠΑΣΟΚ ο μόνος που θα είχε το κουράγιο ή την άγνοια κινδύνου να αντιδράσει θα ήταν ένας πρώην στρατιωτικός μι-

**«σεβόμαστε
τους νεκρούς
και όταν ακόμη
είναι ζωντανοί»**

κρομεσαίος βουλευτής Θεσσαλονίκης». Αυτός που «επαρουσίασε όπλα» το ’89 στην Καλόφημη Κυρία και τις σεμνές φιλενάδες της. «Ποιος θα το πίστευε!» Θέλομε ακόμη να είμαστε αφελείς. Και να λέμε «απίστευτο! αδύνατον! παράλογο!». Όχι, κύριοι. Είναι απολύτως φυσιολογικό. Όσο «φυσιολογικό» είναι κά-ποιοι αλητόβιοι να είναι υπουργοί και κρατικοί παράγοντες, αυτοί για τους οποίους Α. Κύρκος το ’89 είπε ότι «τους μάζεψε από τα σκυλάδικα και τους καφενέδες και τους έκαμε υπουργούς» και τώρα τάχα «δανειστές». Όσο φυσιολογικό είναι ο Α. Παπανδρέου μ’ αυτόν τον πρότερον βίον να είναι πρωθυπουργός. Όσο φυσιολογικό είναι να επενδύει τα προϊόντα της Αθωότητός του και του θράσους του σε βίλες και πισίνες. Και γίνεται ακόμη φυσιολογικότερο όταν αναλογιστεί κανείς πως ο μητροπολίτης Δωρόθεος κατά το «Τάμα» επεβράβευσε μίαν ιεροσυλία ανακηρύσσοντας «Μέγα Ευεργέτη» τον αντ’ αυτής της «Ευ-

σεβεστάτης», όταν αναλογισθεί ότι ο λάβρος Αυγουστίνος έδωσε μίαν εικόνα της Θεοτόκου για «να καθρεφτίζεται τρεις φορές τη μέρα», ότι ο Διονύσης Σαββόπουλος έδωσε συνταγή υπό την αιγίδα της Κυρίας στην Φλώρινα, ότι η κ. Μαρίνα Μπράκη-Πλάκα edήλωσε ότι η Πινακοθήκη «έγινε πραγματικότητα χάρις στο ενδιαφέρον της κυρίας προέδρου», ότι 14 υπα-γοί την συνόδευσαν στην αρχηγική της εμφάνιση, ότι το κα-σκεύασμα της Αριστεράς (ναι, δικό σας και δικό μας) κ. Μ. Δαμανάκη edήλωσε⁴ στον κατάλληλο χρόνο: «Ναι, αισθάνομαι αλληλεγγύη για τη Δήμητρα...» για το φύλο της, λέει, πετών και το τελευταίο φύλλο ήθους αριστεράς συκής.

Ηττηθήκαμε, κύριοι σύντροφοι, ηττηθήκαμε ήττα μεγάλη, τί προσεβλήθη όλη η ελληνική κοινωνία, γιατί πάσχει όλη την μέθη του βυθού. (Η «μέθη του βυθού», όταν εμφανισθ-δύτες, είναι μια γλυκεία και δροσερή μέθη που γρήγορα νει έως την πλήρη απώλεια συνειδήσεως· μια μέθη που τους νει να βυθίζονται προς τα κάτω ασκώντας τους μίαν ακα-κτη και ηδονική έλξη σε μια –φαινομενικά οξύμωρον– ρό-άβυσσο). Σ’ αυτήν την μέθη, στον βυθό όμως ενός βού-ενός βορβόρου, βρίσκεται όλη η ελληνική κοινωνία της ση-Θα ήταν βολικό πολύ να τα φορτώσαμε όλα στον Παπανδ-μα το αποφεύγομε γιατί «σεβόμαστε τους νεκρούς και όταν-μη είναι ζωντανοί»⁵. Δεν θα ενδώσαμε λοιπόν στην πρό-λύση. Είναι πολλοί οι φυσικοί και ηθικοί αυτουργοί αυτής αθλιότητος που προσωποποιεί, εκφράζει και εκμεταλλεύ-Α. Παπανδρέου. Άλλοι του έδωσαν το δικαίωμα και όλοι τον ανεχόμαστε να ασελγεί, να εκχυδαίζει, να προκαλεί, να αίνει.

Οι «πνευματικοί άνθρωποι», οι άνθρωποι –υποτίθεται– παιδείας και των τεχνών, πλην ελαχιστοτάτων εξαιρέσεων δεν συνεργάζονται ή υμνούν, το μέγιστο που πράττουν είναι σιωπούν, με βυθισμένες τις συνειδήσεις τους σε ενάρτε-ψεις, όπως τα κοινοτικά προγράμματα, τα κρατικά κονδύ-τα ψυχία εξαγοράς ή επιβραβεύσεως της σιωπής τους. Δεν μικρούτσικοι, πολύ μικρούτσικοι γλοιώδεις πωχοπρόδ-πωλούν φθηνά ή δανειζουν ατόκως την όποια αξιοπρέ-τους και ιδεολογικοποιούν τα καινά ήθη τους. Ο “αυτο-σμός” υπάρχει μόνο στα λεξικά. Η Αριστερά; Από της πα-νίας της παρήλθον εβδομήκοντα και πλέον έτη και από το μ-μώτατο ’89 έξι έτη, για να καμώνεται την έκπληκτη. Η δε-αρχηγός της είναι ανδράποδο του Παπανδρέου και δε-των υποχρεώσεών του προς τους πάτρωνές του. Οι οικονο-ζημίες και καταστροφές επανορθώνονται. Ο ιδιότυπος εκ-σμός, η πλήρης εξαχρείωση μίας ολόκληρης κοινωνίας, ο τε-τελισμός αξιών και προσώπων, ο βιασμός θεσμών και

εκάλυψε εσχάτως και τα... “ιδεώδη” ο έου!), η απώλεια παντός ίχνους **αξιο-**
απ’ αυτούς που θα περίμενε κανείς να
νύν και να εξεγερθούν μάς γεννούν τις
μόδοξες σκέψεις. Ουδείς σχεδόν ανθί-
λέον στους αδίστακτους προαγωγούς
κ. **Λαμπράκη, Κόκκαλη** και σία και τις
ους. Κι εμείς πεισματικά επαναλαμβά-
πύχο του **Α. Εμπειρίκου: Δενδρογαλιές**
ς πουτάνες / Και μεγιστάνες
... Τουλάχιστον να σώσουμε έτσι την

ε την λέξη **αξιοπρέπεια**. Όποτε προφέ-
ρω αυτήν την λέξη ενθυμούμαι τον **Μά-**
νάκι. Που με την ζωή, το έργο και τον
υ μάς άφησε πολύτιμη κληρονομιά αυ-
ξη η οποία κινδυνεύει να χαθεί από το
ευτικό λεξιλόγιο. Και ενθυμούμαι πά-
γκίνηση εκείνο το απόγευμα του φθινο-
υ 1989, που ο Μάνος μού χάρισε τόσες
ου, με πιο πολύτιμο ίσως απόσταγμα
ράση: «**Η αξιοπρέπεια είναι έννοια ευ-**
ι αυτής ακόμη της ελευθερίας». Με δυο
Μάνος Χατζιδάκις επιθυμούσε να απο-
υτό το θεώρημα, του οποίου η λύσις εί-
ις απλουστάτη και ευρίσκεται στις απα-
ρωτημάτων σαν αυτά: Τι πρωτίστως
ς ανθρώπους να εξεγερθούν, να πολε-
ιθε τυραννία και βαρβαρότητα; Γιατί οι
ανθίστανται (όταν ανθίστανται) σε κά-
λή της προσωπικότητός τους; Τι προϋ-
πώς αναπτύσσεται η συνείδηση της
ς ατόμων ή λαών; **Δείτε γύρω σας τό-**
θέρους πλην δουλόφρονες... Και συζη-
να ολόκληρο απόγευμα πάνω σ’ αυτό
ο θέμα, μια συνομιλία που θεωρώ χρέ-
ουσιάζω στον κατάλληλο χρόνο.

ο το ολάνθιστο κλαδί του Μάνου μπο-
κρατηθούμε όσοι κινδυνεύουμε να πνι-
την αηδία, από το αρτεσιανό πύον που
από κάθε έλκος της κοινωνίας της ανο-
ίζεται ένα ισχυρότατο σοκ για να αφυ-
. Και δεν μπορεί παρά να συμβεί.

ΞΙΣ:

Θεωρίας των Πιθανοτήτων που σημαίνει ότι το
έχει πιθανότητα 1, δηλαδή 100% θα συμβεί.
ππησίους, β’ 15.

ι, «Εκλάμψεις», Εκδ. Ηριδανός, παραφράζο-
ράτα”.

ξη στην “Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία” της

ης, “Ανέκδοτοι Σκέψεις”, Άπαντα, τομ. Ε’, σ.
μής.

ίλος, «Η Σήμερα ως Αύριον και ως Χθες» (“Τα

Τεχνολογική εξέλιξη ή κοινωνική αδικία;

του Ανδρέα Αθηναίου

Η μείωση των θέσεων εργασίας, παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα αύξησης της παραγωγικότητας και της αποδοτικότητας που θεωρείται εγγυημένη επιτυχία και αναπόσπαστο τμήμα της Ελεύθερης Οικονομίας της Αγοράς αλλά και απόδειξη της ύπαρξης και επιτυχούς άσκησης της. Έστω και εάν κάτι τέτοιο ήταν αληθινό –ή στο μέτρο που μπορεί να ισχύει– και ως αποτέλεσμα της τεχνολογικής εξέλιξης, «οι ίδιες δουλειές μπορούν να γίνουν από λιγότερους ανθρώπους» (φράση που η προπαγάνδα φροντίζει να ακούγεται μέσα στα εργοτάξια), η ανεργία δεν είναι θέμα τεχνολογικής εξέλιξης αλλά πολιτικής επιλογής, γιατί το κέρδος από την παραγωγικότητα/αποδοτικότητα που προκαλεί η εκάστοτε τεχνολογική εξέλιξη διά μέσου των αιώνων (είτε η εξέλιξη είναι αυτή που προκάλεσε η ανακάλυψη της ατμομηχανής είτε αυτή που προκαλεί η ανακάλυψη της πληροφορικής), είτε διανέμεται σε όλους όσοι συμμετείχαν στη γένεση, δημιουργία και μετεξέλιξη της τεχνολογίας, δηλαδή σε όλους τους εργαζόμενους, με συνέπεια αύξηση των αποδοχών τους, διατήρηση στο ακέραιο της απασχόλησής τους (διατήρηση επιπέδου απασχόλησης) και μείωση του χρόνου απασχόλησής τους (π.χ. εβδομάδα τεσσάρων ημερών) με ταυτόχρονη αύξηση του ελεύθερου χρόνου και της ποιότητας ζωής, είτε κατακρατείται και συσσωρεύεται από την εταιρεία-εργοδότη με συνέπεια την ταυτόχρονη συσσώρευση διογκωμένων κερδών από τις εταιρείες και διόγκωση της ανεργίας, πράγμα που συμβαίνει και στις μέρες μας.

Στην πράξη, η μείωση του αριθμού των εργαζομένων και η μεγάλη ανεργία που εμφανίστηκε την τελευταία δεκαετία, αποδίδεται μόνο από υποκριτική πρόθεση και σκοπιμότητα στην τεχνολογική εξέλιξη και στην αύξηση της παραγωγικότητας και της αποδοτικότητας που προκαλεί, με σκοπό να αποδοθούν στους δήθεν «αδήριτους και αναπότρεπτους κανόνες της ελεύθερης οικονομίας που καμιά δύναμη δεν μπορεί να ελέγξει» καθαρά πολιτικές επιλογές και να αποκρύψει το γεγονός ότι η ανεργία και η διόγκωσή της είναι καθαρό αποτέλεσμα πολιτικής επιλογής να αυξηθεί το κέρδος των εταιρειών μέσα από τη μείωση: των αποδοχών των εργαζομένων, των δαπανών για συνταξιοδότηση και ασφάλισή τους – αλλά και τη μείωση της ποιότητας και των συνθηκών εργασίας τους, που σημαίνει μείωση του κόστους εργασίας όχι στη βάση μεγαλύτερης παραγωγικότητας και αποδοτικότητας που δημιουργεί η τεχνολογική εξέλιξη, αλλά εις βάρος των εργαζομένων και μέσα από επίταση της κοινωνικής αδικίας.

Η ταυτόχρονη εντατικοποίηση της εργασίας, ενώ στην ουσία είναι επίταση μιας ήδη άνισης ανταλλαγής (ζητείται από τον εργαζόμενο μεγαλύτερο αποτέλεσμα έναντι, με πολλούς τρόπους, ελαττούμενων αποδοχών) παράγει στοιχεία εντετατικοποίησης, για δήθεν αύξηση της παραγωγικότητας. Η επίταση είναι αναπόσπαστο τμήμα της επιδίωξης μείωσης του κόστους εργασίας μέσα από την εντατικοποίηση, τη μείωση της συνολικής δαπάνης μισθών, αποδοχών, ασφαλίσεων κ.λπ. αλλά είναι και κλασικό μέσο καταναγκασμού και επιβολής μείωσης των αποδοχών και των χειρότερων συνθηκών και όρων εργασίας στους εργαζομένους.

Οι απολύσεις (ανεργία) επιτρέπουν σε μια εταιρεία να αποφύγει δαπάνες συνταξιοδότησης, αποζημιώσεις, όπως επίσης και να υποκαταστήσει υψηλά αμειβόμενα υψηλόβαθμα στελέχη με νεοεισερχόμενους και, επομένως, ολιγότερον δαπανήσιμους εργαζόμενους.

Στις ΗΠΑ την τελευταία δεκαετία η παράδοση ότι ο εργαζόμενος αφοσιώνεται στην εταιρεία και η εταιρεία τον φροντίζει και του εξασφαλίζει πρόνοια (περίθαλψη, σύνταξη κ.λπ.) εμφανίστηκε.

Η «σύγχρονη» νοοτροπία της χρηματοοικονομικής επιχείρησης καυχάται ότι απέλυσε στελέχη τρία χρόνια πριν την συνταξιοδότηση τους για να αποφύγει τις δαπάνες αποζημίωσης από την «καημένη την εταιρεία». Επίσημα στοιχεία στις ΗΠΑ αποδέχονται ότι μέσα στο 1994 χάθηκαν 450.000 θέσεις εργασίας σε εταιρείες, όχι επειδή οι εταιρείες αυτές πηγαιναν καλά αλλά, αντιθέτως, επειδή πηγαιναν πολύ καλά και ήθελαν να πάνε καλύτερα μέσα από εντατικοποίηση, απολύσεις, μείωση αποδοχών κ.λπ.

Εννοείται ότι κάτω από συνθήκες αυξημένης ανεργίας επομένως αυξημένης προσφοράς εργασίας που εξουδετερώνει κάθε διαπραγματευτική δυνατότητα για τον εργαζόμενο, επιβάλλεται η δύναμη να επιβάλουν τόσο συνθήκες μείωσης του προσέκρου και εντατικοποίησης των «υπολοίπων», όσο και τον εξουδετερωτικό γκαρμό των «υπολοίπων» σε αποδοχή χαμηλότερων αποδοχών και όρων εργασίας «αν θέλουν να μη γίνουν άνεργοι».

Η επίταση της κοινωνικής αδικίας, είναι μια συνειδητή επιλογή αύξησης των κερδών των εταιρειών, μέσα από την επίταση της άνισης ανταλλαγής και της αναδιανομής των εισοδημάτων εκ των κάτω προς τα άνω, μέσα από χειροτέρευση όρων εργασίας και ανεργία.

Η ανεργία είναι αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής αδικίας αλλά ταυτόχρονα και μέσο επιβολής της.

ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

δεν γυρίζει πίσω

Αναστασιάδης

της μεγάλης πυρκαγιάς στην τοχαιρετίσαμε για πάντα ένα περιοδικού και ειδικά τούτης της ν ζωγράφο, ηθοποιό, εξαιρετικό πουδαίο αφηγητή ιστοριών, μια ανυπότακτο άνθρωπο, τον στασιάδη. Που όποια πέτρα κι αν χ τον εύρισκες από κάτω. Αν αποκάλεσαν όσες εφημερίδες πάρι την απώλεια του Στέλιου – ως του, γεμάτος αξιοπρέπεια, για μια στιγμή να ευτελίσει την εμπλεκόμενος με όσα χαμερπή ν τη μετριότητα των κοινωνικών έιχε γεννηθεί στην Κρήτη, έζησε άνδρεια, την Εθνική Αντίσταση δα, βρέθηκε εξόριστος αρχικά στη τη, διαφωνών στη συνέχεια ε νύχτα και περιπλανήθηκε εδώ ις διαβατήριο. Φίλος του Τσίρκα ωστόσο, προσέφυγε στα χαρακτηριστικά του χαρακτήρα «χτίσει» το πρόσωπο του χ στη Χαμένη Άνοιξη), φίλος και στής του Τορνέ (ο ρόλος του στην , μια από τις πιο σημαντικές αινίες, δεν ξεχνιέται από όσους νηματογράφο), πρόλαβε να ένα βιβλίο με συνταγές, φημένο από τον ίδιο, που πρέπει ου ακόμη να διασώζονται στις των εκδόσεων Εξάντας. 'που κατακτά πάντα την κορυφή ;, ο Στέλιος Αναστασιάδης /ωραίες ιστορίες. Και μόνο γι' ει κανείς παρά να τον θυμάται (οι το Αντί, πάντως, ετοιμάζουν το ρωμα στη μνήμη του).

Μικρή μου αγάπη

α μετακατοχικά χρόνια, όταν ο ε επιστρέψει στην Ελλάδα, /πώς έκανε διάφορες δουλειές αταφέρει να επιβιώσει. Ανάμεσά στηκε ένα φεγγάρι να κάνει και της καθημερινής ραδιοφωνικής νυνεχείας Πικρή, μικρή μου ιό τις πιο φημισμένες κές εκπομπές της εποχής, ή οποιασδήποτε αντίστοιχης

σημερινής τηλεοπτικής σαπουνόπερας (αλλά και πόσο πιο αθώα). Διηγούνταν ο Στέλιος: – Εγραφα καθημερινά το επεισόδιο και πληρωνόμουν κάθε βδομάδα. Την έβγαζα. Κάποτε, όμως, η εταιρεία που προσέφερε την εκπομπή είχε δυσκολίες και καθυστερούσε τις πληρωμές. Δεν είχα λεφτά ούτε για το νοίκι, κι η νοικοκυρά μου ήταν αφορητά γκρινιάρα. Άρχισα, το λοιπόν, κι εγώ να διαμαρτύρομαι, όσο όμως και να φώναζα δεν έδιναν δραχμή. Τσαντίζομαι και σκαρφίζομαι ένα πολύ ωραίο κόλπο. Η σειρά, εκείνη την περίοδο, ήταν σε μια κρίσιμη καμπή. Ο πρωταγωνιστής πήγαινε στο Σικάγο να συναντήσει την καλή του, όπου και επρόκειτο να παντρευτεί. Βάζω κι εγώ μια συμμορία να τον περιμένει σε μια γωνία και να τον σπάξει στο ξύλο. Ξύλο να δουν τα μάτια σου. Σε αφασία, ο τύπος βρέθηκε στο νοσοκομείο. Κι από την άλλη μέρα άρχισε νέο βιολί. Επισκέψεις στο νοσοκομείο και δώσ' του επισκέψεις από διάφορους – αλλά έντεχνα φρόντιζα η κοπέλα του να βράζει σε αναμμένα κάρβουνα, περιμένοντάς τον και μην μπορώντας να μάθει νέα του. Κάθε μέρα περνούσα από το λογιστήριο. «Θα πληρώσετε,» «Δεν έχουμε...» «Καλά...» Δεν έλεγε με τίποτα να γιατρευτεί. Οι ακροάτριες διαμαρτύρονταν. Ε, στο τέλος με πλήρωσαν και ο αγαπημένος τους ήρωας αποθεραπεύτηκε...

Θα θυμόμαστε πάντα το Στέλιο.

Τις χειρονομίες του, τη μακρόσυρτη καθαρή του άρθρωση, τις ιστορίες του, το πνιχτό γέλιο του (χι-χι-χι)...

Το δαύμα

Η μεγάλη δυστυχία μιας στήλης όπως το Ποτάμι είναι να πρέπει, όλο και συχνότερα τον τελευταίο καιρό, να ασχολείται με τη χρηστοήθεια (!) και τα σταυροπροσκυνήματα της κυρίας Λιάνη. Δυστυχία, επειδή ο ζωντανός κόσμος έχει να χαρίσει (και χαρίζει) τα πιο κεφάλτα, όλο ζωή, ερεθίσματα – αλλά κι εμείς, λόγω της ιεράρχησης που πρέπει να κάνουμε στα θέματά μας, οφείλουμε να ασχολούμαστε με τη φορμόλη στην οποία συντηρείται το κυβερνητικό σχήμα και εν γένει το πολιτικό μας σύστημα. Ας είναι.

Μεγαλύτερη ακόμα είναι η δυστυχία μας

όταν αναγκαζόμαστε να καταφεύγουμε στις –εύστοχες, φευ– επισημάνσεις της Αυριανής, της πάλαι ποτέ «έγκυρης» του πρωθυπουργού. Η οποία επεφύλασσε ένα από τα πιο γλαφυρά κύρια άρθρα στο αναγνωστικό της κοινό. 25 Αυγούστου, η επομένη της επισκέψεως του πρωθυπουργικού ζεύγους στην Τήνο.

Αντιγράφω μόνο τον τίτλο:

«Παναγιά μας, γιατί δεν κάνεις το θαύμα σου; Κάνε κάτι, να ξεφορτωθεί ο τόπος το σαράβαλο τον Ανδρέα, τη θεομπαίχτρα Μιμή κ.λπ.»

Και τον επίλογο:

«ΑΜΗΝ.»

Υπουργός... Πρέφας!

Το... προσκύνημα ακολούθησε η κωμικοτραγική κουστωδία της κ. Λιάνη στη Φλώρινα. Όπου, εκτός από τους δεκατέσσερις υπουργούς της ακολουθίας της, «έπλευσεν» και η κ. Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα της Εθνικής Πινακοθήκης, η οποία ενεπνεύσθη την αγορά του πίνακος του Αγίου Πέτρου του Γκρέκο (;) αλλά, ως φαίνεται, και τη δωρεά των πινάκων που είχαν συγκεντρωθεί για να επιτευχθεί η αγορά στο νεότευκτο μουσείο μοντέρνας τέχνης στην πατρίδα της κυρίας του πρωθυπουργού. Η κ. Λαμπράκη-Πλάκα, από τη Φλώρινα, αναφέρθηκε ιδιαίτερα στον κ. Λιάνη που πολύ βοήθησε να στηθεί το μουσείο. Είπε χαρακτηριστικά: «Είπα τη σκέψη μου στον φιλότεχνο και ευαίσθητο υφυπουργό Αθλητισμού, τον Γιώργο Λιάνη, και φυσικά ενδιαφέρθηκε τα μέγιστα για την πραγματοποίηση της εγκατάστασης. Έγινε όμως πραγματικότητα χάρις στο ενδιαφέρον της κυρίας προέδρου.» Προσφεύγουμε πάλι στην Αυριανή, που ξέρει άριστα τα πασοκικά πρόσωπα και πράγματα. Καταφεύγουμε σ' ένα παλιότερό της σημείωμα. Εικάζει σ' αυτό ο συντάκτης του τι θα συμβεί αν η κ. Λιάνη γίνει πρωθυπουργός. Σε ό,τι αφορά τον ξάδερφο, κ. Γ. Λιάνη, σημειώνει: – Ο κ. Λιάνης θα αναλάβει το υπουργείο Παιδείας με κύρια υποχρέωση να εισαγάγει στα σχολεία υποχρεωτικό μάθημα την πρέφα!

ο Αγύριστος

Το ΑΝΤΙ - «Μ.Μ.ΕΒΕΡΤ» απρόβλεπτο και ανάρπαστο

υπό Ερμανουίλ Απρόβλεπτου

Μεγάλη ήταν η απήχηση του αφιερώματος του αυγουστιάτικου τεύχους μας (4.8.95), το οποίο έγινε κυριολεκτικά ανάρπαστο, επιτυγχάνοντας τον αναψυκτικό του στόχο χάρις στα μαργαριτάρια του κ. Μ. Έβερετ, επίτιμου μέλους πλέον του Μπουστ και «χορηγού πνεύματος» του Αντί. Παράλληλα είχε και μιαν άλλη απρόβλεπτη επίδραση: εσωκομματικά της Νέας Δημοκρατίας: εξηντλήθη αμέσως στο βιβλιοπωλείο της Βουλής και στα περίπερα του κέντρου της Αθήνας, διότι οι βουλευτές της Ν.Δ. -νομιμόφρονες και μη- έσπευσαν να το προμηθευτούν, ενώ την εξάντλησή του από τα κεντρικά περίπερα κυκλοφορούσε από χέρι σε χέρι στην Βουλή ακόμη και σε φωτοτυπίες! Τόσο η Ελευθεροτυπία της 17/8 όσο και το Παρόν της 20/8 αναφέρονται σ' αυτό το γεγονός.

Οι κοτσάνες του Αρχηγού ψυχαγώγησαν τους αναγνώστες μας, αλλά και τους βουλευτές του. Οι τελευταίοι μάλιστα προβληματίστηκαν μεγαλοφώνως για την τύχη του και την τύχη τους έχοντας επί κεφαλής μια τόσο «απαίδευτη ηγεσία». Όμως ο Αρχηγός αντεπετέθη προκειμένου να διασκεδάσει τις εντυπώσεις. Όπως γράφει το Παρόν, ο προστάτης του κ. Χρ. Λαμπράκης έσπευσε να βοηθήσει τον ευνοούμενό του: Ο Οικονομικός Ταχυδρόμος δημοσίευσε στις 17/8 μια συνέντευξη εννέα (9) σελίδων με τίτλον την φράση του κ. Έβερετ «*Θα κυβερνήσω με μαστίγιο και καρότο*», με εκτενή πρόλογο των κ. Γιάννη Μαρίνου και Α. Παπαγιαννίδη, όπου ούτε λίγο ούτε πολύ οι δύο εκ των «κατασκευαστών» του Μ.Μ.Εβερετ και «μακιγιέρ» του Αρχηγού πλέκουν το εγκώμιό του και γράφουν, -χωρίς διόλου να ντρέπονται- για «*νέα σημειολογία πολιτικού λόγου*»! Εμείς πάντως διατηρούμε κίποιες επιφυλάξεις σχετικά με την πληροφορία που δημοσιεύει το Παρόν, γιατί δεν γνωρίζουμε αν είναι επαρκής ο χρόνος των δύο εβδομάδων ώστε να «χτενίσουν» ένα πολυσέλιδο κείμενο με προφορικό λόγο του κ. Έβερετ...

Όμως και ο Επενδυτής της 19.8.95 επικαλείται το δημοσίευμα του Αντί ξεχωρίζοντας ως «*ό,τι πιο γελοίο έχουμε ακούσει τα τελευταία χρόνια*» ένα από τα μαργαριτάρια του Αρχηγού που δημοσιεύσαμε. Ο ευαίσθητος σε θέματα γλώσσας Γ. Τζαννετάκος ασχολήθηκε δεόντως με το θέμα στην εκπομπή του στον Flash, ενώ ο Β. Ραφαηλίδης σε τηλεοπτική εκπομπή ανέφερε την μαρτυρία του

Ρένου Αποστολίδη: «*Εμένα να ρωτήσετε που τον είχα μαθητή. Κι έγραφε το "εγώ" με όμικρον και περισπωμένη...*». Οι σύντροφοι της Αυγής διασκέδασαν πολύ με το τεύχος, τόσο που είχαν δημοσιεύματα στις 4, 5 και 6 Αυγούστου. Η Ελευθεροτυπία παρουσίασε το δημοσίευσμά μας στις 9 και 17 Αυγούστου, ενώ στις 18 είχε το σχετικό σκίτσο του Δ. Καμένου που δημοσιεύουμε και επανέρχεται συνεχώς με σχόλιά της ψυχαγωγώντας τους αναγνώστες της. Το Έθνος στις 24 Αυγούστου. Επίσης πολλές επαρχιακές εφημερίδες αναδημοσίευσαν αποσπάσματα του αφιερώματός μας.

Επειδή δεν είμαστε αγνώμονες, εκτός των ευχαριστιών προς τα Μέσα που πρόβαλαν το περιοδικό μας, θα πρέπει να ευχαριστήσουμε και τους βουλευτές της Ν.Δ. οι οποίοι «διαφήμισαν» το τεύχος και «παράνομα» το κυκλοφόρησαν παντού. Πρέπει, τέλος, ιδιαίτερα να ευχαριστήσουμε τον Αρχηγό, ο οποίος έκανε παν το δυνατόν ώστε να επιβεβαιώσει όσα

Θέλετε να τρελάνετε **Μιλτιάδη Έβερετ**, Βάλτε τον να κλείνει όλες τις πτώσεις, σε ενικό και πληθυντικό, φράση «**ο ιθύνων** νους». (Προσοχή, Μίλτο, καθαρεύουσα, όχι στη δημοτική. Ξέχασε εκείνο το «**ιθύνος** νους» που είπες κάποτε...).

γράφουμε, χαρίζοντάς μας νέα μαργαριτάρια τόσο που μια χιουμοριστική στήλη με κλειστικό τροφοδότη τον κ. Έβερετ να πειρασμός.

• Τρεις ημέρες μετά το δημοσίευμά μας στις 7 Αυγούστου, ο Αρχηγός εδημοσίευσε με την συνήθη απώλεια ελέγχου της γλώσσας του πρωτοφανές διπλωματικό θέμα με τους πρέσβεις της Κροατίας και της Σερβίας γκάζοντάς τους να τον διαψεύσουν. Το βήμα για την ειρήνευση στη Γιουγκοσλαβία έγινε: Σέρβοι και Κροάτες συμφώνησαν να διαψεύσουν τον κ. Έβερετ, είναι ένα από τα πολλά ειρωνικά σχόλια του Τύπου.

• Ενώ την περασμένη εβδομάδα, με υπόθεση των ναυπηγείων («όπου έχει ψει ο ίδιος και ξέρει τις δυνατότητες» έδωσε ρεσιτάλ: Κάλεσε, αυτός ο εμφύλιος επαναστάτης, τους εργαζομένους να κατάληψη των ναυπηγείων και το κράτος να αναλάβει υπό την εποπτεία του, αλλά

δεν μας εστέρησε από την τέρψη ηηκτικών αναλύσεων του στο πλαίσιο σημειολογίας πολιτικού λόγου»: «...άσεις του ενός Ναυπηγείου επηρεάζει το άλλο»,

...ορίζω αν έχει δίκιο ή άδικο ο κ. Πελά δεν έπρεπε να κλείσει τα Ναυ-Δεκαπένταύγουστο».

...ν, στις 23/8 επραγματοποίησε το μήμα, να ψελλίσει «να φύγει η κυβέρνηση από πιεστικότητες ερωτήσεις ιογράφων. Ερωτηθείς όμως εάν έές απήντησε:

...ητούμε να φύγει η κυβέρνηση, ητούμε εκλογές. Το πρόβλημά μας ι πρόωρες ή μη πρόωρες εκλογές. παρακαλώ, να σεβαστούμε τον ελ-...ί, τους απολυόμενους, τους ανέρ-μικρομεσαίους, των οποίων οι επι-...λείνουν και να μη μεταθέτουμε το...ρόβλημα είναι σοβαρότατο». Τόσο...των κοθόρνων του ευμεταβολώ-...ολίγου εδήλωνε: «Εμείς πιστεύου-...βέρνηση πρέπει να επανέλθει σε ένα...ραιμίας. Με ψυχραιμία να αντιμε-...προβλήματα τα οποία τώρα διαπι-...να προχωρήσει στην πολιτική την...κή του εκσυγχρονισμού της Ελλη-...νομίας».

...άλλα ζητούσε εκλογές! Τι εννοού-...σοι διάβασαν το Αντί μπόρεσαν να...ν. Όσο για την κυβέρνηση, την...ήσε με το εξής μαργαριτάρι: «Θα...τις ευθύνες τους έναντι του τόπου»!

...οκεί τις είναι τι μηδέν ων, εαυτόν...ί» (Προς Γαλάτας, στ' 3)].

...αι οι σεισμόπληκτοι του Αιγίου τον...για δεύτερη φορά στις 24 Αυγού-

...ίνουμε Κυβέρνηση -σας δίνω τη ρη-...η- θα υπάρξουν αυτόματα συστή-...τοία θα επιλύουν αυτά τα προβλή-...ταράδειγμα: Πιστεύω, στην Ελλάδα...λε κατοικία, κάθε επάγγελμα να εί-...τα ασφαλισμένο έναντι παρομοίων...Αυτό πρέπει να γίνει μέσα από διε-...νισμούς. (...) Έθεσα ένα σκοπό στη...Να βρίσκομαι πάντοτε κοντά στο...ως δεν θα βρίσκομαι στους θώκους...ς».

...γγός θα ασφαλίσει στους Lloyd's...τόνησο μη τυχόν βουλιάξει... Τα...ίρια είναι από τα διορθωμένα (!)...ου Γραφείου Τύπου της Ν.Δ. Δυ-...εν υπάρχει «αυτόματο σύστημα»...ς των λήρων του Αρχηγού).

...ας αυτό το σημείωμα, θα πρέπει...με συγγνώμην από τους «επιμε-...γνώστες για την ταλαιπωρία που...ν λόγω κάποιων εξεζητημένων λέ-

ξεων ή εκφράσεων τις οποίες εχρησιμοποιή-...σαμε με παιγνιώδη διάθεση, μόνο και μόνο...γιατί φανταζόμασταν τον λιποβαρή Αρχηγό... (σημειώνουμε ένα lapsus του κειμένου) να...διαβάζει και να ρωτάει τους αυλικούς του τι...σημαίνουν. Αλλά και γιατί ορισμένα περι-...στατικά είναι τόσο απίστευτα ή χυδαία που...δεν μπορούν να γραφτούν, οπότε αναγκαστι-...κώς εχρησιμοποιήσαμε εκφράσεις σαν τις...«άρρητ' αθέμιτα», «κλαζομενίους εκτροπάζ»...κ.λπ. Επίσης σκοπίμως περιγράψαμε χωρίς...παραπομπές τον τύπο και τη νοημοσύνη του...και νομίζομε ότι για τους επαρκείς αναγνώ-...στες υπήρξαμε αρκετά σαφείς, αποφεύγο-...ντας να δώσουμε τις σημειώσεις και το Γλω-...σάρι που δημοσιεύομε σήμερα, όπως υπο-...σχεθήκαμε στον Αρχηγό, ώστε να μην τον...αποσπούμε από τα «εθνικά θέματα» με τα...οποία ασχολείται.

Εργασθήκαμε πολύ για τον Αρχηγό, γι' αυ-...τό παίρνομε το θάρρος να του απευθύνομε...ένα αίτημά μας: Σε λίγες ημέρες ανοίγουν τα...σχολεία. Τις θέσεις του Αρχηγού για τον «πυ-...λώνα της Παιδείας» περιμένομε με ανυπομο-

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Μιητιάδου μαργαριτάρια

Κι όμως, συνέβη. Μας το είπε βουλευτής της Ν.Δ., που συμμετέχει σ' αυτό το θερινό τμήμα. Στους διαδρόμους της Βουλής έγινε ανάρπαστο το τελευταίο τεύχος του περιοδικού «Αντί» από τους νεοδημοκράτες βουλευτές.

Ο λόγος, απλώς. Είχε ένα πολυσέλιδο αφιέρωμα στα... μαργαριτάρια που έχει εκστομίσει ο Μιλτ. Έβερτ από την ανάλυση της ηγεσίας της Ν.Δ. Το πολυσέλιδο αφιέρωμα κοσμείται και από το εξής ιδιόχειρο σημείωμα του Μπαστ:

«Πιστοποιητικό γνησιότητας. Προς αποφυγήν συγχύσεως με μαργαρίτες και ευρήματα σατιρικών κειμένων μου, βεβαιώνω την αυθεντικότητά τους και την πνευματική πατρότητα του κ. Μ. Έβερτ». Το ερώτημα είναι τι το θέλουν το «Αντί» με τους μαργαρίτες του αρχηγού τους οι νομιμόφρονες βουλευτές. Γιατί οι άλλοι, εντάξει, το διασκεδάζουν. Οι νομιμόφρονες όμως;

Κ.Κ.

νησία. Και άλλο ένα, προς το Γραφείο Τύπου της Ν.Δ.: Να στέλνει και σ' εμάς τα υλικά που στέλνει στις εφημερίδες.

Ευχαριστούμε τον νεοδημοκράτη βουλευτή που μας τηλεφώνησε: «Ξεχάσατε τον... αερο-παγίτη»! Μόνον αυτό παραλείψαμε; Απαιτούνται όμως ολόκληροι τόμοι...

(αντί επιλόγου)

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

ειδικά αφιερωμένο στον Αρχηγό

- **απειρόκαλος**: άπειρος του καλού, ακαλαίσθητος, αγροίκος.
- **στεατώδης**: πλήρης στέατος, λίπους.
- **«θούρια ογκήματα»**: ογκήμα ή ογκηθμός = γκάρισμα.
- **βαττολογία**: μωρολογία.
- **«Ου φιμώσεις βουν αλωόντα»**, Α' Προς Κορινθίους, θ' 9.
- **ριντό (rideu)**: παραπέτασμα, μπερντές.
- **λειμών**: λιβάδι.
- **Ρ. Μούζιλ**: «Περί Βλακειάς», Εκδ. «Δελφίνι», σ. 48.
- **λαπώδης**: (επί των ούρων) αφρώδης.
- **μεγαλαυχία**: μεγάλη καύηση.
- **άγαν**: σφόδρα, λίαν, πάρα πολύ, υπέρ το μέτρον.
- **χάσκαξ**: χάσκας, ευήθης, ανόητος.
- **αβυδηνόν επιφόρημα ή επιρρόφημα**: μτφ. πράξις άκαιρος, αηδής ή ασεβής.
- **κορδακισμός**: επιδεικτική ασχημοσύνη.
- **άρρητ' αθέμιτα** (πβ. άρ(ρ)ατ' αθέματα): πράγματα τα οποία δεν είναι δυνατόν να λεχθούν, ανομολόγητα ως αθέμιτα, ακατονόμαστα. (μτφ. ασυνάρτητες φλυαρίες, κν. αρλούμπες).
- **κλαζομενίος**: ο επιρρεπής σε ασχημοσύνες (φρ. «έξεστι κλαζομενίοις ασχημονείν»)
- **«Ωστε ο δοκών εσάναι βλέπέτω μη πέση»**: Α' Προς Κορινθίους, ι' 12.
- **αποσκορακισμός**: πέμπω στους κόρακες, στον άνεμο, στο ανάθεμα.

• **ΓΑΡΔΕΛΙΝΟΣ**. Ο Ροϊδης γράφει: «εφροντίσαμεν να λάβωμεν πληροφορίας περί αυ- του παρ' ανδρών ειδημόνων παντός κόμματος και

πάσης χροιάς. Αι πληροφορίες αύται υπήρξαν δυστυχώς όλως αντιφατικάί, διότι τον κ. Γαρδελίνον παρέστησαν ημίν οι μεν ως αμαθή, οι δε ως ανίκανον, άλλοι ως ηλίθιον και άλλοι ως βλάκα. Ένεκα της ασυμφωνίας ταύτης των τοιούτων πληροφοριών δεν δυνάμεθα να είπωμεν αν δικαίως ή αδικώς επροβιβάσθη».

• **«κεραμεούν»**: Κ. Π. Καβάφης, «Απολλώνιος ο Τυανεύς εν Ρόδω», στιχ. «το κεραμεούν και φαύλον».

• **«εις τοσούτον ήκομεν απαιδευσίας»**, Πλ. Γοργίας 526Ε.

• **κούφος**: μτφ. κενός, μηδαμινός, τιποτένιος.

• **χαμαΐζηλος**: μτφ. ο έχων χαμερπείς κλίσεις και επιδιώξεις.

• **causeur**: ο τύπος βλακός που περιγράφει ο Ευ. Λεμπέσης στο περίφημο δοκίμιό του, σ. 129, ο οποίος φθάνει «...εις δυσθεώρητα ύψη οξυδερκειάς και πνευματικής χάριτος: ότι λ.χ. κατά την νύκτα «αναμφιβόλως» επικρατεί σκότος, την δε βροχήν ακολουθεί οπωσδήποτε η υγρασία...».

• **σκύβαλον**: απομεινάρι, υπόλειμμα, κόπρος.

• **ψίδι**: το εμπρόσθιο άνω μέρος υποδήματος.

• **κόθορνος**: ειδικό υπόδημα που χρησιμεύει στους υποκριτές της αρχ. ελλην. τραγωδίας, μτφ. άνθρωπος επαμφοτερίζων, ευμετάβολος.

• **φρόκαλο**: σκουπίδι.

• **πρυτανείον**: συμπόσιον στο οποίον παρείχετο δωρεάν τροφή.

• **φάλαρα**: στολίδια της προμετωπίδος και του χαλινού αλόγων, μουλαριών, γαϊδουριών.

• Οι στίχοι του επιλόγου: Κ. Π. Καβάφης, «Οροφέρνης».

Η φτώχεια της ελληνικής διεθνολογίας

του Αλέξανδρου Καζαρία

Σοβαρά φαινόμενα σύγχυσης έχουν τον τελευταίο καιρό επιφέρει μια έντονη κατάσταση διανοητικής φτώχειας στον κλάδο της ελληνικής διεθνολογίας και απειλούν να μετατοπίσουν την αρχική, φιλότιμα οργανωμένη προσπάθεια σύστασης του κλάδου σε ένα περιβάλλον μετριότητας. Όπως και στους περισσότερους τομείς των τεχνών κι επιστημών στη χώρα μας, έτσι και τώρα στη διεθνολογία, οι δύο φραγμοί που παρεμποδίζουν τη χειραφέτηση αυτού του κλάδου σπουδών στην ελεύθερη διακίνηση ιδεών που παράγει η μέθοδος της κριτικής σκέψης είναι ο **δυτικός μιμητισμός** και ο **εθνικός φανατισμός**. Ξεκινώντας από την πεποίθηση πως υπάρχουν οι δυνατότητες και η προοπτική για την ανάπτυξη μιας σοβαρής και γνήσιας ελληνικής διεθνολογίας στη χώρα μας, ικανής να δέχεται θετικές επιρροές αλλά και να προσφέρει γόνιμες ιδέες στη διεθνή διεθνολογία, θα επιχειρήσω με συντομία να εκθέσω τη φύση των εμποδίων αυτών που στην κρίση μου απαγορεύουν σήμερα την πραγματοποίηση μιας τέτοιας θεμιτής εξέλιξης.

Α. ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ του δυτικού μιμητισμού, έχει γίνει συνήθιο, χωρίς καμιά επεξεργασία να εισάγονται αυτούσιες, μα επιλεκτικά κι αυθαίρετα, ορισμένες διεθνολογικές «σχολές», κυρίως αυτές του ρεαλισμού και του ιδεαλισμού, και να τοποθετούνται στο επίκεντρο των διεθνών σπουδών στην Ελλάδα, πολύ περισσότερο για να δίνεται η εντύπωση πως υπάρχουν «απόψεις» και «διάλογος» παρά για να εξυπηρετηθεί κάποιος άλλος σκοπός, και τούτο τη στιγμή που οι περισσότερες από τις διαφορές αυτές είναι είτε ξεπερασμένες στη Δύση εδώ και δεκαετίες, είτε άσχετες με τα προβλήματα των διεθνών σπουδών στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, η εμμονή στην κατασκευή μιας ελληνόφωνης αναπαράστασης του διαλόγου ιδεαλιστών-ρεαλιστών στη χώρα μας νομίζω πως βλάπτει την υγιή ανάπτυξη της ελληνικής διεθνολογίας για τους εξής λόγους:

(α) Διότι αγνοεί πλήρως την ύπαρξη των

άλλων δύο θεμελιωδών σχολών της διεθνολογίας, δηλαδή της σχολής της εξάρτησης (Wallerstein, Ag. Frank) και της οικολογικής/κοινωνιολογικής σχολής (R. Linklater). Επίσης αποκλείει άλλες παλαιές και νέες σχολές που είχαν πιο περιφερειακή επίδραση, όπως του εκσυγχρονισμού (Ed. Morse), της Ειρήνης (Rapoport), των μεταμοντέρνα (Ashley, Der Derian) και τις φεμινιστικές και περιβαλλοντικές προσεγγίσεις. Με αυτό τον τρόπο το πεδίο θεωρητικών αναζητήσεων, είτε στην άγνοια είτε εσκεμμένα, έχει περιοριστεί στις ελληνικές διεθνείς σπουδές σε στενά πλαίσια.

(β) Διότι ο ρεαλισμός κι ο ιδεαλισμός από δεκαετίες δεν συνιστούν πλέον «σχολές» διεθνολογίας, αλλά πλατιές προσεγγίσεις (paradigms). Στο ρεαλισμό, για παράδειγμα, υπάρχουν πολλές διαφορετικές απόψεις ανάμεσα στην ιστορική ρεαλιστική σχολή του E. H. Carr, στον κλασικό ρεαλισμό

nthau, στον στρουκτουραλιστικό του K. Waltz, στην Αγγλική Σχολή του H. Bull, στους νεορε-
της σχολής των παιγνίων (game
και στη γεωπολιτική σχολή των
πών (H. Kissinger). Παρομοίως
ιδεαλισμό, όπου παρά τη γενική
ση υπάρχουν μεγάλες διαφορές
ζουν τη σχολή του Διεθνούς Δι-
ό αυτή της αλληλοεξάρτησης, της
ιακής ολοκλήρωσης, της θεωρίας
πώτων (regime theory) κ.λπ.

απλοϊκή ομαδοποίηση όλων αυ-
ροσεγγίσεων σε δύο αντιμαχόμε-
ορίες και η εμμονή πολλών ελλή-
ολόγων επιμελώς να αυτοαποκα-
ρεαλιστές» ή «ιδεαλιστές», πρω-
καλά ολοκληρώσουν μια μελέτη
θεωρείται αδιανόητο ακόμη και
κοιτητών στα πανεπιστήμια της
ς λόγου χάρη— είναι ένδειξη μι-
ξάρτησης στη χειρότερη μορφή.

ι το χάσμα μεταξύ ρεαλισμού και
νύ δεν είναι αγεφύρωτο, όπως
ται πολλοί έλληνες διεθνολόγοι.
οί όπως ο H. Bull στο τέλος της
, ο J. Rosenau και η σχολή της
ογής του E. Haas και οι μετέπειτα
οναλιστές αποτελούν ορισμένα
ραδείγματα διαφορετικών συνθέ-
διαφωνιών ανάμεσα στους ρεα-
ι τους ιδεαλιστές, που με ελάχι-
ρέσεις αγνοούνται στην Ελλάδα.
υγή παρερμηνειών, ως σημειωθεί
ός μου προβληματισμός δεν ανή-
σε τούτες τις ενδιαμέσες σχολές
πο ρεαλισμό ή στον ιδεαλισμό.

α λόγια, λοιπόν, όπως συμβαίνει
ς περιπτώσεις μιμητισμού και μη-
αναπαραγωγής ιδεών, το αποτέ-
παλήγει πάντοτε να είναι ένα θλι-
ιέκτυπο του γνήσιου, απογυμνω-
την πολυπλοκότητα και τη ζωντά-
ελευταίου. Συνεπώς, μια κι απο-
ιε να εισάγουμε τις δυτικές scho-
ολογίας και στην Ελλάδα, διατεί-
ως για να ωφεληθούμε και να
υμε τη σκέψη μας και τη σκέψη
ητών μας, ως κάνουμε αυτή την
εια σωστά κι όχι με τον αυθαίρε-
σπασματικό τρόπο που επιχειρεί-
ρα, δηλαδή να σπιάσουμε πρώτα
εγανά κι όχι αυτά που συμφέρουν
λύνουν την απλοϊκή σκέψη ορι-

ρονα, όμως, επιβάλλεται να υπο-
αντές οι ιδέες σε μια διαδικασία
κριτικής κι επεξεργασίας, ούτως
προσδοθεί στη διεθνολογία μας

μια γνήσια ελληνικότητα, διότι σκοπός δεν
είναι να μεταφραστούν δυτικά κείμενα
στην ελληνική και να αναπαράγονται αυ-
τούσια και στη χώρα μας, αλλά εκείνο που
απαιτείται είναι να ενταχθούν οι ιδέες αυ-
τές στο πλαίσιο της ελληνικής παράδοσης
διεθνούς σκέψης και στις ανάγκες του
διεθνούς ρόλου που αρμόζει στη χώρα μας.

Β. ΑΥΤΟ ΟΜΩΣ παραπέμπει στο δεύτε-
ρο εμπόδιο που δυσχεραίνει τη χειραφέτη-
ση των διεθνών σπουδών στην Ελλάδα και
τούτο αφορά το πρόβλημα του εθνικιστι-
κού φανατισμού. Υπάρχει ήδη τάση ανά-
μεσα σε πολλούς διεθνολόγους να συντάσ-
σουν μελέτες οι οποίες κυριαρχούνται από
έντονα χαρακτηριστικά στρατευμένης
έρευνας, όπου τα διεθνή προβλήματα δεν
αναλύονται με ανοικτή σκέψη, αλλά υπα-
γορεύονται από μια εκ των προτέρων ει-
λημμένη απόφαση για τα συμπεράσματά
τους. Στην περίπτωση αυτή συχνά πρόκει-
ται για εθνικιστές διεθνολόγους, που έχο-
ντας αποφασίσει να υιοθετήσει η Ελλάδα
συγκρουσιακή πολιτική απέναντι στην
Τουρκία ή στη FYROM, προτού εξερευ-
νήσουν άλλες απόψεις, καταλήγουν στην
υιοθέτηση ρεαλιστικών αναλύσεων επειδή
θεωρούν θεμιτό να δοθεί προτεραιότητα
σε μια προσήλωση προς την αφηρημένη
έννοια του «εθνικού συμφέροντος» παρά
στις αναλυτικές τεχνικές της διεθνολογίας.

Παράδειγμα της στρατευμένης αυτής
σκέψης μπορεί κανείς να δει στο άρθρο
του Δ. Κώνστα (*Το Βήμα* 27/8), όπου μετα-
ξύ άλλων ισχυρίζεται πως επειδή η Τουρ-
κία παραβιάζει συστηματικά το Διεθνές
Δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα «κά-
θε προσέγγιση που αγνοεί την κρατική
ισχύ, τις ιεραρχήσεις της και τις ισορροπίες
της και αναβα-ίζει τους θεσμικούς-περι-
βαλλοντικούς περιορισμούς της κρατικής
συμπεριφοράς σε πεμπτουσία της διεθνούς
πολιτικής» είναι «ατελέσφορη». Το πρό-
βλημα, εδώ, δεν έγκειται στο γεγονός ότι ο
ίδιος είναι ρεαλιστής και πιστεύει στην
πρωταρχικότητα της ισχύος, ούτε στη δια-
πίστωση πως η Τουρκία παραβιάζει το Δ.
Δίκαιο, αλλά στον τρόπο με τον οποίο επι-
χειρεί να στηρίξει το ρεαλισμό του. Διότι,
στην ουσία, αυτό που μας παρουσιάζεται
είναι η άποψη πως επειδή η Τουρκία μέσω
της ισχύος της απειλεί την Ελλάδα, είναι
ανάγκη οι Έλληνες διεθνολόγοι να συ-
γκλίνουν περισσότερο προς το ρεαλισμό,
με το σκεπτικό ότι αυτό χρειάζεται σήμερα
η χώρα. Ετούτο όμως, πέρα από το γεγο-
νός ότι δεν λαιβάνει υπόψη την αξία άλ-
λων μη ρεαλιστικών αντιμετώπισεων της
τουρκικής απειλής, κατά βάθος μειώνει τη

διεθνολογία και την υποτάσσει σε εργα-
λείο πολιτικών σκοπιμοτήτων που τείνουν
να παραβιάζουν την αυτοτέλειά της και
την προεξέχουσα θέση που πρέπει να δίνε-
ται στην κριτική ανάλυση, ανεξάρτητα από
το πολιτικό της αποτέλεσμα.

Όσο για τον ίδιο το ρεαλισμό, δεν υπάρ-
χει αμφιβολία πως είναι θεμιτό και να
υπάρχει και να αναπτύσσεται μαζί με τις
άλλες σχολές της διεθνολογίας στην Ελλά-
δα, όχι όμως επειδή το επιβάλλει κάποιο
ανώτερο εθνικό συμφέρον στη σημερινή
συγκυρία (δηλαδή ακόμη κι αν υποθέταμε
πως πράγματι θα συνέφερε την Ελλάδα
μια στάση ισχύος στις διαφορές με την
Τουρκία), αλλά διότι η ύπαρξη του ρεαλι-
σμού μαζί με άλλες σχολές στη χώρα μας
είναι πάντοτε χρήσιμη για την καλλιέργεια
της ελεύθερης σκέψης στον κλάδο αυτό.

Συμπερασματικά, είναι ανάγκη να τονι-
στεί πως αν επιθυμούμε να απαλλαγούμε
από τα δεινά του μιμητισμού και του εθνι-
κισμού και να δημιουργήσουμε μια σοβα-
ρή διεθνολογία στην Ελλάδα, που να εξυ-
πηρετεί την καλύτερη λήψη αποφάσεων
στην εξωτερική μας πολιτική και να κατα-
στεί ικανή να σταθεί ισάξια κάποτε απέναν-
τι στη διεθνή διεθνολογία, χρειάζεται,
πρώτον, να ξεφύγουμε από τη σημερινή
αναπαράσταση του διαλόγου ρεαλιστών /
ιδεαλιστών, που στη Δύση έχει λήξει προ
δεκαετιών, και να μεταφέρουμε τώρα την
πλούσια θεωρητική αναζήτηση που υπάρ-
χει σήμερα εκεί. Δεύτερον, χρειάζεται να
σταθούμε κριτικά απέναντι σε αυτές τις
επιδράσεις αντλώντας από την ελληνική
κοινωνιολογία και λογοτεχνική κριτική
(από το 18ο αιώνα ως τη Γενιά του '30 και
μεταγενέστερα) το νόημα της ελληνικότη-
τας ούτως ώστε να δημιουργήσουμε μια
γνήσια πολιτιστική ταυτότητα στη διεθνο-
λογία μας. Τέλος, να ανεξαρτητοποιηθεί ο
διεθνής προβληματισμός στη χώρα μας
από την κυριαρχία των πολιτικών και των
πολιτικών κομμάτων για να χειραφετηθεί
από τα δεσμά της εθνικιστικής στράτευσης
των ημερών μας.

Δεν υπάρχουν ούτε μονοπάτια ούτε εύκο-
λες λύσεις στην προσπάθεια να θεμελιω-
θεί ένας αυτοτελής κλάδος διεθνών σπου-
δών στη χώρα μας. Χρειάζεται βαθιά παι-
δεία, ελεύθερη σκέψη και θαρραλέα αλλη-
λεπίδραση, τόσο με άλλους θεμελιωμένους
συγγενείς κλάδους στην Ελλάδα (π.χ. κοι-
νωνιολογία) όσο και με διεθνολόγους άλ-
λων χωρών. Διαφορετικά, εκείνο που και
πάλι θα κυριαρχήσει δεν θα είναι άλλο
από τη δυστυχώς οικεία μετριότητα των
ημερών μας.

INTERNET, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

του Μωυσή Α. Μπουντουρίδη

Τον τελευταίο καιρό, σε ολόκληρο τον κόσμο έχουν ανάψει πολλές δημόσιες συζητήσεις και έχουν δει μεγάλη δημοσιότητα στον Τύπο και σε άλλα μέσα πολλές πλευρές του θέματος του Internet, του παγκόσμιου αυτού δικτύου επικοινωνιών μέσω υπολογιστών. Έτσι, έχουν αποκτήσει μια σημαντική επικαιρότητα οι διάφορες κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις του Internet, όπως η πρόσβαση, οι τεχνολογικές επιδράσεις, η κρυπτογράφηση, το προσωπικό απόρρητο, η εμπορευματοποίηση, τα πνευματικά δικαιώματα, η αποκεντρωτική-άναρχη δομή, η εθνική επικυριαρχία, οι εθνικές εντάσεις, οι σχέσεις των φύλων. Δεν μπορεί όμως να γίνει αντιληπτός ο κοινωνικοπολιτικός ρόλος του Internet χωρίς να διασαφηνισθεί πρώτα η ιδιαιτερότητά του σε σχέση με υπάρχουσες κοινωνικοπολιτικές πρακτικές και με τους αντίστοιχους θεσμούς.

Μολονότι είναι αυτονόητο ότι όσα συμβαίνουν στο Internet αποτελούν μια φυσική συνέχιση υπαρκτών κοινωνικών σχέσεων και λειτουργιών, η ιδιαίτερη πολιτική του σημασία βρίσκεται εκεί όπου παράγονται καινούργιες, διαφοροποιημένες, κοινωνικές σχέσεις και θεσμοί. Εδώ όμως ακριβώς δημιουργείται ένα μεγάλο πρόβλημα, όπως το επισημαίνει ο **Mark Poster**, καθηγητής Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνιας στο Irvine: «Το πρόβλημα είναι ότι αυτές οι καινούργιες λειτουργίες μπορούν τότε μόνο να γίνουν κατανοητές, όταν υιοθετείται κάποιο πλαίσιο ανάλυσης που δεν περιορίζει εξαρχής τη συζήτηση μέσα στις σύγχρονες ερμηνευτικές δομές. Για παράδειγμα, όταν κανείς καταλαβαίνει την πολιτική σαν τον περιορισμό ή την επέκταση των υπαρχουσών

εκτελεστικών, νομοθετικών ή δικαστικών διοικητικών θεσμών, τότε δεν θα μπορέσει ούτε καν να θίξει το πρόβλημα των καινούργιων τύπων της συμμετοχής στη διοίκηση. Επομένως, το να αναρωτηθούμε για τη σχέση του Internet με τη δημοκρατία ισοδυναμεί με πρόκληση ή με κίνδυνο πρόκλησης για τις υπαρκτές θεωρητικές προσεγγίσεις και έννοιες που αφορούν αυτά τα ερωτήματα» [1].

Για το λόγο αυτό, ο Poster καταφεύγει στις μετα-νεοτερικές πολιτικές θεωρίες των **Philippe Lacoue-Labarthe** και **Jean-Luc Nancy** [2], οι οποίοι προσπαθούν να δείξουν τους περιορισμούς των σύγχρονων πολιτικο-ιδεολογικών μορφωμάτων και να επεξεργασθούν έναν μετα-σύγχρονο προβληματισμό για την πολιτική. Σε έναν τέτοιο προβληματισμό, η πολιτική μελετάται σαν μια επίπονη διαδικασία ιστορικής κατασκευής της αυτόνομης δράσης, που είναι απαλλαγμένη από τις συγκυριακές, κοινωνικές και ιδεολογικές προτεραιότητες του παρελθόντος. Και ακόμα, το θέμα της ελευθερίας μετατίθεται από προϋπόθεση ή συμπέρασμα της θεωρίας στη θέση των διαρθρωτικών λειτουργιών του πολιτικού λόγου. Δηλαδή, μια μετα-νεοτερική πολιτική προοπτική που αποστρέφεται την οντολογική θεμελίωση του υποκειμένου και εστιάζεται στην κατασκευή της ταυτότητας μέσα στην ιστορία, την κοινωνία και τον πολιτισμό. Πάνω σε τέτοιες βάσεις, ισχυρίζεται ο Poster, έχει νόημα να αναζητηθεί ο κοινωνικός, πολιτικός και πολιτιστικός ρόλος του Internet. Για παράδειγμα, όταν τίθεται το παλιό θέμα του τεχνολογικού ντετερμινισμού σε σχέση με το Internet, τότε αμέσως μπορεί να φανεί πως χρειάζεται να ξεπεραστούν οι δεσμεύσεις των κλασικών (νεοτερικών) πολιτικών θέσεων. Έτσι, για να προσδιορισθούν οι επιδράσεις του Internet (ενός αποκεντρωτικού συστήματος ταχυτάτων επικοινωνιών, υψηλού βαθμού επεκτασιμότητας) πάνω στην κοινωνία και τον πολιτισμό, είναι ανάγκη να αναθεωρηθούν οι

έννοιες του υποκειμένου των κοινωνικών διαδικασιών και των τεχνικών εργαλείων που χρησιμοποιούνται. Ενώ η νεοτερική αντίληψη για το Internet θα το θεωρούσε ένα απλό και αποτελεσματικό επικοινωνιακό εργαλείο στη διάθεση των χρηστών που δρουν με προδιαμορφωμένα ατομικά χαρακτηριστικά και κοινωνικές ταυτότητες, η πραγματικότητα του κόσμου των ηλεκτρονικών επικοινωνιών ανατρέπει αυτά τα δεδομένα. Γιατί στην τεχνολογία του Internet εξαιμίζεται ουσιαστικά η υλικότητα των επικοινωνιακών σχέσεων, μετασχηματίζεται με κάποια έννοια η θέση του υποκειμένου της επικοινωνίας και αναδιαμορφώνονται οι σχέσεις ανθρώπου-μηχανής. Όπως παρατηρεί ο Poster, «το Internet είναι περισσότερο κάτι σαν κοινωνικός χώρος παρά σαν πράγμα» [1].

(ΕΠΙ)ΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Μέσα λοιπόν στον κοινωνικό χώρο του Internet, η ψηφιακή μετάδοση και ανταπόκριση οδηγεί σε μια ρευστοποίηση σχεδόν των (επι)κοινωνι(α)κών σχέσεων και στην ανασύνθεση πολλών από αυτές ορισμένες φορές, κάτω από συγκεκριμένες μετατοπίσεις. Το τελευταίο φαινόμενο γίνεται με τη συγκρότηση ταυτοτήτων και με τη δημιουργία δυνητικών (virtual) κοινοτήτων, που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο των επικοινωνιακών πρακτικών. Αν και μπορεί η διάπλαση προσωπικών χαρακτήρων, η διαμόρφωση κοινωνικών ταυτοτήτων και ο σχηματισμός μιας ιδιαίτερης συλλογικότητας να εντάσσονται μέσα στους συνηθισμένους (τουλάχιστον) στόχους και επηρεασμούς των γνωστών επικοινωνιακών μέσων, η δυναμική του Internet ξεπερνά τα όρια αυτών των μέσων. Κι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η ιδιόζουσα επικοινωνιακή διαδικασία μέσα στο Internet επιβάλλει την εγγήγορη γλωσσικών νοητικών ικανοτήτων αυτοπροσδιορισμού και συμμετοχής στις μορφοποιούμενες διαπροσωπικές επικοινωνιακές σχέσεις.

Ο Μωυσής Α. Μπουντουρίδης είναι Διδάκτορας (Ph. D) του Πανεπιστημίου Johns Hopkins, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, 671 00 Ξάνθη

λέον, υπάρχουν μελέτες [3] που κάνουν ότι μέσα στο Internet επανασυντονίζονται και επιβιώνουν οι γνωστές άμεση πραγματικότητα κοινωνικές μεταξύ των δύο φύλων και εμφανίζονται συμπτώματα συμπεριφορών σεξιστικής ακόμη και κοινωνικής πατριαρχίας. Απουσιάζουν τα ιδιαίτερα φυσικά ή ψυχολογικά γνωρίσματα και σημάδια, η επιρροή του φύλου στο Internet υλοποιείται με γλωσσικά μέσα και με τη συνειδητή της αντίστοιχης με το φύλο ιδιότητας και ψυχολογίας. Αν, ακόμη, προκύψει και η διαμεσολάβηση της μηχανής (πολογιστών), φαίνεται αμέσως η ποικιλία των κοινωνικών, διαπροσωπικών και αλληλεπιδρώντων σχηματισμών αμορφώνονται στο Internet.

Όμως το Internet γίνεται ο φορέας έκφρασης νέων τύπων (επι)κοινωνικών αλληλεπιδράσεων, αμέσως τίθεται θέμα της δημοκρατικότητας αυτών των διαδικασιών και των σχέσεων εξουσίας μεταξύ των παραγόντων που συμμετέχουν αυτές. Είναι ίσως αλήθεια ότι στην ουσία των σύγχρονων κοινωνικών φαινομένων φαίνεται να υπάρχει ένα μεγάλο κενό αλληλεπιδραστικών πρακτικών, το παρελθόν αποτελούσαν τη μήτρα δημοκρατικών θεσμών (σαν την αμερικανική αγορά, στην οποία αναφέρεται ο Poster [1]). Επιπλέον, εμφανίζονται ηλεκτρονικά μέσα (όπως η τηλεόραση κ.λπ.) να απομονώνουν τους πολίτες από τους και να εκτοπίζουν παλαιότερες αλληλεπιδράσεις που ήταν εγγεγραμμένη στη δημόσια σφαίρα της πολιτικής. Όπως ο John Hartley [4] φθάνει μέχρι να υποστηρίξει ότι τα μέσα είναι η δημόσια σφαίρα. Με την ειδική μορφή που διεκπεραιώνονται οι επικοινωνιακές αλληλεπιδράσεις στο Internet γίνεται ακόμη και η ίδια η έννοια του «ιδιωτικού» σε αντιδιαστολή με το «ιδιωτικό» παράδειγμα, το προσωπικό απόρρητο «ιδιωτικοποιεί» τις δημόσιες επικοινωνίες. Επίσης, η ηλεκτρονική ανταλλαγή πληροφορίας μεταξύ ανδρών που δεν έχουν ποτέ συναντηθεί, υλοποιείται δημόσια, όταν εμφανίζονται οθόνες των υπολογιστών (π.χ. ονομαζόμενες λίστες συζητήσεων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου), προέρχεται από προσωπικές και ιδιωτικές χαρακτήρα, στις οποίες ενέχονται άνθρωποι που κρυμμένοι μεταξύ τους επικοινωνούν χωρίς καμιά φυσική επαφή προσωπικού προσώπου.

Βέβαια, η καθαρότητα της ηλεκτρονικής επικοινωνίας αμφισβητείται από πολλούς. Για παράδειγμα, η Judith Perrolle [5] υποστηρίζει ότι οι επικοινωνίες αυτές υφίστανται μια σχετική παραμόρφωση λόγω της διαμεσολάβησης του ελέγχου των μηχανών και της αναξιοπιστίας των υπολογιστικών διεπιφ(ανει)ών να συντηρήσουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας από διαρροές και πλαστογραφήσεις. Παρόμοιες ανησυχίες φαίνεται να συσχετίζονται και ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς [6] απέναντι στην ψηφιακή αντικειμενικότητα που διαμορφώνεται στην παγκόσμια κοινωνία των πληροφοριών.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Είναι γεγονός ότι ανέκαθεν η κριτική σκέψη ήταν εχθρική απέναντι στις τεχνολογικές επεμβάσεις και διαμεσολαβήσεις, ιδίως όταν αυτές ήταν το όργανο για να επιχειρηθούν δόλιοι σχεδιασμοί ή ολοκληρωτικοί χειρισμοί της κοινής γνώμης. Με το Internet όμως οι δυνατότητες αλλάζουν κατεύθυνση: η τεχνολογία τώρα έρχεται να κινητοποιήσει νέες μορφές αποκεντρωτικού διαλόγου και να δημιουργήσει νέες μορφές συνάρθρωσης ανθρώπων – μηχανών, νέους τύπους έκφρασης του πολιτικού. Όπως αναρωτιέται ο Poster, «αν η τεχνολογική βάση των μέσων, όπως συνήθως, θεωρείται απειλή για τη δημοκρατία, πώς μπορεί να εξηγηθεί η στροφή προς την κατασκευή μιας τεχνολογίας (το Internet) που εμφανίζεται να προωθεί την αποκέντρωση της επικοινωνίας αν όχι της ίδιας της δημοκρατίας, και εμφανίζεται να απειλεί το κράτος (με την ελευθερία συζητήσεων που δεν καταγράφονται), να γελοιοποιεί την ιδιωτική ιδιοκτησία (με την ατέλειωτη δυνατότητα αναπαραγωγής της πληροφορίας) και να περιφρονεί την ηθική (με την κυκλοφορία εικόνων γυμνών ανθρώπων συχνά σε άσεμνες στάσεις);» [1].

Και το περίεργο είναι ότι το Internet προήλθε από τη συρροή κάποιων παραγόντων που δεν είχαν τίποτε το κοινό μεταξύ τους και ούτε προδίκαζαν την εξέλιξή του. Ήταν οι ψυχροπολεμικές στρατιωτικές υπηρεσίες των ΗΠΑ που ήθελαν να εξασφαλίσουν με μια μη ιεραρχική και αποκεντρωτική διαδικασία τη λειτουργία των τηλεπικοινωνιακών συστημάτων, ακόμη και κατά τη διάρκεια ενδεχόμενης πυρηνικής επίθεσης του εχθρού. Ήταν η επιστημονική κοινότητα των επιστημόνων και μηχανικών της πληροφορικής, που, παρότι διακατέχονταν από ένα μάλλον αντιπολιτισμικό

ήθος, ένιωθαν μια βαθιά αποστροφή προς κάθε είδος λογοκρισίας ή παρεμπόδισης των επικοινωνιών. Και ακόμη ήταν η επιστημονική κοινότητα των ψηφιακών ηλεκτρονικών, που υλοποίησαν τη συνένωση όλων των συμβολικών μορφών κάτω από ένα απλό σύστημα κωδίκων, με αποτέλεσμα τη στιγμιαία διάρκεια της μετάδοσης και την ασταμάτητη αναπαραγωγή της πληροφορίας.

Έτσι, στο βαθμό που πραγματοποιείται στο άμεσο μέλλον η διαφαινόμενη σύγκλιση του Internet μαζί με τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, είναι εντελώς επιτακτική η ανάγκη κατανόησης των μορφών κοινωνικής δράσης, συμμετοχής και πολιτικής που θα προκύψουν από τα σχηματιζόμενα κοινωνικο-τεχνολογικά αμαλγάματα. Επιπλέον, όμως, είναι το ίδιο σημαντική η κατανόηση των επιρροών που θα έχουν οι νέοι αυτοί σχηματισμοί σε θεμελιώδεις κοινωνικοπολιτικούς θεσμούς, όπως είναι η δημοκρατία, η οικονομική και η πολιτική ελευθερία και η δυνατότητα ελέγχου της εξουσίας. Θεσμοί που ουσιαστικά καθορίζουν το μέλλον του σημερινού στοιχήματος: εκείνου που παίζεται με το Internet.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Mark Poster, *Cyberdemocracy: Internet and the Public Sphere*: (1995), ηλεκτρονικό κείμενο. Άλλα σχετικά έργα του Mark Poster είναι: *The Mode of Information: Poststructuralism and Social Context* (Chicago: University of Chicago Press, 1990) και *The Second Media Age* (Cambridge, UK: Policy Press, 1995).
2. Philippe Lacoue-Labarthe, *Heidegger, Art, and Politics*, trans. C. Turner (New York: Blackwell, 1990), Jean-Luc Nancy, *The Inoperative Community*, trans. P. Connor et al. (Minneapolis: University of Minnesota Press, 1991).
3. Lynn Cherny, *Gender Differences in Text-Based Virtual Reality* (1994), Susan C. Herring, *Gender and Democracy in Computer Mediated Communication* (1993), ηλεκτρονικά κείμενα.
4. John Hartley, *The Politics of Pictures: The Creation of the Public in the Age of Popular Media* (New York: Routledge, 1992), όπου μελετάται ο ρόλος των μέσων στο σχηματισμό της δημόσιας σφαίρας, με ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο των φωτογραφιών και των γραφικών εικόνων στις εφημερίδες.
5. Judith Perrolle, *Conversations and Trust in Computer Interfaces*, στο C. Dunlop & R. Kling (Eds.), *Computerization and Controversy* (New York: Academic Press, 1991).
6. Κωνσταντίνου Τσουκαλά, «Κυβερνητική και Ακυβερνησία» (*Το Βήμα*, 13.8.1995), άρθρο που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ότι διακατέχεται από μια αρνητική στάση (αλλά με μάλλον ασθενώς τεκμηριωμένη επικριτικότητα) για τις τεκταινόμενες κυβερνοχωρικές εξελίξεις.

ΤΑ ΝΕΑ ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

του Δημήτρη Σκούφη
dimanhsk@athena.compulink.forthnet.gr

Ξεκινώντας από τον ορισμό της Κοινωνίας των Πληροφοριών ως μιας κοινωνίας όπου το βασικό αγαθό δεν θα είναι πια το προϊόν κάποιας παραγωγικής διαδικασίας αλλά η «ενακτέα (actionable) πληροφορία και γνώση», έχουμε αμέσως μια πρώτη απευθείας αναφορά στα ΜΜΕ και στο ρόλο τους: από την ίδια τους τη φύση είναι «θεσμικοί φορείς που παράγουν και διανέμουν μηνύματα», τα οποία, εκ των πραγμάτων και ανεξάρτητα από το περιεχόμενό τους, είναι γνώσεις και πληροφορίες (στην πιο συνηθισμένη και τρέχουσα μορφή τους).

Η τεχνολογική εξέλιξη και οι συγκυρίες έδωσαν, στη διάρκεια των τελευταίων 20 χρόνων, τη δυνατότητα να αναπτυχθεί μια γιγαντιαία διαστάσεων ηλεκτρονική πληροφορική μηχανή και, γύρω και μέσα σ' αυτή, μια πλειάδα από ανθρώπινες κοινότητες που δεν γνωρίζουν τους περιορισμούς που θέτουν τα γεωπολιτικά σύνορα και ο χρόνος. Πρόκειται για το μετα-δίκτυο υπολογιστών Internet που είναι ο προκάτοχος αλλά και ο «δοκιμαστικός σωλήνας» της επερχόμενης Οικουμενικής Κοινωνίας των Πληροφοριών. Σήμερα το Internet έχει ξεπεράσει κατά πολύ εκείνη την «κρίσιμη μάζα» που απαιτείται για να αναγορευτεί από τεχνολογικό επίτευγμα σε μέσο μαζικής επικοινωνίας και, επομένως, σε ΜΜΕ. Στο μέλλον, με την εγκαθίδρυση των ολοκληρωμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και δικτύων, ένα άλλο πιο εξελιγμένο αλλά παρόμοιο σύστημα (οι λεγόμενες Λεωφόροι των Πληροφοριών) θα ενσωματώσει και θα συγχωνεύσει σχεδόν όλα τα υπάρχοντα και σχεδιαζόμενα ΜΜΕ, όπως ένα τουλάχιστον μέρος του Τύπου, την τηλεόραση (κανονικής και υψηλής ευκρίνειας, αλληλεπιδραστική) και το ραδιόφωνο, καθώς και τις άλλες συνα-

φείς και μη τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, όπως το τηλέφωνο.

Το άρθρο αυτό προσπαθεί να ανιχνεύσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νέων μέσων και τις προοπτικές, θετικές και αρνητικές, που ανοίγουν στον τομέα της Μαζικής Ενημέρωσης στην εποχή της Κοινωνίας των Πληροφοριών.

Τα ΜΜΕ, ο Κυβερνοχώρος και η Κοινωνία των Πληροφοριών (II)

Είναι εξαιρετικά παρακινδυνευμένο –αν όχι αδύνατο– με τα σημερινά δεδομένα να προβλέψουμε το μέλλον των ΜΜΕ στην επερχόμενη Κοινωνία των Πληροφοριών και στις νέες συνθήκες που άρχισαν ήδη να διαμορφώνονται. Ο Marshall McLuhan, αναφερόμενος στα ΜΜΕ, πιστεύει πως «διαμορφώνουμε τα εργαλεία μας και μετά μας διαμορφώνουν εκείνα»¹. Είτε πιστεύουμε είτε όχι σε αυτό τον αφορισμό, το βέβαιο είναι πως η μετανάστευση των ΜΜΕ στον Κυβερνοχώρο σημαίνει πολλά για την ίδια τη φυσιογνωμία και τη λειτουργία τους, τόσο για τους παραγωγούς προϊόντων μαζικής ενημέρωσης όσο και για τους καταναλωτές τους².

Όμως είναι γενικά αποδεκτό πως οι επερχόμενες αλλαγές στη φυσιογνωμία των ΜΜΕ δεν θα σχετίζονται μόνο με τις αλλαγές στην τεχνολογία. Η μετάβαση από το έντυπο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση στην οθόνη του υπολογιστή δεν είναι από μόνη της επαρκής αιτία για να αλλάξει η φυσιογνωμία των ΜΜΕ. Τα στοιχεία που είναι καθοριστικά για το μέλλον είναι η διαφαινόμενη αλλαγή στις σχέσεις παραγωγού – καταναλωτή προϊόντων μαζικής ενημέρωσης, που εισάγεται ως μια νέα de facto πραγματικότητα από τη νέα τεχνολογία, καθώς και η εκ των πραγμάτων «οικουμενικότητα» της

αγοράς των ΜΜΕ, που επιτρέπει στον καταναλωτή να επιλέξει από μια ευρεία γκάμα προϊόντων αυτό που του ταιριάζει.

Ας προσπαθήσουμε όμως να δούμε πιο κοντά τα νέα αυτά στοιχεία.

Ο εφιάλτης του δημοσιογράφου και του εκδότη...

Ο Nico Colchester, βασιζόμενος στο βιβλίο του Nicolas Negroponte *Digital*, συνοψίζει σε ένα πολύ ενδιαφέρον άρθρο του³ στην εφημερίδα *Independent*, με τον εξής εύγλωττο τρόπο μερικά από τα νέα δεδομένα:

«Θα περάσουμε από τη “μετάδοση” στην “συλλογή”. Αντί ο Λευκός Οίκος ή ένα συντάκτης εφημερίδας να στέλνει επίλεξιμες πληροφορίες σε πολλά άτομα, κάθε άτομο θα επιλέγει ό,τι θέλει από καλωδιακά γεμάτα ψηφιακές πληροφορίες.

»Δεν θα υπάρχει ανάγκη από στάνταρ εκπομπής: το κομπιούτερ μπορεί να διαβάσει οτιδήποτε.

»Οι χρήστες, αντί να δέχονται έτοιμα μορφή και το περιεχόμενο που τους επιβάλλουν εκείνοι που προμηθεύουν τις πληροφορίες, θα κατασκευάζουν τα δικά τους προγράμματα, άρθρα εφημερίδας κ.λπ.

»Το κομπιούτερ θα επιτρέπει στο χρήστη να επικοινωνεί αμέσως διαδραστικά με τον προμηθευτή.

»Ο χρόνος μετάδοσης και ο χρόνος παρακολούθησης θα αποδεσμευθούν απόλυτα, χάρη σε τεράστιες μνήμες υπολογιστών με χαμηλό κόστος.

»Τα πνευματικά δικαιώματα θα είναι αδύνατον να περιφρουρηθούν.

»Οι κυβερνήσεις δεν θα έχουν σχεδόν κανένα έλεγχο σε όλα αυτά».

Και συμπληρώνει λίγο πιο κάτω:

«Ξαφνικά ο πελάτης γίνεται βασίλειο».

άλιστα εφιαλτικός. [...] Μπορεί να νύμε το κύριο άρθρο μας υπόδειγμα ή, όμως κάποιος εκνευριστικός ομητής μπορεί να θέλει να το αμφισει διεξοδικά μέσω του Internet. Και μήσουμε να αρνηθούμε [...] είμαστε μένοι».

«... όμως μόνο εφιάλτης αυτή η μελή πραγματικότητα για το δημοσιο-ο; Ή μήπως είναι μόνο εφιάλτης ακομαθημένου φορέα της «τέταρ-ουσίας» που για να υπάρξει πλέον έπει να αλλάξει ριζικά ρόλο και νο-ία; Γιατί δεν υπάρχει καμιά αμφι-πως πάντοτε θα υπάρχει ανάγκη ριοτικό και συνεπή σχολιασμό των ινόμενων, για έκφραση μιας έγκυ-αι υπεύθυνης γνώμης. Και βέβαια, τάρχει αμφιβολία πως το εκδοτικό τημένο, που θα βρεθεί σε ένα ιδιαί-ινταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, έπει και αυτό να αναπροσαρμόσει για τη στάση και τη στρατηγική του. όλα αυτά, «το αν οι εκδότες και οι υνοι των τηλεοπτικών σταθμών του κόσμου θα θελήσουν να γεμί-τον ψηφιακό κόσμο] με τη σωστή

ποιότητα πληροφοριών δεν είναι ωστόσο βέβαιο»⁴, όπως σημειώνει στο τέλος του άρθρου του ο Nico Colchester.

Κοιτάζοντας, λοιπόν, τις νέες δυνατότη-τες που προσφέρονται στην Κοινωνία των Πληροφοριών από την πλευρά των παραγωγών, μπορούμε να πούμε πως εί-ναι μια πρόκληση για επαναπροσδιορι-σμό του ρόλου των ΜΜΕ που, αν δεν μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανά-γκες των καιρών, θα εξαφανιστούν. Κι ακόμα, θα πρέπει να απαντηθούν μια σειρά από άλλα κρίσιμα ερωτήματα, όπως αυτά που τίθενται προς συζήτηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση⁵.

• Πώς μπορεί να προστατευτεί ο πλου-ραλισμός στην πληροφόρηση;

• Ποια θα είναι η αποστολή των ευρω-παϊκών ΜΜΕ στο νέο περιβάλλον;

• Πώς θα αντιμετωπίσει η ευρωπαϊκή παραγωγή τον οικουμενικό ανταγωνι-σμό;

... και το όνειρο του πολυπράγμονος καταναλωτή πληροφόρησης

Αλήθεια, τι συμβαίνει σήμερα στην πρώην Γιουγκοσλαβία; Είναι ο πόλεμος

όπως μας τον φέρνει στο καθιστικό μας το CNN ή μήπως στον πόλεμο αυτό δεν υπάρχουν «κακοί Σέρβοι» και «καλοί Κροάτες και Μουσουλμάνοι» αλλά μό-νον εμπόλεμοι που έχουν αποδυθεί σε έναν αγώνα αλληλοεξόντωσης και Με-γάλες Δυνάμεις που προσπαθούν να δι-ευρύνουν τις ζώνες επιρροής τους;

Το πρωτότυπο κείμενο των ανακοινώ-σεων του Λευκού Οίκου και του ΟΗΕ για την κατάσταση στην πρώην Γιουγκοσλα-βία βρίσκεται μόλις μερικά κλικ πιο κει από το δελτίο Τύπου των Σέρβων και σε ίση «νοητή απόσταση» από το άρθρο μιας από τις χιλιάδες (έγκυρες και μη) εφημε-ρίδες του Οικουμενικού Χωριού που πα-ρουσιάζει και σχολιάζει τα καθέκαστα. Μερικά κλικ πιο κει, μια οργάνωση που ασχολείται με την εγκυρότητα των media, καταγγέλλει τεκμηριωμένα το ρόλο τους στη διαμόρφωση της διεθνούς κοινής γνώμης και τη μεροληψία στις σχετικές ειδήσεις.

«Audiatur et altera pars» στην πράξη λοιπόν, χωρίς να χρειάζεται η μεσολάβη-ση του «ειδικού» που αποδελτιώνει τις ει-δήσεις των πρακτορείων Τύπου για να

παραχθεί ένα συνονθύλευμα από αλήθειες, μισές αλήθειες και ψέματα, ανάλογα με ποια άποψη θέλει ή καλείται να υποστηρίξει. Ο πολυπράγμων καταναλωτής μπορεί, αν το θέλει, να εμβαθύνει περισσότερο στο θέμα που εξετάζει, ανατρέχοντας σε περισσότερες πηγές, κι ακόμη να γίνει ο ίδιος εκδότης: με ελάχιστο κόστος, μπορεί να κοινοποιήσει ελεύθερα τη γνώμη του, δίπλα στις τόσες άλλες.

Φυσικά, δεν μπορούμε να παραγνωρίζουμε τις παρενέργειες και τα προβλήματα που μπορεί να υπάρξουν. «Στο μέλλον μας υπάρχει ένας λαϊκισμός της τηλεόρασης ή του Internet όπου η συγκινησιακή ανταπόκριση μιας επιλεγμένης ομάδας πολιτών μπορεί να παρουσιαστεί και να γίνει αποδεκτή ως η Φωνή του Λαού»⁶. Ακόμα, πως ο καταναλωτής βρίσκεται στη θέση να επιβιώσει με «ίδια μέσα» μέσα στον ταραγμένο ωκεανό των Πληροφοριών, όπου τα όρια μεταξύ πληροφόρησης, παραπληροφόρησης και πληροφοριακών σκουπιδιών δεν είναι καθόλου ευδιάκριτα. Το τελευταίο αυτό γεγονός είναι ακριβώς εκείνο που μπορεί να καθορίσει έναν από τους πιο σημαντικούς ρόλους των ΜΜΕ στην Κοινωνία των Πληροφοριών: το ρόλο του έγκυρου σχολιαστή.

Μένει, βέβαια, να απαντηθεί το ερώτημα πόσοι πραγματικά «πολυπράγμονες καταναλωτές» προϊόντων μαζικής ενημέρωσης υπάρχουν στη σημερινή κοινωνία και πόσοι θα υπάρχουν στην αυριανή Κοινωνία των Πληροφοριών. Μήπως όμως η ίδια η φύση της Κοινωνίας των Πληροφοριών θα επιβάλει αναγκαστικά το νέο αυτό πρότυπο «καταναλωτή πληροφόρησης» – πολίτη του Οικουμενικού Χωριού; Ο χρόνος θα το δείξει, αν και η εμπειρία από το Internet είναι μάλλον ενθαρρυντική.

Η αναβίωση και αναβάθμιση του γραπτού λόγου

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που θα επηρεάσει τη μετανάστευση των ΜΜΕ στον Κυβερνοχώρο είναι και η αναβίωση-αναβάθμιση του γραπτού λόγου. Η δομή των ψηφιακών πολυμέσων, που συνδυάζουν υπερ-κείμενο⁷, εικόνα και ήχο, αποδεικνύεται ότι είναι (προς το παρόν) ένα εξαιρετικό εύφορο περιβάλλον για ένα μέσο επικοινωνίας που η επικράτηση των τηλεοπτικών μέσων έτεινε όλο και πιο πολύ να εξαλείψει. Μπορεί «μια εικόνα να ισοδυναμεί με χίλιες λέξεις»,

αλλά στον Κυβερνοχώρο τού σήμερα ο αναμφισβήτητος βασιλιάς είναι και πάλι ο παλιός, καλός και οικείος γραπτός λόγος⁸. Και βέβαια, όπως λέει και το ρωμαϊκό ρητό, «scripta manent», ιδιαίτερα όταν πρόκειται για πληροφορίες και γνώσεις που οι «χειροπιαστές»⁹ εικόνες δεν μπορούν να αποδώσουν. Οι επιπτώσεις αυτού του γεγονότος στα ΜΜΕ του μέλλοντος μπορεί να αποδειχτούν καταλυτικές.

Κατ' αρχάς, η ψηφιακή κοινόχρηστη μνήμη σβήνει πολύ πιο δύσκολα από τη μνήμη του τηλεθεατή που, πολλές φορές, δεν θυμάται τι είδε και άκουσε μόλις χθες. Οι εκούσιες ασυνέπειες και ο εκ διαμέτρου αντίθετες παρουσιάσεις του ίδιου γεγονότος σε μικρό χρονικό διάστημα μπορεί και να μείνουν κάπου καταγραμμένες, ως μνημεία που κάποιος «πολυπράγμων καταναλωτής» ή ερευνητής ίσως θα ανασκάψει και θα ξαναφέρει στην επιφάνεια, αποκαλύπτοντας σε όλο της το μεγαλείο την εθιμική πλέον ασυνέπεια των ΜΜΕ απέναντι στην αλήθεια. Και από την άλλη πλευρά, τα ΜΜΕ που συνετέλεσαν στη δημιουργία αυτού που επικράτησε να ονομάζεται «μαζική κουλτούρα» μέσα από τον τηλεοπτικό λόγο, θα πρέπει να αλλάξουν προσανατολισμό: είτε θα πρέπει να προσαρμόσουν το λόγο της «μαζικής κουλτούρας» σε γραπτή μορφή, είτε θα πρέπει να προχωρήσουν ένα βήμα πιο πέρα, ανακαλύπτοντας και υιοθετώντας πάλι (και ίσως αναβαθμίζοντας) τον γραπτό λόγο¹⁰.

Η σύγκρουση του νέου με το παλιό

Αν και δεν μπορούμε να εξετάσουμε όλες τις παραμέτρους της μετανάστευσης των ΜΜΕ στον Κυβερνοχώρο, υπάρχει ωστόσο μια ομόθυμη πεποίθηση πως τα νέα ΜΜΕ θα διαφέρουν ουσιαστικά από τα παλιά. Η απλή μεταφορά της λογικής, των ηθών και των εθίμων που ισχύουν σήμερα στο νέο περιβάλλον δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη βιωσιμότητα των ΜΜΕ στην Κοινωνία των Πληροφοριών.

Το γεγονός αυτό θα προκαλέσει νομοτελειακά συγκρούσεις και ευρύτατες ανακατατάξεις σε ολόκληρο το πλέγμα των δομών των ΜΜΕ που δεν μπορούν να προβλεφθούν σήμερα, καθώς οι ορισμοί του «νέου» και του «παλιού» δεν είναι ξεκάθαροι και η εικόνα είναι ακόμα θολή, ενώ οι αλλαγές συμβαίνουν με αστρονομική ταχύτητα. Ισχύει άραγε το συμπέρασμα του **Alvin Toffler** πως τα

νέα μέσα «διασπούν σε μικρά κομμάτια το μεγάλο τηλεοπτικό κοινό και το κάθε κομμάτι όχι μόνο αυξάνει την πολιτιστική μας ποικιλία, αλλά και αποδυναμώνει και τα δίκτυα που μέχρι τώρα επικρατούν τόσο απόλυτα στο χώρο διαμόρφωσης των εικόνων μας. [...] Νέα απομαζικοποιημένα μέσα ενημέρωσης προβάλλουν, αμφισβητώντας –και μερικές φορές αντικαθιστώντας– τα μαζικά μέσα που κυριάρχησαν σ' όλες τις κοινωνίες του Δευτέρου Κύματος;». Περνάμε, δηλαδή, από την περίοδο των ΜΜΕ στην περίοδο των Απομαζικοποιημένων Μέσων Ενημέρωσης;

Ο χρόνος θα το δείξει, καθώς θα παρακολουθούμε τη συναρπαστική γέννηση μιας νέας κοινωνίας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Marshall McLuhan: *Understanding Media*, MIT Press, 1994.
2. Αν και η έννοια του καταναλωτή προϊόντων μαζικής ενημέρωσης δεν είναι απόλυτα τεταγμένη (στη βιβλιογραφία συναντάται ο όρος «Κοινό» (audience), που όμως δεν αναφέρεται ατομικά στον ακροατή, τηλεθεατή, κ.λπ. αλλά στη μάζα), νομίζω πως εκφράζει τις σημερινές σχέσεις ΜΜΕ – ενός εκάστου από το απόλυτο «Κοινό».
3. «Σέρφινγκ στη θάλασσα των πληροφοριών» αναδημοσίευση στο *Βήμα*, 25 Ιουλίου 1995.
4. ό.π.
5. Από το «Έγγραφο Εργασίας» του forum για την Κοινωνία των Πληροφοριών της Ε.Ε. που υπάρχει στη διεύθυνση: <http://www.ispo.cclg.at/infocforum/pub/themepap.html#THEME9>
6. Ουμπέρτο Έκο, «Ο αιώνιος φασισμός», *Βήμα*, 16 Ιουλίου 1995.
7. Απόδοση του όρου «hypertext» που ορίζεται ως «Όρος που εφευρέθηκε το 1965 από τον Ted Nelson για να περιγράψει μια συλλογή από έγγραφα (ή «κόμβους») που περιέχουν παραπομπές ή «δεσμούς» οι οποίοι με τη βοήθεια ενός αλληλεπιδραστικού προγράμματος προβολής (browser) επιτρέπουν στον αναγνώστη να μετακινηθεί από ένα έγγραφο σε ένα άλλο». Από το λεξικό όρων πληροφορικής στη διεύθυνση: <http://wonbat.doc.ic.ac.uk/>
8. Αν και προς το παρόν η γλώσσα του Κυβερνοχώρου είναι η αγγλική, είναι μάλλον βέβαιο πως στο εγγύς μέλλον θα είναι δυνατή η επικοινωνία σε όλες τις γλώσσες.
9. Από τον όρο «tactile» που χρησιμοποιεί ο Marshall McLuhan για να χαρακτηρίσει τα ηλεκτρονικά μέσα, σε αντιδιαστολή με τον ορισμό «visual» (=παραστατικός) που χρησιμοποιεί για τον γραπτό λόγο.
10. Τα σχετικά δείγματα και των δύο αυτών δόμων δεν λείπουν από το σημερινό Internet. Μια σύντομη απόπειρα κυματοδρομίας αρκεί για να καταλάβει κανείς τι σημαίνουν.
11. Alvin Toffler, *Το τρίτο κύμα*, εκδ. Κάκτος, 1982.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Μια θλιβερή «λύση»

ε αισθήματα αποτροπιασμού παρακολουθούμε όσα διαδραματίζονται τις ημέρες αυτές στη Βοσνία. Κροατικός blietz krieg στην Κράινα, ψυχρή δολοφονιών στο Σαράγεβο, εκατοντάδες χιλιάδες φυγών από τα πάτρια εδάφη της Κράινα, βομβαρδισμοί του ΝΑΤΟ στις σερβοβοσνίες, είναι τα κεφαλαιώδη. Που ακολουθείται από χιλιάδες «μικρά» ανθρώπινα...

είσης αποτροπιαστικό το γεγονός ότι αυτή η γύρι του πολέμου και της καταστροφής χαιρετίζεται από τους μεγάλους και τους σαν μάθημα και σαν η μόνη λύση του δράματος.

χεδίασαν επί χάρτου το διαμελισμό ενός κράτους, της πρώην Γιουγκοσλαβίας να εκκαθαρίσουν και όλες τις εκ-ες που τους προέκυψαν. Και μια βίαιη ηγή της απόφαση δεν μπορούσε να υλο-αρά μόνον με βίαιο τρόπο, με θάνατο.

πιαστική όμως είναι κυρίως η «πολιτική» που υπαγόρευσε τις μέχρι σήμερα με-ς στις συρράξεις στα εδάφη της πρώην λαβίας. Δεν αναφερόμαστε καθόλου εμπόριο όπλων που πολλοί και ποικίλοι αν αυτά τα χρόνια. Ούτε στους μαυραγο-έδρασαν και επλούτισαν με τη σύμπρα-ων ποικιλώνυμων πολιτικών αρχόντων εκτός της περιοχής.

ρόμαστε στο ότι όλα έχουν όπως φαίνεται ιασθεί και προσυνεννοηθεί μεταξύ των

Τα εδάφη και
οι εξουσίες
στην πρώην
Γιουγκοσλαβία
μοιράστηκαν
πίσω από την
πλάτη των
απλών
ανθρώπων που
κλήθηκαν να
πολεμήσουν
για αυτά.

«πολεμάρχων»: Νατοϊκοί στρατηγοί, σέρβοι κα-πεταναίοι, μουσουλμάνοι υπουργοί, κροάτες πολι-τικοί και στρατηγοί από μέρους τώρα έχουν μοιρά-σει τα ιμάτια της Βοσνίας και της Κράινα και έχουν προσυμφωνήσει σε σύνορα και ποσοστά κατανομής μελλοντικών εξουσιών.

Είναι χαρακτηριστικό της απάτης που διαπρά-χθηκε πίσω από τις πλάτες των απλών πολιτών της περιοχής εκείνο που απεκάλυψε προχθές η ανε-ξάρτητη εφημερίδα του Βελιγραδίου *Νάσα Μπόρ-μπα*: ότι δηλαδή οι σερβοβόσνιοι πολέμαρχοι είχαν ειδοποιηθεί δυό ώρες πριν για τους στόχους και την ώρα των νατοϊκών βομβαρδισμών. Αφού δηλα-δή διαμοίρασαν τα εδάφη, προνόησαν «ανθρωπι-στικά» –για την αποφυγή δηλαδή μιας εκ των υστέ-ρων κατακραυγής για τυχόν ανθρώπινα θύματα– και ειδοποίησαν για την απομάκρυνση του έμψυ-χου υλικού. Θα καταστρέφονταν έτσι μόνο οι πολε-μικές βάσεις και οι εξοπλισμοί προκειμένου να επι-τευχθεί η από αέρος εκκαθάριση του εδάφους.

Γίνεται λοιπόν σαφές ότι δεν μπορούμε πλέον να μιλάμε για έναν «κλασικό πόλεμο», αλλά για ένα νέο μοντέλο ρύθμισης των διαφορών στον πλανή-τη. Με αυξημένο το ειδικό βάρος των Μεγάλων Δυνάμεων, σε ρόλο όχι απλώς μεσολαβητή αλλά σχεδιαστή – κοινή συναινέσει των εμπλεκόμενων μερών. Μέχρι και ο «σκληρός» Κάρατζιτς φέρεται να έχει τελικώς εξουσιοδοτήσει τον Μιλόσεβιτς να διαπραγματευθεί στο όνομα όλων των Σέρβων. Οι μόνοι λοιπόν που έχουν δικαίωμα στη θλίψη εί-ναι όσοι πίστεψαν σε «ιδανικά» που για χάρη τους αξίζει τάχα και να πολεμά κανείς...

Εν όψει μιας άγριας ειρήνης;

του Μπάμπη Μπίκα

«Οτιδήποτε μπορεί να θυσιαστεί για τους ανθρώπους αλλά οι άνθρωποι δεν μπορούν να θυσιαστούν οτιδήποτε», έγραφε πριν από λίγες μέρες η εφημερίδα του Βελιγραδίου *Πολίτικα*, επικαλούμενη τον σέρβο πρόεδρο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς. Είναι ένα από τα πολλά τελευταία δημοσιεύματα του ελεγχόμενου από τον ίδιο σερβικού Τύπου, που στοχεύουν κατά της σερβοβοσνιακής πολιτικής ηγεσίας στο Πάλε, εν όψει του νέου αμερικανικού σχεδίου για το Βοσνιακό.

Από την άλλη, η αντιπολίτευση στη Σερβία, αλλά και οι τόσες χιλιάδες σέρβοι πρόσφυγες που εγκατέλειψαν την Κράινα μετά την κροατική επέλαση της 4ης Αυγούστου, κατηγορούν τον Μιλόσεβιτς ότι «αυτός που ώθησε τους Σέρβους στη διεκδίκηση του δικαιώματός τους να ζήσουν, στις προαιώνιες εστίες τους, αυτός ο ίδιος τώρα τους εγκαταλείπει για την εξυπηρέτηση των δικών του επιδιώξεων».

Τα παραπάνω, πολύ χαρακτηριστικά, περιγράφουν το κλίμα που επικρατεί αυτό τον καιρό στη Σερβία, μετά τις πρόσφατες εξελίξεις: την απώλεια της Κράινα (στη Δαλματία) χωρίς τη γιουγκοσλαβική αντίδραση, την αποδοχή από το Βελιγράδι της νέας αμερικανικής πρωτοβουλίας (με το αντίστοιχο σχέδιο για το Βοσνιακό), αλλά και τις φήμες που ακούγονται στη Σερβία για συμπεφωνημένη διαδικασία σε σειρά ζητημάτων για το Γιουγκοσλαβικό.

Η ΚΡΟΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΚΡΑΪΝΑ

Κατ' αρχήν, για το μέτωπο της σερβοκροατούμενης Κράινα, από τετραμήνου ακούγονται φήμες για μυστική συμφωνία ανάμεσα στον σέρβο πρόεδρο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς και τον κροάτη πρόεδρο Φράνιο Τούτζμαν.

Σύμφωνα με αυτό το σενάριο, η περιοχή

της Ανατολικής Σλαβονίας –που εφάπτεται της κυρίως Σερβίας– θα παρέμενε (με κάποια μορφή) υπό σερβικό έλεγχο, η Δυτική Σλαβονία (λίγο νοτιοανατολικότερα του Ζάγκρεμπ) θα προσηρτάτο πλήρως στην Κροατία –όπως και έγινε στις αρχές Μαΐου– και στο κυρίως τμήμα της Κράινα (στις δαλματικές ακτές) θα εδίδετο εκτεταμένη αυτονομία, στο πλαίσιο της κροατικής κρατικής δομής. Το σχέδιο αυτό παισιωνόταν από τις μεσολαβητικές προσπάθειες του ΟΗΕ, σύμφωνα με το σχέδιο Z-4.

Ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς μήνες τώρα πίεζε την ηγεσία των Σέρβων της Κράινα, τον πρόεδρο Μίλαν Μάρτιτς και τον πρωθυπουργό Μίλαν Μπάμπιτς (που αντικατέστησε τον εκλεκτό του σέρβου προέδρου, μετριοπαθή Μίκελιτς) για αποδοχή του σχεδίου. Πολύ χαρακτηριστικά είναι τα λόγια ανωτάτου στελέχους (για θέματα εξωτερικής πολιτικής) του κυβερνώντος Σοσιαλιστικού Κόμματος:

«Εμείς είχαμε γνωστοποιήσει τη στάση μας στην ηγεσία των Σέρβων της Κράινα. Να δεχθούν διαπραγματεύσεις, στο πλαίσιο του σχεδίου Z-4. Αυτοί, όχι μόνον επέμεναν διαφορετικά, αλλά έδιωξαν και τον Μίκελιτς. Έτσι χάθηκαν όλα».

Εύγλωττος επίσης και ο πρωτοσέλιδος τίτλος της εφημερίδας *Πολίτικα*, που έγραφε ότι «χάθηκε μια ιστορική ευκαιρία».

Οι κροατικές δυνάμεις, μέρες πριν από την εκδήλωση της επίθεσής τους (το πρωί

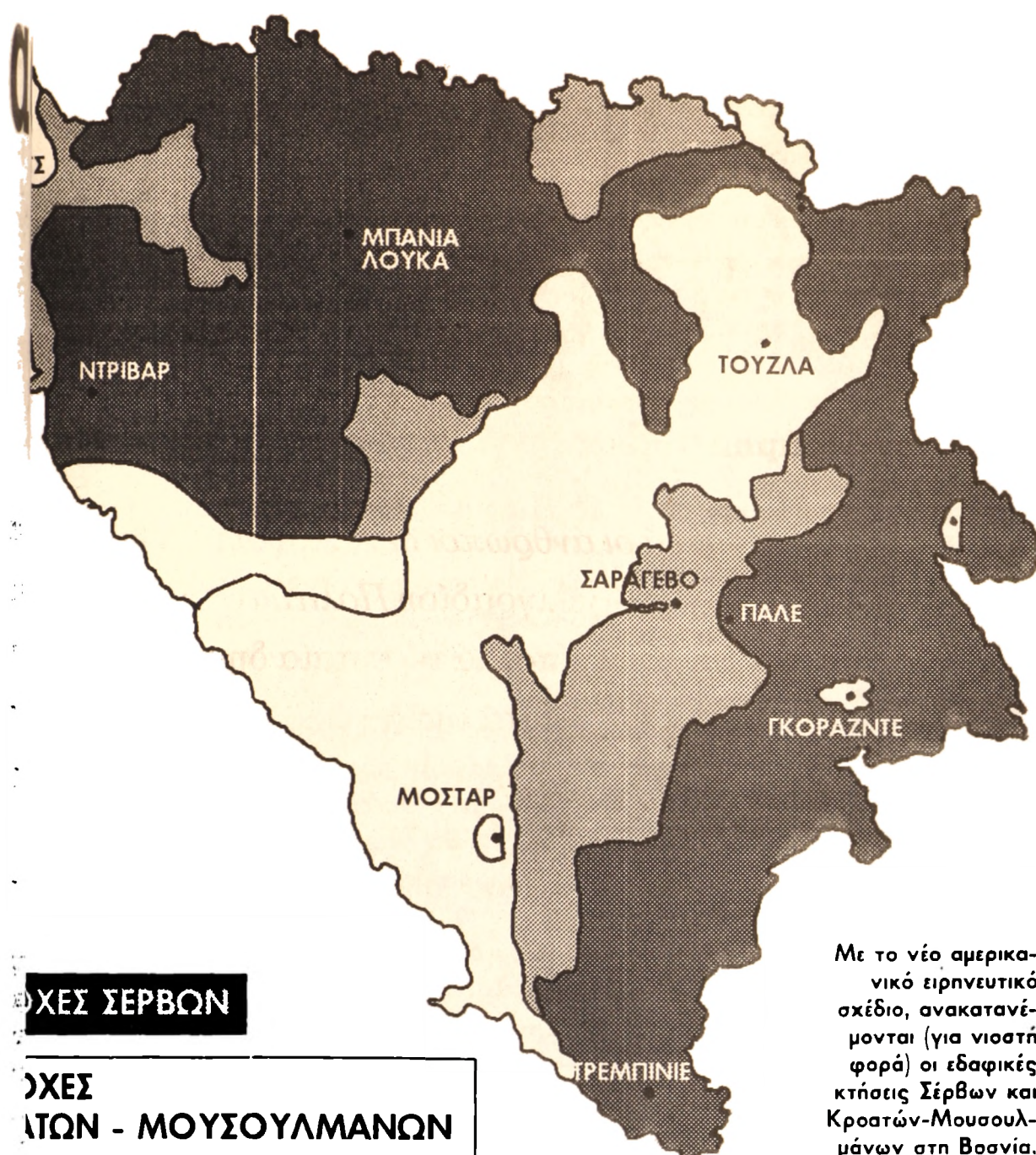
της 4ης Αυγούστου), προετοιμάζονταν κατά φανερά για κάτι τέτοιο και οι εξελίξεις που προηγήθηκαν οδηγούσαν αυτή. Οι σερβικές δυνάμεις της Κράινα ήταν «απασχολημένες» για αρκετό καιρό στις επιθέσεις τους κατά των κυβερνών μουσουλμανικών δυνάμεων στην κεντρικό-δυτικό θύλακα του Μπίχατς, στο πεδίο των αυτονομιστών μουσουλμανικών Φίκερτ Άμπντιτς.

Η πιο έκδηλη περίπτωση όμως ήταν η περυσινή νύχτα της 15ης Ιουλίου, όταν οι λαμβάνοντας τον άξονα Γκράχοβο-Βιχίτσι (στη δυτική Βοσνία, τον οποίο ημειονεκτικοί Σερβοβόσνιοι) απέκοψαν τις σερβικές περιοχές της Κράινα (στον οδικό άξονα του Κνιν).

Οι σερβοβοσνιακές στρατιωτικές δυνάμεις μόλις είχαν ολοκληρώσει την κατάληψη των μουσουλμανικών θύλακων της Κράινα (Μπρένιτσα και Ζέπα και αργότερα μετέβησαν (μέσω του στενού βόρειου δρόμου του Μπριτσκό) στα δυτικά.

Έτσι η σερβική Κράινα αποκομμένη από την κυρίως χώρα χωρίς βοήθεια από το Βελιγράδι, βρέθηκε μόνη –και αδύναμη– απέναντι στον ισχυρότερο κροατικό στρατό, ο οποίος την κατέλαβε (πλην κάποιων ορεινών τμημάτων) μέσα σε 60 ώρες.

Η επιτυχία του τελευταίου δεν έγινε σικά χωρίς την έξωθεν βοήθεια. Πράσινο φως της Ουάσιγκτων, αμερικανικά κέντρα είχαν φροντίσει για τον ποταμό

κατά την είσοδό τους στο σερβικό έδαφος, στο συνοριακό σταθμό (με τη Βοσνία) Μπαντοβίντσι, όπου βρεθήκαμε τις πρώτες μέρες.

«Κοιμηθήκαμε το βράδυ της Πέμπτης (παραμονή της κροατικής επίθεσης) και το πρωί που ξυπνήσαμε από τους κροατικούς βομβαρδισμούς δεν είδαμε καμιά οργανωμένη σερβική αντίσταση στην Κράινα. Αντίθετα ακούγαμε εντολές, από στόμα σε στόμα, για εκκένωση των περιοχών μας και φυγή στα σερβικά εδάφη (της Βοσνίας και της Γιουγκοσλαβίας)».

«Εμείς το μόνο που ξέρουμε είναι αυτά που ακούσαμε, για φυγή όλων μας» επιβεβαιώνουν από το δρόμο της προσφυγιάς η Ραντμίλια και η Γκόρντανα. Παραδίπλα, μια γιαγιά σχεδόν μονολογούσε: «Ξαφνικά, τα χάσαμε όλα. Έγινε το χειρότερο που μπορούσε να γίνει και, τώρα, βρεθήκαμε κυριολεκτικά στο δρόμο».

Οι πρόσφυγες δεν εντοπίζουν έναν ως υπεύθυνο, αλλά κατηγορούν όλη την ηγεσία: τον Μάρτιτς, τον Μπάμπιτς τον στρατιωτικό διοικητή τους Μίρκσιτς (άνθρωπο του Μιλόσεβιτς) και τον ίδιο τον σέρβο πρόεδρο.

Για τον τελευταίο είναι δύσκολο να πιστέψει κάποιος ότι ήθελε μέσα στη Σερβία 250.000 νέους πρόσφυγες. Το πιθανότερο είναι ότι ο Μάρτιτς επιδίωκε την είσοδο της Σερβίας στον πόλεμο της Κράινα εκβιάζοντας με το πρώτο κύμα των προσφύγων. Υπάρχουν άλλωστε και οι σχετικές δηλώσεις, την πρώτη μέρα της κροατικής επίθεσης, ότι «αν δεν βοηθηθούμε από τη Σερβία τότε σε λίγες μέρες η Κράινα θα μοιάζει με νεκρό τοπίο».

Όπως και έγινε, άλλωστε, αφού στην Κράινα δεν έμεινε κανείς, παρά κάποιες αντάρτικες ομάδες στα βουνά της περιοχής (Πλεσεβίτσα, Ντινάρα, Βελέμπιτ).

Καθόλου άσχετα, επίσης, όσα δήλωναν κροάτες αξιωματούχοι τις πρώτες ώρες της κροατικής επίθεσης, για «γρήγορη ολοκλήρωσή της», αλλά και Αμερικανών για, επίσης γρήγορη ολοκλήρωση του αντικειμενικού σκοπού». Μια παρατεταμένη κροατική στρατιωτική ανάπτυξη με θύματα στον άμαχο πληθυσμό. Ενέχει πάντα τον κίνδυνο της πρόκλησης, από την άλλη πλευρά διαφορετικών αντιδράσεων.

Στη σερβική πρωτεύουσα ελάχιστοι ήταν οι συγκεντρωμένοι στις διαμαρτυρίες που διοργάνωναν διάφορες οργανώσεις και κόμματα, της (εθνικιστικής κυρίως) αντι-

πλισμό του κροατικού στρατού ήματα οργάνωσης και τεχνογνωσίας, στρατιωτικής τακτικής, όπως ση- ρ διευθυντής του βρετανικού ιδρύ- μντικών μελετών RUSI, Τζόννα- λ.

τό αυτά τα κέντρα είναι η εταιρεία Professional Resources Incorporated, η οποία διευθύνεται από πρώην επι- της υπηρεσίας πληροφοριών του νικού υπουργείου Άμυνας και ο πός της έχει γνωστοποιήσει την ρχετικού συμβολαίου με την κροα- έρνηση.

σημειώνει ο Τζόνναθαν Έηλ, παρά ρξη σχετικών ψηφισμάτων του αλυμμένες επιχειρήσεις (βοηθεί- βάνουν χώρα. Παρατηρούμε το νο όλο και περισσότεροι αμερικα- τηγοί, αποχωρώντας από την ενεργ- η, να μεταβαίνουν στην Κροατία.

ς μάλιστα ο κροάτης υπουργός

Εξωτερικών Μάτε Γκράνιτς δήλωσε ότι ο κροατικός στρατός είχε τη συμβουλευτική βοήθεια των ΗΠΑ. Παράλληλα, όμως, ο αμερικανός πρέσβης στο Ζάγκρεμπ Γκαλ- μπραϊνθ βρισκόταν στο Βελιγράδι, δύο μέρες πριν από την κροατική επίθεση, και είχε μυστική συνάντηση με τον πρωθυ- πουργό της Κράινα Μίλαν Μπάμπιτς.

Τις ίδιες μέρες οι Τάιμς του Λονδίνου δη- μοσίευσαν σχέδιο διαίρεσης της Βοσνίας ανάμεσα σε Κροάτες και Σέρβους, που σχεδίασε ο ίδιος ο πρόεδρος της Κροατίας πάνω στο μενού μιας δεξίωσης στο Λονδί- νο. Λαμβάνοντας υπόψη όλα αυτά, εύλο- γες είναι οι κατηγορίες των σέρβων προ- σφύγων, τις οποίες απευθύνουν κυρίως στην κυβέρνηση Μιλόσεβιτς και μιλάνε για προδοσία και εγκατάλειψη.

ΤΟ ΣΕΡΒΙΚΟ ΚΥΜΑ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Χαρακτηριστικότερα είναι όλα αυτά που ακούσαμε από τους σέρβους πρόσφυγες

πολίτευσης.

Όλοι θεωρούν ότι Μιλόσεβιτς και Τούτζμαν είναι ικανοί για όλα. Όπως άλλωστε μας είπε γνωστός ανεξάρτητος δημοσιογράφος, οι δυο τους είναι «οι καλύτεροι εχθροί».

ΕΝΔΟΣΕΡΒΙΚΕΣ ΔΙΑΜΑΧΕΣ

Στο σερβοβοσνιακό μέτωπο τα πράγματα είναι περιπλοκότερα. Δεν είναι μόνο το νέο αμερικανικό σχέδιο και η στάση των Σερβοβόσνιων, αλλά και η σύγκρουση του Μιλόσεβιτς, με τον σερβοβόσνιο πρόεδρο Ράντοβαν Κάρατζιτς.

Η αντίθεσή τους έχει να κάνει με την ίδια την πάλη εξουσίας στο ενδοσερβικό επίπεδο, αφού σύμφωνα με τις πολιτικές εκτιμήσεις του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, μόνο ο Ράντοβαν Κάρατζιτς μπορεί να τον αμφισβητήσει.

Τελευταία, και με αφορμή το νέο αμερικανικό σχέδιο, οι επιθέσεις του Βελιγραδίου κατά της σερβοβοσνιακής πολιτικής ηγεσίας στο Πάλε έχουν πάρει τη μορφή ανοιχτής σύγκρουσης. Σύσσωμο το κυβερνητικό στρατόπεδο στο Βελιγράδι καταφέρεται κατά του Πάλε και ιδιαίτερα κατά του σερβοβόσνιου προέδρου Ράντοβαν Κάρατζιτς. Πέρα από τις ιρήμες πριν από μέρες, για ανατροπή του Κάρατζιτς από τον στρατηγό Ράτκο Μλάντιτς (εκλεκτό του Μιλόσεβιτς), οι εκτιμήσεις πολιτικών αναλυτών στη σερβική πρωτεύουσα αναφέρουν ότι η πολιτική πορεία του σερβοβόσνιου προέδρου βρίσκεται καθ' οδόν προς το τέλος της.

Η ελεγχόμενη από το καθεστώς Μιλόσε-

ΟΙ ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΝΑΥΑΓΟΥΝ ΣΤΟ ΑΙΜΑ...

Η ρίψη οβίδας που προκάλεσε νέα αιματοχυσία στο Σαράγεβο, πριν από διαβουλεύσεις για κάποιο ειρηνευτικό σχέδιο, δεν είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει στην γκρίνια χρονή βοσνιακή τραγωδία.

Στις 27 Μαΐου 1992, οβίδα σε φούρνο στη βοσνιακή πρωτεύουσα σκότωσε 20 και τραυμάτισε 70 ανθρώπους, προκαλώντας τη διεθνή προσοχή.

Η αυγή του 1993 σηματοδεύτηκε από ευθείες απειλές της Δύσης για επέμβαση κατά Σερβοβόσνιων ενώ το σχέδιο Βανς - Όουεν ήταν σε εξέλιξη.

Την άνοιξη του 1995, και ενώ οι Αμερικανοί συνομιλούσαν με τον σέρβο πρόεδρο για την άρση των κυρώσεων με την παράλληλη αναγνώριση Γιουγκοσλαβίας, Βοσνίας, Κροατίας, όλα τινάχτηκαν στον αέρα για ασήμαντη αφορμή. Το ΝΑΤΟ βομβάρδισε τους Σερβοβόσνιους. Αυτοί απάντησαν με το μακελειό της Τούζλα. Οι Σερβοβόσνιοι συνέλαβαν κυανόκρανους της ειρηνευτικής δύναμης του ΟΗΕ και έγιναν γνωστές διαμεσολαβητικές προσπάθειες. Ακολούθησε η κατάληψη της Σεμπρένιτσα και της Ζέπα από τους Σερβοβόσνιους και, τέλος, η κατάληψη της Κράινα από τους Κροάτες.

Έπειτα ήρθε η νέα αμερικανική ειρηνευτική πρωτοβουλία, η οποία κινδυνεύει να γκρίσει. Τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς και ενώ είχε συμφωνηθεί η τριχοτόμηση της Βοσνίας, η Δύση έθεσε νέο στρατιωτικό τελεσίγραφο στους Σερβοβόσνιους.

Στις 6 Φεβρουαρίου 1994, και ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη η συνεννόηση Μιλόσεβιτς και Τούτζμαν για εδαφικό διακανονισμό, οβίδα έπεσε στην αγορά του Σαράγεβο, Μαρκάλε, σκοτώνοντας 68 ανθρώπους.

Νέες απειλές της Δύσης, που κατέληξαν σε νατοϊκό τελεσίγραφο και απόσυρση των βαρέων όπλων 20 χλμ. μακριά από τη βοσνιακή πρωτεύουσα.

Από μια τέτοια εξέλιξη πολλές ξένες δυνάμεις θα είχαν συμφέρον. Κύκλοι και τα δύο πλευρών, Μουσουλμάνων και Σέρβων, θα έχουν επίσης συμφέρον από την παράταση του πολέμου, αφού ασύστατα κερδοσκοπούν χάρη σε αυτόν, σε βάρος των λαών όλων των πλευρών.

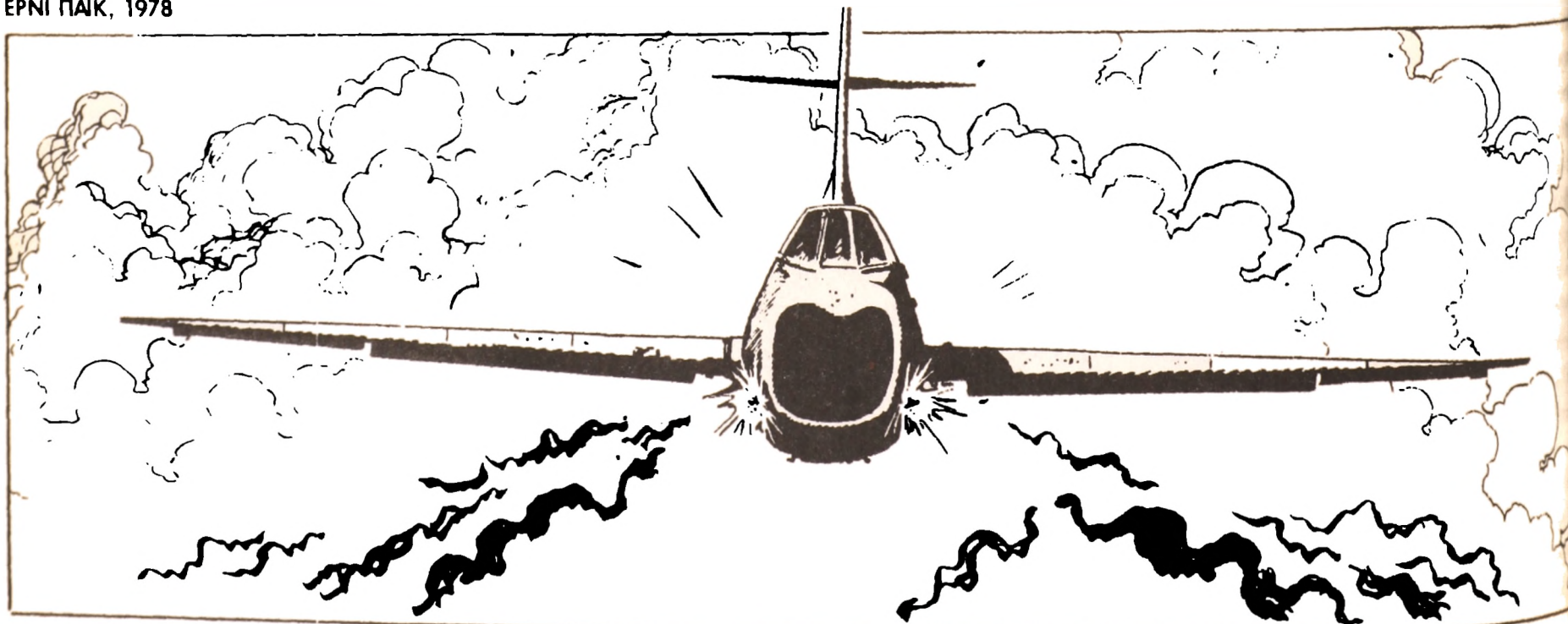
ΥΣ: Την Τετάρτη, 30 Σεπτεμβρίου, επί του πιεστηρίου, οι αεροπορικές δυνάμεις του ΝΑΤΟ βομβάρδισαν και επανάληψη θέσεις των Σέρβων στη Βοσνία. Να' ναι άρα μια από τις τελευταίες πράξεις του αιματηρού αυτού πολέμου;

βιτς εφημερίδα του Βελιγραδίου Πολίτικα έγραφε σε τίτλο της ότι «Ο Κάρατζιτς βαδίζει σε δρόμο χωρίς επιστροφή» και ο αρχισυντάκτης της Ντράγκαν Άντιτς σημείωνε σε κύριο άρθρο ότι «δεν πρέπει να επαναληφθούν τα λάθη που έγιναν πριν από ένα χρόνο [με τη μη αποδοχή του σχεδίου της ομάδας επαφής των πέντε]. Σειρά λαν-

θασμένων χειρισμών της σερβοβοσνιακής ηγεσίας φέρνουν το λαό στο χείλος της καταστροφής».

Σίγουρα, η στάση του Κάρατζιτς ως προς το αμερικανικό σχέδιο θα είναι καθοριστική της σύγκρουσης στο ενδοσερβικό μέτωπο. Σ' αυτή την κατεύθυνση ο σέρβος πρόεδρος αναμένεται να χρησιμοποιήσει όλα

ΕΡΝΙ ΠΑΪΚ, 1978

νύ επείγεται για την άρση των κυ-
ατά της Ο.Δ. Γιουγκοσλαβίας και
πίγνωση ότι η σερβική υπόθεση
εί να πετύχει πολύ περισσότερα.
του έχει την κούρση του κόσμου,
πό τέσσερα χρόνια πολέμων και
ών συγκρούσεων.

μάλιστα, σχολίαζε στο Αντί ανώ-
ωματικό στέλεχος του γιουγκο-
υπουργείου Εξωτερικών, «αν
τη φορά οι πολιτικοί στο Πάλε
υν το βοσνιακό σχέδιο, θα έχουν
ει και το πολιτικό τους τέλος.
ν όμως και οι ίδιοι ότι η θέση
ν δεν είναι τόσο ισχυρή όσο στο
». Ούτε, όμως, στον κόσμο υπάρ-
ηγούμενη απήχηση, αφού περισ-
πολιτικοί, παρά οι στρατιωτικοί
στα κυκλώματα κερδοσκοπίας
όλεμο.

Η ΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

α με τον ίδιο διπλωμάτη, το νέο
κό σχέδιο για το Βοσνιακό δίνει
ρβοσνιακή πλευρά περισσότερα
άλλο σχέδιο στο παρελθόν.

κό -γι' αυτή- είναι η σύσταση της
Ερζεγοβίνης στη βάση δύο «ο-
», εκ των οποίων η μια, η σερβική,
μα ανάπτυξης «συνομοσπονδια-
ων» με την κυρίως Σερβία.

ιο περιλαμβάνει επίσης απευθεί-
νοήσεις για καταμερισμό των
άντα στη βάση του 51-49%, υπέρ
υλμανο-κροατικής οντότητας -
ει τη δική της συνομοσπονδία με
ία.

αμοιβαία αναγνώριση των Γιου-
ις, Βοσνίας, Κροατίας, ενώ θα
αντική οικονομική βοήθεια στην
κυβέρνηση της Βοσνίας και θα
ι κυρώσεις στην Ο.Δ. Γιουγκο-
ερβία και Μαυροβούνιο).

ματα που εκπέμπονται από τη
ρωτεύουσα εκτιμώνται ως θετι-
ις το νέο αμερικανικό σχέδιο.

ι μόνο ο ελεγχόμενος από το κα-
λόσεβιτς Τύπος, αλλά σειρά κυ-
ν και κρατικών στελεχών, που
γται θετικά στην αμερικανική
λία, αν βέβαια δεν αλλάξει κάτι
εία, όπως χαρακτηριστικά μας
γγκοσλάβος διπλωμάτης.

λάξεις και ο σκεπτικισμός σέρ-
γόντων έγκεινται στη διαδικασία
ιρηνευτικής πορείας μετά μάλι-

Οι σίγουροι χαμένοι είναι όλοι οι λαοί της πρώην Γιουγκοσλαβίας...

στα και το θάνατο από αυτοκινητικό δυ-
στύχημα τριών (εκ των πέντε) αμερικανών
διπλωματών, που είχαν αναπτύξει την πρό-
σφατη αμερικανική κινητικότητα. Στο Βε-
λιγράδι δεν κρυβόταν ότι οι Φρέιζερ και
Κρούζελ είχαν πετύχει μια ανοιχτή επικοι-
νωνία και συνεννόηση με τον σέρβο πρόε-
δρο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς. Το γιουγκο-
σλαβικό πρακτορείο ειδήσεων Τανγιούγκ
μάλιστα, σε σχόλιο που μετέδωσε, ανα-
φέρθηκε σε «υψηλό βαθμό κατανόησης»,
ενώ ακούσαμε από γιουγκοσλάβο διπλω-
ματικό σύμβουλο να λέει ότι «οι Αμερικα-
νοί δεν έχουν κανένα πρόβλημα με τον Μι-
λόσεβιτς».

Ο διπλωματικός συντάκτης του Τανγιού-
γκ, πάντως, είναι επιφυλακτικός λέγοντας
ότι «οι Αμερικανοί ζητάνε πολλά από εμάς
και ζητούμενο είναι το αντίτιμο μηδέ της
χρονικής διαδικασίας αποκλεισμένης». Η
σερβική πλευρά έχει υποστεί αρκετές
απώλειες τελευταία. Αυτή που πρέπει να
πιεσθεί είναι η μουσουλμανική πλευρά και
αν το θέλουν οι Αμερικανοί μπορεί να γί-
νει, λένε, στη σερβική πρωτεύουσα.

Από τη σερβοβοσνιακή πλευρά το κλίμα
φαίνεται θολό - ή ηθελημένα θολό. Από τη
μια ο Κάρατζιτς αναφέρεται σε «ανεξαρ-
τησία και κυριαρχία των σερβοβοσνιακών
εδάφων». Από την άλλη, ο πρόεδρος του
Σερβοβοσνιακού Κοινοβουλίου εκδηλώ-
νει αισιοδοξία, δηλώνοντας ότι με το νέο
σχέδιο επιτυγχάνονται οι περισσότερες
σερβικές απαιτήσεις». Τέλος, άλλοι παρά-
γοντες και τα ελεγχόμενα από το Πάλε μέ-
σα ενημέρωσης αναφέρονται σε επιφυλά-

ξεις ως προς τις λεπτομέρειες του σχεδίου
και, κυρίως, ως προς το εδαφικό και τα σύ-
νορα.

Από τη μουσουλμανική πλευρά, τα πράγ-
ματα δεν είναι διαφορετικά. Από τη μια
αναφέρονται στην «ακεραιότητα και κυ-
ριαρχία της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, ενώ,
από την άλλη, αρνούνται οποιαδήποτε
πρόταση παραχώρησης στους Σερβοβόσ-
νιους του θύλακα του Γκόραζντε, που σύμ-
φωνα με τις πληροφορίες δίνεται στους τε-
λευταίους. Παράλληλα, όμως, και εδώ το
μέτωπο της ηγεσίας έχει ρήγματα, με την
παραίτηση του πρωθυπουργού Χάρις Σί-
λατζιτς και τις τριβές που παρατηρούνται
με τον (νέο) υπουργό Εξωτερικών Μουχά-
μεντ Σακίρμπεϊ, επί τρία χρόνια εκπρό-
σωπο της κυβέρνησης στον ΟΗΕ.

Η επώδός, πάντως, όλων είναι ότι οι Αμε-
ρικανοί είναι αυτοί που έχουν το κλειδί των
εξελίξεων και από αυτούς θα εξαρτηθεί η
τύχη του Γιουγκοσλαβικού. Αυτοί άλλωστε
έχουν την πρωτοκαθεδρία στην τελευταία
κινητικότητα.

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η εκτίμηση ότι οι Αμερικανοί αποτελούν
το κλειδί των εξελίξεων στο Γιουγκοσλα-
βικό έχει πλέον ευρύτερη υποστήριξη. Ού-
τως ή άλλως, όμως, αυτά τα τέσσερα χρό-
νια των πολέμων στην πρώην Γιουγκοσλα-
βία ήταν καθοριστικά στη διαμόρφωση της
στάσης του διεθνούς παράγοντα στο Γιου-
γκοσλαβικό.

Όπως, μάλιστα, χαρακτηριστικά αναφέ-
ρουν σέρβοι πολιτικοί αναλυτές, αυτοί

Αυτή τη φορά οι ουρές των προσφύγων είναι σερβικές.

ήταν που έχουν αντιταχθεί στα τρία πρώτα σχέδια για το Βοσνιακό, που είχαν υποβληθεί με ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες:

Το αρχικό του Κοντιλιέρο, που τερματίσθηκε στη Λισσαβώνα τον Ιούνιο του '92, το σχέδιο Βανς - Όουεν, που τερματίσθηκε τον Ιούνιο του '93 και το σχέδιο Όουεν - Στόλτενμπεργκ που εξέπνευσε αρχές του '94.

Αρχικά, και πριν από τον Γιουγκοσλαβικό πόλεμο, οι ΗΠΑ είχαν αντιταχθεί στη διάλυσή της. Στη συνέχεια, πέρασαν στην ευθεία επιδίωξη για την αναγνώριση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, που προκάλεσε και την έναρξη της αιματηρής πορείας της. Το '92-'93 πρωτοστάτησαν στις απειλές για στρατιωτική επέμβαση. Ενώ, από πέρσι ('94), αποτελούν τον ισχυρό παράγοντα ανάμεσα στους πέντε της Ομάδας Επαφής, οδηγώντας στη συγκρότηση της μουσουλμανο-χροατικής ομοσπονδίας στη Βοσνία. Στην συνέχεια, βέβαια, διεξήγαγαν τις συνομιλίες με τον ίδιο τον σέρβο πρόεδρο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, στον οποίον, όπως φαίνεται, ξεκάθαρα πλέον προσβλέπουν (και το αντίστροφο όμως). Ερώτημα είναι γιατί πόσον οι Αμερικανοί έχουν πάρει από τον Μιλόσεβιτς όλα αυτά που θα ήθελαν.

Ωστόσο, την περασμένη άνοιξη, εποχή που οι Αμερικανοί συνομιλούσαν με τον Μιλόσεβιτς για τη διέξοδο στο Βοσνιακό με την αναγνώριση της Βοσνίας από την πλευρά της νέας Γιουγκοσλαβίας, όλα τα γεγονότα στον αέρα - δι' ασήμαντον

αφορμή κυριολεκτικά:

Το ΝΑΤΟ βομβάρδισε τους Σερβοβόσνιους. Ανταπάντησαν εκείνοι, με αποτέλεσμα το μακελειό της Τούζλα. Οι Σερβοβόσνιοι συνέλαβαν του κυανόκρανους. Υπήρξαν οι γνωστές μεσολαβητικές προσπάθειες, ενώ ακολούθησαν η κατάληψη της Σρεμπρένιτσα και της Ζέπα. Έτσι, όμως, άφησαν ακάλυπτη τη δυτική Βοσνία. Έτσι, οι Κροάτες, καλυπτόμενοι (ελέγχοντας τον άξονα Γκράχοβο-Γκλάμος), κατέλαβαν το Κνιν και όλη -σχεδόν- την Κράινα, όλα εν μέσω έντονων φημολογιών για μυστικό παζάρι Μιλόσεβιτς-Τούτζμαν υπό την αμερικανική επιδιαιτησία, με τις δικές τους κινήσεις. Τέτοιες, που παραπέμπουν σε «παρτίδα σκάκι, που μόνο το τέλος δείχνει το αποτέλεσμα», όπως χαρακτηριστικά είπε σέρβος αναλυτής στο Βελιγράδι.

Η εμφανιζόμενη αστάθεια, όχι μόνο στα Βαλκάνια, έχει να κάνει με το γεγονός ότι υπάρχουν ακόμη περισσότερες μεταβλητές σε μια ρευστή διεθνή κατάσταση, παρά σταθερές.

ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΙΣΟΡΡΟΠΙΕΣ

Οι ΗΠΑ, με αρκετά οικονομικά προβλήματα, υπολογίζουν τα δύο δισεκατομμύρια μουσουλμάνους σε όλο τον πλανήτη, αλλά κυρίως τις πλουτοπαραγωγικές τους πηγές. Όπως, επίσης, το επίπεδο ισορροπιών μέσα στην Ευρώπη, αλλά και σε σχέση με τη Ρωσία, άλλη μια δυνητική ζώνη επιρροής και διείσδυσης των αμερικανικών συμφερόντων.

Αν δεχθούμε ως υπόθεση εργασίας τη θεωρία περί Νέας Τάξης Πραγμάτων, στην οποία βασίζεται στη δημιουργία πολλών κρών και ισομεγεθών κρατών, για επι-πολιτική και οικονομική-χρησιμοποίη- τους, τότε φυσικό είναι από αυτό το σημείο να μην εξαιρούνται τα πάντα της Βαλκάνια, τα οποία, ούτως ή άλλως, αποτελούν πεδίο θεάτρου επιδιώξεων, επιρροών και ισορροπιών μεγάλων συμφερόντων. Έτσι, η διεθνής παρέμβαση στο Γιουγκοσλαβικό είναι ενταγμένη, όπως και έχει, στο μεταδιπολικό πλαίσιο διαμόρφωσης των γεωπολιτικών ισορροπιών στο ρο του Βορρά.

Η σύνθεση άλλωστε της Ομάδας Επαφής που αποτελείται από τις ΗΠΑ, Γερμανία, Βρετανία, Γαλλία και Ρωσία, και που πέρσι κινεί τη διεθνή πρωτοβουλία για Γιουγκοσλαβικό, αντανάκλα εκείνων των δυνάμεων που διαμορφώνουν το διεθ-πλαίσιο ισορροπιών.

Η ίδια η συγκρότηση της Α' Γιουγκοσλαβίας το 1918 ανταποκρινόταν στα γεωπολιτικά συμφέροντα, που διαμόρφωναν την τάξη πραγμάτων των Βερσαλλιών, μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, με σκοπό την ανασχεση της Γερμανίας και της Ρωσίας. Η ιδιόμορφη θέση της Γιουγκοσλαβίας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, συνέτα να είναι ενταγμένη στο διπολικό πλαίσιο συγκρότησης του κόσμου και φυσικά αποτελεί σημαντικό κρίκο στη διαμόρφωση των μεταδιπολικών ισορροπιών στην βαλκανική περιοχή.

Οι αμερικανικές βλέψεις στα Βαλκάνια είναι σαφέστερες και αντανάκλονται σε όλες τις χώρες των Βαλκανίων. Αν οι ΗΠΑ κρίνουν ότι οι επιδιώξεις τους έχουν φτάσει σε ικανοποιητικό επίπεδο για αυτήν τη στιγμή, τότε η «νέα προσέγγιση» που διακηρύσσουν ως προς το Γιουγκοσλαβικό και τις προτάσεις τους, θα έχουν εκείνα τα στοιχεία που θα επιτρέψουν ένα επιπλέον ισορροπιών στην περιοχή και τον τερματισμό της τετράχρονης εμπόλεμης κρίσης.

Ένα τέτοιο επίπεδο, όπως σχολιάζουν ανεξάρτητοι σέρβοι αναλυτές, δεν μπορεί να εμφανίσει (μόνο) νικητές και ηττημένους, ώστε να διακυβεύεται η υπόσταση της οποιας κυνικής διευθέτησης, αλλά να εδραιώσει επιμέρους εξουσίες, περισσότερο όταν αυτές εξυπηρετούν αλλότρια συμφέροντα. Οι σίγουρα γιγαντισμοί -και τα μόνα θύματα- είναι όλοι οι οί της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

Προοπτικές αναρχίας;

του Αστέρη Κ. Χουλιάρη

Ανα με ένα απαισιόδοξο σενάριο για το μέλλον της υποσαχαρικής Αφρικής, ο φυλετισμός, η διάθμιση του περιβάλλοντος, η αύξηση του πληθυσμού, η οικονομική κρίση και η περαιτέρω αδυναμία της ήδη περιορισμένης κρατικής εξουσίας, οδηγούν την ήπειρο στην αναρχία. Ωστόσο, η θεώρηση αυτή να αντανακλά απλώς την αδυναμία της Δύσης να κατανοήσει την ύπαρξη ασφάλειας και τάξης πέρα και έξω από την αστυνόμευση του κράτους.

Λολλά κράτη στην υποσαχαρική Αφρική μόνο «κράτη» δεν είναι με τη δυτική σημασία του όρου¹. Πρώτον, σπάνια διαθέτουν επαρκή εξουσία κυριαρχία στο σύνολο της επιφάνειας τους. Μερικά, όπως το Ζαΐρ, το Γκάνα και η Αγκόλα, μόνο στο χάρτη εμφανίζονται ως ενιαίες οντότητες.

Εννέα, η έννοια του «πολίτη» συχνά ελάχιστα δικαιώματα και υπονομεύει σχέση με την ιδιότητα του μέλους εθνότητας, μιας θρησκευτικής ή μιας φατρίας. Στην Κένυα οι κίκuyu αντιμετωπίζουν τους Kikuyu ως ξένους τους, ενώ στη Νιγηρία οι Fulani και Ibo αισθάνονται μόνο όσο διήρκεσαν οι αγνοί της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου Ιαγκόσμιο Κύπελλο².

Η δημόσια διοίκηση στις περισσότερες της ηπείρου ενδιαφέρεται λιγότερο για τα θέματα του κράτους και περισσότερο με το να πουλάει θέσεις σε ιδιώτες. Σε μια ομιλία στη διαφθορά ο πρόεδρος Jese Seko, του οποίου η προσωπικότητα λέγεται ότι υπερβαίνει το όριο του Ζαΐρ, είχε πει το 1991 απληκτικά: «Αν σκοπεύετε να κλέψετε το με επιτηδειότητα. Αν κλέψετε σημείο να γίνετε πλούσιοι από

τη μια μέρα στην άλλη, θα σας πιάσουν»³.

Ακόμη, όμως, κι αυτά τα αδύνατα «κράτη» δείχνουν βαθμιαία να παρακμάζουν. Ένα απαισιόδοξο σενάριο για το μέλλον της υποσαχαρικής Αφρικής είναι ότι σταδιακά πορεύεται προς το χάος. Το σενάριο έχει πολλούς υποστηρικτές: Ο φυλετισμός, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η αύξηση του πληθυσμού, η οικονομική κρίση, η περαιτέρω αποδυνάμωση της ήδη περιορισμένης κρατικής εξουσίας, υποστηρίζουν, οδηγούν την ήπειρο στην αναρχία. Ο ιστο-

ρικός **Achille Mbembe** περιγράφει μια Αφρική στον 21ο αιώνα, όπου κάθε έννοια κρατικής εξουσίας θα έχει καταρρεύσει και όπου καλά οργανωμένες συμμορίες θα ελέγχουν την οικονομική της ζωή με στόχο την εκμετάλλευση των πιο πολύτιμων πόρων της⁴. Ο δημοσιογράφος **Robert Kaplan**, έχοντας ταξιδέψει πολύ στη δυτική Αφρική, διαβλέπει τον πολλαπλασιασμό περιπτώσεων όπως αυτές της Λιβερίας και της Σιέρρα Λεόνε, όπου η πορεία διάλυσης πολιτικών, οικονομικών και κοι-

νωνικών δομών είναι δύσκολα αναστρέψιμη⁵. «Η δυτική Αφρική», γράφει ο Kaplan, «γίνεται το σύμβολο των παγκόσμιων δημογραφικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών πιέσεων όπου η εγκληματική αναρχία προβάλλει ως ο αληθινός "στρατηγικός κίνδυνος"»⁶.

Ο καθηγητής Aristide Zolberg σημειώνει ότι οι χώρες της υποσαχαρικής Αφρικής οδηγούνται σε μια κατάσταση διάλυσης ανάλογη με αυτή που χαρακτήριζε τη Γερμανία του 17ου αιώνα⁷. Οι κοινωνίες της ηπείρου, υποστηρίζει, χαρακτηρίζονται, όλο και περισσότερο από συγκρούσεις «όλων εναντίον όλων», παρόμοιες με αυτές που ο Thomas Hobbes περιγράφει στον *Λεβιάθαν*. Πρέπει δε να τονισθεί ότι ο Mbembe, ο Kaplan και ο Zolberg δεν πρόλαβαν να αναφερθούν ούτε στην τραγωδία της Ρουάντα αλλά ούτε και στην αποτυχημένη επέμβαση στη Σομαλία, δύο εξελίξεις που δείχνουν να επιβεβαιώνουν τις απόψεις τους.

• **ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΕΝΣΤΑΣΗ** στη θεωρία επέκτασης του χάους είναι ότι όλες οι χώρες της υποσαχαρικής Αφρικής δεν είναι ίδιες. Οι εξισωτικές δομές της κτηνοτροφικής κοινωνίας της Σομαλίας, για παράδειγμα, διαφέρουν ριζικά από τις αντίστοιχες ιεραρχικές των γεωργών της γειτονικής Αιθιοπίας, κάνοντας έτσι εξαιρετικά απίθανη μια επέκταση της αποσύνθεσης της κεντρικής εξουσίας στις άλλες χώρες στο Κέρας της Αφρικής⁸. Ακόμη και στις χώρες όπου επικρατούν συνθήκες αναρχίας τα αίτια κατάρρευσης των κρατικών δομών έχουν λίγα κοινά στοιχεία: Δύσκολα μπορεί κανείς να καταγράψει πολλές ομοιότητες στους παράγοντες που οδήγησαν στην αναρχία τη Λιβερία⁹, τη Ρουάντα¹⁰, τη Σιέρρα Λεόνε¹¹ και τη Σομαλία¹². Τέλος, οι προοπτικές χωρών που αντιμετωπίζουν σήμερα αυτό που ο Mbembe αποκαλεί «αναρχική ισορροπία» δεν είναι ίδιες: Για παράδειγμα, οι πρόσφατες συμφωνίες που υπέγραψαν οι αντιμαχόμενες πλευρές στην Αγκόλα επιτρέπουν πολλά περιθώρια αισιοδοξίας, ενώ η σχετική αποκατάσταση της τάξης στη Ρουάντα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η διάλυση των κρατικών δομών δεν είναι γραμμική και είναι μάλλον αυθαίρετο να θεωρηθεί μη αναστρέψιμη.

• **ΜΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΣΤΑΣΗ** αφορά τη στάση της διεθνούς κοινότητας η οποία

Η εθελοντική αυτοοργάνωση των εθνικά τεμαχισμένων κοινωνιών της Μαύρης Ηπείρου αμφισβητεί τα σενάρια περί αναρχίας.

απέτυχε να επαναφέρει το νόμο και την τάξη στη Σομαλία και να αποτρέψει την τραγωδία στη Ρουάντα. Οι συνέπειες των λάθους επεμβάσεων, της αναποφασιστικότητας αλλά και του κακού timing των ειρηνευτικών επιχειρήσεων αποτελούν χρήσιμες διαδικασίες γνώσης (learning-processes) για τους λαμβάνοντες τις αποφάσεις στις δυτικές πρωτεύουσες. Έτσι, η γενοκτονία στη Ρουάντα σίγουρα μειώνει τις πιθανότητες για μια επανάληψή της στο γειτονικό Μπουρούντι, μια και οι Δυτικοί φαίνεται να έχουν διδαχθεί πολλά από την αδιαφορία που έδειξαν στα πρώτα στάδια της σφαγής των Tutsi στην πρώτη¹³. Το ίδιο ισχύει και για τους ηγέτες της Αφρικής μια και η πικρή εμπειρία της επέμβασης της ECOWAS στη Λιβερία μειώνει τις πιθανότητες για επανάληψη των ίδιων λαθών σε πιθανές μελλοντικές ειρηνευτικές επιχειρήσεις του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας¹⁴.

• **ΜΙΑ ΤΡΙΤΗ ΕΝΣΤΑΣΗ** αφορά τις προβλέψεις περί περιβαλλοντικής καταστροφής και υπερπληθυσμού. Αν και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος είναι πηγή συγκρούσεων¹⁵, εντούτοις πρέπει κανείς να είναι προσεκτικός με τη σημασία που αποδίδεται στις περιβαλλοντικές διαμάχες. Καταρχάς, πολλές δυσοίωνες προβλέψεις των οικολόγων (π.χ. θέρμανση του πλανήτη) στερούνται στατιστικής επιβεβαίωσης¹⁶.

Εξάλλου, γίνονται σήμερα προσπάθειες για την αποτροπή μιας ευρείας περιβαλλοντικής κρίσης στην ηπείρο. Όσον αφορά τον υπερπληθυσμό, απίθανο είναι σε κάποιο βαθμό υπεύθυνος για τις σφατες συγκρούσεις (π.χ. Ρουάντα) ήταν λάθος να υποτιμηθούν οι προσπάθειες πολλών κυβερνήσεων στην υποσαχαρική Αφρική που, με τη βοήθεια διεθνών οργανισμών, αποβλέπουν στη μείωση των ποσοστών αύξησής του (σήμερα και σε ολόκληρη τη ηπείρο η αύξηση είναι στη βάση βρίσκεται γύρω στο 3%).

• **ΜΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΣΤΑΣΗ** είναι η ίδια η απουσία «κρατικής τάξης» που θεωρείται ότι πάντα σημαίνει και γενικότερη απουσία τάξης. Η περίπτωση της μαλίας μετά την αποχώρηση του ΟΗΕ είναι χαρακτηριστική. Ο ισλαμικός κίνητρος που έχει επιβληθεί από τους πολέμους στο βόρειο Mogadishu έχει εκμηδυνήσει την εγκληματικότητα, ενώ στην Baidoa επίκεντρο της πείνας στις αρχές της δεκαετίας, τοπικά συμβούλια επιβλέπουν την καλλιέργεια της γης και μια τοπική νομική δύναμη ελέγχει την τήρηση της τάξης¹⁸. Έτσι, η βίαιη κατάρρευση των κρατικών καθεστώτων, οι εθνοτικές συγκρούσεις και η αδυναμία κεντρικής διακυβέρνησης δεν οδηγεί κατ' ανάγκη στην αναρχία. Αντίθετα, σε πολλές περιπτώσεις η αποσύνθεση των κρατικών δομών στηριοποιεί τις αστικές κοινωνίες (civil societies) των χωρών της Αφρικής που λαμβάνουν να καλύψουν το κενό αποσύνθεσης και επιβολής της τάξης που ουσιαστικά ουσυργείται¹⁹.

Τον Δεκέμβριο του 1994 συνέβη στη Σιέρρα Λεόνε ένα περιεργό περιστατικό που δείχνει την ενεργοποίηση ενός μη πρότινος απαθούς πληθυσμού. Οι αντάρτες επιχείρησαν να καταλάβουν την πόλη Bo, στα νότια της χώρας. Δύο εβδομάδες γύρω από 10-15 αληθινά όπλα εναντίον τους ορισσότεροι κρατούσαν ξύλινα όπλα. Ο Καλάσνικοφ. Όταν ο τοπικός πληθυσμός το αντιλήφθηκε, οι αντάρτες κινήθηκαν έξω από την πόλη. Αν και περιεργό από τη φύση των εθνικά τεμαχισμένων κοινωνιών της ηπείρου (segmentary societies) είναι η εθελοντική αυτοοργάνωση που αμφισβητεί τα σενάρια περί αναρχίας. Οι παγιδευμένοι στο μοντέλο της κρατικής τάξης που έχει δημιουργηθεί από τα έθνη κράτη της Δύσης, δεν είμαστε σε θέση να κατανοήσουμε την ύπαρξη ασφάλειας τάξης πέρα και έξω από την αστυνομία.

ους. Ανατρέχοντας στο έργο του βρετανού (όπως ο Thomas φιλοσόφου **William Godwin**²², θα πιαμε τις θετικές πλευρές της κα- της των κρατικών δομών καθώς και ερείς που προσφέρουν οι αποκε- ες κοινωνίες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Jackson, «Juridical Statehood in Sub- africa», *Journal of International Affairs*, , σσ. 1-16.

ism in Africa: No easy answers», *The*, Σεπτέμβριος 10, 1994, σ. 52.

Julien. «Το χαμένο άλλοθι», *Le Monde* me: Αφιερώματα, Ελληνική Έκδοση re de voir, τεύχος 6, σ. 63.

Mbembe, «Αφρική: Κατάρρευση του αι κίνδυνοι από τη μετάβαση στη Δημο- έα Οικολογία, Μάιος 1994, σσ. 38-40

ση από τη *Le Monde Diplomatique*, Mai hille Mbembe, «Afrique des comptoirs, ue du developement?», *Le Monde* me, No 454, Ιαν. 1992, σσ. 24-25.

D. Kaplan, «The Coming Anarchy», *The onthly*, Φεβρ. 1994, σσ. 44-76.

6. Ό.π., σ. 46.

7 Aristide Zolberg, «The Specter of Anarchy: African States Verge on Dissolution», *Dissent*, κα- λοκαίρι 1992, σ. 311.

8. Σταμάτης Γεωργούλης και Αστέρης Χουλιάρας, *Κράτη και Εθνότητες στο Κέρασ της Αφρικής*, Αθήνα, Γνώση 1995, σ. 204.

9. William Reno, «Reinvention of an African Patrimonial State: Charles Taylor's Liberia», *Third World Quarterly*, Vol. 16 (1) 1995, σσ. 109-120.

10. Jean-Pierre Godding, «Aux origines du drame rwandais», *Etudes*, Σεπτ. 1994, σσ. 171-176.

11. Steve Riley and Max Sesay, «Sierra Leone: The Coming Anarchy?», *Review of African Political Economy*, Vol. 22 (63) Μάρτ. 1995, σσ. 121-126.

12. Roland Marchal, «Somalie: Autopsie d'une intervention», *Politique Internationale*, No 61, Φθι- νόπωρο 1993, σσ. 191-207.

13. Jason S. Abrams, «Burundi: Anatomy of an Ethnic Conflict», *Survival*, Vol. 37 (1), άνοιξη 1995, σσ. 144-164.

14. Αστέρης Κ. Χουλιάρας, «Αφρικανικές ειρη- νευτικές δυνάμεις: Φιλοδοξίες και προβλήματα Αντί, τ. 568, 6 Ιανουαρίου 1995, σσ. 32-33.

15. Η καλύτερη εισαγωγή στο θέμα είναι το άρ- θρο: Thomas F. Homer-Dixon, «On the Thres- hold: Environmental Changes as Causes of acute

conflict», *International Security*, Vol. 16 (2), Fall 1991, σσ. 76-116.

16. Για μια σύντομη αλλά περιεκτική κριτική των δυσάρεστων προβλέψεων των οικολόγων βλ. Ronald Bailey, «Seven Domsday Myths about the Environment», *The Futurist*, Ιανουάριος-Φεβρου- άριος 1995, σσ. 14-18.

17. Η Ρουάντα ήταν η πιο πυκνοκατοικημένη χώ- ρα της Αφρικής (300 κάτοικοι ανά τ. χλμ.) και με έναν ταχύτατα αυξανόμενο πληθυσμό (3,6% σε ετήσια βάση). Βλ. Jean-Pierre Godding, «Aux origines du drame rwandais», *Études*, Σεπτ. 1994, σ. 171).

18. Στ. Γεωργούλης και Α. Χουλιάρας, ό.π., σ.103

19. Robert Fratton, Jr., «Democracy and Civil Society in Africa», *Mediterranean Quarterly*, Vol. 2 (4) Fall 1991, σσ. 83-95· Naomi Chazan, «Africa's Democratic Challenge», *World Policy Journal*, Vol. 9 (2), άνοιξη 1992.

20. S. Riley, ό. π., σ. 124.

21. Θάνος Βερέμης, «Εθνικισμός και εθνοτισμός», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 16 Ιουλίου 1995, σ. 37.

22. Για μια θαυμάσια εισαγωγή στο έργο του στο- χαστή, βλ. Peter Marshall, *Demanding the impossible: A History of Anarchism*, London: Fontana 1993, σσ.191-219.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΛΗΝΑΚΗΣ - ΣΩΤΗΡΗΣ ΝΤΑΛΗΣ
Επιμέλεια

ΤΟ ΙΤΗΜΑ ΤΩΝ ΣΚΟΠΙΩΝ

Απόπειρες για αναγνώριση
και η ελληνική στάση

Επίσημα Κείμενα 1990-1994

Εισαγωγή: ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΩΦΟΣ

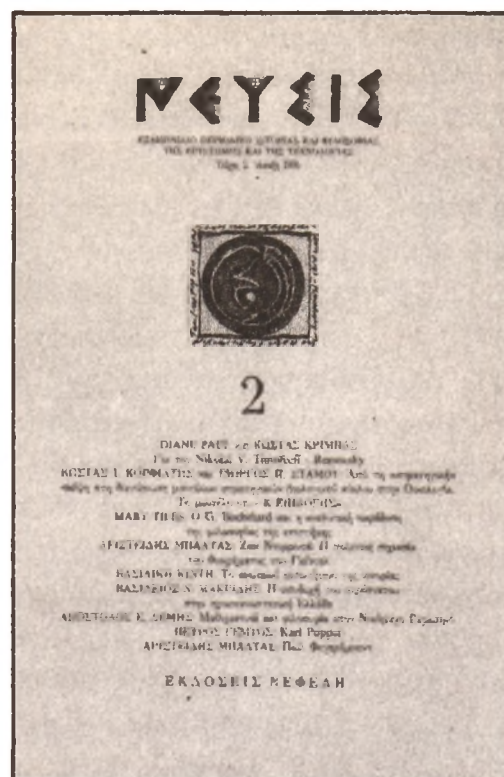

ΙΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ

ΝΕΥΣΙΣ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

κυκλοφορεί το 2ο τεύχος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 10680 - ΤΗΛ.: 3607744

«ΒΑΠΟΡΑΚΙ» Ο ΠΑΝΕΛΑ.

Σε κατ' οίκον κράτηση τέθηκε ο **Μάρκο Πανέλα**, ηγέτης του Ριζοσπαστικού Κόμματος στην Ιταλία, καθώς και πέντε στελέχη του ίδιου κόμματος «για κατοχή ναρκωτικών». Ο Πανέλα συνελήφθη στις 27 του μήνα ενώ μοίραζε σε συγκεντρωμένους οπαδούς του κόμματός του φακελάκια με χασίσ θέλοντας να προπαγανδίσει την αποποινικοποίηση των ελαφρών ναρκωτικών. Λίγο πριν από το «χάπενινγκ» είχε διαμηνύσει στον υπουργό Εσωτερικών ότι δεν θα έκανε χρήση της βουλευτικής του ασυλίας και τον είχε καλέσει να στείλει τους αστυνομικούς να τον συλλάβουν.

BIBA ΖΑΠΑΤΑ

Το 60% των Μεξικανών πιστεύει ότι οι αντάρτες Ζαπατίστας πρέπει να γίνουν ένα ανεξάρτητο πολιτικό κίνημα, σύμφωνα με δημοσκόπηση στην οποία συμμετείχαν ένα εκατομμύριο άνθρωποι. Η δημοσκόπηση οργανώθηκε για λογαριασμό των Ζαπατίστας από την επιτροπή της πολιτικής συμμαχίας που ελέγχει τη διεξαγωγή των εκλογών στην επαρχία Τσιάπας. Ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, οι Ζαπατίστας αποκλείουν το ενδεχόμενο να παραδώσουν τα όπλα τους.

ΗΡΘΑΝ ΟΙ ΕΞΩΓΗΙΝΟΙ

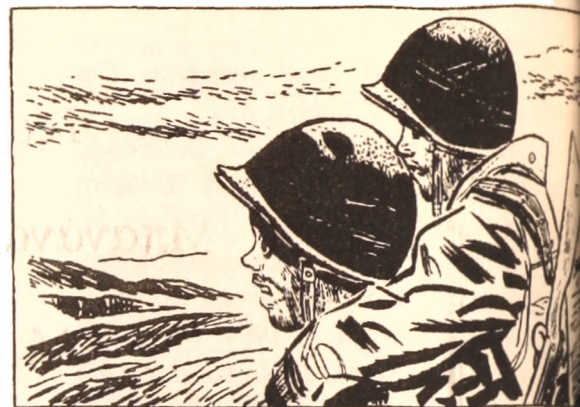
Υπόθεση «Ρόσγουελ» στο προσκήνιο. Ο εξωγήινος που υποτίθεται ότι επισκέφτηκε τον πλανήτη

μας το 1947 απασχόλησε τις τελευταίες μέρες επιστήμονες και ουφολόγους. Στη διεθνή διάσκεψη που έγινε στις 26 του μήνα οι ειδικοί αναζήτησαν την αλήθεια στην περιεργή αυτή ιστορία που εκτυλίχθηκε στην έρημο του Νέου Μεξικού. Ένα περίεργο αντικείμενο -ένας ιπτάμενος δίσκος, όπως υποστήριξαν αυτόπτες μάρτυρες-, έπεσε εκεί και ένα περίεργο ον που ταξίδευε με το δίσκο τραυματίστηκε.

Ένα φιλμ που κινηματογράφησε τότε καμεράμάν του αμερικανικού ναυτικού και δείχνει τη νεκροψία που έκαναν αμερικανοί επιστήμονες στο περίεργο αυτό ον, ένα φιλμ που έμεινε κλειδωμένο για δεκαετίες στα συρτάρια των αμερικανών μυστικών υπηρεσιών, είδε αυτές τις μέρες το φως της δημοσιότητας. Δυστυχώς όμως ούτε αυτή τη φορά οι ειδικοί κατέληξαν σε κάποιο συμπέρασμα. Κάποιοι είπαν ότι το ον αυτό δεν έχει σχέση με τα ανθρώπινα όντα, ενώ άλλοι υποστηρίζουν με την ίδια θέρμη ότι δεν πρόκειται για εξωγήινο αλλά για τερατογένεση, δεδομένου ότι στην έρημο του Νέου Μεξικού οι Αμερικανοί έκαναν πυρηνικές δοκιμές. Όπως και να έχει, παρά τη δημοσιοποίηση του φιλμ, απαντήσεις στα μεγάλα ερωτήματα δεν δόθηκαν και η υπόθεση Ρόσγουελ εξακολουθεί να παραμένει ανεξιχνίαστη.

NOMΟΣ ΑΛΑ ΙΤΑΛΙΚΑ

Το ιταλικό κοινοβούλιο ψήφισε το 1993 ένα νόμο

που προέβλεπε ότι οι κρατούμενοι που πάσχουν από θανατηφόρες ασθένειες θα ελευθερώνονται. Με βάση αυτή τη νομοθεσία ελευθερώθηκαν 2.000 κρατούμενοι. Και όχι μόνο ελευθερώθηκαν αλλά κάποιοι από αυτούς συνέστησαν συμμορίες και επιδόθηκαν σε ληστείες τραπεζών. Όταν μάλιστα σε κάποια ληστεία ο αρχηγός της συμμορίας τραυματίστηκε, κάλεσε και το ασθενοφόρο να τον μεταφέρει στο νοσοκομείο. Έτσι και αλλιώς μόλις γινόταν καλά θα τον αφήνανε και πάλι ελεύθερο βάσει του ισχύοντος νόμου.

Υπήρξαν ακόμα περιπτώσεις που μετά τις επιθέσεις στις τράπεζες οι ληστές έδωσαν «συνέντευξη Τύπου» όπου εξηγούσαν τις πράξεις τους, διηγούμενοι πονεμένες ιστορίες από τη ζωή τους και ζητώντας από τους περαστικούς να τους ευσπλαχνιστούν. Αυτοί βέβαια άλλα βούλονται και άλλα κελεύει το ιταλικό κράτος, που κατόπιν τού-

των ετοιμάζεται να καταργήσει τη σχετική νομοθεσία.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Αναφέρουμε ενδεικτικά: Στην Ινδία, στην καλύβα ενός χωρικού γεννιέται ένα μωρό. Μόλις η μαία βλέπει ότι το νεογέννητο είναι κορίτσι, το στραγγαλίζει αμέσως. Σε ένα κινέζικο ορφανοτροφείο κοντά στο Χογκ Κονγκ κάποιοι ασυνείδητοι γονείς αφήνουν το κοριτσάκι τους. Οι ακόμα πιο ασυνείδητοι ιδιοκτήτες του ιδρύματος ονομάζουν το παιδί meiming, δηλαδή, χωρίς όνομα. Το κλείνουν στο πιο σκοτεινό δωμάτιο του ιδρύματος και το αφήνουν να πεθάνει από την πείνα. Στη Σεούλ, μια γυναίκα που είναι έγκυος, όταν κάνει υπερηχογράφημα και της λένε ότι περιμένει κορίτσι, αποφασίζει με κίνδυνο της ίδιας της ζωής να κάνει αμέσως έκτρωση. Πολλά τα προς συζήτηση θέματα για τη θέση της γυναίκας στον πλανήτη.

Επίκαιρος όσο πο
ο πρώτος Έλ
Πάικ των Πρω
Έστερελ
ιδιαίτερα μετ
κλιμάκωση
κύκλου
αίματος
σπαράγματα
Γιουγκοσλα
Στη σκακιέρα
σχεδιάζοντα
σφαίρες επιρ
οι «ανθρώπι
ιστορίες»
πολέμου, άρ
λαμβάνον
υπόψη
κανέναν, τ
«αποτροπασ
του πολιτισμ
κόσμου για
αιματοκυ
λειπουργεί
άλλοθι για
επόμενη πολι
κίνη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ * 1995 * ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

- Πήτερ Άκροϊντ * *Καληνύχτα, κύριε Όσκαρ Ουάιλντ*
- Ανθολογία * *Οι γάτες* (Επιλογή από την παγκόσμια λογοτεχνία: Ρήγας Καππάτος)
- Τζων Άπνταϊκ * *Αναζητώντας τον εαυτό μου* (Μνήμες)
- Μπανάνα Γιοσιμότο * *N•P* (Μυθιστόρημα)
- Μάρτιν Έιμς * *Άλλοι άνθρωποι* (Μια ιστορία μυστηρίου)
- Ζαν Εσνόζ * *Λίμνη* (Μυθιστόρημα)
- Γιασούσι Ινόουε * *Έρωτας και εκδίκηση* (Μυθιστόρημα)
- Γιασουνάρι Καβαμπάτα * *Το σπίτι των κοιμισμένων κοριτσιών και άλλες ιστορίες*
- Ηλίας Καζάν * *Πέρα απ' το Αιγαίο* (Ιστορικό μυθιστόρημα)
- Γιούκιο Μισίμα * *Ο ήχος των κυμάτων* (Μυθιστόρημα)
- Γιούκιο Μισίμα * *Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ* Β' Αφηνιασμένα άλογα (Μυθ.)
- Στέφανο Μπένι * *Κωμικοί τρομαγμένοι μαχητές* (Μυθιστόρημα)
- Γκλόρια Νέιλορ * *Οι γυναίκες της οδού Μπρούστερ* (Μυθιστόρημα)
- Ινάζο Νιτόμπε * *ΜΠΟΥΣΙΝΤΟ -*
- Τζόις Κάρολ Όουτς * *Ο κώδικας των Σαμουράι*
- Λουίζε Ρίνζεο * *Η αυτοφυλακισμένη* (Νουβέλα)
- Λουίζε Ρίνζεο * *Ο έρωτας του Αβελάρδου* (Μυθιστόρημα)
- Μαρκ Τουέν * *Ο άνθρωπος που διέφθιρε το Χάντλεϊμπεργκ* (Μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Το γλωσσικό ζήτημα στις ελληνικές κοινότητες της πρώην ΕΣΣΔ (1905-1938)

του Βλάση Αγτζίδη

Η ιστορία των πολυάνθρωπων ελληνικών κοινοτήτων του Εύξεινου Πόντου αποτελεί μια από τις πολύ ενδιαφέρουσες σελίδες της νεότερης ελληνικής ιστορίας. Έχοντας απολέσει το 1922 τη δυνατότητα πολιτικού αυτοκαθορισμού στην ιστορική τους κοιτίδα, τον μικρασιατικό Πόντο, ακολουθούν μια μοναχική, αναγκαστικά, πορεία. Αποκομμένες από το εθνικό κράτος των Ελλήνων λόγω της ιστορικής συγκυρίας, αναπτύσσουν πρακτικές και προβληματισμούς συμβατές με αυτές που κυριαρχούν στον ευρύτερο σοβιετικό χώρο. Συγκροτώντας μια πραγματική ελληνική κοινωνία, με εκπαίδευση, εκδοτικούς οίκους, εφημερίδες, και αυτόνομες περιοχές πορεύονται μέχρι το τραγικό 1937. Το γλωσσικό ζήτημα είναι ένα από τα βασικά θέματα που αντιμετωπίζουν.

ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.

Η ύπαρξη ενός σοβαρού γλωσσικού ζητήματος στον ελληνισμό της Σοβιετικής Ένωσης τροφοδοτεί μια μεγάλη σύγκρουση που θα διαρκέσει από τις αρχές του αιώνα έως το 1937-38. Το γλωσσικό ζήτημα απορρέει από μια αντικειμενική κατάσταση, την αναντιστοιχία της διδασκόμενης γλώσσας με τις τοπικές ελληνικές διαλέκτους που χρησιμοποιεί ο πληθυσμός: Οι περισσότεροι Έλληνες είναι αγρότες και μιλούν την *ποντιακή* στην περιοχή της Τσάλκας της Κεντρικής Γεωργίας μιλιέται η *τουρκική* γλώσσα· στη Μαριούπολη μιλούν τα *μαριουπολίτικα*, ένα ελληνικό ιδίωμα που περιέχει όμως πλήθος δανείων· μέρος του μαριουπολίτικου ελληνισμού μιλά ένα από *ταταρικά ιδιώματα της Κριμαίας*. Ουσιαστικά η δημοτική γλώσσα παραμένει μια γλώσσα ξένη. Ακόμα και στις ελληνικές παιδαγωγικές ακαδημίες, όπου η διδασκαλία γίνεται στη δημοτική, οι φοιτητές μεταξύ τους μιλούν την *ποντιακή*.

Την πρώτη περίοδο της μπολσεβικικής επικράτησης, η κύρια εφημερίδα που εκφράζει το χώρο της ελληνικής μειονότητας, χρησιμοποιεί την απλή καθαρεύουσα. Η καθαρεύουσα, ακόμα και η ακραία, βρίσκεται σε χρήση σε διάφορες δραστηριότητες. Το ανέμβασμα θεατρικών έργων στη γλώσσα αυτή σχολιάζεται, ωστόσο, δυσμενώς από τους καθεστωτικούς κριτικούς.

Το γλωσσικό ζήτημα εκφράζεται έντονα, δημιουργώντας μεγάλο χάσμα στους κόλπους των ελλήνων διανοουμένων. Σχηματικά μπορούμε να πούμε ότι στο στρατόπεδο που βλέπει με επιφύλαξη την εγκατάλειψη της καθαρεύουσας και την υιοθέτηση της δημοτικής ανήκουν οι απόφοιτοι του *Φροντιστηρίου Τραπεζούντας*, οι οποίοι έχουν κλασική παιδεία. Στο άλλο εντάσσονται όσοι από

τους απόφοιτους του *Φροντιστηρίου* είχαν ενστερνισθεί τις ιδέες και οι απόφοιτοι των *νέων παιδαγωγικών ακαδημιών*. Η χηκή σύγκρουση γίνεται πάνω στο ζήτημα της *απλοποίησης* της φωνητικής· στη συνέχεια, πάνω στο ζήτημα της *αντικατάστασης* της δημοτικής γλώσσας με την *ποντιακή*. Επίσης ζήτημα τίθεται τα *μαριουπολίτικα*. Στη δεύτερη σύγκρουση, μεγάλος αριθμός παιδαγωγικών, που συμφωνεί με την κατάργηση της καθαρεύουσας και της ιστορικής ορθογραφίας, αντιδρά στην εισαγωγή της *ποντιακής* στην εκπαίδευση και στην ομάδα που είναι συσπειρωμένη γύρω από την εφημερίδα *Κομμουνιστής*, που εκδίδονταν στο Στόβ επί του Ντον.

Για τη μελέτη του γλωσσικού ζητήματος δημιουργείται στις αρχές της δεκαετίας του '20 η «Κεντρική Επιτροπή του Νέου Αλφάβητου» με μέλη έλληνες διανοούμενους και ρώσους ελληνιστές. Η αρχική άποψη της Επιτροπής για την επίσημη γλώσσα της ελληνικής μειονότητας της Σοβιετικής Ένωσης *ευνοεί τη δημοτική* σημαίνει ότι, αν και η κοινή ελληνική μιλιέται από περιορισμένο αριθμό Ελλήνων, η *ποντιακή* είναι *κατακερματισμένη* σε πολλά ιδιώματα⁴.

Η ΦΩΝΗΤΙΚΗ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

Αυτό που έχει μεγάλη σημασία είναι ότι η Επιτροπή επηρεάστηκε από τις απόψεις των διανοουμένων για τη *φωνητική ορθογραφία*, δηλαδή την κατάργηση των θεωρούμενων περιττών στοιχείων· επιβίωσαν στο ελληνικό αλφάβητο από την αρχαιότητα και την παραμορφή του γραπτού λόγου στον προφορικό. Οι απόψεις αυτές είχαν ωριμάσει στους έλληνες σοσιαλιστές διανοούμενους που τοικούσαν κυρίως στα ρωσικά παράλια του Καυκάσου, ως αποτέλεσμα σύγκλισης επιρροών από το ακραιφνές δημοκρατικό κίνημα στην Ελλάδα και από τα επαναστατικά κινήματα της Ρωσίας των αρχών του αιώνα. Πλήθος βιβλίων θεατρικά και μη, λογοτεχνικά και πάσης φύσεως είχαν εκδοθεί στη *φωνητική γραφή*, λ.χ. το τελευταίο έργο του μεγάλου θεατρικού συγγραφέα Γιώργου Φωτιάδη *Τα σκοτάδια* (1905), που θεωρείται το πρώτο ελληνικό αντιταλιστικό έργο. *Φωνητική γραφή* χρησιμοποιούσε ο Φωτιάδης στα βοηθήματα που έδινε στους μαθητές του στο Βατούμ· να είχε διδάξει, με τη *φωνητική γραφή*, την ελληνική γλώσσα στα *νόπουλα* του χωριού Αχαλτσίκ στη Γεωργία. Η πολιτική αλλαγή που συντελείται μερικά χρόνια αργότερα με την *οκτωβριανή* επανάσταση ευνοεί την *επισημοποίηση* των απόψεων αυτών.

Η πρωτοβουλία για τη καθιέρωση της δημοτικής και της *ποντιακής*

γραφίας ξεκινά από το Βατούμι. Συζητείται και αποφασίζονται συνδιασκέψεις δασκάλων στο Κουμπάν, στο Σοχούμι και στην Κριμαία. Στις 10 Μαΐου 1926, σε Πανενωσιακή Σύσκεψη ελλήνων διανοομένων στη Μόσχα, αποφασίζεται η καθιέρωση δημοτικής γλώσσας στη θέση της καθαρεύουσας και η παύση του εικοσιτετραγράμμου αλφαβήτου με το εικόνατο. Ουσιαστικά η Σύσκεψη αποδέχεται την πρόταση της Επιτροπής του Νέου Αλφαβήτου: καταργούνται οι δί-

διατηρείται μόνο το "ο" στη θέση καθιερώνεται το μικρογράμματη χρησιμοποιείται μό- (καταργείται το διπλά σύμφωνα αναλυτικά ("ξ" "πς")· καταργείται διπλά γράμματα· επιτητικές αντωνυμιοποιείται ενω- αργείται ο τόνος σύλλαβες λέξεις ες τονίζονται στη

τόφαση της Σύ- προτείνεται η ιση της α-γραμ- με την έκδοση τις τοπικές ελλη- λέκτους. Η Σύ- λέγει τη δημοτι-

χάρη: «Διμοτικι αγνι κε άδολι, λιτρομένι απο κάθε στιχίο τσέφτικο για να μιν αναγκαστύτε κάθε λίγο κε λιγάκι να ναθεόρισι»⁵. Ο πολιτικός στόχος που εξυπηρετείται με ιση είναι η σοβιετοποίηση του ελληνικού σχολείου και η νέων γλωσσικών εργαλείων που δεν ταυτίζονται με την γχή. Η μεταρρύθμιση συνάντησε μεγάλες αντιδράσεις Άλληνες εκπαιδευτικούς. Η υιοθέτησή της ήταν ουσιαστι- εσμα του πειθανιγκασμού που άσκησε η κομμουνιστική ν ελλήνων εκπαιδευτικών, υπέρ της οποίας δρούσε η ιογάλακτης σοβιετικής εξουσίας.

οβληματισμούς της ελληνικής διάνοησης της περιόδου Σοβιετική Ένωση παρουσιάζει ο **Κώστας Τοπχαράς** (Κανονίδης), δάσκαλος στην Ελληνική Παιδαγωγική του Κρασνοντάρ, στη *Γραμματικι τις Νεοελινικισ Γλόςας* Γραμματική αυτή πήρε τη «Γνομοδότις τις ιδιέτερεις Επι- κεντρικον κύρσον τις μετεκπέδεπς τον Ελίνονε δασκά- ς υπογραφές: «Τ. Εφρεμάντις, Π. Χολίδις, Α. Παπαδο- οροβίλος, Α. Παρασκεβόπουλος, Δ. Κανονίδις».

αγωγή της Γραμματικής του ο Τοπχαράς αναφέρεται ρεεύουσα και στην ιστορική ορθογραφία και τις αποκα- χ ύδρα, χειρότερη από τη μυθική που «μαράζονε και σα- ελινικι φιλι κε τις έπνιγε κάθε ορμι κε θέλις για νέα δι- θεωρεί ότι η «μπουρζουαζία» μέσω της γλωσσικής συ- περεώνει την εξουσία της, ότι δηλαδή η γλώσσα «κοντα ριζιμο, τι θριςκία... γένικε κε αφτι όπλο –στιν Ελάδα ένα εότερα– τον τραγογένιδον, τον φρυρον αφτον τις μπυρ- Στο ίδιο κείμενο ο Τοπχαράς παρουσιάζει την τάση των

“αστών” δημοτικιστών με πρωτοπόρους τον **Σολωμό** και τον **Βηλα- ρά**, την οποία θεωρεί ως την πιο επικίνδυνη. Γράφει: «Ίνε αλίθια προς κε τόρα τελεφτέα κάπι μπυρζυάδες προορατικι, πιο έκσιπνι κε μεγαλεπίβολι, κε για τύτο πιο επικίνδινι, ιπερασπίζυνε λισαζμέ- να κε ιροικα τι διμοτικι πάντα γιαδικυς τυς ταξικυς σκοπυς». Και καταλήγει: «ΜΑ ΤΟ ΓΛΟΣΙΚΟ ΖΙΤΙΜΑ ΔΕΝ ΤΟ ΕΛΙΣΕ ΚΕ ΥΤΕ ΘΑ ΤΟ ΛΙΣΙ ΕΦΟΣΟΝ ΙΠΑΡΧΙ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΟΣ ΕΚΙ ΚΑΤΟ».

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η άποψη του Τοπχαρά για τα

κριτήρια επιλογής της δη- μοτικής και τη δυνατότητα ανάπτυξης της ποντιακής. Γράφει: «Στιν κατάργισι τις ορθογραφίας ακολου- θίσαμε τι γνόμι τυ Φιλίντα κε το ζοντανο παράδιγμα τυ Βιλαρά⁶ κε τυ δικυ-μας Γέργο Φοτιάδι. Στι γλόςα μια αντίριςι μπορύσε κά- πιος να μας αποτίνι: Γιατι δεν βάλαμε τιν Ποντικι ως όργανο; Απαντύτε. Αν κε διαφέρει ι Ποντικι απτι δι- μοτικι αρκετα, ίνε μιatis διάλεχτο. Κοντα ς' αφτο ίνε κε ακαλιέργιτι κε για να τιν καλιεργίςυμε απο τόρα ίνε κε υτοπία κε ζτε- νος ζοβινίζμος» (ό.π., σ. IX). Και αλλού: «...ι Πο- ντικι δεν κσεπερνα τα ςί- νορα τις διαλέκτυ κε δεν

Συνδιάσκεψη ελλήνων δασκάλων της ΕΣΣΔ στο Κρασνοντάρ το 1925. Σχεδόν όλοι εκτελέστηκαν την περίοδο 1937-38 (φωτ. αρχείο Ι. Μαυρίδη)

αποτελί ιδιέτερι γλόςα... Ο σκοπος τυ [δασκάλου] πρέπι να ίνε ι δι- δασκαλία τις διμοτικισ πυ ίνε ι κινι γλόςα κε ι ποντικι διάλεχτος ίνε μια πραγματικότιτα στο πλέσιο τις οπίας ι διδασκαλία αφτι θα γί- νι»⁷.

ΟΙ ΠΟΝΤΗΣΤΕΣ

Ο Τοπχαράς θα αναθεωρήσει λίγα χρόνια αργότερα τις απόψεις του και θα γίνει ο γνωστότερος εκπρόσωπος της ριζοσπαστικής τάσης των «ποντιιστών». Το 1931, στη *Γραμματικι τυ Ποντικυ τυ Ρομεικυ τι γλόςας*, αναλύοντας την ιδεολογική σημασία της «ημιτε- λούς μεταρρύθμισης» γράφει (σ. 23):

Το ζπυδεοτερον ι ςιμαςια τι μεταρυθμισις [του 1926] ετον το εμπαζμαν τι φονιτικυ τορθογραφιας κι ατο ετον μεγαλον ποδαρεαν προς τα εμπρος ςο γλοσικον το ζιτιμανεμυν. Ελαμεν οπος εσαν τα υςλοβιας ι ςινδιασκεπςι κεπορεσεν να λιν ριζικα το γλοσικον το ζιτι- μαν. Ι ςιςκεπςι εςτιλεν ςον κρεμον κε ςον, αγιριςτον το τεχνιτον, το πςοφεμενον τιν καθαρεβυσαν κε εςενκεν ςον τοποναθε τιν διμοτι- κιν, γλόςαν ζοντανον, αλομος ζοντανον οχι για τεμετερον τι μαζαν, επιδι ςατο τι γλόςαν εκαλατζεβαν κε κατατζεβνε, οχι τα εργαζομε- να ρομεικα μαζας τι Σοβ. Σιδεζμυν, αλα ι κατομεριτ ι ελινες αφκα ςιν Ελαδαν.

(= «Η σπουδαιότερη σημασία της μεταρρύθμισης [του 1926] ήταν το έμπα- σμα της φωνητικής ορθογραφίας και αυτό ήταν μεγάλο βήμα προς τα εμπρός στο γλωσσικό το ζήτημά μας. Όπως ήταν τότε οι συνθήκες, η συνδιάσκεψη δεν μπόρεσε να λύσει ριζικά το γλωσσικό το ζήτημα. Η σύσκεψη έστειλε στο γκρε- μνό και στον αγύριστο την ψόφια την καθαρεύουσα και εισήγαγε στη θέση της την δημοτική, γλώσσα ζωντανή, αλλ' όμως ζωντανή όχι για τις δικές μας μάζες,

επειδή σ' αυτή την γλώσσα μιλούσαν και μιλού-
νε. Όχι οι εργαζόμενες ελληνικές μάζες της Σοβ.
Ένωσης, αλλά οι κατωμερίτες Έλληνες κάτω
στην Ελλάδα.»)

Κατά την εκτίμησή του, ο κύριος λόγος που δεν επέτρεψε το 1926
να λυθεί τελειωτικά το γλωσσικό ζήτημα είναι ότι «...ακόμα κε υς
τελεφτεα κανις κεκαταπιασθεν να μελετα επιστιμονικα, διαλεκτικα
το μιτρικον τι γλοςανεμυν, το ποντεικον τιν γλосαν» (ό.π., σ. 17)
(= «...ακόμα και ως τελευταία κανείς δεν καταπιάστηκε να μελετήσει επιστη-
μονικά, διαλεκτικά τη μητρική μας γλώσσα, τη ποντιακή γλώσσα»).

Έτσι, στις αρχές του '30. διακρίνονται τρεις τάσεις ως προς το
γλωσσικό ζήτημα. Η κεντρώα, και κυρίαρχη, τάση, είναι η τάση
που συμφωνεί πλήρως με τη μεταρρύθμιση του 1926, που τη θεωρεί
ως τελική, και την ονομάζει «γλωσσική επανάσταση». Η δεξιά τά-
ση αναγνωρίζει την ήσυχη μεταρρύθμιση και κατηγορείται από
τους αντιπάλους της ότι «απορρίπτει το επαναστατικό άλμα». Συ-
σπειρώνει όσους παραγνωρίζουν το γεγονός της ύπαρξης ποντιό-
φωνων και μαριουπολιτόφωνων πληθυσμών, αλλά και τους διανο-
ούμενους εκείνους που είναι υπέρ της ιστορικής ορθογραφίας και
της καθαρεύουσας, αλλά δεν μπορούν να έχουν σοβαρή παρέμβα-
ση και να εκφραστούν αυτόνομα – το συγκεκριμένο ιστορικό πλαι-
σιο τους θεωρεί εκφραστές της «αντίδρασης» και του «εκπαιδευ-
τικού σκοταδισμού». Η αριστερή τάση, τέλος, είναι μαχητικότερη
από τις άλλες*. Ζητεί την άμεση υιοθέτηση της ποντιακής στα επί-
σημα κομματικά κείμενα καθώς και στην εκπαιδευτική διαδικα-
σία. Η αντίληψή της για τη σχέση της ποντιακής με τη δημοτική εί-
ναι ότι η ποντιακή γλώσσα δεν είναι παρακλάδι της δημοτικής, αλ-
λά ιδιαίτερη γλώσσα, που αναπτύχθηκε σε διαφορετικές κοινωνι-
κο-οικονομικές και παραγωγικές συνθήκες και διαμόρφωσε το δι-
κό της λεξιλόγιο και φθογγολογικό σύστημα. Υποστηρίζει ότι η
ποντιακή διαφέρει από τη δημοτική όσο η ουκρανική γλώσσα από
τη ρωσική (ό.π., σσ. VII-ΠΧ): «I δημοτικι εφανθεν πως οχι μονον

κεν κινον γλосα για ολες τι
ρομεις, αλα εφανθεν πως εν
κξενον γλосα για τι εργαζο-
μενυς ρομεις τι ΣΣΣΔ»
(= «Η δημοτική, φάνηκε πως
όχι μόνο δεν είναι κοινή γλώσ-
σα για όλους τους Έλληνες, αλ-
λά φάνηκε πως είναι ξένη γλώσ-
σα για τους εργαζόμενους
Έλληνες της ΕΣΣΔ».)

Οι διαφορετικές από-
ψεις για το γλωσσικό ζήτη-
μα εκφράζονται μέσα από
διαφορετικές ελληνικές
εφημερίδες της Σοβιετικής
Ένωσης. Ο Κομμουνιστής υιο-
θετεί ανεπιφύλακτα την
άποψη για εισαγωγή της
ποντιακής γλώσσας στην
εκπαίδευση. Ο Κόκινος *

Καπνας και ο Κολεχτιβιστής υποστηρίζουν τους δημοτικιστές. Στις
στήλες των εφημερίδων εμφανίζεται πλήθος άρθρων που ασκούν
πολεμική στις αντίθετες απόψεις. Οι «ακραίες» τάσεις σχολιάζο-
νται ως εξής από τον ελληνικό Τύπο που συντάσσεται με τους κε-
ντρικούς: «Όσο i δεξια, τόσο κε i “αριστερι” πέρνυνε κάπιο ζίτιμα,
μια βάζι κε τιν ιπζόνυνε ος το απόλιτο, μονόπλεβρα κε μεταφισικα

ΚΟΛΕΧΤΙΒΙΣΤΙΣ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΘΕΜΑ: ΚΑΘΕ ΠΕΝΤΑΠΕΡΟ

αναπτίξυνε τι γραμι τυς κε τιν θε-
σοστότερι χορις να θέλυν να κατά-
τις διαλεκτικες αντιφάσεις τις πραγ-
κότητας».

Η γραμμή της αριστερής τάσης διατυπώνεται με την υπο-
στήριξη της ομάδας του Κομμουνιστή, στον πρόλογο της Γραμματικής του Πόν-
του του Ρομεικού τι γλосας (1931) του Τοπχαρά και έχει την μορφή
πλατφόρμας (σ. 17):

«Για το ρομεικον το γλосικον το ζιτιμαν ατορα καλατζεβνε
πλατεα στροματα τεργαζομενιον. Σο κεντρον τι προσοχιζεμυν
το ζιτιμαν – πως να εφταμε κε i γλоса ντο θα каματιζομε να
μας, πρaματικα να εν γлоса τι μαζαζεμυν. Να καταλαβенеμ
ке οχι μονον να καταλαбенеμας αλα να καλατζεбне кекин, να
ρυν να περνε ενεργон μερος зин δυλιανεμυν – зo χтизмон ти зo-
мун... Αικον γлоса για τεμετερα та ρομειαка маζас πεкзеван
Ποντον εν το ποντεικον ιγлоса. Το ποντεικον τιν γлосан κα-
λατζεбне, ато ен то митрикον ιγлоса
тун».

(= «Για το ελληνικό γλωσσικό ζήτημα τώρα μιλούν τα πλατιά στρώμα-
τα εργαζομένων. Στο κέντρο της προσοχής μας στέκει το ζήτημα – πώς θα
με και η γλώσσα που θα βάλουμε στη δουλειά μας να μας βοηθά, πρo-
σπαθώντας να είναι η γλώσσα της μάζας μας. Να μας καταλαβαίνουν όλοι και όχι
μας καταλαβαίνουν αλλά να μιλούν και κείνοι, να μπορούν να παίρνουν
στη δουλειά μας – στο χτίσιμο του σοσιαλισμού... Τέτοια γλώσσα για
μας τις ελληνικές μάζες που βγήκαν από τον Πόντο, είναι η ποντιακή
γλώσσα. Την ποντιακή τη γλώσσα καταλαβαίνουν, την ποντιακή τη γλώσσα
αυτή είναι η μητρική τους γλώσσα.»)

Στην ιδεολογική αυτή πλατφόρμα της αριστερής τάσης δια-
τυπώνεται επίσης η θέση ότι η υποταγή των Ελλήνων της ΕΣΣΔ στην
δημοτική γλώσσα συνιστά «πολιτικο-μορφωτική σκλαβιά», η
αντίκειται στις κατακτήσεις του σοβιετικού συστήματος που
λευθέρωσε όλα τα έθνη από κάθε μορφής σκλαβιά. Διακηρύ-
σσεται ότι η γλώσσα είναι

σόν, όπλο που πρέπει
βοηθά στην υλοποίηση
στόχων που δεν είναι
από το να χτίσουν
Έλληνες μαζί με τους
τονές τους το σοσιαλ-
Και για το χτίσιμο
πρέπει να στηριχθούν
δική τους γλώσσα, τη
ποντιακή, η οποία δια-
πολύ από τη δημοτική

Η ΙΛΙΑΔΑ ΣΤΑ ΠΟΝΤΙΑΚΑ

Η ομάδα του Κομμουνιστή
έχοντας την απόλυτη
όπτηα για την ορθότητα
άποψής της, προωθεί
νέα γλωσσική μεταρ-

Ο Κώστας Τοπχαράς (=Κανονίδης) με τη σύζυγό του.

ση, η οποία θα αναγνωρίζει την ποντιακή ως την αδιαμφισβήτητη
ελληνική γλώσσα. Η τάση των ποντιστών, εκμεταλλευόμενη το
ρηθώριο που άφηνε η Σύσκεψη του 1926 για έκδοση βιβλίων
τοπικές διαλέκτους, προσπαθεί να αναπτύξει τον διαλεκτικό
τισμό. Αρχίζουν να βγαίνουν βιβλία στην ποντιακή και την μα-
πολίτικη γλώσσα.

κοί λογοτέχνες πειραματίζονται στην ποντιακή με θετι-
λέσματα. Ο Γιάνκος Φωτιάδης, αδελφός του Γιώργου,
ει στην ποντιακή με φωνητική γραφή τη *Λυσιστράτη* του
νη και ένα μέρος της *Ιλιάδας*. Ο Γιάνκος Κανονίδης,
του Κώστα Τοπχαρά (Κανονίδη), ο οποίος από παλιά
κομμουνιστικό κόμμα και ήταν γνωστός με τα λογοτε-
δώνυμα «Δάμων Εριστέας», «Γιάννης Ανατολίτης» και
άνον», μεταφράζει ρώσους συγγραφείς στην ποντιακή¹⁰.
γραφείς προσπαθούν να γράψουν στις διαλέκτους από
α μέχρι αγροτική οικονομία. Από τις σημαντικότερες
χρησιμοποίησης της ποντιακής είναι η μεταγραφή των
Ομήρου στη γλώσσα αυτή (1935). Ας δούμε τους πρώ-
ους:

Ὅ θεα, τον φοβερον θιμον τυ Αχιλέα
το κιφαλ πολα κακα, πυ ένκεν,
ρίον π' έστιλεν ζον Άδιν πολλα πζία
λέσσια χόρτασεν όρνες κε θερία,
οπιάστανε Ατρίιδις κι' Αχιλέας.
ο ίνας ίροας κι' ο άλος-βασιλέας».

είναι ότι κατά την περίοδο 1930-1933, που ταυτίζεται με
προσπάθεια για επισημοποίηση της ποντιακής, οι εκδό-
οντιακά καλύπτουν το 61,45% της συνολικής παραγωγής
15 βιβλία τα 126 είναι γραμμένα στην ποντιακή), τη στιγ-
όλη την περίοδο 1928-1937 οι ποντιακές εκδόσεις αντι-
ιουν το 39% της συνολικής παραγωγής¹¹.

φαινόμενο παρουσιάζεται, σε μικρότερη κλίμακα, στον
τι του Δονμπάς. Εκδίδονται βιβλία στο *σαρτανιώτικο*
μαριουπολίτικης διαλέκτου. Το πρώτο λογοτεχνικό έρ-
αι στα μαριουπολίτικα και παρουσιάζεται από τις σελί-
λεχτιβιστι στις 27 Οκτωβρίου 1931. Πρόκειται για το θε-
γο του Γιώργου Κωστοπράβ με τίτλο «Εμπρου, Εμπρου»
ις πράξεις. Όμως οι προσπάθειες επίσημης καθιέρωσης
αριουπολίτικης όσο και της ποντιακής διαλέκτου τελικά
ιδωθούν.

Το Β' Μέρος, στο επόμενο τεύχος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

εται ότι ο ελληνικός πληθυσμός της ΕΣΣΔ μετά τη μικρασιατική
ανερχόταν σε 400.000-450.000.

πολίτικη διάλεκτος είναι επηρεασμένη από την ποντιακή. Η ρειν-
. Cernysova (*Novogreceskij gonov sel Primorskoqo (Urzufo) i Jalny*
go rajona, Stalinkoj oblasti, Kiev, 1958), υποστηρίζει ότι στοιχεία
ίς μαρτυρούνται λιγότερο ή περισσότερο καθαρά.

Βλ., *Ποντιακός Ελληνισμός. Από τη γενοκτονία και το σταλινισμό*
ρόικα, Θεσσαλονίκη, εκδ. Κυριακίδης, 1991, σ. 172.

λου, Α. και Μάρθας, *Ελληνοποντιακά βιβλία στη Σοβιετική Ένω-*
Ιόντου, τ. 42.

Κ., *Γραμματικι τις Νεοελινικις Γλωσας*, εκδοσι τυ Κραινατςιζιτατ τι
Ροστόβ-Ντον, 1928, εισαγωγή σ. XI.

ων θεωρητικών της φωνητικής γραφής βρίσκονται συγκεντρωμέ-
ο Φωνητική γραφή, εκδ. Κάλβος, 1980.

Κ., *Ι ποντικι κε διμοτικι κε ι διδαςκαλια*, εκδ. Κομουνιστις, Ροστόβ,

σημειωθεί ότι η αρχική ομάδα των οπαδών της ποντιακής προέρ-
ιν Κρώμνη του μικρασιατικού Πόντου και συνδέεται με συγγενι-
Ο Κώστας Τοπχαράς (Κανονίδης) είναι ξάδελφος των δύο πρω-
/ απόψεων αυτών, των Γιώργου και Γιάγκου Φωτιάδη.

βλ., ό.π., σ. 164.

δη, Ε., «Το Ποντιακό Θέατρο», περ. *Ρωμανία*, αρ. 4, Νοέμβριος-
1990, σ. 27.

ιόξηλου, Α, και Μάρθας, ό.π., σ. 65.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Τακτικό Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Όμαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Όμαδικής Ψυχοθεραπείας
- Δυναμικής της Οικογένειας
- Κοινωνικής Ψυχιατρικής
- Δυναμικής Ψυχιατρικής
- Ψυχολογικών Άξιολογήσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ & ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕΙΣ

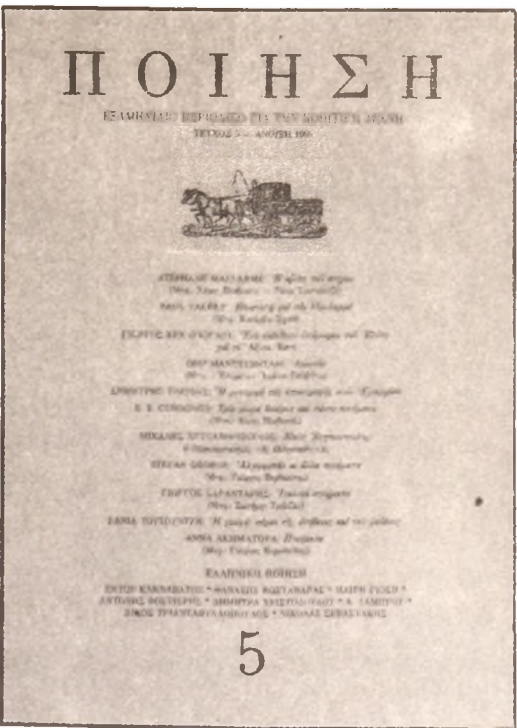
• ΣΥΜΠΟΣΙΑ • ΣΥΝΕΔΡΙΑ • ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ • ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ • ΕΠΟΠΤΕΙΕΣ

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 644.7533 - 643.5980 - 644.5140

ΠΟΙΗΣΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

κυκλοφορεί το 5ο τεύχος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ.: 3607744

ΔΙΛΟΨ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΙΣΜΟΥ

Από τον Τρύφωνα Καλαμίτη η
επιστολή που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντή,
Εκτιμώντας ως θεμελιώδες το έργο του
Μορφωτικού Ακολουθού της Ελληνικής
Πρεσβείας στην Αίγυπτο κ. Κωστή Μο-
σχιώφ -κυρίως δε εκείνο που αφορά την «αι-
σθητική» του διαμερίσματος Καβάφη με
προανατολισμό τη μουσειακή του μορφή
(μιας Discipline de Vie [:Επιστήμης Ζωής])
όπως την όρισε ακριβώς το λεχθέν του Αλε-
ξανδρινού Ποιητή)- καλούνται οι εντός και
εκτός Αιγύπτου φίλοι του Κ. Π. Καβάφη να
ενθαρρύνουν τον υπό έκκλησιν όμιλο «Φί-
λοι του Μουσείου Καβάφη». Ενός Μουσεί-
ου του Ελληνικού Αλεξανδρινισμού».

Με τιμή
Τρύφων Μ. Καλαμίτης

ΟΙ ΑΝΥΠΟΤΑΚΤΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ανοικτή επιστολή για το θέμα των
ανυποτάκτων εξωτερικού στέλνουν
από το Μόναχο:

Εδώ και ένα χρόνο σχεδόν ο υπουργός
Άμυνας υπόσχεται ότι θα λύσει το χρόνιο
πρόβλημα της ανυποταξίας με σχετικό νο-
μοσχέδιο. Τον περασμένο Δεκέμβριο όμως
εν μία νυκτί εξείρεσε από τις προσκλήσεις
για κατάταξη στο στρατό εφ' όρου ζωής
όλους εκείνους, ανεξαρτήτου ηλικίας, οι
οποίοι απέκτησαν την ιδιότητα του μετα-
νοστή, μια ημέρα πριν την ανακοίνωση της
σχετικής υπουργικής απόφασης. Όσοι δη-
λαδή μετέβησαν κυρίως σε χώρες της Αμε-
ρικής και της Αυστραλίας και απέκτησαν
εκεί την απεριόριστη άδεια εργασίας και
παραμονής. Αυτοί δεν υποχρεούνται πλέον
να καταταγούν στον ελληνικό στρατό, ενώ
αυτοί οι οποίοι ζουν και εργάζονται στις χώ-
ρες της Ευρώπης, πολλοί απ' αυτούς πλη-
σιάζουν την ηλικία των 40 χρόνων, εξακο-
λουθούν να θεωρούνται από το ελληνικό
κράτος εγκληματίες, δεν έχουν το δικαίωμα
να επισκέφτονται τους γονείς τους στην
Ελλάδα ακόμη και όταν είναι ετοιμοθάνα-
τοι και δεν τους ανανεώνεται το διαβατή-
ριο. Αυτή η εφαρμογή των δύο μέτρων και
δύο σταθμών δεν είναι βέβαια εφεύρεση
του κ. Αρσένη. Την τελευταία υπουργική
απόφαση αυτού του είδους είχε ανακοινώ-

σει ο προκατόχος του κ. Βαρβιτσιώτης. Εκεί-
νος εξαιρούσε των προσκλήσεων για κατάτα-
ξη όλους εκείνους που ζούσαν σε οποιαδήπο-
τε χώρα του κόσμου, είχαν απεριόριστη άδεια
εργασίας ή παραμονής ή άλλη ιθαγένεια
εκτός της ελληνικής και είχαν γεννηθεί μέχρι
το 1959. Όσοι γεννήθηκαν μετά από αυτή τη
χρονολογία εξακολουθούν να θεωρούνται
ανιπότακτοι-εγκληματίες.

Η καταδίωξη αυτή έχει σαν αποτέλεσμα τον
αφελληνισμό τους διότι:

1. Έχουν χάσει κάθε επαφή με την Ελλάδα
και το ελληνικό κράτος τούς επιτρέπει να
έρχονται στην Ελλάδα μια φορά στα 10 χρό-
νια σχεδόν.

2. Αρκετοί από αυτούς απέκτησαν την ιθαγέ-
νεια του κράτους στο οποίο ζουν και φυσιολο-
γικό είναι να υποστηρίζουν τα συμφέροντά
του, αφού τους προσφέρει πολιτικά δικαιώμα-
τα, εγγυάται τα ανθρώπινα δικαιώματά τους
και τους εκδίδει ταξιδιωτικά έγγραφα, κάτι
που το ελληνικό κράτος τούς έχει αρνηθεί.

Εάν ο υπουργός Άμυνας θέλει να λύσει το
πρόβλημα της ανυποταξίας εμείς προτείνουμε
τα ακόλουθα μέτρα:

1. Έκδοση ή ανανέωση διαβατηρίου για
όλους τους Έλληνες του εξωτερικού, οι οποί-
οι μέχρι τώρα χαρακτηρίζονται ως ανυπότα-
κτοι.

2. Δικαίωμα επίσκεψής τους στην Ελλάδα
χωρίς απαγόρευση εξόδου από τη χώρα.

3. Αλλαγή της στρατιωτικής νομοθεσίας
σύμφωνα με την οποία η ανυποταξία θα χαρα-
κτηρίζεται πλημμέλημα και όχι έγκλημα (!!!)
όπως τώρα.

Ομάδα Πρωτοβουλίας
Ανυποτάκτων Μονάχου

SOS, ΠΑΤΕΙΣΜΟΣ!

Εναντίον του ρατσισμού; Για διαβάστε
την επιστολή που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντά,

Πριν λίγο καιρό έληξαν οι εργασίες της ευ-
ρωπαϊκής εβδομάδας νεολαίας ενάντια στον
ρατσισμό, που έγιναν στο Στρασβούργο από
τις 10 έως τις 17 Ιουλίου 1995.

Έχοντας την ευκαιρία της συμμετοχής στις
εργασίες αυτές ως μέλος της ελληνικής αντι-
προσωπείας, νιώθω την ανάγκη ν' αξιολογή-
σω τα αποτελέσματα της προσπάθειας αυτής.

Κατά κοινή διαπίστωση και μεγάλη απογοή-
τευση όλων μας, η ευρωπαϊκή εβδομάδα νέων

κατά του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και
αντισημιτισμού, παρά τον άψογο συ-
νήγο, δεν προσέφερε τίποτα το ουσιαστικό.

Πολλά και σοβαρά θέματα σχετικά με
κοινωνικές, φυλετικές, εθνικές και θρη-
σκευτικές διακρίσεις, σχετικά με την επαφή
και διάλογο μεταξύ των λαών και των πολιτι-
σμών, αλλά και σχετικά με την καταπολέμηση
του ρατσιστικού μικροβίου και του εκκοσμι-
σμού του ευρωπαϊκού νεοναζισμού, αντι-
στήκαν κυρίως από τους διοργανωτές
απονεύματα και αποσπασματικά.

Το πρώτο βράδυ, μάλιστα, της παρα-
μονής στο Στρασβούργο, ομάδα ακροδεξι-
ών λοκόπησε άγρια έγχρωμο νεαρό, μέλος
της ευρωπαϊκής εκστρατείας ενάντια στον
ρατσισμό. Και ενώ γίνονταν ανεπίσημα ενέ-
στιξη των νέων για μια ειρηνική αντιρατσιστι-
κή εκστρατεία στο Στρασβούργο, το Συμβούλιο
της πόλης απέτρεψε κάθε ενέργεια διαμαρ-
τυρίας γι' αυτή την άναδρη ρατσιστική
επίθεση, αναφέροντας πως το όλο γεγονός
ήταν μόνο φήμες...

Αμέσως, λοιπόν, δημιουργήθηκε η εν-
τύπωση της απορίας. Συμμετείχαμε στην εκστρατεία
για να μεταδώσουμε στον κόσμο το μήνυμά
πως οι νέοι μπορούν ν' αντιμετωπίσουν
οφασιστικά τα ρατσιστικά φαινόμενα,
ακριβώς τότε που παρουσιάζονταν με-
ταξύ μας ανέλεγκτη και προκλητική η ρατσισ-
τική βία, κάποιοι δεν ήθελαν ν' αντιδράσουν.
Γιατί άραγε; Τότε γιατί οργανώθηκε η
εκστρατεία; Για ν' ακούγεται απλά πως η
ευρωπαϊκή κράτος έστειλε εκπροσώπους
επομένως είναι ικανό να καταπολέμησει
το ρατσισμό;

Άρα, το βασικότερο δίδαγμα που
έβγαλε από την ευρωπαϊκή εβδομάδα νεολαίας
του ρατσισμού, είναι ότι για την προ-
ληψη και χαλιναγωγή της ρατσιστικής
μικροβίας δεν χρειάζονται μόνο λόγια και
αλλά και δραστήριες ενέργειες και πο-
σοί.

Πρέπει όλοι μας, και ιδιαίτερα οι νέοι,
ν' αντιληφθούν το πόσο μεγάλο κίνδυ-
νο βεβαιώνει η ακροδεξιά, ρατσιστική και
πολιτική απειλή για τη δημοκρατία και την
ειρήνη. Μόνο έτσι θα γίνει αντιληπτό
ότι για ν' αντιμετωπιστούν
κατά τα ρατσιστικά φαινόμενα δεν είναι
μόνο η καλή θέληση, αλλά είναι απαραί-
τη η αγωνιστικότητα, η τόλμη και η πυγμή.

Μορδοχάι

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

18 «Λέγανε πως αν πήγαινε κανένας πάνω από τον τάφο του και τον φώναζε, θα απαντούσε. Εγώ πήγα στον τάφο του μια όμορφη φθινοπωρινή μέρα, όταν το δάσος ήταν κόκκινο και χρυσαφί. Τον φώναξα. Δεν μου απάντησε.» Ο Κόρτο Μαλτέζε, ο πλάνητας ναυτικός των κόμικς με τη φαβορίτα και το σκουλαρίκι στ' αυτί, έχασε τον άνθρωπο που τον εμψύχωσε. Ο Ούγκο Πραττ πέθανε μια καλοκαιρινή μέρα σε ηλικία 68 χρόνων. Ο διευθυντής του ιστορικού περιοδικού κόμικς *Pilote*, κάποτε, είχε δηλώσει: «Στον κόσμο των κόμικς, ο Ούγκο Πραττ είναι ίσως ο μόνος που μπορεί να χαρακτηριστεί μυθικό πρόσωπο.» Αφιέρωμα, στις επόμενες σελίδες.

αντίο

ΠΙΛΟ ΠΡΑΤΤ

Αν τα κόμικς θεωρούνταν, ως πριν από λίγα χρόνια, μια τέχνη χωρίς υψηλούς στόχους, απλό διασκεδαστικό ανάγνωσμα με κωμικό ή περιπετειώδη χαρακτήρα, αυτό οφειλόταν κυρίως στο ότι ελάχιστοι καλλιτέχνες αυτού του χώρου διεκδίκησαν την «ενηλικίωσή» της. Σκέφτηκαν πέρα από τα διαμορφωμένα κλισέ μιας προσδιορισμένης αγοράς (comics books) ή από τις ανάγκες των εφημερίδων (comics strips) μικρής βιομηχανίας στο χώρο των ΜΜΕ. Τη δεκαετία του '70, ωστόσο, άνθησε αξιοσημείωτη φιλολογία για μια αυτόνομη, σπουδαία τέχνη – και δεν ήταν μόνο το γεγονός ότι τα κόμικς συνδυάστηκαν με κάποια μόδα ή με ένα αβανγκαρντίστικο πνεύμα. Στην Ευρώπη συνδυάστηκε με τον Γαλλικό Μάη. Απλούστατα: Δημιουργοί (με όλη τη σημασία της λέξης) ιχνηλάτησαν τη νέα τέχνη, δηλαδή; 100 χρόνια κλείνουν φέτος από τη –συμβατική– εμφάνισή της, όπως στον κινηματογράφο). Ανάμεσά τους, σημαντικός ο Ούιτ Πραττ.

Γεννήθηκε το 1929 στη Βενετία. Το 1937 πήγε στην Αιθιοπία για να συναντήσει τον μετανάστη πατέρα του. Μετά τον πόλεμο, με τον Νέο Μπατάλια δημιούργησε στην Ιταλία το περιοδικό *Άσος Πίκα*. Αναγκάστηκε, όμως, να μεταναστεύσει στην Αργεντινή και να δουλέψει εκεί, σχεδιαστής πλέον αλλά και «κομίστας». Η συνεργασία του με τον Έκτορ Έστερχελντ απέφερε ένα σημαντικό πολεμικό κόμικς, τον *Έρνι Πάικ*. Το 1959 δούλεψε στην *Daily Mirror*, στο Λονδίνο. Έζησε στη Βραζιλία, επέστρεψε όμως τελικά στη Βενετία. Στα κόμικς δούλεψε πάντα με σινική μελάνη και, επειδή του άρεσε ο Ρόμπερτ Λούις Στήβενσον, «μεταποίησε» για την τέχνη του *Το νησί των θησαυρών*. Ασχολούμενος με τα ναυτικά θέματα, του προέκυψε ο Κόρτο Μαλτέζε. Πρώτη του εμφάνιση, στην *Μπαλάντα της αλμύρας*.

Πίλασσας. Ο ήρωας των κόμικς φέρεται γεννηθείς το 1890, στη Βενετία, ήταν μπάσταρδος γιος ενός εγγλέζου ναυτικού και μιας αυδαλουσιανής τσιγγάνας, έμαθε τη μαύρη μαγεία, τις καβαλιστικές μεθόδους και τρόπους να διαβάσει τους οίανους, αγάπησε τη περιπέτεια και – νάτος... Ταξίδεψε πολύ, σ' όλη τη Γη. Βρέθηκε σε πολλά ιστορικά γεγονότα, πάλεψε στο πλάι πολλών επαναστατών, γνώρισε πολλές από τις μεγάλες προσωπικότητες της ιστορίας αλλά ποτέ δεν αγάπησε άλλον τόσο όσο τον μερίδιο φίλο του Ρασπούτιν (έναν κοινό απατεώνα που πάντα μπέρδευε το καλό με το κακό) και ποτέ δεν πληγώθηκε τόσο από την εγκατάλειψή του από την Πανδώρα – το αρχέτυπο της ιδανικής γυναίκας. Έκτοτε, οι γυναίκες πάντοτε τον εγκατέλειψαν ή έπρεπε να τις εγκαταλείψει εκείνος...

Ο Ούιτ Πραττ ευτύχησε να έχει επιτυχία. Στην Ιταλία, για χρόνια, κυκλοφορούσε περιοδικό κόμικς με τον τίτλο *Corto Maltese*. Συνεργάστηκε με τον Μίλο Μανάρα (στο σενάριο του κόμικς *Ινδιάνικο καλοκαίρι*), έπαιξε στο σινεμά σε μια ταινία του Λέο Κιρράς και, γενικώς, αγάπησε οτιδήποτε έκανε την άσκηση της φαντασίας μια γοητευτική περιπέτεια. Χάσαμε μια πολύ καλή συγγραφέα – και έναν σπουδαίο καλλιτέχνη.

Ηλίας Κανε

“Στο καλό Κόρτο Μαλτέζε, φίλε των Κανγκασείρος!”*

του Πέτρου Μαρτινίδη

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΓΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ: Αν ο Κόρτο Μαλτέζε λεγόταν Πωλ Φορεστιέ ή Αύγουστος Φαγεράμπεντ θα είχε την ίδια επιτυχία: (Για τον Τζέιμς Μποντ, πάντως, έχει θεωρηθεί σχεδόν βέβαιο ότι χωρίς τους συνειρμούς ανδροπρέπειας και δυναμισμού που ενέχει η ηχητική του ονόματος, ο ήρωας του Φλέμινγκ μπορεί να μην έφτανε ποτέ στις κορυφές της διασημότητας και στη 18η, σύντομα, κινηματογραφική εκδοχή του).

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΓΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΟΥΣ ΤΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ: Αν ο Κόρτο Μαλτέζε, με τους σαφείς συνειρμούς ναυτικής περιπέτειας στο όνομά του, το εκπληκτικό ασπρόμαυρο σχέδιο (μεταξύ αδρού χαρακτικού και κινέζικου ιδεογράμματος) και την ατμόσφαιρα μεσοπολεμικού εξωτισμού σε όλη τη θεματική του σχεδιαζόταν από κάποιον ταλαντούχο σαραντάρη όχι στα μέσα του '60 αλλά σήμερα, θα μπορούσε να οδεύει, και πάλι, προς το μεσουράνημα της επιτυχίας;

Ναι και όχι και για τα δύο προβλήματα, ή ναι για το ένα και όχι για το άλλο;

• Συνάντησα τα σχέδια του Hugo Pratt με τον Κόρτο, για πρώτη φορά, σε ένα τεύχος του γαλλικού περιοδικού *Pif* το 1972. Προστέθηκε, έτσι, και αυτό στα φιλιαναγνωστικά μου έξοδα, μαζί με το *Pilote*, το *Charlie Hebdo* και το *Charlie mensuel*, εξαιτίας του συγκεκριμένου ήρωα. Βεβαίως, η πρώτη εκείνη περιπέτεια που διάβαζα είχε ένα πολύ αφελή τίτλο (*Κοντσέρτο σε 0 μινόρε για άρπα και νιτρογλυκερίνη!*) και μια τυπική πλοκή κατασκοπικού αφηγήματος (κάποιοι «κακοί» στην αρχή είναι, εν τέλει, «καλοί», κάποιοι «καλοί» αποδεικνύονται «κακοί» και το παλικαράκι παρεμβάλλεται καταλυτικά για τη δράση που θα ευνοήσει τις αποκαλύψεις).

Αλλ' ήταν το ασπρόμαυρο σκίτσο (στη συνέχεια νομίζω πως αυτή η περιπέτεια, καθώς και άλλες, χρωματίστηκαν από μαθητές του Pratt), ήταν εκείνη η ψιλόλιγνη μορφή ενός κυνικού και ταυτόχρονα μελαγχολικού ήρωα, ήταν τα αμυδρόφωτα τοπία του Δουβλίνου του 1916 και οι βαριές σκιές κάποιων θωρακισμένων οχημάτων, όπως, σε κατοπινές και συνηθέστερες περιπέτειες, ήταν τα επιβλητικά ατμόπλοια και τα ισχνά ιστιοφόρα, ήταν οι περίτεχνες στολές ιθαγενών και οι έξοχες φυσιογνωμίες τροπικών μαγισσών, και ήταν, παντού, οι ακατάβλητες εξεγέρσεις υπέρ μιας ανεφικτης δικαιοσύνης...

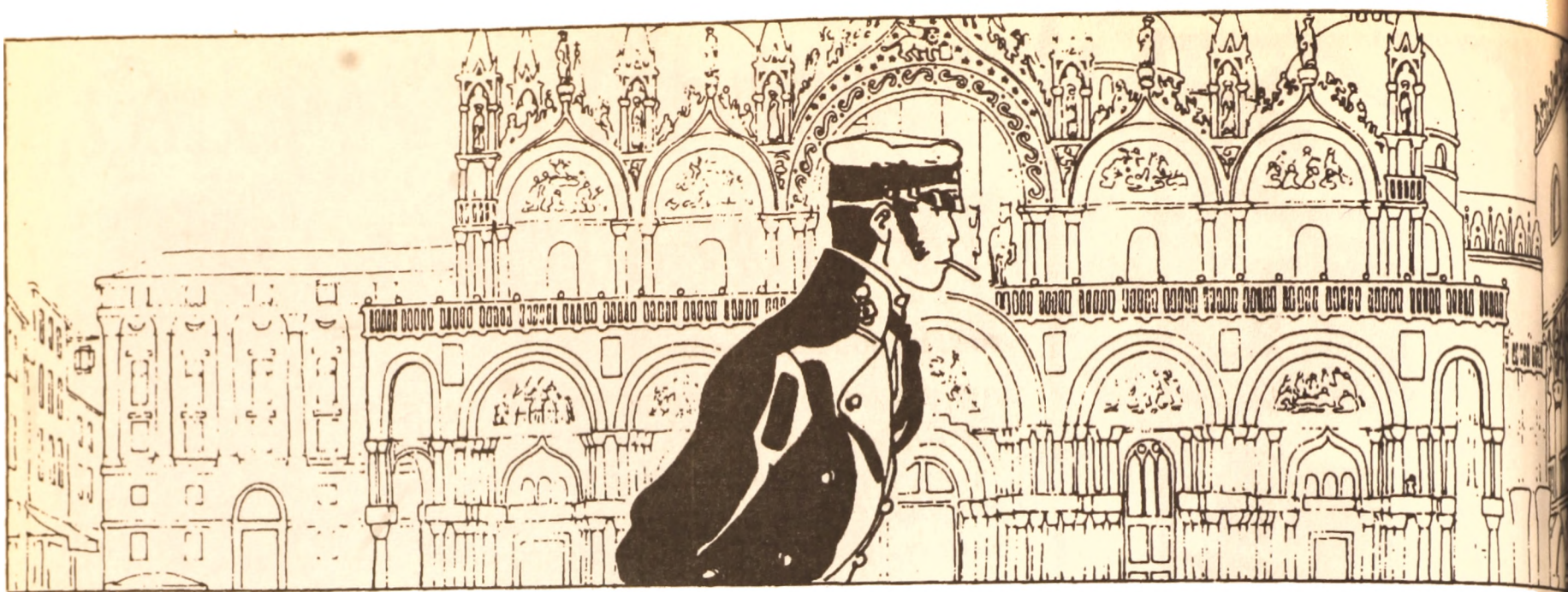
Η γοητεία του Κόρτο Μαλτέζε: η σχεδιαστική ευγλωτία του παραμυθιού.

Και ήταν, επίσης, «οι καλύτερες μέρες, ήταν οι χειρότερες μέρες, ήταν τα χρόνια της σοφίας, ήταν τα χρόνια της άνοιας, ήταν η εποχή της πίστης, ήταν η εποχή της ολιγοπιστίας...» – κοντολογίς, η περίοδος εκείνη έμοιαζε ελάχιστα με τη σημερινή. (Το ενδιαφέρον του κόσμου ήταν στραμμένο στη μαρξιστική αγωγή ή στις ψυχαναλυτικές αγωγές, πάντως όχι στην «αγωγή του Τόλη» και το μέλλον το αποκαλούσαν «επανάσταση» ή «ουτοπία», πάντως όχι «γυρίσματα του καιρού» και «πισωγυρίσματα»). Ήταν, δηλαδή, η εποχή των διαφόρων «καλτ», των επιμέρους πολιτιστικών ομάδων και των αφοσιωμένων οπαδών τους, μια εποχή που, παρά τις κάποιες επιφανειακές ομοιότητες, δεν συμπίπτει καθόλου με τη σημερινή μαζικότητα των «φάσιον βίκιτις». Μπορούσαν, μεταξύ άλλων, ν' ανθούν πλήθη περιοδικών κόμικς, το καθένα με την ιδιαίτερη χροιά του και τους φανατικούς αναγνώστες του, ενώ σήμερα όλα τα περιοδικά είναι το ίδιο περιοδικό «ποικίλης ύλης».

Νομίζω πως ο Hugo Pratt πέθανε μαζί με την τέχνη του – τουλάχιστον μαζί με την τέχνη των κόμικς, όπως αυτή μεγάλυνθηκε μέσα στον αιώνα μας. (Στα 68 του εκείνος, στα 100 της εκείνη).

ΠΡΟΒΛΗΜΑ, ΤΕΛΟΣ, ΓΙΑ ΧΙΟΥΜΟΡΙΣΤΕΣ ΜΕΤΑΦΥΣΙΚΟΥΣ: Μήπως το όνομα «Κόρτο Μαλτέζε», αυτός ο λάτρης των μεσαιωνικών γρίφων και των βαβαλιστικών σχημάτων, προβλέποντας την παροδικότητα των εποχιακών ενθουσιασμών, το επινόησε ως μυστικό αναγραμματισμό του «Μορτο Καλτέζε»; (Το τέλος κάθε “cult”, ο θάνατος της αφοσίωσης).

(*) Χαιρετισμός του νεκρού αρχηγού Κορίστα, προς τον Κόρτο Μαλτέζ, στο τέλος της περιπέτειας *Ραντεβού στην Μπαχία*.

Η εξαφάνιση του Κόρτο **Μ**αλτέζε

Ο Κόρτο ανέβηκε στο λεωφορείο από την πίσω πόρτα. Ακύρωσε το εισιτήριό του, τό 'χωσε στην κωλότσεπη του λευκού παντελονιού, και γύρισε την πλάτη στους λιγοστούς συνεπιβάτες. Άλλος ένας είχε ανεβεί στην ίδια στάση, κι έπιασε ένα κάθισμα προς τη μέση.

Αυγουστιάτικο απόγευμα Δευτέρας, ο ήλιος ήταν δυνατός και του 'μπαινε στα μάτια. Ο Κόρτο κοίταζε το περίγραμμα του νεκροταφείου ν' απομακρύνεται καθώς το λεωφορείο κατηφόριζε. Είχε φύγει χωρίς να χαιρετήσει κανέναν. Ούτως ή άλλως, κανείς δεν τον περίμενε, και συνεπώς κανείς δεν τον είχε δει. Είχε παρακολουθήσει όλη την τελετή απο μακριά. Μόνο όταν η πομπή επέστρεφε στο κυλικείο, πλησίασε στον τάφο: κάποιοι κακόγουστοι είχαν αφήσει, μαζί με τα λουλούδια, και δικές του φωτογραφίες. Πέρασε αρκετή ώρα όρθιος, χωρίς να το καταλάβει. Βγαίνοντας βιαστικά απ' τη μαρμάρινη πύλη, μόλις που προηγούνταν δέκα βήματα απ' τον πρώτο συλλυπούμενο που, έχοντας χαιρετήσει, έφευγε κι αυτός.

Κατέβηκε στο πάρκο και κατευθύνθηκε προς την παιδική χαρά. Λίγα παιδάκια έπαιζαν φωνασκώντας, ενώ οι εξωτικές γκουβερνάντες τους, μαζεμένες στα γύρω παγκάκια, κελαηδούσαν αναμεταξύ τους, ρίχνοντάς τους πότε πότε καμμιά ματιά. Το μυαλό του Κόρτο δοκίμασε να γυρίσει πίσω, στην δική του παιδική ηλικία, αλλά δεν βρήκε τίποτα πιά να θυμηθεί. Προσπάθησε να προχωρήσει προς τα εμπρός, κάνοντας στάσεις σε κάθε του ταξίδι, και σ' όλες τις γυναίκες που είχε αγαπήσει: το ίδιο κενό. Πρώτη φορά του συνέβαινε αυτό. Σηκώθηκε ανήσυχος, βγήκε απ' το δασάκι, έστριψε το δρόμο, και περπάτησε προς τ' αρχαία. Άνθρωποι γύρω του μίλαγαν γλώσσες που είχε κάποτε ξανακούσει, αλλά που τώρα δεν σήμαιναν τίποτα. Στο πρώτο περίπτερο αγόρασε ένα μολύβι κι ένα άσπρο μπλοκάκι. Φτάνοντας στην κορφή του βράχου, έκατσε και το άνοιξε. Ξαφνικά, ήθελε να γράψει για ένα παιδί που γεννήθηκε στην Βενετία, μεγάλωσε στην Αβησσυνία, ταξίδεψε στην Αργεντινή... Γέμιζε τις σελίδες ώρα πολλή. Όταν ξανακοίταζε αυτά που είχε γράψει, δεν έβγαζε κανένα νόημα, και τα σκίτσα ήταν χειρότερα κι απ' αυτά που έφτιαχνε μικρός. Ίσως έφταιγε το φώς που λιγότευε. Σήκωσε τα μάτια κι είδε τον ήλιο που έπεφτε μέσ' στο νερό. Δυό εικόνες

συγχρόνως γέμισαν το κενό του μυαλού του. Έβλεπε τον κάμφο τα ηλιοτρόπια όπου είχε ανταμώσει το Χάρο για πρώτη φορά, συγχρόνως, την θάλασσα γεμάτη ήλιο. Κατάλαβε πως αυτή η στιγμή απο χτές.

Πήρε πάλι το μονοπατάκι, έριξε το μπλοκ και το μολύβι σ' ένα καλάθι, και βάλθηκε να περπατάει προς τη θάλασσα. Χρειάστηκε να ρωτήσει την σωστή κατεύθυνση δυό τρεις φορές, γιατί όλο είχε απο τα μάτια του, αλλά τελικά έφτασε στο λιμάνι καθώς ο κόσμος έβγαινε για τη βραδυνή του βόλτα. Μπαρ και εστιατόρια φωτισμένα, και σκάφη όλων των ειδών και μεγεθών, τον ζάλιζαν προς στιγμήν. Συνέχισε να περπατάει ωσότου διέκρινε μια λεπτή σκοτεινή παραλία.

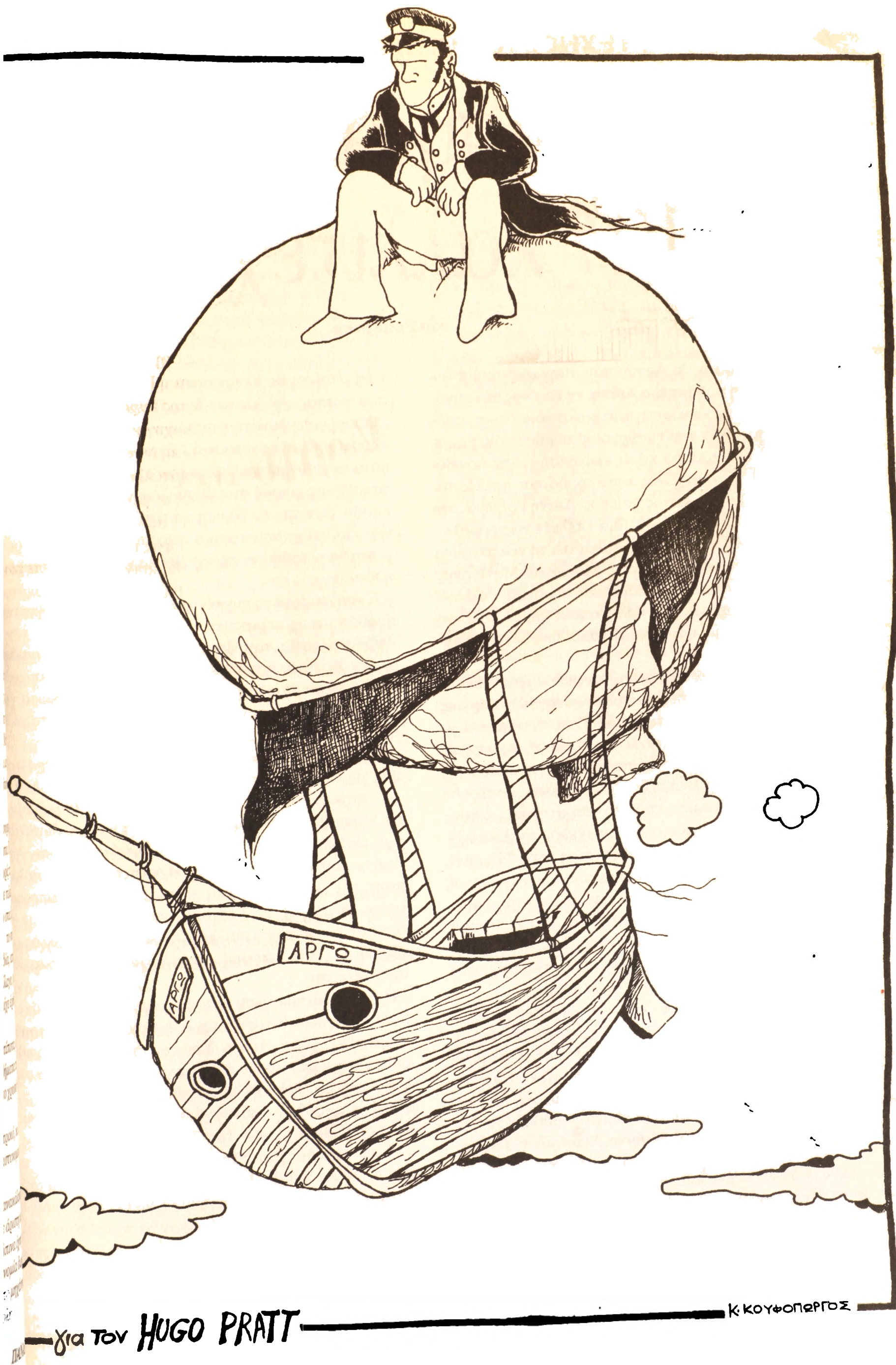
Έφτασε μπρός στο κύμα και στάθηκε κουρασμένος. Είχε περπατήσει λίγο φεγγάρι, και δεν έβλεπε σχεδόν τίποτα. Παρ' όλα αυτά, ξαφνιάστηκε καθόλου όταν η σχεδιά, χωρίς παφλασμό, έφτασε έξω έξω. Χωρίς δεύτερη σκέψη, γδύθηκε τελείως, διπλώνοντας σχολαστικά τα ρούχα του ένα ένα πάνω στα βότσαλα. Άφησε τα μπότες στο πλάι, και πάνω στο πηλίκιο, το σκουλαρίκι του. Ύστερα, ανέβηκε προσεκτικά στη σχεδιά, αποφεύγοντας να βραχεί. Κοιτώντας πάντοτε προς το πέλαγο, ψιθύρισε: «Πάμε, λοιπόν», κι η σχεδιά, αθόρυβα όπως είχε έρθει, ξανοίχτηκε.

Όταν δεν μπορούσε πιά να διακρίνει τίποτα, αυτός που τον ακολουθούσε, μένοντας πάντα δέκα βήματα πίσω του, πλησίασε και διπλωμένα ρούχα, έσκυψε, κι έβαλε το χρυσό κρικάκι στην τσέπη του.

Γύρισε σπίτι κατάκοπος με τον ηλεκτρικό, κι έκατσε στον υπολογιστή για να συμπληρώσει το αστυνομικό δελτίο: «ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΕΞΑΦΑΝΙΣΙΣ».

Σήμερα νωρίς το πρωί, κολυμβητές ανακάλυψαν, στην παραλία του λιμανιού, τακτικά διπλωμένα και σε άριστη κατάσταση, τα ρούχα του παλαιού Εγγλέζου ναυτικού. Ανθρώπινα ίχνη που να οδήγουν στην θάλασσα δεν βρέθηκαν. Η Αστυνομία διερευνά το μυστήριο. Το έστειλε στην εφημερίδα, έσβησε το μηχανήμα, πέρασε το κρικάκι στο αυτί, και βγήκε στην πόλη.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΙΝΟΥ

—για τον **HUGO PRATT**—

Κ. ΚΟΥΦΟΠΕΡΟΣ

Πώς χρησιμοποιήθηκαν 127 καλλιτέχνες;

του Ρεπόρτερ

Το Σάββατο, 26 Αυγούστου, στην ακριτική Φλώρινα, η κ. **Δήμητρα Λιάνη**, εν χορδαίς και οργάνοις, συνοδευόμενη από κουστωδία δεκατεσσάρων μελών του υπουργικού συμβουλίου, βρήκε την ευκαιρία να κάνει εμφάνιση «ωσεί πρωθυπουργός», γεγονός που πυροδότησε πολλές πολιτικές αντιδράσεις. Όμως, ο λόγος που η κ. Λιάνη βρέθηκε στη Φλώρινα δεν ήταν αυτός που τελικά η ίδια επέλεξε να προβάλει. Η κ. Λιάνη πήγε στη Φλώρινα για να εγκαινιάσει τη νέα πτέρυγα του υφιστάμενου και υπολειπουμένου Μουσείου Μοντέρνας Τέχνης της πόλης (που «αναβαθμίζεται») και τη μόνιμη συλλογή με έργα ελλήνων καλλιτεχνών που μόλις αποκτήθηκε, συλλογή την οποία δώρισε στο ίδρυμα η Εθνική Πινακοθήκη διά της διευθύντριας της.

Η ιστορία είναι γνωστή. Κάποια μέρα, ο υφυπουργός Αθλητισμού και εξάδελφος της συζύγου του πρωθυπουργού, **Γεώργιος Λιάνης**, ξύπνησε και αποφάσισε ότι επειδή η εκλογική του περιφέρεια είναι ακριτική, πρέπει να τύχει της κρατικής προσοχής. Ύστερα, σκέφτηκε ότι η πιο κοντινή στη Φλώρινα πρωτεύουσα χώρας είναι τα Σκόπια, μια πόλη που διαθέτει μουσείο μοντέρνας τέχνης. Για να ανταγωνιστεί τα Σκόπια στο «στρατηγικό για τους φιλότεχνους της κυβέρνησης και ειδικά του κύκλου της Εκάλης-θέμα της τέχνης, εμπνεύστηκε το «αντίπαλο δέος» στη Φλώρινα. Το ανακοίνωσε στην ξαδέρφη του, σύζυγο του πρωθυπουργού, ενώ φρόντισε να εξοικονομήσει χρήματα από το κοινοτικό πρόγραμμα για το «πολιτιστικό δίκτυο πόλεων» (της αποκλειστικής διαχείρισης προσώπων που απολαμβάνουν της εμπιστοσύνης της ηγεσίας του υπουργείου Πολιτισμού και μεγάλου Συγκροτήματος Τύπου), για την πολιτιστική αναβάθμιση της Φλώρινας.

Στη χώρα της γραφειοκρατίας, στη χώρα που η πρωτεύουσά της δεν έχει μουσείο μοντέρνας τέχνης, προφανώς επειδή οι «εθνικοί λόγοι» είναι υπεράνω όλων, με συνοπτικές διαδικασίες το μουσείο μοντέρνας τέχνης στη Φλώρινα γίνεται κυρίαρχο θέμα της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ! Διατίθενται και τα κονδύλια και το μόνο που λείπει είναι τα εκθέματα. Σ' αυτό το σημείο, πρόθυμη να παράσχει τις υπηρεσίες της είναι η κ. **Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα**, διευθύντρια της Εθνικής Πινακοθήκης. Η κ. Λαμπράκη-Πλάκα, την περασμένη χρονιά, ενεπνεύσθη μεγαλόπνοο σχέδιο. Μπορεί τα υπόγεια της Πινακοθήκης πέρυσι να πλημμύρισαν εξαιτίας κακής συντήρησης του καλοριφέρ, με αποτέλεσμα να καταστραφούν πλείστα όσα από τα εκθέματα που φυλάσσονταν εκεί, ωστόσο την περσινή χρονιά τη ξήσαμε αναζητώντας τους τρόπους με

τους οποίους θα πληρώσουμε την αγορά ενός πίνακα του Γ. που αναπαριστούσε τον Άγιο Πέτρο.

Για να γίνει δυνατή η αγορά του πίνακα, η κ. Λαμπράκη κήρυξε εθνική πανστρατιά. Έγιναν έρανοι, αλλά και πάματα που συγκεντρώθηκαν δεν αρκούσαν. Η διευθύντρια νακοθήκης, μπρος στις δυσκολίες να μαζέψει με εράνους ποσόν, είχε την έμπνευση να αναζητήσει έργα σύγχρονων καλλιτεχνών, τα οποία στη συνέχεια να δημοπρατηθούν μ' αυτό τον τρόπο να εξευρεθεί μέρος του απαιτούμενου χονδρού ποσού.

Οι κινήσεις για τη συγκέντρωση των πινάκων έγιναν βιαστικές. Η κρούση στους περισσότερους καλλιτέχνες έγινε τον περσινό Φεβρουάριο και τον Μάρτιο με επιλεκτικό και αντιδραστικό τρόπο. Αρχικώς προσέφεραν έργα τους ορισμένοι καλλιτέχνες, οι οποίοι εν συνεχεία χρησιμοποιήθηκαν σαν δόλωμα για τους λοιπούς. Τα έργα που συγκεντρώθηκαν επρόκειτο να δημοπρατηθούν μέσα στον Απρίλιο, το πολύ τον Μάιο.

«Μη νομίζετε, όμως, ότι δώσαμε όλοι το καλύτερό μας και μας εκμυστηρεύτηκε καλλιτέχνης, από αυτούς που ανταποκρίθηκαν στην έκκληση της Πινακοθήκης. «Ανταποκριθήκαμε. Οι περισσότεροι δώσαμε ό,τι είχαμε πρόχειρα διαθέσιμο. Κι όμως, βεβαίως, κάτι που δεν κοστολογούμε ακριβά». Αυτή η εθνική απροθυμία, άλλωστε, την είχε επισημάνει σε πολλούς φίλους, της νεότερης κυρίως γενιάς, και η κ. Λαμπράκη-Πλάκα, η οποία συνέκρινε τους πίνακες που της έφεραν με το μέγεθος των διαστάσεων κομμάτι που είχε προσφέρει ο μεγάλος μας Γ. **Μόραλης**. Έτσι ή αλλιώς, πάντως, συγκεντρώθηκαν περισσότερα από 100 έργα.

Η δημοπράτηση όλου αυτού του υλικού δεν επρόκειτο να γίνει ποτέ. Οι προσπάθειες για την αγορά του Αγίου Πέτρου κινήθηκαν ενδιαφέρον της κ. Λιάνη. Υπό την ιδιότητα της πρωθυπουργού και με κίνητρο όλες τις γνωστές αθέμιτες πολιτικές δοξίες της φρόντισε να επιδοτηθεί η Πινακοθήκη. Ο πίνακας πωλήθηκε τελικά με κρατική χρηματοδότηση και παρουσιάστηκε ως μια πρώτη έκθεση στην Πινακοθήκη, τα εγκαίνια της οποίας έγιναν πανηγυρικό χαρακτήρα. Η παρουσία μάλιστα της κ. Λιάνη στα εγκαίνια και πολλών εκπροσώπων της πολιτικής, της οικονομίας και του επιχειρηματικού κόσμου έδωσαν στην έκθεση σημαντικό χαρακτήρα. Ελάχιστοι είχαν να προσάψουν κάτι στην πολιτική διάσταση που πήρε το γεγονός· άλλωστε προείχε η παρουσία ενός θεωρούμενου σπάνιου και σημαντικού έργου, γεγονός που έδωσε εθνικό χαρακτήρα.

προς δημοπράτηση έργα έμειναν στην Πινακοθήκη. Και ριά της τα προσέφερε ως δωρεά στο Μουσείο Μοντέρ- της Φλώρινας, για να παρουσιασθούν σε μόνιμη έκθε- ην έκθεση που εγκαινίασε πομπωδώς η κ. Λιάνη, με την ίκη-Πλάκα παρούσα να πλέκει το εγκώμιό της καθώς ώμιο του εξαδέλφου της, υφυπουργού Αθλητισμού, και σκηνικό να αναταράζεται από την εμφάνιση της συζύ- ρωθυπουργού. Ο σκοπός ήταν “εθνικός” (Σκόπια) και α το πολιτικό προφίλ της «Ευσεβεστάτης» κ. Λιάνη).

ες ζωγράφοι (τα ονόματά τους δημοσιεύονται σε διπλα- ή μάλλον τα έργα τους, συμμετέχουν στην έκθεση αυτή. όλοι ισάξιοι ούτε τα εκτειθέμενα έργα αξιολογούνται περισσότερους ανάμεσα στα καλύτερά τους. Δεν έχει όση σημασία αυτό. Περισσότερη σημασία έχει το γεγο- ώνυμα προς το παρόν, κάποιοι απ’ αυτούς με τους οποί- νωνήσαμε, διερρήγνυναν τα ιμάτιά τους ότι δεν έδωσαν ιες γι’ αυτόν το σκοπό. Αρκετοί, μάλιστα, είπαν ότι δεν ν πως τα έργα που προσέφεραν να δημοπρατηθούν για του Αγίου Πέτρου εκτίθενται στο μουσείο της Φλώρι- θυνση της Πινακοθήκης δεν σεβάσθηκε ούτε τον εαυτό ολύ περισσότερο τους καλλιτέχνες. Ούτε έκρινε σκόπι- ενημερώσει, εκτός από ορισμένους επιλεκτικά.

α είναι ότι θεώρησε πιθανότατα θεμιτή την κατάχρηση ι δικαιώματος των καλλιτεχνών πάνω στο έργο τους μη σκόπιμο να τους ενημερώσει ότι θα εκτεθεί στη Φλώρι- ροείχαν άλλοι υψηλοί στόχοι: για να... πολεμήσουμε τις ές διαθέσεις και τον εθνικισμό των Σκοπίων (ή, ακόμα ι, για να συμβάλλουμε στο χτίσιμο του πολιτικού προφίλ υ του πρωθυπουργού). Η διεύθυνση της Πινακοθήκης ως λόγους να ανησυχεί. Διότι, ούτως ή άλλως, οι ζωγρά- ληνες θα συναισθανθούν την υψίστη τιμή που τους γίνε- υν έργα τους στην αρχική συλλογή και στη μόνιμη έκθε- υσείου το οποίο μπορεί στο μέλλον να μεγαλώσει κι άλ- θεί όλο και πιο πολύ στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. κέψη φαίνεται πως έγινε από την κ. Λαμπράκη-Πλάκα πιτελείς της. Όμως κάποιοι, μετά μάλιστα την πολιτική της κ. Λιάνη, φαίνονται αποφασισμένοι να αντιδρά- την χρήση της προσφοράς του ζήτησε να ενημερωθεί ο Γιώργος Μαυροΐδης, ο οποίος μάλιστα έθεσε στη σωστή ο θέμα:

πληροφορηθώ ποιες νόμιμες πράξεις έγιναν για να κατα- αυτόν τον τρόπο τα έργα εκεί».

ραση του κ. Μαυροΐδη εκτιμούν και αρκετοί από τους ς με τους οποίους επικοινωνήσαμε, ενοχλημένοι και μμένοι από την όλη μεθόδευση των κ. Λαμπράκη-Πλά- η και Γ. Λιάνη και αναζητούν τρόπους να θυμίσουν ότι χον τα έργα τους για ένα μουσείο στη Φλώρινα αλλά για ό ο οποίος –ερήμην τους– άλλαξε στην πορεία.

ροβλέπουν ότι οι αντιδράσεις θα πάρουν τελικά μαζικό ι και ήδη προσπαθούν να βρουν μορφή αποτελεσματι- σης.

ν: Ό,τι κι αν συμβεί, αν συμβεί, μας διδάσκει ότι σ’ αυτό νιέρες μεθοδεύσεις δεν είναι δυνατόν να καθαγιάζονται ότητα των σκοπών.

ΟΙ 127 ΖΩΓΡΑΦΟΙ

• Οι 127 ζωγράφοι που προσέφεραν τα έργα τους για να δημο-πρατηθούν προκειμένου να αγορασθεί ο Άγιος Πέτρος και κατέ- ληξαν, εκόντες-άκοντες, ακρίτες έναντι «του επιθετικού επεκτα- τισμού των Σκοπίων» με τις ευλογίες της κ. Λιάνη, του κ. Λιάνη, του Αγίου Αυγουστίνου Καντιώτη (βεβαίως) και με την ουσιαστι- κή συνδρομή της κ. Λαμπράκη Πλάκα:

Αγγελή Ηώ, Αδαμάκος Γιάννης, Ανδρέου Κων., Αντωνόπουλος Άγγ., Αρβανίτης Ζαχ., Αρφαράς Μιχ., Βαλαβανίδης Γιάννης, Βαρλάμος Γιώργος, Βατζιάς Μάριος, Βενιέρη Λυδία, Βεργή Χρύσα, Γαζετοπούλου Γιούλα, Γεωργίου Κωστής, Γιαγιάνος Απόστολος, Γκόνου Ειρήνη, Γουλάκος Περικλής, Γράββαλος Παν., Δικέφαλος Κ., Δρούγκας Αχ., Ζαμπουρά Μαρ., Ζαχαριουδάκης Μαν., Ζουμπουλάκης Πέτρος, Ζούνη Όπυ, Ηλιοπούλου Ειρήνη, Θόδωρος (έδωσε ένα σχέδιο του Ζακ Λακαριέρ), Ιωάννου Σταύρος, Καζάκος Β., Καλαμάρας Δημ., Καλλιγιάννης Μαν., Καναγκίνη Νίκη, Κανιάρης Βλάσσης, Καραβούζης Σαρ., Καρράς Χρίστος, Κάσση Μαρ., Κατζουράκης Μιχάλης, Κιλεσόπουλος Απόστ., Κοκκινίδης Δημ., Κοντέλλης Αν., Κώπτης Γιάννης, Κουβάκис Γιώργος, Κουζούνης Ευάγγελος, Κούκος Δημ., Κτιστοπούλου-Σωτήρη Μαρία, Κωνσταντίνου Δημ., Κώστας (Ηρακλής Γεωργίου), Λαζόγκας Γιώργος, Λάππας Γιώργος, Λίτη Αφρ., Μαλάμου - Μητσέα Ιωάννα, Μακρουλάκης Μιχ., Μανουσάκης Μιχ., Ματζαβίνος Τάσος, Μανωλίδης Θόδωρος, Μαστορίδου Έρη, Μαυροΐδης Γιώργος, Μαύρος Χάρης, Μελά Ναταλία, Μεταξάς Σταμάτης, Μετζικώφ Γιάννης, Μήλιος Γιώργος, Μιγάδης Γιάννης, Μισούρας Τάσος, Μιχαηλίδης Αντ., Μιχαλέα Φρόσω, Μιχαλιτσιάνος Νίκος, Μολφέσης Ιάσων, Μόραλης Γιάννης, Μουστάκας Ευ., Μποκόρος Χρ., Μπότσογλου Χρόνης, Μυταρά Χαρίκλεια, Μυταράς Δημήτρης, Μωραΐτη Ελ., Νικολαΐδης Γιώργος, Νικολαΐδου Τώνια, Ντάβου Μπία, Ξαγοράρης Ζάφος, Ξαγοράρης Παντελής, Ξένου Βάνα, Παλαντζάς Χρ., Πανιάρας Κώστας, Πανουργιάς Θύμ., Παντελιάς Μίλτος, Παπαγιάνν ς Θόδ., Παπαδάκης Γιάννης, Παπαδημητρίου Άγγελος, Παπαδοπεράκη Ασπασία, Παπαθεοδώρου-Βαλυράκη Μίν, Παπανικολάου Κων., Παπαφίλη Μ., Παπαφιλίππου Αιμιλι Παρμακέλης Γιάννης, Πατρασκίδης Τριαντ., Πέτσας Γιάννης, Πιερράκος Άλκης, Πολυμέρης Μανώλης, Πρέκας Πάρις, Ρόρης Γιώργος, Ρωμανού Βιργινία, Σακαγιάν Εδουάρδος, Σάμιος Παύλος, Σβορώνου - Κοκκινίδη Καλλιόπη, Σεβαστάκης Δημήτρης, Σεμιτέκολο Γρηγόρης, Σόρογκας Σωτήρης, Σκουλάκης Δήμος, Σκυλλάκος Βασίλης, Σπεράντζας Βασίλης, Σπηλιόπουλος Μάριος, Στεφάνου Νίκος, Τανιμανίδης Παν., Τέτσης Παν., Τζάκος Αριστ., Τζερμιάς Βαγγ., Τρανός Νίκος, Τσακάλη Άννα - Μαρία, Τσελεπή Ειρήνη, Τσόκλης Κώστας, Φασιανός Αλέκος, Φειδάκης Παν., Φιλοπούλου Μαρ., Χαρατσιδης Σάββας, Χάρος Μαν., Χατζηκυριάκος - Γκίκας Ν. (προφανώς ζητήθηκε κάποιο έργο από το Ίδρυμα Χατζηκυριάκου - Γκίκα), Χουλιαράς Νίκος, Χριστάκης Τάσος και η γλύπτρια Χρύσσα.

• Συμφωνούν, άραγε, με τις μεθοδεύσεις που περιγράψαμε, με το κίτς των εγκαινίων και με την πολιτική εκμετάλλευση του καλλι- τεχνικού τους έργου; Αναμένουμε τις αντιδράσεις τους...

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ

του ΜΑΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ

Ολίγα για τη
«θεσμική» διάσταση ανάμεσα
στον πολιτισμό και
στην πολιτική της
«εκβιομηχάνισής» του...

Πολιτισμός και μελαγχολία

Αν λείπει κάτι από τον τόπο είναι κυρίως το αίσθημα του γελοίου· αυτό δηλαδή που εμποδίζει να συγχέεται ο πολιτισμός με τους δημοσιοσχεστικούς ακκισμούς, που σέβεται –κατά κανόνα– τους κανόνες του παιχνιδιού, που δεν υποτάσσεται στη διατεταγμένη ευφορία των καιρών και που αντιστέκεται στους πολιτικούς, οι οποίοι χρησιμοποιούν τα «πολιτιστικά προϊόντα» απλώς ως προϊόντα μάρκετινγκ ή σ' όσους φιλοδοξούν να «επιβάλουν» ένα πολιτιστικό μοντέλο, άνωθεν δοθέν. κι απαγορεύουν κάθε αυτόνομη ή αντίθετη φωνή. Υπαινίσσομαι πράγματα γνωστά στους παροικούντες την Ιερουσαλήμ μόνο που –άλλο ένα χαρακτηριστικό φαινόμενο των καιρών– καλύπτονται από

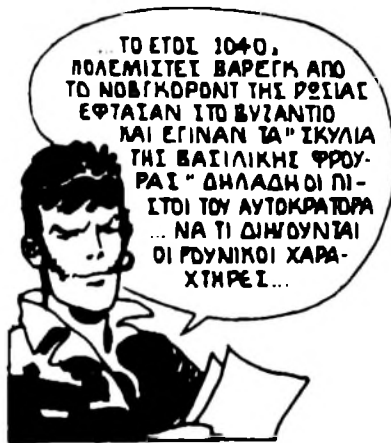
έναν τεχνηέντα πέπλο σιωπής. Οι ελέγχοντες την κατασκευή και διάθεση των ειδήσεων –οι οποίες, φευ, όλο και λιγότερο αντιστοιχούν σε πραγματικά γεγονότα–, και οι ορθοτομούντες το λόγο της αληθείας των συμφερόντων τους, μέσα από τον ορμαγδό της δήθεν επικοινωνίας και της υπερπληροφόρησης, στραγγαλίζουν όχι μόνο τα συμβάντα αλλά κυρίως τη διερεύνηση των αιτιών που τα προκαλούν. Προσέξτε πόσο φτωχαίνουν δραματικά από έγκυρες αναλύσεις τα «έγκυρα» φύλλα, ημερήσια ή κυριακάτικα, πόσο όλο και περισσότερο ψυχανεμίζεται ο απλός παρατηρητής μια στημένη συνωμοσία, η οποία προβάλλει πειστικά και μονότονα τα συμβαίνοντα στη μια πλευρά ενώ συστηματικά αποσιωπά τα της άλλης. Ο Τύπος έχει πλέ-

ον αλωθεί από την άποψη του ενός, άποψη η οποία ήδη κατέστη με τυμπανοκρουσία επίσημη άποψη του κράτους.

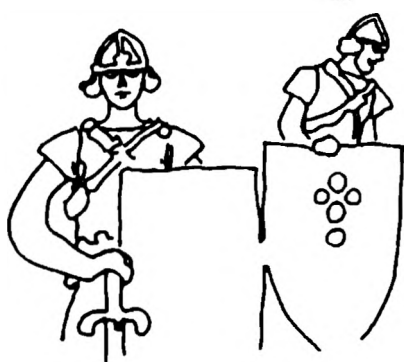
Όσο κι αν φαίνεται εξωφρενικό, το ίδιο το κράτος εκχώρησε έναν από τους τομείς ευθύνης του, εκείνον του πολιτισμού, έναν ιδιώτη, και ο τελευταίος επάνδρωσε με υπαλλήλους του κάθε καλλιτεχνικό ίδρυμα, κάθε πολιτιστικό φορέα, λειτουργώντας ως princeps maximus και paterfamilias. Αναλογίζεται βέβαια κανείς έστω κι αυτό το απολυταρχικό μοντέλο να είναι προτιμότερο από την ανυπαρξία ασυδοήποτε στρατηγικής σ' έναν τόπο όπου έλλειψη παιδείας και η νεοπλουτιστική έπαρση κυριαρχούν. Δούρειος Ίππος την επίτευξη των ανωτέρω αποτελεί. Μέγαρο Μουσικής, εξαιρετική προπομπουλία κατά τ' άλλα, το οποίο όμως τείνει να υπερακοντίσει και να καταπιεί οποιαδήποτε άλλη μουσική δραστηριότητα (Λυρικό Θέατρο, μουσικές ακαδημίες ή πανεπιστήμια, κρατικές ορχήστρες κ.ο.κ.). Αν κανείς μια ματιά σ' αυτούς που στελεχώνουν διοικητικά το Μέγαρο, θα διαπιστώσει ότι έχει επέλθει απόλυτη ταύτιση ανάμεσα σε Μέγαρο και Συγκρότημα.

– Και οι λεγόμενοι διανοούμενοι, οι «ελεύθερες φωνές»;

• Αυτοί σχολάζουν διτώς: είναι χαρακτηριστικό ότι οι πλέον «έγκυροι» εξ αυτών γράφουν στα έντυπα του Συγκροτήματος, άρα δεδομένη η σιωπή τους, ενώ ολίγοι άλλοι είναι εξ ορισμού αποκλεισμένοι από κάθε βήμα που διαμορφώνει την κοινή γνώμη. Έκτακτα! Γι' αυτό το λόγο έλεγα προηγουμένως ότι ο Τύπος διακολουθεί τα γεγονότα αλλά τα κατασκευάζει. Ό,τι διαδραματίζεται στις ειδή-

...ΕΙΜΑΙ Ο ΟΛΕΓΚ, ΠΟΛΕΜΙΣΤΗΣ ΒΑΡΕΓΚ ΣΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΜΟΥ ΑΣΙΜΟΥΝΤ...

...ΚΡΘΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΓΙΑ ΝΑ ΥΠΗΡΕΤΗΣΩ ΣΤΗ ΦΡΟΥΡΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΑΣ ΣΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΝΤΡΑ ΤΗΣ ΤΟΥ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΠΑΦΛΑΓΩΝΑ. ΜΙΑ ΜΕΡΑ ΕΝΑΙ ΛΕΒΑΝΤΙΝΟΙΣ ΝΑΥΤΗΣ ΜΟΥ ΔΗΓΗΘΗΚΕ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΓΙΚΟΥ ΣΜΑΡΑΓΔΙΟΥ...

...ΜΟΥ ΕΞΗΓΗΣΕ ΠΩΣ ΗΤΑΝ ΚΡΥΜΜΕΝΟ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΗ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΙΣΛΑΜΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΣΚΑΛΑ ΤΩΝ ΤΥΝΑΝΤΗΣΕΩΝ. ΣΤΟ ΦΟΝΤΕΙΟ ΤΩΝ ΑΡΑΒΩΝ ΣΤΟ ΣΑΝ ΜΑΡΤΙΝΙΛΙΑΝ ΤΟΥ ΑΛ ΜΠΟΥΝΤΟΥΚΙΛΙΑΧ, ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΑΡΑΒΙΚΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ, ΕΚΕΙΝΗ ΤΗ ΝΥΧΤΑ, ΣΚΟΤΩΣΑ ΤΟ ΝΑΥΤΗ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΠΑ ΣΕ ΚΑΝΕΝΑΝ ΤΙ ΕΙΧΑ ΜΑΘΕΙ...

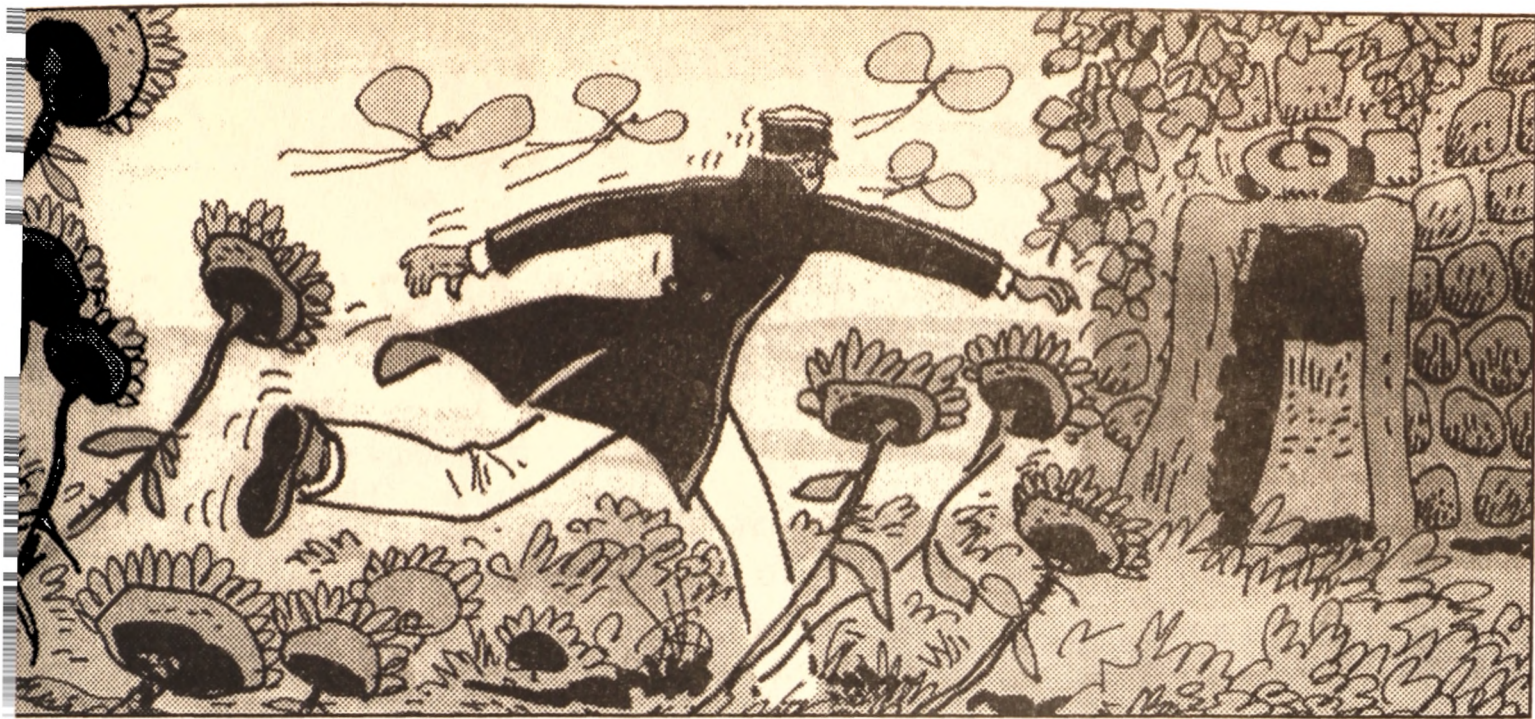

...ΜΙΑ ΜΕΡΑ Ο ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ ΜΑΖ ΚΑΛΕΣΕ ΚΑΙ ΜΑΖ ΔΙΕΤΑΞΕ...

...ΝΑ ΠΑΜΕ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΝΑ ΠΟΛΕΜΗΣΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΕΧΘΡΟΥΣ ΤΟΥ...

ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΙΚΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ, 1988.

ΕΤΙΚΟ ΑΛΧΗΜΙΚΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟ, 1987.

των 8.30 δεν συνέβη πραγματικά, χιστον στο μέτρο της τηλεοπτικής ανάπτυξης. Έχουν εν τω μεταξύ υπεριοικίλοι παράγοντες, συμφέροντα, ο «συμβάν» μεταλλάχτηκε πλήρως. δητοποιεί πλέον κανείς πως ενώ κίνουν χιλιάδες γεγονότα, υπάρχουν ως μικροϊστορία—μόνον όσα βαπτίζω ως «γεγονότα» μέσα από τα κανάλια εφημερίδες. Η σημαντικότερη εκ-ση που διαδραματίστηκε κάπου—στο ο ή την περιφέρεια—στην πραγματι-α δεν υπάρχει εάν τα ΜΜΕ την ήσουν. Κι εδώ στήνεται ένας ολόκλη-ηχανισμός παραπληροφόρησης που α κάνει με συμφέροντα, προσωπικά έσα, παιχνίδια εξουσίας, εξουσία ίων, αλλά και παχυλή άγνοια ή και ιμία ουσιαστικής αξιολόγησης. Ακό-α τα λαϊκά είδωλα έχουν μεταλλα-Κάποτε οι νεολαίοι θαύμαζαν τον και τη Λαμπέτη, τον Αλεξανδράκη ή αρέξη, ενώ σήμερα την πρωτοκαθε-έχουν καταλάβει οι ιχθύες-μοντέλοι ρογλωσσικές μοντέλες και οι γλουτοί φηγούρες δηλαδή που δεν είναι τίπο-λο παρά μια εικόνα, χωρίς λόγο, κι αν συντηρείται από τις λογής ιαδόρικες ηλιθιότητες. Έτσι ένας ηρος λαός σέρνεται πίσω από τα (διάβαζε μεμέ) της Πετρουλάκη μυ-ημένα από τα ΜΜΕ ως άλλοι «Μα-ου Τειρεσία». Και το τραγικότερο είναι πως δημιουργείται ένας εθι-χειρότερος απ' αυτόν της ηρωίνης. γόμενο «κοινό» συμμορφούται πει-προς τις βουλές των εκμαυλιστών υν αγκιτατόρων του και αποδέχεται εγονότα» πάντα όσα έχουν περιβλη-ηλεοπτική σάρκα. Πρόκειται για μια νία της εικόνας η οποία αποστηθίζει αφημιστικά σλόγκαν και τα εκφωνεί

εν είδει αναγνωριστικού συνθήματος.

— Αλτ τις ει;

— Taste of life.

Έχω συχνά την εντύπωση πως ζούμε στον τόπο μας ερήμην της Ιστορίας, ένας λαός-μαϊμού, που δεν βιώνει τον πραγμα-τικό χρόνο αλλά ζει σ' ένα χρόνο ερζάτς, ούτε τον αληθινό χώρο αλλά σε μια κινού-μενη άμμο.

Έχετε ποτέ αναλογισθεί πως οι ιδιοκτή-τες του Μεγάρου και του Μέγκα αποτε-λούν το ίδιο πρόσωπο, δηλαδή από τη μια «πουλάνε» Μπονάτσο και Ρούλα κι από την άλλη αγοράζουν Χίλτεγκαρντ Μπέ-ρενς;

— Δεν είναι σχιζοφρενικό; — Δεν είναι μια «παραϊστορία της τρέλας» ενός pseudo-Foucault παραφουσκωμένου από αλαζονική ιδεοληψία; Να γιατί το πραγμα-τικό πρόσωπο του πολιτισμού στην πατρί-δα μας είναι η παράνοια. Να γιατί η πολιτι-κή του πολιτισμού είναι τόσο δραματικά ματαιωμένη. Γιατί δεν προέρχεται από συλλογική προσπάθεια, δημοκρατικό διά-λογο, σεβασμό στη διαφωνία, αναγνώριση του αλλότριου, αξιοποίηση της διαφοράς, αλλά αποτελεί τη δικτατορία του ενός.

Θέλετε ένα παράδειγμα; Ο υπουργός Πολιτισμού πριν από δύο περίπου χρόνια επέλεξε κάποιες προσωπικότητες για να παισιώσουν την «Εθνική γνωμοδοτική πε-ρί των εικαστικών επιτροπή». Είναι χαρα-κτηριστικό ότι οι επιλεγέντες είχαν υπο-γράψει εκείνο το κατάπτυστο κείμενο συ-μπαράστασης προς τον υπουργό όταν εκεί-νος αντιμετώπιζε έντονη κριτική σχετικά μ' ένα θέμα απολύτως προσωπικό: εκείνο της μη στράτευσής του. Παρά τους φιλικούς δεσμούς και το πνεύμα συνεργασίας, το οποίο με πάσα ευκαιρία δηλώνετο, γρή-γορα η επιτροπή εφυλλορόησε ώσπου πα-ραιτήθηκε. Το γεγονός που έκανε το ποτή-

ρι να ξεχυλίσει ήταν η γνωστή υπόθεση της επί-σημης επιλογής του Λου-κά Σαμαρά για τη φετινή Biennale Βενετίας και μετά η άκομψη αποπο-μπή του η οποία και κα-τέληξε —δυστυχώς— στο φιάσκο του Τάκι.

Συμπληρώνεται σε λίγο ένας χρόνος από την πα-ραίτηση της επιτροπής κι όμως δεν έχει συγκροτη-θεί νέα από το ΥΠΠΟ. Καλύτερα! Έτσι απο-φεύγονται και οι οχλη-ρές διαφωνίες.

Η Εθνική Πινακοθήκη

πάλι, λόγω της γειτνιάσής της με το Μέγα-ρο, δεν ήταν δυνατόν να βρεθεί έξω από τις πολιτιστικές «πρωτοβουλίες». Είναι γε-γονός ότι ενώ κατ' αρχήν οι σχέσεις της δι-εύθυνσης της Πινακοθήκης με τον υπουρ-γό Πολιτισμού ήσαν άθλιες, στη συνέχεια εξελίχθηκαν σε σφοδρό έρωτα! Οι «μεταλ-λάξεις» που προαναφέραμε. Φαντάζομαι πως λόγοι ενιαίας στρατηγικής προερχο-μένοι από τη μία και αδιαίρετο Βούληση του ενός το επέβαλαν. Έκτοτε η Πινακο-θήκη «πολιτικολογεί» χωρίς αιδώ, εδώ και τώρα: είτε συμβάλλοντας στον πολιτιστικό αρχηγισμό της συζύγου του πρωθυπουρ-γού—δες εγκαινία της δωρεάς των 100 καλ-λιτεχνών για τον «Άγιο Πέτρο»— είτε συ-νεργαζόμενη με τον φιλόμουσο πρώην ρε-πόρτερ υφυπουργό Αθλητισμού ώστε να εγκατασταθεί η ανωτέρω δωρεά στην πε-ριοχή όπου και εκλέγεται. Το μοντέλο εί-ναι δεδομένο. Το κέντρο αποφασίζει με βάση τις όποιες μικροπρόθεσμες σκοπιμό-τητες και η περιφέρεια καταναλώνει συ-γκινημένη για την τιμή που της έγινε. Έτσι ο πολιτισμός από ατομική έκρηξη που αφορά την κοινότητα, υποβιβάζεται σ' ένα μικροπολιτικό παιχνίδι χειρονομιών που γίνεται απλώς και μόνο για να γίνει. Η χει-ρονομία δηλαδή για τη χειρονομία.

Στην ουσία ο πολιτισμός και οι αληθινοί εργάτες του ενοχλούν, γιατί δεν γίνονται εύκολα show και αναλώσιμο προϊόν. Ανά-μεσα σ' αυτούς και το κράτος υπάρχει μια αμοιβαία καχυποψία. Το κράτος έχει ανά-γκη τον πολιτισμό μόνο σε επίπεδο ντεκόρ και ο πολιτισμός χρειάζεται το κράτος ως το πλέον ευεπίφορο «πεδίο βολής». Όλα τ' άλλα είναι απλώς πομφόλυγες για να συ-γκινούνται οι ευσυγκίνητοι. Στην πραγμα-τικότητα όλη αυτή η παρέλαση του γελοίου δεν μπορεί να προκαλέσει άλλο συναίσθη-μα πλην της μελαγχολίας.

«Είμαι υπαινικτικός...»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΩΡΓΗ ΓΙΑΤΡΟΜΑΝΩΛΑΚΗ

της Λίνας Λυχνάρη

Ο Γιώργης Γιατρομανωλάκης πρωτοεμφανίζεται στα ελληνικά γράμματα το 1974 με το *Λειμωνάριο*. Ακολουθούν *Η Αρραβωνιαστικιά* το 1979, η *Ιστορία* το 1982, που θα πάρει το πρώτο κρατικό βραβείο και το *Ανωφελές διήγημα* το 1993. Παράλληλα με το συγγραφικό του έργο ασχολείται επιστημονικά με τη μελέτη των ελληνικών γραμμάτων. Οι μελέτες του ξεκινούν από την αρχαία ελληνική γραμματεία και φθάνουν στον Εμπειρικό. Του έχει αφιερώσει μια μονογραφία και είναι ο επιμελητής του *Μεγάλου Ανατολικού*. Η πεζογραφία του Γιώργη Γιατρομανωλάκη είναι καθαρά προσωπική, ιδιαίτερα μετά το δεύτερο έργο του. Ο ερευνητής έχει οπωσδήποτε θρέψει το συγγραφέα. Τα βιβλία του είναι καθαρά ελληνικά με την εσωτερικότερη έννοια της λέξης. Φωνές, ρυθμοί, θέματα που διατρέχουν τον ελληνικό ψυχισμό και, κατά συνέπεια, τον ελληνικό λόγο δίνουν στη σύγχρονη εμπειρία τον διαχρονικό χαρακτήρα της. Στο τελευταίο του πεζό, το *Βιβλίων καλούμενον ερωτικόν*, ο ανάλαφρος, σκωπτικός και παρωδιακός του χαρακτήρας δεν πρέπει να παραπλανά. Είναι ένα κείμενο καθαρά ποιητικό και πρωτότυπο που πολλά κρατάει από το διαλόγο του συγγραφέα με τον Εμπειρικό.

• *Ας ξεκινήσουμε από την αρχή. Ποιες καταστάσεις και ποια γεγονότα, στα παιδικά και αργότερα στα εφηβικά χρόνια, διαμορφώνουν τον σημερινό συγγραφέα;*
— Ένας συγγραφέας έχει πολλές μητέρες. Γεννιέται πολλές φορές. Το φυσικό, το πνευματικό περιβάλλον τον διαμορφώνουν. Εγώ γεννήθηκα σε περιβάλλον ειδυλλιακό, σ' ένα μικρό χωριό. Η οικογένεια ήταν αγροτική αλλά ο πατέρας είχε φύγει από αυτή την αγροτική παράδοση και ήταν οδηγός αυτοκινήτου. Αρχισα να «ταξιδεύω» νωρίς. Το μόνον της ζωής μου ταξείδιον αυτή την εποχή ήταν χωριό-Ηράκλειο, Ηράκλειο-χωριό. Ο βασικός όμως χαρακτήρας της οικογένειας ήταν αγροτικός και ποιμενικός. Επειδή τα χρόνια εκείνα δεν υπήρχε ούτε ραδιόφωνο ούτε τηλεόραση, αλλά και τα βιβλία σπάνιζαν κι αυτά, ζούσα σε μια προφορική παράδοση. Ιστορίες, παραμύθια, αφηγήματα αλλά και καθημερινός λόγος με όλη τη θέρμη και την αμεσότητα που είχε ο λόγος εκείνη την εποχή. Θυμάμαι να απαγγέλλουν στα πεζούλια τον Ερωτό-

κριτο αλλά μου άρεσε πολύ και ο ιερατικός λόγος. Ύστερα ήταν και τα δρώμενα της ειρήνης. Γιορτές, Απόκριες, Χριστούγεννα, Κάλαντα αλλά και τα δρώμενα του πολέμου. Τα παιδικά μου χρόνια ήταν τα χρόνια του Εμφυλίου. Μέσα στα σπίτια θυμάμαι πολλούς νεκρούς, εκτελέσεις... Κι όλα αυτά, σε καθημερινή βάση, παρόντα. Ο Εμφύλιος μπήκε στο σπίτι μας. Η οικογένεια ήταν προοδευτική, αριστερή. Θυμάμαι κάθε βράδυ αποκεφαλισμούς, σφαγές. Ώς τα δέκα χρόνια είχα διαμορφώσει έναν κόσμο χωρισμένο στα δύο. Οι δικοί μας και οι ξένοι, οι καλοί και οι κακοί, οι φονιάδες και τα θύματα. Ο χωρισμός αυτών των κατηγοριών γινότανε με βάση την πολιτική αλλά χωρίς να γίνονται συζητήσεις θεωρητικές. Οι χωροφύλακες, ο στρατός δεν ήτανε δικοί μας. Τόσο απλά. Έτσι βρεθήκαμε από τη μεριά της γιαγιάς της μάνας μου που είχε πολλά θύματα. Θυμάμαι δύο σκηνές στην ηλικία των 9 χρόνων, δεν έχω μιλήσει γι' αυτές ποτέ. Η μια ήταν ο θρήνος των γυναικών και ιδιαίτερα της μάνας όταν έμαθε πως

σκοτώθηκε ο μοναχογιός της στον Εθνικό Στρατό. Θυμάμαι που παρακολουθούσα το θρήνο από μακριά, έμοιαζε με τραγούδι. Η άλλη σκηνή που θυμάμαι ήταν ένα πανηγύρι. Κάποιος Λευτέρης επιστρέφει από τη Μακρόνησο και κάνει άρτους. Είχε φέρει δηλαδή άρτους στην εκκλησία που αφού θα τους ελόγυσε ο παπάς θα τους μοίραζε στον κόσμο. Ο παπάς ευλόγησε τους άρτους και ύστερα άρχισε ένα λόγο όπου έβριζε τα κομμουνιστές. Και ο Λευτέρης, ένα πικάρι 23 χρόνων, καθόταν πίσω από πάγκο με τους άρτους και έκλαιγε. Έβλεπα αυτό το διχασμό, όχι μόνο σαν διχασμό του Έλληνα, αλλά σαν προσωπικό διχασμό.

Μετά ήρθαν τα άχαρα γυμνασιακά χρόνια στο Ηράκλειο. Τα δύσκολα ψυχολογικά χρόνια. Η Δεξιά τότε ήτανε Δεξιά, Δεξιά. Στο γυμνάσιο συνάντησα διαφορετικούς δασκάλους που σε βάζουνε στο δρόμο κι άλλους που σε βγάζουνε.

• *Υπάρχουν άλλα αδέρφια στην οικογένειά;*

— Δύο αδελφές. Το ιδανικό μας είναι να σπουδάσουμε για να ξεφύγουμε. Τότε ο μεγάλος συγγραφέας είναι ο Καζαντζάκης. Για μένα είναι η έμπνευση μέχρι που έκανα αυτή την πατροκτονία. Πιστεύω πως ο Καζαντζάκης είναι μεγάλος συγγραφέας, ανεξάρτητα από το αν σου αρέσει ή δεν σου αρέσει.

• *Τι εννοείτε ανεξάρτητα αν σου αρέσει ή δεν σου αρέσει; Μου θυμίζει τον Ζαν Κεκτώ που απάντησε όταν τον ρώτησαν ποιος είναι ο μεγαλύτερος ποιητής της Γαλλίας; — Αλίμονο, ο Βικτώρ Ουγκώ!*

— Πιστεύω ότι είναι μεγάλος συγγραφέας για έναν ουσιαστικό λόγο: Ο Καζαντζάκης κατάφερε να δημιουργήσει ένα μύθο για την Κρήτη πολύ προσωπικό και να τον επιβάλλει ως σημείο αναφοράς. Για πολλούς η Κρήτη είναι όχι όπως υπάρχει, αλλά όπως παρουσιάζεται στα μυθιστορήματα του Καζαντζάκη. Δημιούργησε μια μυθολογία που την επιβάλλει με τη λογοτεχνία, ίσως όπως ο Παπαδιαμάντης τη Σκιάθο, όπως ο Καβάφης

κάποιος σαλιώνει και εναγκαλίζεται τη δέσποινά του -στεφανωτική ή
ζα- επί 4 ή 5 ώρας συνεχώς προτού ενεργήσει ερωτικώς, νομίζω ότι όλες
πτικές πράξεις θα στέφονται από επιτυχία.»

ξάνδρεια. Τώρα, κατά πόσον σου
τή η μυθολογία αυτό είναι άλλη
.. Υπήρξε «επιβλητικός». Επέβαλε
όνα ενός τόπου. Δεν είναι πολλές
τεχνικές μορφές που θυμόμαστε.
αυτε τη Φραγκογιαννού αλλά θυ-
ε και τον Ζορμπά και δεν μπορού-
γνοήσουμε το γεγονός.

τη γυμνασιακή περίοδο δίνω εξε-
πο Πανεπιστήμιο. Είναι η δεκαε-
'60 οπότε ακολουθώ τις δικές μου
ές. Δεν υπήρξα οργανωμένος στην
ρά αλλά έζησα τα Κυπριακά, το
Λαμπράκη, την περίφημη Άνοιξη
πανδρέου και τη Δικτατορία.

ΑΛΛΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΜΥΘΟΙ

‘ όλα αυτά δεν περνάει με άμεσο
ο ιστορικός ή ο πολιτικός περιγυ-
μυθιστορήματά σας.

Λειμωνάριο αναφέρεται στην εποχή
πατορίας. Αυτή όμως η πραγματι-
τερνάει μ’ έναν τρόπο μυθοποιητι-
ολογικό, αλληγορικό. Γιατί εμένα
αρέσει ο ρεαλισμός της επιφανει-
εριγραφής, η πεζολογία, ο επίπε-
ι, υποτίθεται, ο κατανοητός τρόπος
σης.

ορεί να συμπεράνουμε ότι η σχέση

σας με τον υπερρεαλισμό αρχίζει ήδη από
αυτή κι όλες την περίοδο.

— Όχι. Στο *Λειμωνάριο* δεν περνάει ο
υπερρεαλισμός που εμφανίζεται αργότε-
ρα συνειδητά. Εδώ υπάρχει λαθραία, με
τον τρόπο που ο υπερρεαλισμός είναι πα-
ρών στην ελληνική λογοτεχνία, την αρ-
χαία και τη σύγχρονη. Αυτό που περνάει
συνειδητά είναι ακριβώς η έννοια του πα-
ραλόγου, όπως το μαθαίναμε τότε από το
θέατρο του παραλόγου στις παραστάσεις
του Καρόλου Κουν αλλά και από τα βι-
βλία του Καμύ και του Σαρτρ. Παραλογι-
σμός υπάρχει στο *Λειμωνάριο* και όχι
υπερρεαλισμός.

Μην ξεχνάμε ότι το *Λειμωνάριο* γράφε-
ται στα χρόνια της δικτατορίας καθώς
βρίσκομαι σε κατάσταση ημιεξορίας στα
Κύθηρα.

• Πόσο περνάει η ιστορικοκοινωνική ελ-
ληνική πραγματικότητα στο επόμενο βιβλίο
σας, την *Αρραβωνιαστικά* και με ποιον
τρόπο μένετε ταυτόχρονα πιστός σε μια
αφήγηση που αποφεύγει το ρεαλισμό.

— Η *Αρραβωνιαστικά* είναι το πιο αγα-
πημένο κείμενό μου γιατί είναι το πιο πα-
ραγνωρισμένο. Πρόκειται για μια αλλη-
γορία μεγάλης εκτάσεως όπου θεματικά
έχει να κάνει με την ιστορία δύο αποχω-

ρισμένων εραστών, γι’ αυτό και το επι-
γράφω μυθιστορία. Είναι η εποχή που
αρχίζω να διαβάσω τα αρχαία ελληνικά
μυθιστορήματα. Ιστορικά. Όμως είναι
πάλι σύγχρονο, και αυτά που ήθελα να
πω, φανερά ή μη, είναι όσα συμβαίνουν
τα χρόνια της μεταπολίτευσης, τραγικά ή
αστεία. Νομίζω πως προφητικά περιγρά-
φει το βιβλίο την έκπτωση και τη χρεωκο-
πία όλων των δημοκρατικών οραμάτων,
εντός και εκτός εισαγωγικών. Ο αισθα-
ντικός εραστής και πρωταγωνιστής της
Αρραβωνιαστικής βλέπει το ίνδαλμά
του, δηλαδή την αγάπη, που είναι και η
Ελλάδα μεταφορικά, να χάνεται μέσα σε
ποταμούς λέξεων.

• Η αλληγορία είναι ρητορικό σχήμα άλ-
λων εποχών. Μπορούμε να πούμε ότι από
αυτό το βιβλίο αρχίζετε να δοκιμάζετε μια
γραφή που εμπνέεται από παλιότερες
φόρμες και τεχνικές;

— Ναι, γιατί από το 1970-73 κάνω μετα-
πτυχιακά στην Αγγλία και είναι φυσικό
να έχω στραφεί σε κείμενα κλασικά όπως
ο Ηρόδοτος. Αυτό θα φανεί καθαρά πλέ-
ον στην *Ιστορία*.

Είναι ένα βιβλίο που βγαίνει το '82 και
«μεταποιεί» όλες τις θεωρίες της πεζο-
γραφίας σε κείμενο, που βεβαίως, με κα-
νένα τρόπο ο συγγραφέας δεν θέλει να
είναι φιλολογικό αλλά λογοτεχνικό.

«Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΩΝ ΦΟΝΩΝ»

• Εδώ αρχίζει συνειδητά μια λογοτεχνία
που θυμίζει τον Έκο – ο οποίος γράφει
κάπου πως κάποτε τα βιβλία μιλούν με τα
βιβλία;

— Εδώ αρχίζει συνειδητά και προγραμ-
ματισμένα μια πεζογραφία επηρεασμένη
από την αφηγηματική τεχνική και το αφη-
γηματικό ύφος του Ηροδότου. Δεν κατα-
φεύγω σε αρχαίους μύθους και ούτε με
ενδιαφέρουν τέτοιες αναφορές στην πε-
ζογραφία μου, αλλά σαφώς αναφέρομαι
στην αρχαία ελληνική αφηγηματική. Γι’
αυτό η *Ιστορία* είναι ένα ελληνικό γεγο-
νός αγροτικού και ποιμενικού χαρακτή-
ρα – στους αντίποδες του φολκλόρ. Ο
τρόπος εκθέσεως αυτού του γεγονότος εί-
ναι υπαγορευμένος από τον αφηγηματικό
τρόπο του Ηροδότου.

• Υπάρχει ένα θέμα-εμμονή, που εμφανί-
ζεται σε όλα τα βιβλία σας. Είναι το θέμα
του φόνου.

— Μερικοί μου έχουν προσάψει τον τίτλο

του συγγραφέα των φόνων. Υπάρχουν πράγματι και στα τέσσερα βιβλία.

- Σε βαθμό που, ιδίως αν συγκρίνει κανείς την Ιστορία και το Ανωφελές Διήγημα, έχει την εντύπωση ότι ξαναγράφετε το ίδιο βιβλίο. Πιστεύετε την άποψη ότι ο συγγραφέας γραφει τελικά ένα και μόνο βιβλίο;

— Ναι. Το θέμα είναι ένα: Φόνος και Εκδίκηση, άρα και καταστροφή του Οίκου γιατί πρόκειται για τραγωδίες οικογενειακού χαρακτήρα. Το ίδιο θα μπορούσε να πει κανείς, τηρουμένων των αναλογιών, για τους Τραγικούς που έχουν αυτό το θέμα.

- Το βλέπετε ως βασικό θέμα της λογοτεχνίας σας;

— Πιστεύω ότι αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία της λογοτεχνίας. Ο φόνος, η εκδίκηση, η τιμωρία: είναι αρχέτυπα.

- Και ξαφνικά, ένα βιβλίο χωρίς φόνο ούτε εκδίκηση. Ένα «ερωτικό βιβλίο» με «διδασκτικό» χαρακτήρα. Μοιάζει διαφορετικό από τα άλλα αλλά, πιστεύω, πολύ λιγότερο από όσο φαίνεται. Ο διάλογος με τα παλαιότερα κείμενα συνεχίζεται, εδώ ως παρωδία κάποτε, και βέβαια υπάρχει πάντα η συνεχής και γοητευτική δουλειά πάνω στην ελληνική γλώσσα και ο ιδιόρρυθμος αφηγηματικός ρυθμός.

— Υπάρχουν όλα αυτά αλλά και ένας ιδιότυπος τρόπος ειρωνείας με τον καθαφικό τρόπο – ή των αρχαίων.

- Εννοείτε την απόσταση που παίρνει ο συγγραφέας απέναντι στο θέμα του;

— Ναι. Έτσι γεννιέται Βιβλίων ερωτικών, όπου όλες οι ιστορίες που έχουν καταπιεσθεί ή παραμερισθεί στα προηγούμενα, κυρίως στην Ιστορία και στο Ανωφελές Διήγημα, εδώ συλλέγονται αυτά τα κομμάτια, λογοκρίνονται κατά το Σινεμά ο Παράδεισος και προβάλλονται πλέον αυτοτελώς.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΕΡΩΤΑ

- Πώς ξεκινάει η ιδέα του Ερωτικού;

— Γεννιέται εξ αφορμής αναγνώσεως παλαιών ερωτογραφημάτων και κυρίως ορισμένων ψυχοφελών βιβλίων που τυπώνονται στη Βενετία το 17ο αιώνα, όπως το Γεωπονικό του Αγαπίου Λάνδου, που δίνουν συμβουλές και πληροφορίες στους ανθρώπους για θέματα γεωργικά, οικιακής οικονομίας, υγιεινής, σωτηρίας της ψυχής κ.τ.λ. Τα βιβλία αυτά είναι γραμμένα στη δημοτική της εποχής, που είναι ανάμεικτη με ιδιωματικά στοιχεία, λατινικούς όρους και πλήθος,

Αυτή η γλώσσα εμφανίζει μια γοητεία γιατί είναι απόλυτα κατανοητή από όλους μας αλλά ταυτόχρονα είναι απομακρυσμένη, δεν έχει υποστεί καμιά φθορά. Είναι ένα γλωσσικό υλικό τόσο γοητευτικό που μόλις χρησιμοποιηθεί δίνει στο λόγο έναν υψηλό τόνο με σαφώς ειρωνική διάθεση. Αυτό το γλωσσικό υλικό πιστεύω είναι εντελώς απαραίτητο για το βιβλίο. Ο έρωτας είναι ένα θέμα πολύ δουλεμένο. Σ' αυτή τη γλώσσα οποιοδήποτε κοινό και γνωστό θέμα παίρνει αυτόματα μια άλλη διάσταση και πρωτοτυπία.

φυσικά, αρχαιοπρεπείς τύπους και λέξεις.

- Έχει όμως κανείς την εντύπωση ότι μέσα σ' αυτή τη γλωσσική ευχία του Ερωτικού, πέρα από ένα υπάρχον γλωσσικό υλικό, από το οποίο ευδαιμονικά αντλείτε, υπάρχει και προσωπική επινόηση. Αυτό είναι ένα από τα στοιχεία που κάνουν το βιβλίο ένα ποιητικό δημιουργήμα, κάτι που το οδηγεί πιο πέρα από την απλή χαριτωμένη και διασκεδαστική αναβίωση ενός ιδιόρρυθμου λόγου. Υπάρχουν στο Ερωτικό προσωπικά γλωσσικά επινοήματα;

— Ναι. Αυτή η γλώσσα εμφανίζει μια γοητεία γιατί είναι απόλυτα κατανοητή από όλους μας αλλά ταυτόχρονα είναι απομακρυσμένη, δεν έχει υποστεί καμιά φθορά. Είναι ένα γλωσσικό υλικό τόσο γοητευτικό που μόλις χρησιμοποιηθεί δίνει στο λόγο έναν υψηλό τόνο με σαφώς ειρωνική διάθεση. Αυτό το γλωσσικό υλικό πιστεύω είναι εντελώς απαραίτητο για το βιβλίο. Ο έρωτας είναι ένα θέμα πολύ δουλεμένο. Σ' αυτή τη γλώσσα οποιοδήποτε κοινό και γνωστό θέμα παίρνει αυτόματα μια άλλη διάσταση και πρωτοτυπία. Φυσικά το Ερωτικό είναι γραμμένο το 1995 και βεβαίως ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ένα παλιό υλικό το οποίο φροντίζει να το κάνει ενεργό. Εφευρίσκει μια ορολογία ερωτική, υπάρχει γλωσσάριο για να μη χρησιμοποιήσει λέξεις γνωστές και γι' αυτό κακόηχες. Με τον τρόπο αυτό φιλτράρεται η γλώσσα.

- Διαβάζοντας το Ερωτικό είναι αδύνατον να μην σκεφτεί κανείς τη σχέση αυτού του βιβλίου με τον Εμπειρικό, ακόμα κι αν αγνοεί πως είστε ο επιμελητής της έκδοσης του Μεγάλου Ανατολικού. Πώς βλέπετε εσείς αυτή τη σχέση;

— Αν ο Εμπειρικός είναι ρεαλιστικός, εγώ είμαι υπαινικτικός. Ο υπαινιγμός είναι άλλη λειτουργία. Ο Εμπειρικός είναι κάποτε επώδυνα ρεαλιστικός. Το Ερωτικό αποφεύγει αυτή την άμεση και κάποτε νατουραλιστική και γκροτέσκα περι-

γραφή του Εμπειρικού. Ο Εμπειρικός για τον Μεγάλο Ανατολικό έχει κατηγορηθεί ότι περιγράφει ένα σεξ μηχανιστικού τύπου που έχει και αυτό τη μαγεία και τη λογική του. Το Ερωτικό το απέφυγε συνειδητά αυτό. Ακόμα και οι «ρεαλιστικές» περιγραφές λούζονται καθώς πιστεύω μέσα σε έναν έλλογο ναισθηματισμό και σε μια τρυφερή διάθεση. Πολλές φορές μάλιστα το θεατρικό στοιχείο – αυτό το έκανε πο- καλά ο Εμπειρικός – διαπλέκεται με ερωτικό όπως και η γλώσσα της φιλο- γίας και η γλώσσα της μαγγανείας, προκειμένου να αποκτήσει η όποια περιγραφή πολλές ερμηνευτικές παραμέτρους. Όμως το βιβλίο πρέπει να διαβαστεί τερπνόν ανάγνωσμα που έχει σκοπό να διασκεδάσει και να ευχαριστήσει τον αναγνώστη.

- Πέρα όμως από τη γοητεία της αναγνώσεως, το βιβλίο έχει και πρακτικό χαρακτήρα. Παρέχει χρησιμότητες συμβουλές και ακριβείς οδηγίες όπως π.χ. «Πώς να συννευρίσκεσαι με δέσποινα εμπροστά εις τον άνδρα της και αυτός να μη σε εννοή» ή «Πώς να συννευρίσκεσαι επί των υδάτων χωρίς ποσώς να βουλιάξεις». Εγγυάσθε την επιτυχία της μεθόδου;

— Η επιτυχία είναι εγγυημένη αν όντως ακολουθήσουμε τους χρόνους και τους τρόπους με τους οποίους πραγματοποιείται το σεξ. Το Ερωτικόν περιγράφει τον έρωτα στην πλήρη του ηρεμία. Χρειάζεται άνεση χρόνου, ραστώνη. Απεχθάνεται δύο πράγματα. Πρώτον, το ρυπαρό της ψυχής και των σωμάτων και προτείνει συνεχώς τρόπους καθαρισμούς για τη λειτουργία του έρωτα. Το άλλο πράγμα που απεχθάνεται είναι το βιαστικό, το αρπαχτικό και το αγοραίο. Εάν κάποιος σαλιώνει και εναγκαλιζεται τη δέσποινά του – στεφανωτική ή αμοροζα – επί 4 ή 5 ώρας συνεχώς προτού ενεργήσει ερωτικώς νομίζω ότι όλες οι ερωτικές πράξεις θα στέφονται από επιτυχία.

κυκλοφορούν

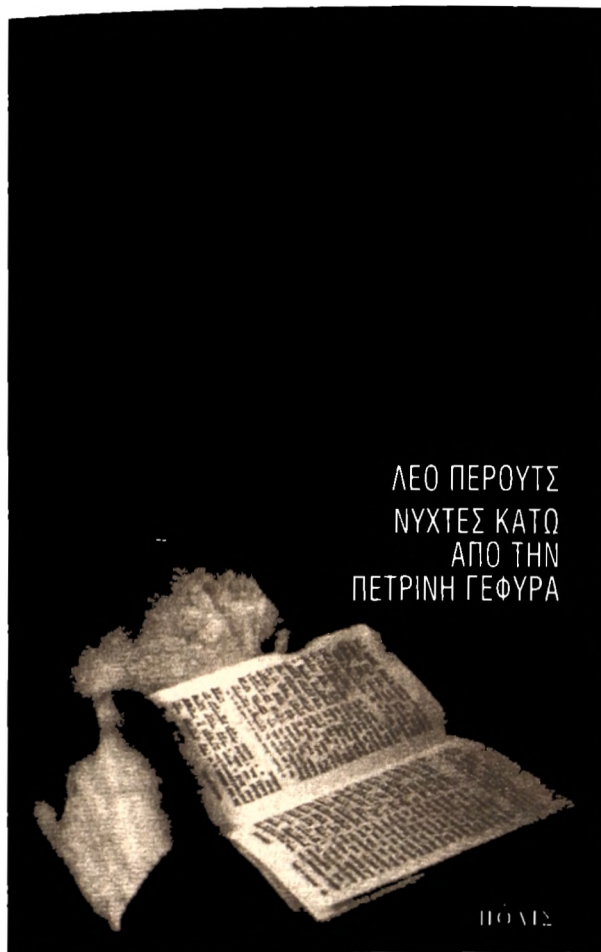
ΛΕΟ ΠΕΡΟΥΤΣ

**ΝΥΧΤΕΣ ΚΑΤΩ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΤΡΙΝΗ ΓΕΦΥΡΑ**

Τα σύνορα ανάμεσα σε πραγματικότητα και φαντασία είναι εύθραυστα. Πού αρχίζει το φανταστικό, πού τελειώνει το χρονικό; Ο Περούτς μας καλεί να πιστέψουμε ότι η λογική μπορεί να συμβαδίσει με το παράδοξο και η αλήθεια με το μυστήριο: σαν η φαντασία να πρέπει να σπεύσει, να βοηθήσει την Ιστορία. Μήπως ακριβώς επειδή είδαν στο πρόσωπό του ένα είδος «προφήτη», θαύμασαν ο Μπόρχες, ο Καγιουά ή ο Πωλάν αυτόν τον σύγχρονο του Κάφκα;

Η μαγευτική αφήγηση του Λέο Περούτς, μας συμπαρασύρει σε έναν κόσμο φαντασμαγορικό, όπου ακούμε την αντήχηση από επικοινωνίες, από προαισθήματα, από αποφάσεις της τύχης – όπου στήνονται και καταρρέουν μαγικές εξισώσεις, μυστικές ίντριγκες, σκοτεινές μυήσεις. Ένας μεσαιωνικός ακόμη κόσμος, στον οποίο βασιλεύει η πρόληψη, η μυστική δύναμη των ραββίνων και η σκοτεινή δύναμη της κατάρας.

Νικόλ Σαρνταίο

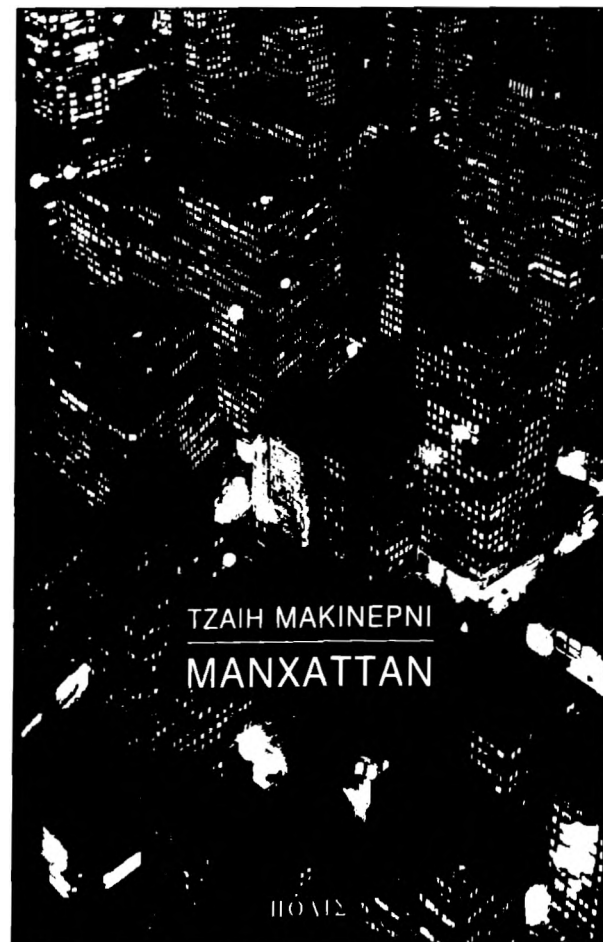
ΤΖΑΙΗ ΜΑΚΙΝΕΡΝΙ

ΜΑΝΧΑΤΤΑΝ

Ο Τζαίη Μακίνερι στο *Μανχάτταν* (*Brightness Falls*) περιγράφει τη διάλυση και την επανασυγκόλληση ενός γάμου λίγο πριν και λίγο μετά τη χρηματιστηριακή κρίση τον Οκτώβριο του 1987: ωστόσο, δεν πρόκειται για ένα μυθιστόρημα γύρω από τους καριερίστες τριαντάρηδες, ούτε για ένα ακόμη γαμήλιο χρονικό. Πρόκειται για κάτι ευρύτερο και κάτι βαθύτερο: για μια τοιχογραφία της Νέας Υόρκης των ωραίων, αστραφτερών κι ανικανοποίητων που αυτοκαταστρέφονται μεθοδικά, που ερωτοτροπούν με τον πόνο και τον εξευτελισμό.

Το *Brightness Falls* είναι ένα βιβλίο στη γραμμή της αμερικανικής παράδοσης: η ιστορία μιας ανταπάτης και μιας πτώσης, οι πολλαπλές εκδοχές της απώλειας, ένα βιβλίο που φαίνεται να απαντάει, τόσο με τον τίτλο του όσο και με το περιεχόμενο, στην υπέρλαμπρη δεκαετία του '80: η λάμψη του 1984 χάνεται κι οι ήρωες εκπίπτουν.

Σώτη Τριανταφύλλου

ΘΕΑΤΡΟ

της ΔΗΩΣ ΚΑΓΓΕΛΑΡΗ

Με την Απελευθέρωση του Προμηθέα του Χάινερ Μύλλερ σε σκηνοθεσία-μουσική Χάινερ Γκέμπελς άρχισαν στο αρχαίο στάδιο των Δελφών οι παραστάσεις της Όγδοης

Στο θέατρο του «άλλου»...

Διεθνούς Συνάντησης Αρχαίου Ελληνικού Δράματος.

Ο Προμηθέας της μυλλερικής εκδοχής προσφέρει τη φωτιά στους ανθρώπους όπως ο διανοούμενος τη γνώση – αλλά δεν τους μυεί στον τρόπο που θα τη χρησιμοποιήσουν εναντίον των θεών γιατί είναι «ομοτράπεζος των θεών σε δείπνα, που αν τα 'χε μοιραστεί με τους ανθρώπους, δεν θα 'ταν τόσο πλούσια.» Συμβιβασμένος με την εξουσία, αντιστέκεται στον λυτρωτή Ηρακλή – εκπρόσωπο της εργατικής δύναμης – και κάνει δημόσιες δηλώσεις ότι δεν ευθύνεται για τη λύτρωσή του. «Επειτα οι θεοί αυτοκτόνησαν. (...) Ο Προμηθέας τότε σκαρφάλωσε με κόπο στη θέση του γύρω απ' τους ώμους του λυτρωτή και πήρε τη στάση τροπαιούχου, που καλπάζει μ' ένα κάθιδρο ψωράλογο προς τις επευφημίες του πλήθους»

Σαν παρουσιαστής καμπαρέ, μ' ένα μικρόφωνο στο χέρι, ο ηθοποιός της Σαου-

μπύνε Έρνστ Στότζνερ ερμήνευσε αυτό το αλληγορικό πεζό κείμενο-ιντερμέδιο από το έργο του Μύλλερ *Τσιμέντο* – ενώ ο Γκέμπελς έπαιζε πιάνο και συνθεσάιζερ και ο ντράμερ Νταϊήβιντ Μος αιφνιδίαζε με ηχητικές αλχημείες από κρουστά, φωνητικά, άμμο, χαλίκια κ.ά. Κλασική μουσική και χέβι μεταλ, μουσική για κινηματογράφο και τζαζ. Τραγούδι, κολάζ και φλας μπακ. Ο Γκέμπελς ακολουθεί τη χειρονομιακή μουσική που εισήγαγε ο Eisler, ανιχνεύοντας (όπως σημειώνει ο Μύλλερ) «το θεατρικό "κλειδί" της μουσικής στην αλληλεπίδραση μεταξύ σκηνής και θεατή και στην αντίδραση που προκύπτει απ' αυτή τη σχέση". Η μουσική απαντάει, στη δική της γλώσσα, στην επιβλητικότητα και την ειρωνεία του κειμένου. Αντηχεί στον "φυσικό" βράχο του Καυκάσου.»

Ο πρωταγωνιστής προχωρεί κατά μήκος των κερκίδων, διασχίζει μέσα σε μια δέσμη φωτός το χώρο από την είσοδο ως τη σφενδόνη και επιστρέφει. Το κυκλικό φως του προβολέα εστιάζεται, κάποτε, στα κυπαρίσσια. Το πυθικό στάδιο εντάσσεται στο θέαμα αποκτώντας μια αρχετυπική διάσταση. Αντίθετα από τον Προμηθέα, οι θεατές έχουμε ήδη παραδοθεί άνευ όρων...

• Οι εργάτες του *Ηρακλή* ή η αυτοψία του *Φρυνίχου* του Τόνυ Χάρισσον παρουσιάστηκε σε σκηνοθεσία του συγγραφέα από το στούντιο του Βασιλικού Εθνικού Θεάτρου στο σκάμμα του Νέου Θεάτρου του Ευρωπαϊκού Κέντρου Δελφών. Ένα φυσικό σκηνικό για τους πέντε ηθοποιούς-εργάτες με τις κίτρινες κάσκες των τσιμεντών Ηρακλής (χορηγός γαρ της παράστασης...), που σκάβουν ανάμεσα στις μπετονιέρες θεμελιώνοντας το θέατρο της επόμενης χιλιετίας. Στοιχειωμένοι στίχοι του Φρυνίχου για την πάλη του Ηρακλή με το θάνατο ανασύρονται από το παρελθόν μαζί με ένα άγαλμά του. Ο ήρωας της αρχαιοελληνικής μυθολογίας δίνει αφορμή στο συγγραφέα για να θίξει με χιούμορ και σατιρική διάθεση το θέμα του ανελέητου χρό-

νου, του πολέμου και του ολέθρου, άμεση αναφορά μάλιστα στα δεινά της Βοσνίας. Μόνο που το θέαμα είχε ήδη ντληθεί στα επτά-οκτώ πρώτα λεπτά.

• *Αγών*, «παραλλαγές στην Αντιγόνη» από το Βασίλη Παπαβασ και το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδας. Αντιγόνη 1,2,3,...13. Ένα «πάμε» το νοθέτη το σύνθημα, ένα παιδικό τραγούδι το παρασύνθημα και δεκατρείς νεαρές γυναίκες ξεχύνονται στην τετράγωνη σκηνή του σκηνικού του Διονύση Φωτλου με τους αντίστοιχους καθρέφτες: «χλόη» από εφημερίδες. Παιχνίδια, σπάσματα από την Αντιγόνη, τραγούνηση (Δημήτρης Παπαϊωάννου) που ραπεί και μιλάει στην Πίνα Μπινά. Ανάμεσά τους η Αντιγόνη και η Ισμήνη που τις υποδύονται η Όλια Λαζαρίδου και η Λυδία Φωτοπούλου αντίστοιχα. «Τι μωρές» με δεμένα μάτια, μετατρέπονται σε ένα νοσηρό σύμπλεγμα που περιστρέφεται πάνω στο σωρό των εφημερίδων' ένα κόπανο-ομφάλιο λώρο θα τραβήξει την Αντιγόνη απ' τα σπλάχνα της δειλής αδελφής.

Η φωνή του Β. Παπαβασιλείου από αποσπάσματα από το αρχαίο κείμενο νει υποδείξεις στο χορό με τις Αντιγόνη προτείνει ένα τρίλεπτο διάλειμμα που αποδεικνύεται χρήσιμο για ένα αναπνοή...

Ποια ήταν η πρόθεση του σκηνοθέτη Αδωνάτ να μαντέψω. Η σύλληψη που έγινε σαν καπνός στο αρχαίο στάδιο. Ανοιχτό εργαστήριο, ίσως, το ζητούμενο ώστε να δηλωθεί μέσα από την επίσημη μαθητεία, τη δροσιά των κοριτσιών και την παιδικότητα το δέος απέναντι στα αρχαία κείμενα, η επιφυλακτικότητα απέναντι στην ολοκληρωμένη άποψη για τη σκηνική αντιμετώπισή τους και η νοσηρότητα του παρθένου βλέμματος;

Αλλά ο αφρός προϋποθέτει βραστό νερό, ανασταραχή. Και το ημιτέλες για συγκινήσει πρέπει να πείθει ότι αναμετρήθηκε με την αγωνία της τελείωσης. Κι όμως, υπάρχει τέχνη χωρίς τεχνική, θέατρο χωρίς διδασκαλία της εκφοράς του λόγου. Δύο από τις καλύτερες ηθοποιούς μας στην σκηνή σ' αυτή την παράσταση και η Μελίνα Λαζαρίδου διασώθηκε, η δε Φωτοπούλου αφέθηκε σε μανιερισμούς-αντισμούς ήταν ο πιο εύστοχος όρος – που δεν αρκούν σε ηθοποιό της δικής της στάθμης. Όσον αφορά τις νεότερες, οι φωνές που ήταν συχνά απαράδεκτα αδούλευτες

ελματίες ηθοποιούς. Ακριβώς επει-
κηνοθέτης δεν βρήκε τον τρόπο να
στεί μέσα από το υλικό του, δηλαδή
οποιο, η παράσταση παρέπαιε μετα-
ορικήτητας και θολούρας. Μ' αυ-
ους όρους, όμως, ο πειραματισμός
χαιό δράμα πόσο ευσιαστικά δια-
από τον εφησυχασμό των Επιδαν-
Μήπως τελικά δεν είναι παρά οι δύο
του ίδιου νομίσματος;

τρελοκομείο έχει μεταβληθεί ο οί-
ν Ατρείδων για τον Ταντάσι Σου-
όπως και ολόκληρος ο κόσμος, γι'
αι οι ήρωες των τελευταίων θεατρι-
ασκευών του είναι μονίμως τρόφι-
χιατρείων. Η Ηλέκτρα (Μικάρι) του
Σκοτ δεν οπλίζει με το λόγο της το
υ εκδικητή Ορέστη, δεν μιλάει ακα-
στα για να μην τρελαθεί. Μόνη, τρε-
άλαλη φαντασιώνει την εκδίκηση
υ εκφράζει με την κίνηση του κορμι-
μέσα από τεχνικές του παραδοσια-
απωνικού θεάτρου και υπό τους
των ζωντανών κρουστών του Μιντό-
κάτα. Σε αναπηρικό καροτσάκι η
μνήστρα, κάνει καταρχάς μια μεγα-
πη εμφάνιση στο χώρο του αρχαίου
υ αλλά επιστρέφει τρελή και ρακέν-
μα σκοτεινή μέγαιρα που απειλεί με
ταση του λόγου της και το μπαστούνι
ε το οποίο θα χτυπήσει αλύπητα στο
ένα δοχείο με το σήμα της Marlboro
ναζητήσουμε εδώ ένα συμβολισμό;)

Δεν θα βρίσκαμε ιδιαίτερα πρωτότυπη
την ιδέα του «απέραντου φρενοκομείου».
Ωστόσο, οι γιαπωνέζοι καλλιτέχνες ξέ-
ρουν να την υπερασπίζονται με την τεχνική
τους, γεγονός που είχαμε την ευκαιρία να
πιστοποιήσουμε και στην παράσταση *Διό-
νυσος* που έδωσε τις προάλλες στο Ηρώ-
δειο ο ίδιος θίασος.

Η αυτοκρατορική είσοδος της Κλυται-
μνήστρας με το πορφυρό φουστάνι και η
αργή πορεία των νοσηλευτών – διαγώνιες
γραμμές, έμμεσα σχόλια στο θέμα χώρος-
χρόνος και παιχνίδια χρωμάτων πάνω στο
μαύρο (και άσπρο) χαλί του σκηνικού κα-
τά την έναρξη της παράστασης εγγράφο-
νται στη μνήμη.

• *Περσεφόνη* από τον Ρόμπερτ Ουίλσον,
η τελευταία παράσταση. Σε πέντε μέρη:
στον γυμνό χώρο του σταδίου μόνο λίγα
φωτισμένα αντικείμενα. Μουσική Φιλίπ
Γκλας και ο ομηρικός ύμνος της Δήμητρας
από το Δημήτρη Σιακάρα (ερασιτεχνική η
εκφορά του λόγου) που παίρνει θέση στην
«πρωτόγονη» καρέκλα. Θεότητα που
προϊσταται του ετήσιου κύκλου του θανά-
του και της ανάστασης η Περσεφόνη και η
παράσταση που φέρει τ' όνομά της θα ξε-
κινήσει από τη γη με την Κόρη της Δήμη-
τρας (Μαριάννα Καβαλλιεράκου), μαζί με
άλλες νέες ντυμένες με λευκά σαν χιτώνες
φορέματα και άερινο περπάτημα· μ' έναν
αθλητή σε αργή κίνηση· με τη θεά μητέρα
να φωνάζει τη χαμένη Περσεφόνη. Στον

κάτω κόσμο το δεύτερο μέρος και δεσπό-
ζον χρώμα το μαύρο. Κουβούκλιο της αρ-
παγής, παράξενες χθόνιες θεότητες: ένας
σαν ρομπότ, άλλος με κοθόρνους και το χέ-
ρι φωτισμένο μέσα σε διάφανο κουτί.
Ένας σκοτεινός κόσμος μέσα από μια επι-
βλητική εικαστικότητα.

Σισύφειος καταναγκασμός σε ρυθμό
πρωινής γυμναστικής για τους τροφίμους
του Άδη, ενώ ο Ουίλσον δίνει εντολές με
ηχητικά παιχνίδια «αυτόματης ομιλίας».
Επιστροφή στην προηγούμενη ατμόσφαι-
ρα και, στο τέλος, ένας μακάβριος δείπνος.
Αρχαία και νέα ελληνικά, αγγλικά, γαυγί-
σματα του Κέρβερου. Σύμβολα υπό α-
κρυπτογράφηση: το ποτήρι στο στόμα του
νέου· η λευκή φωτισμένη πέτρα. Με τη δι-
πλή ιδιότητα της γονιμότητας και της στει-
ρότητας η άσπρη πέτρα, όπως το ρόδι, στα
χέρια της Περσεφόνης θα δείξει το δρόμο
του γυρισμού;

Ψήγματα «ακίνητου χρόνου», «εικασι-
κού αισθήματος», δραματικότητας-μη
δραματικότητας, περίτεχνης ελαφράδας:
Ο Μπομπ Ουίλσον είναι εδώ αλλά η Περ-
σεφόνη του τελεί ακόμη «υπό εξέλιξη» – κι
αυτό αφήνει μετέωρα, φαίνεται, και τα συ-
ναισθήματα του θεατή...

• Στους Δελφούς δόθηκαν και δύο παι-
στάσεις που δεν στάθηκε δυνατόν να πα-
ρακολουθήσω. Πρόκειται για τον *Προμη-
θέα Δεσμώτη* του Αισχύλου σε σκηνοθεσία
Θεόδωρου Τερζοπούλου (θα μας δοθεί η
ευκαιρία να αναφερθούμε όταν θα παιχθεί
στην Αθήνα) καθώς και ένα απόσπασμα
των *Ορνίθων* του Αριστοφάνη από τον
ούρι Λιουμπίμωφ. Οι εκδηλώσεις πε-
λάμβαναν επίσης ένα συμπόσιο και θεα-
τρικά εργαστήρια με κορυφαίους δασκάλους
όπως οι Ρώσοι Ανατόλι Βασίλιεβ και
Αλα Ντεμίντοβα. Στο πρόγραμμα και
μηνεία μονολόγων από την Ντεμίντοβα, τη
Λυδία Κονιόρδου, τον Χρήστο Τσόγκα.
(Εδώ, ας μου επιτραπεί να θέσω το ερώτη-
μα των κριτηρίων επιλογής).

Τις εκδηλώσεις άνοιξε η Μαρία Φαρα-
ντούρη με αποσπάσματα από το *Πνευματι-
κό Εμβτήριο* του Σικελιανού σε μουσική
Θεοδωράκη. Μια μάλλον συμβατική επί-
κληση του πνεύματος των Δελφικών Γιορ-
τών. Αμέσως μετά, ο γερμανικός *Προμηθέ-
ας* έδειξε με την ποιότητά του με ποιον
τρόπο βρίσκουν πράγματι συνεχιστές οι
παραστάσεις της Εύας Σικελιανού.

Πάντως, πέρα από τις όποιες ενστάσεις,
αυτό που πρωτίστως έχει σημασία είναι ότι
οι Διεθνείς Συναντήσεις των Δελφών δί-
νουν την ευκαιρία για αφορμή με τον «άλ-
λο» και το θέατρό του, προϋπόθεση απα-
ραίτητη για την εξέλιξη της θεατρικής τέ-
χνης.

«ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ» ΕΠΙΜΕΤΡΟ

φετινή συνάντηση συνδιοργανώθηκε από το Κέντρο Δελφών και τη Διε-
Επιτροπή Θεατρικής Ολυμπιάδος, η οποία στο τέλος του Συμποσίου
αλε το εξής μανιφέστο:

*αθώς διασχίζουμε τη χιλιετία, γινόμαστε γνώστες της θέσης μας στο
νο και του πώς το παρόν κινείται από το παρελθόν στο μέλλον. Αισθα-
αστε την τόσο γνωστή ορμή της δόξας του παρελθόντος και αντλούμε
αρη, όμως αισθανόμαστε και το καταπιεστικό βάρος της φρίκης του πα-
θόντος και το φόβο του μέλλοντος. Το σκοτάδι και το φως που κληρο-
ήσαμε διαμορφώνουν το σχήμα του θεάτρου μας. Χρησιμοποιούμε την
ογεια για να σπκώσουμε το βάρος του μέλλοντος με τη χάρη και τη βα-
τα που οι αρχαίοι Έλληνες πρώτοι έδωσαν στην τραγωδία. Οι φωνές
αρχαίου χορού βγαίνουν ακόμη μέσα από τις δικές μας φωνές. Το
της προηγούμενης χιλιετίας βγάζει τις κινούμενες σκιές μας πάνω στη
ετία που έρχεται».*

αι δυνατόν, άνθρωποι του πνεύματος με βαθιά πολιτική συνείδηση σαν
Χάινερ Μύλλερ να υπογράψουν εν έτει 1995 ένα κείμενο που κάτι προ-
θεί να πει γενικώς και αορίστως περί παρελθόντος, παρόντος και μέλ-
τος και τελικά δεν λέει τίποτα;

Κάτι συμβαίνει εδώ...

Επιμέλεια: Λεωνίδας Βαλασόπουλος

ΝΥΧΤΕΣ ΠΡΙΕΜΙΕΡΑΣ: ΝΕΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ένα νέο Διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ γεννήθηκε στην Αθήνα ελπίζοντας να καλύψει το χώρο του «ανεξάρτητου» και πρωτοποριακού σινεμά. Η πρωτοβουλία ανήκει στο περιοδικό *Σινεμά*, τα κεφάλαια προέρχονται από ιδιωτικές πηγές και η όλη διοργάνωση τελεί υπό την αιγίδα του Δήμου Αθηναίων. Οι ΝΥΧΤΕΣ ΠΡΙΕΜΙΕΡΑΣ (το 1ο Διεθνές Κινηματογραφικό Φεστιβάλ της Αθήνας) θα παρουσιάσει 45 ταινίες νέων δημιουργών που κοιτούν δυναμικά το μέλλον επιμένοντας στα πιο ελπιδοφόρα κομμάτια της παγκόσμιας κινηματογραφίας. Τα τμήματά του είναι πέντε: Το «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΣΙΝΕΜΑ», το «ΝΕΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΣΙΝΕΜΑ», το «ΝΕΟ ΒΡΕΤΑΝΙΚΟ ΣΙΝΕΜΑ», το «ΣΙΝΕΜΑ ΤΗΣ ΑΠΩ ΑΝΑΤΟΛΗΣ» (Χονγκ Κονγκ, Ιαπωνία), το γεμάτο απρόσμενες δυνάμεις, και τέλος το «ΣΙΝΕΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΟΡΑΣ» με προσκεκλημένους την Άννα Κοκκίνου και τον Αλκίνοο Τσιλιμιδό από την Αυστραλία καθώς και τον Κωνσταντίνο Γιάνναρη από την Αγγλία. Από τις 15 ως τις 25 Σεπτεμβρίου, στους κινηματογράφους Απόλλων και Αττικών.

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ

• Δόθηκε στη δημοσιότητα το πρόγραμμα εκδηλώσεων του Μεγάρου Μουσικής για το διάστημα Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 1995. Οι 84 εκδηλώσεις της περιόδου 1995-1996 εντάσσονται σε 7 κύκλους ενώ η αυλαία ανοίγει με την Γοητεία της κλασικής Βιέννης, στην οποία περιλαμβάνονται βαλς και πόλκες του Γιόχαν Στράους και των αδελφών του Γιόζεφ και Έντουαρντ υπό τη μουσική διεύθυνση του Johannes Wildner.

Το μεγάλο γεγονός, βέβαια, είναι η παρουσία στη χώρα μας της Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Λονδίνου υπό τη διεύθυνση του Ευγένι Σβετλάνωφ (29 και

30 Σεπτεμβρίου). Στις 12 και 13.10 εμφανίζεται η Orpheus Chumbei-Orchestra της Νέας Υόρκης, η οποία παίζει χωρίς μαέστρο και η Φιλαρμονική Ορχήστρα της Γαλλικής Ραδιοφωνίας υπό τον Μάρεκ Γιανόφσκι.

Ο κύκλος Μεγάλοι Ερμηνευτές θα φιλοξενήσει το πρώτο διάστημα της νέας περιόδου τρία διακεκριμένα ντουέτα: τους Pierre Amoyal (βιολί) και Γιάννη Βακαρέλη (πιάνο) στις 11.10, τους Augustin Dumay (βιολί) και Maria Joao Pires στις 29.10, καθώς και τους ρώσους σολίστες Γκίντον Κρέμερ και Όλεγκ Μάισενμπεργκ σε δύο ρεσιτάλ, στις 28 και στις 29.11.

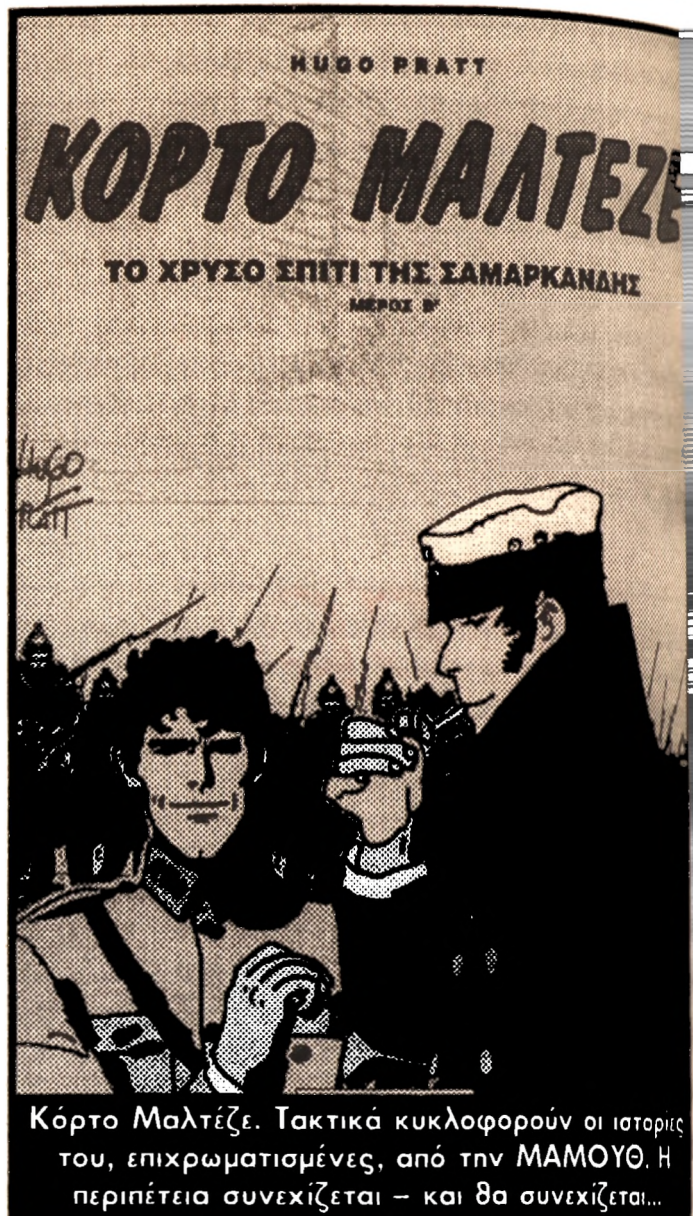
Οι παραστάσεις όπερας του Μεγάρου, τη φετινή χρονιά, εντάσσονται στο θεματικό πλαίσιο «Έρωτας-θάνατος, τρεις λυρικές εκδοχές». Θα παρουσιαστούν: Τριστάνος και Ιζόλδη, όπερα του Ρίχαρντ Βάγκνερ (18, 19.10), Κάρμεν του Μπιζέ με την Αγνή Μπάλτσα στον ομώνυμο ρόλο (13, 17, 21.12) καθώς και την Οδύσσεια, με την όπερα του Στρασβούργου και το μπαλέτο του John Neumeier, που βασίζεται στο ομηρικό έπος. Η μουσική του μπαλέτου είναι του Γιώργου Κουρουπού (20-26.11 και 17, 19 και 20.12)

• Στις 3.9 εγκαινιάζονται, στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας με το έργο του Αισχύλου *Επτά επί Θήβας* από το Αμφιθέατρο του Σπύρου Ευαγγελάτου,

τα Αισχύλεια 1995. Η διοργάνωση γίνεται από το Δήμο Ελευσίνας.

• Αύριο, Σάββατο 2.9 η Ισλανδέζα προγκίπισσα της σύγχρονης ποπ Bjork θα βρεθεί για μια και μοναδική συναυλία στη χώρα μας στο θέατρο Λυκαβηττού.

• Το Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο Σερρών, συνεχίζοντας την περιοδεία του, δίνει στις 9.9 μια παράσταση στο θέατρο Λυκαβηττού με την κωμωδία του Αριστοφάνη *Ιππής*.

• Από τις 11 έως τις 17.9 θα πραγματοποιηθεί το 18ο φεστιβάλ ταινιών Μικρού Μήκους Δράμας (μαθαίνουμε ότι, φέτος, υπάρχουν ορισμένες εξαιρετικές ταινίες, που θα αποζημιώσουν τους φίλους του κινηματογράφου και θα γεμίσουν ελπίδες όσους ποντάρουν σε νέες δημιουργικές δυνάμεις στον τόπο μας. Παράλληλα θα λάβει χώρα, για πρώτη φορά, και το Διεθνές Φεστιβάλ ταινιών Μικρού Μήκους, με πολλές συμμετοχές. Να δώσουμε ραντεβού στη Δράμα;

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Εξερευνώντας...

Μ. Στάνλεϋ,
πλώντας τον *Δρα-
κοντον στην Αφρική*,
Α' και Β'. Σειρά:
Ανακαλύψεις.
Μετάφραση-σχόλια:
Σακκέτας. Εκδ.
Ποιητής, Αθήνα 1992.

Το βιβλίο περιγράφει την πρώ-
τη αποστολή του αμερικανού δη-
μοσιογράφου Χένρυ Μόρτον
Στάνλεϋ (1841-1904) στην Αφρι-
κή. Ο Στάνλεϋ, ο οποίος ανα-
καλύφθηκε από τον Τζέιμς
Μπέννεντ τον νεότερο, ο
αυτοκτόνη της εφημερίδας *Νι-
ουρκ Χέραλντ*, με σκοπό την
επίσημη του θρυλικού άγγλου
ερευνητή Ντέιβιντ Λίβιν-
γκστον που πολλοί θεωρούσαν
εγκρό, ο Στάνλεϋ φτάνει στη
βάρη το 1869. Δημιουργώ-
ντας ένα μεγάλο καραβάνι από
ζώτες και αχθοφόρους και
έχοντας μια εξαιρετικά δύ-
σκολη περιοχή στα όρια της ση-
μερινής Τανζανίας, ο Στάνλεϋ
πλάττει τον εξαντλημένο Λίβιν-
γκστον στις όχθες της λίμνης Τα-
νγκανίκα το Νοέμβριο του 1871.
Οι περιπέτειες της επιτυχημένης
εξέρευσής του Στάνλεϋ είναι

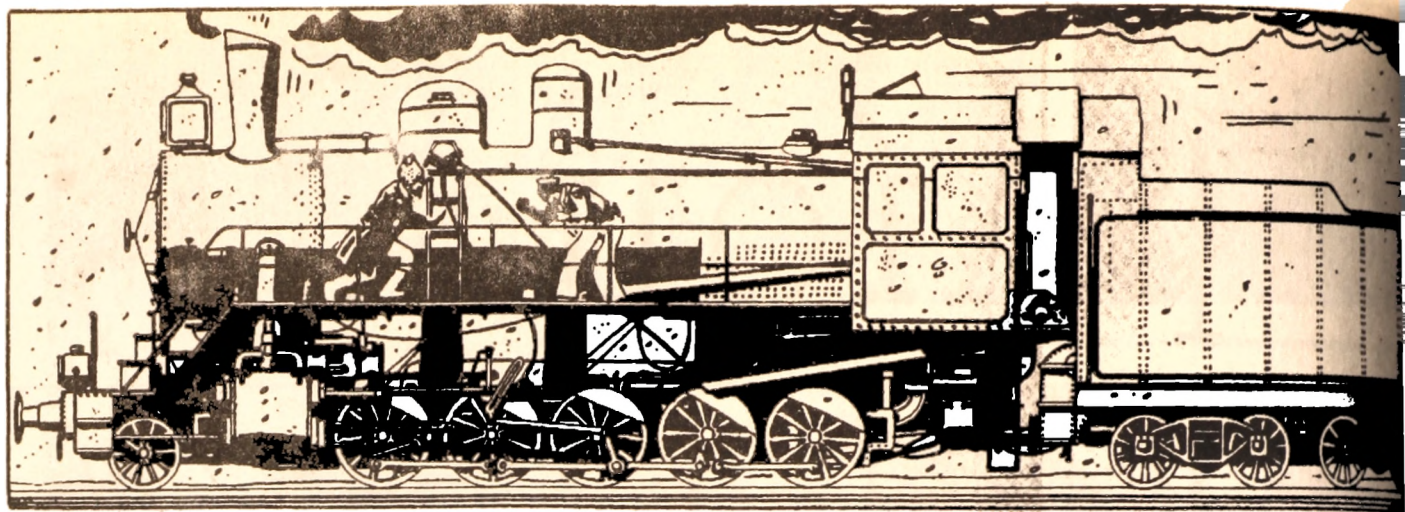
συγκλονιστικές: οι συναντήσεις
με τους άραβες εμπόρους της πε-
ριοχής, τα «διόδια» που αναγκά-
ζεται να καταβάλει σε τοπικούς
ηγεμόνες, η σημασία που έχουν
για τους ντόπιους τα υφάσματα
και οι χάντρες, το μοναδικό σε
ποικιλία φυσικό περιβάλλον και
οι συγκινητικοί διάλογοι με τον
Λίβινγκστον είναι μόνο λίγα από
τα πολλά στοιχεία που διατηρούν
αμείωτο το ενδιαφέρον του ανα-
γνώστη. Η έμπειρη γραφή του
δημοσιογράφου Στάνλεϋ κάνει
το ημερολόγιο της αναζήτησης
συναρπαστικό, ενώ τα (ξυλόγλυ-
πτα) χαρακτηριστικά του «ζωντανεύ-
ουν» το κείμενο. Πολλές από τις
παρατηρήσεις του συγγραφέα εί-
ναι ακόμη και σήμερα επίκαιρες.
Η συνήθεια των Αφρικανών να
βάζουν φωτιά στην ύπαιθρο μετά
το τέλος της περιόδου των βρο-
χών —«και η χώρα ύστερα για μέ-
ρες αντηχεί από τους βρυχηθμούς
της μανιώδους πυρκαγιάς και
σκεπάζεται από ένα πυκνό νέφος
από μαύρο καπνό, που δανείζει
ακόμα και στον ουρανό το σκο-
τεινό του χρώμα»— (α' τόμος, σελ.
253) είναι μια συνήθεια αρκετά
διαδεδομένη σε πολλές χώρες
της Αφρικής, ακόμη και στις μέ-
ρες μας. Η περιγραφή των αρά-

βων δουλεμπόρων είναι ενδει-
κτική για τη δράση τους στην
ανατολική Αφρική εκείνη την
εποχή. Άλλωστε, οι μνήμες της
δουλείας υπήρξαν τόσο έντονες
στους πληθυσμούς της περιοχής,
που μπορεί κανείς να τις ανι-
χνεύσει και στα αίτια του εν εξε-
λιξι επιπονητικού πολέμου στο Σου-
δάν. Ακόμη κι αν αυτή η αποστο-
λή δεν είχε το ενδιαφέρον και το
εύρος της εξερεύνησης που είχαν
οι επόμενες του αμερικανού δη-
μοσιογράφου, υπήρξε εντούτοις
εξαιρετικά χρήσιμη μια και για
πρώτη φορά έκανε γνωστή στον
Στάνλεϋ τη Μαύρη Ήπειρο και
τον έσπρωξε, με βάση το παρά-
δειγμα του Λίβινγκστον που πέ-
θανε το 1873, στο δρόμο των με-
γάλων αφρικανικών εξερευνή-
σεων¹.

Η μετάφραση είναι εξαιρετική,
η εισαγωγή καλογραμμένη και
διαφωτιστική, ενώ τα σχόλια του
μεταφραστή είναι συχνά πολύ
χρήσιμα για τον έλληνα αναγνώ-
στη που μάλλον ελάχιστα εξοι-
κειωμένος είναι με την ιστορία
της υποσαχαρικής Αφρικής. Μό-
νο το σχόλιο στη σελίδα 212 του
πρώτου τόμου είναι τουλάχιστον
εν μέρει άστοχο: αν και σωστά
επισημαίνεται ότι ο Στάνλεϋ

Φανερά συγκινημένος ο
σημερινός χαρτοκόπτης
εξαιτίας της απώλειας
ενός από τους
μεγαλύτερους
παραμυθάδες της εποχής
μας: του Ούγκο Πρατ.
Όσοι αγαπούν τα κόμικς
σίγουρα θα γνωρίζουν
τον άνθρωπο που, με το
πενάκι του, «εμφύχωσε»
τον πιο διάσημο
χαρακτήρα των
«ενήλικων» κόμικς: τον
Κόρτο Μαλτέζε. Λάτρης
της περιπέτειας, ο
καλλιτέχνης την οδήγησε
στην αποθέωση και στην
κάθαρση: «Πιστεύω ότι η
περιπέτεια είναι μια πολύ
όμορφη σύνθεση της
ανθρώπινης ύπαρξης.
Αλλά πρέπει να ξέρεις να
τη βρεις, να την
αναγνωρίσεις και να την
αιχμαλωτίσεις. Μπορείς
να είσαι σίγουρος ότι θα
τη συναντήσεις αν
υπάρχει μέσα σου αρκετή
φαντασία», έλεγε.
Το Αντί, σήμερα,
εικονογραφεί το
μεγαλύτερο μέρος του με-
βινιέτες του Ούγκο Πρατ.
Χάνεται κανείς όταν
ξεχαστεί. Κάτι τέτοιο δεν
ισχύει για την περίπτωση
του ποιητή Νίκου Β.
Λαδά και το
αποδεικνύουν οι δύο
τόμοι όπου
συγκεντρώνεται όλο του
το έργο: *Απαντα I*.
Ποιητικά, II. Πεζά (εκδ.
Καστανιώτης, 1994).
προλογίζουν αντίστοιχα
ο Αντώνης Φωστιέρης
και ο Γ.Π. Σαββίδης. Ο
Νίκος Β. Λαδάς, ποιητής
και νεοελληνιστής
φιλόλογος, έφυγε με τη
δική του θέληση απ' τη
ζωή το 1979, στα 26 του
χρόνια: «Είναι ωραίο να
ξέρεις πως στην κηδεία
σου / θά 'ναι πολλοί

μαζεμένοι / θά 'ναι
 προπάντων νέοι με
 φλογερά μάτια / που θα
 ψιθυρίζουν στίχους σου /
 και μελωδίες πάνω σε
 στίχους σου – / αλλά,
 διάβOLE, να γίνεις πρώτα
 μεγάλος ποιητής / κι
 ύστερα κράτα τούτο το
 όραμα / για αντίβαρο
 των κόπων σου. // Θα
 μου πεις ίσως πως φέρνω
 τον κατακλυσμό / –γίνε
 πρώτα κτλ. – Έλα όμως
 που / χωρίς αυτή τη
 μικρή, την αναγκαία
 προϋπόθεση / τα όνειρά
 σου θα μείνουν / σκέτα
 όνειρα, εξίσου
 ανυπόστατα / με τα
 μηνύματα των σύννεφων
 / ή τον καπνό της
 ετοιμόρροπης
 καμινάδας. // Σε
 σκέπτομαι να μετράς τη
 ζωή σου / φτασμένος πια
 στα κράσπεδα του
 σκοταδιού. / Τι έδωσες,
 τι σου πήρανε, ποιοι / σε
 πλήγωσαν, αν
 συκοφάντησες και
 κολάκεψες / σαν
 αποβλακωμένος
 ευνούχος της Ανατολής. /
 Εύχομαι νά 'ναι καλός ο
 απολογισμός σου» (...).
Ψυχούλα είναι ο τίτλος
 διηγήματος του **Αντόν
 Τσέχωφ** που
 παρουσιάζεται
 μεταφρασμένο σε
 γλώσσα εύρυθμη από
 την **Μαρία
 Τσαντσάνογλου** και
 συνοδεύεται με ένα
 Υστερόγραφο του
 Λέοντα Τολστόι (εκδ. Το
 Ροδακίό, 1995): «Πάντα
 υπήρχε κάποιος που τον
 αγαπούσε. Δεν
 μπορούσε να κάνει
 διαφορετικά. Παλιότερα
 αγαπούσε τον μπαμπά
 της, που τώρα καθόταν
 άρρωστος σε μια
 πολυθρόνα σ' ένα

προτιμά να αφήσει έναν άρρω-
 στο άνθρωπο αβοήθητο να ξεψυ-
 χήσει από το να διαπράξει το
 «βαρβαρισμό της εγκατάλειψης
 ενός ανθρώπου άθαφτου», ατυ-
 χώς η πράξη του σχολιάζεται ως
 «καθαρά αμερικανική νοοτρο-
 πία». Τέλος, δύο από τους χάρτες
 της κατά τα άλλα προσεγμένης
 έκδοσης, στους οποίους μάλιστα
 αναφέρεται συχνά ο συγγραφέ-
 ας προτρέποντας τον αναγνώστη
 να τους μελετήσει, θα μπορού-
 σαν να είχαν εκτυπωθεί σε μεγα-
 λύτερο σχήμα και, επομένως, θα
 ήταν λιγότερο δυσανάγνωστοι.

Η έκδοση του βιβλίου του Στάν-
 λεϋ στα ελληνικά είναι μια συμ-

βολή στην εξαιρετικά φτωχή ελ-
 ληνική βιβλιογραφία για τη
 Μαύρη Ήπειρο. Το βιβλίο δεν
 είναι ένα απλό ημερολόγιο ούτε
 ένα συνηθισμένο ταξιδιωτικό
 χρονικό. Είναι ένα κείμενο με
 ενδιαφέρουσες κοινωνιολογικές
 παρατηρήσεις και με σημαντική
 λογοτεχνική διάθεση, γραμμένο
 με έντονο συναισθηματισμό, χι-
 ούμορ και, συχνά με μια αξιο-
 θαύμαστη διάθεση αυτοκριτικής.
 Όταν επιστρέφει στη Ζανζιβάρη,
 ο Στάνλεϋ ετοιμάζει μια απο-
 στολή εφοδίων στον Δρα Λίβιν-
 γκστον, ο οποίος αποφάσισε να
 μείνει στο εσωτερικό της χώρας
 «για να ολοκληρώσει το έργο

του». Μιλά στους Αφρικανούς
 που θα συμμετάσχουν σ' αυτήν
 τόμος, σελ. 226):

«Τώρα ήρθε η ώρα να γυρίσει
 στην Ουνγιανγιέμπε, στον
 γάλο Αφέντη». Τον ξέρετε; Ξέρε-
 πως είναι ένας αγαθός άνθρωπος
 και ότι έχει καλή καρδιά. Είναι
 διαφορετικός από μένα: δε
 σας χτυπήσει όπως έκανα εγώ».

Αστέρης Χουλιάης

1. Ο Στάνλεϋ έγραψε δύο ακόμη α-
 μαντικά βιβλία στα επόμενα ταξίδια
 του στην Αφρική: *The Congo on
 Founding of its Free State, 1885* και
*Darkest Africa, or the quest, rescue and
 retreat of Emin, governor of Equatoria*
 1990.

Οικολογία και ηθική

**Γρηγόρης Τσουνής, Ιστορίες
 από τον κόσμο των ζώων.**
Εκδ. Δελφίνι, Αθήνα 1995.

Ο κόσμος των ζώων διαθέτει
 τους δικούς του νόμους και τους
 δικούς του κώδικες επικοινων-
 νίας και επιβίωσης. Είναι ένας
 κόσμος που η μελέτη του ενδια-
 φέρει άμεσα την Οικολογία, γι'
 αυτό στο πλαίσιο της έχει δημι-
 ουργηθεί η επιστήμη της Ηθολο-
 γίας.

Στόχος της Ηθολογίας είναι η
 παρακολούθηση και η μελέτη της
 συμπεριφοράς των ζώων, καθώς
 η συμπεριφορά είναι ένα από τα
 κύρια «μέσα» που χρησιμοποι-
 ούν τα ζώα για να επιβιώσουν. Η
 συμπεριφορά των ζώων διαμορ-
 φώνεται μέσα στα χρόνια πα-
 ράλληλα με τη βιολογική τους
 εξέλιξη, δηλαδή διά μέσου των

μεταλλάξεων και της φυσικής
 επιλογής.

Παρατηρώντας τις διάφορες
 συμπεριφορές των ζώων μέσα
 στο φυσικό τους περιβάλλον,
 μπορούμε και καλύτερα να τα
 κατανοήσουμε και περισσότερο
 να τα αγαπήσουμε.

Αλλά και κάτι ακόμα. Μέσα
 από τους τρόπους συμπεριφοράς
 των ζώων μπορούμε να βγάλου-
 με και κάποια βασικά συμπερά-
 σματα – ερμηνείες της ανθρώπι-
 νης συμπεριφοράς.

Το βιβλίο *Ιστορίες από τον κό-
 σμο των ζώων* του βιολόγου Γρη-
 γόρη Τσουνή έρχεται να μας
 βοηθήσει στο να γνωρίσουμε πιο
 άμεσα τα ζώα και τη συμπεριφο-
 ρά τους, στην ουσία δηλαδή να
 κατανοήσουμε ένα μεγάλο μέ-
 ρος του φυσικού κόσμου μέσα
 στον οποίο ζει ο άνθρωπος.

Ο Γρηγόρης Τσουνής έχει γρά-
 κλοφορήσει και άλλα βιβλία γι-
 ρω από το περιβάλλον και την
 προστασία του, ενώ παράλληλα
 έχει μια έντονη δραστηριότητα
 σε οικολογικά ζητήματα. Είναι
 με άλλα λόγια, ένας καταρτισμέ-
 νος επιστήμονας και συγχρόνως
 ένας μαχητικός υπερασπιστής
 των μηνυμάτων της οικολογίας.

Στο τελευταίο του αυτό βιβλίο
 παρουσιάζει διάφορους τρόπους
 αντίδρασης των ζώων μέσα στο
 φυσικό τους περιβάλλον και πα-
 ράλληλα υποδεικνύει μια ερμη-
 νεία.

Τι σημαίνει μίμηση στα ζώα;
 Ποιοι κώδικες επικοινωνίας
 ισχύουν ανάμεσα στα διάφορα
 είδη ζώων; Τι σημαίνει και τι
 προσφέρει η μητρική παρουσία;
 Πώς τα διάφορα ζώα οριοθετούν
 το χώρο επικυριαρχίας τους;

ναι η πρακτική αξία του
ιού;
αι πολλά άλλα έχουν τις
εις τους μέσα στο συ-
ιένο βιβλίο. Και δεν είναι
φορές που αυτές οι απα-
-, αν και άμεσα αφορούν
εντούτοις με κάποιον έμ-
λά παράλληλα και σαφή
ερμηνεύουν και ορισμέ-

νες βασικές ανθρώπινες αντι-
δράσεις.

Τελικά ο άνθρωπος είναι ανα-
πόσπαστο μέρος του βιολογικού
οικοσυστήματος και οι όποιες
αντιδράσεις του όχι μόνο προέρ-
χονται από κάποιους ενιαίους
νόμους αλλά και επεμβαίνουν
στη θετική ή όχι εξέλιξη αυτών
των νόμων.

Ο Γρηγόρης Τσουνής με τρόπο
γλαφυρό και απλό και, συγχρό-
νως, με επιστημονική επάρκεια
βοηθά στην εδραίωση μιας οικο-
λογικής συνείδησης.

Η έκδοση διακρίνεται και αυτή
από μια ανάλογη οικολογική
ηθική.

Μάνος Κοντολέων

Νόσος... λογοτεχνίας

**Ιωάννης Α. Ρηγάτος,
Πρόσωπα και ζητήματα. 21
για την Ιατρική στη
Λογοτεχνία. Εκδ. Σελίδα,
1994**

Ιωάννης Α. Ρηγάτος, γιατρός
και πρόεδρος της Εται-
ριών Λογοτεχνών, έχει
πληθώρα βιβλίων που
αφορούν τη λογοτεχνία και της

από δέκα είναι τα βιβλία
γραφεία (ιστορικές και φι-
λοσοφικές μελέτες) μέχρι σήμερα,
δημιουργεί κι ένα τόμο με διη-
γήματα. Ανάμεσα σ' αυτά περι-
λαμβάνονται: *Η ψυχολογία του
ερωμένου στο έργο του Μά-
κκινα* (1971), *Η παρουσία
της Ιατρικής στη Νεοελληνική Πε-
ρίοδο* (1981), *Αρρώστειες και
παιδιά στη Νεοελληνική Πε-
ρίοδο* (1821-1922) (1987),
*Ερωτικό και κακοποιημένο
τη Λογοτεχνία* (1922-1988)
*Πόλεις περικυκλωμένοι... Ο
ερωτικός και ο πυρηνικός πόλεμος
στη λογοτεχνία μας* (1994).

Στα *Πρόσωπα και ζητήματα*, ο
Γ. Ρηγάτος, χρησιμοποιώντας
αναρίθμητες πηγές, δίνει πολλές
πληροφορίες για τη ζωή, τα προ-
σωπικά βιώματα και το θάνατο
κορυφαίων ανθρώπων της νεοελ-
ληνικής λογοτεχνίας. Ο Παπα-
διαμάντης, ο Παλαμάς, ο Καβά-
φης, ο Καζαντζάκης, ο Καββα-
δίας είναι μερικοί από εκείνους
με τους οποίους ασχολείται. Το
βιβλίο του αποτελεί μια πρόταση
για την κατανόηση του έργου
τους.

Στα κείμενα του βιβλίου (δημο-
σιεύματα σε βιοϊατρικά έντυπα
τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια)
διαβάζουμε για νοσήματα που
περιγράφουν ή έχουν βιώσει νεο-
έλληνες συγγραφείς, για την πά-
λη λογοτεχνών με νοσήματα φο-
νικά ή ανίατα και για τη στάση
τους απέναντι στο θάνατο. Ο συγ-
γραφέας, επίσης, αναφέρεται
στην εξάρτηση από ουσίες -το
πιο έντονο κοινωνικό πρόβλημα
στην εποχή μας-, κάτι που δεν
άφησε ασυγκίνητη τη λογοτεχνία.

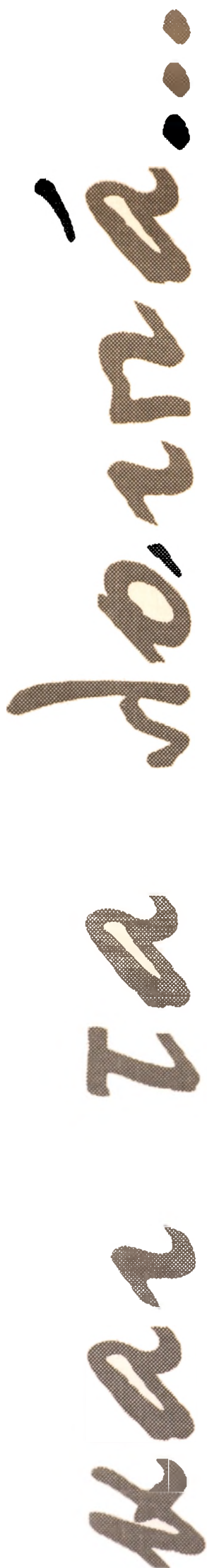
Από τα πιο ενδιαφέροντα κεί-
μενα είναι το σχετικό με το φυλ-

λάδιο υπό τον τίτλο «Σκέψεις
ενός ληστού ή Η καταδίκη της
κοινωνίας». Γραμμένο από τον
ποιητή Δημήτριο Κ. Παπαρηγό-
πουλο το 1861 (είχε κυκλοφορή-
σει ανώνυμα τότε), αμφισβητεί
την Ιατρική τόσο ως επιστήμη
όσο και ως επάγγελμα, καταδι-
κάζοντας το κοινωνικό σύστημα
και τις κοινωνικές ανισότητες. Ο
Δ. Παπαρηγόπουλος που πέθα-
νε νέος, μόλις 30 χρόνων (κατά
ορισμένους ύστερα από απεργία
πείνας, μια διαμαρτυρία για τις
συνθήκες κράτησης των εγκλεί-
στων στις ελληνικές φυλακές), εί-
χε ριζοσπαστικές απόψεις για
την εποχή του. Η βαθιά γνώση
της φιλοσοφίας και η ευρύτητα
πνεύματός του τον ώθησαν να
γράψει φράσεις όπως οι εξής:
«Να τιμωρώμεν τους πλουσίους,
τους διαφεύγοντας το βλέμμα του
νόμου, να χύνωμεν το αίμα αυτών
αφειδώς, διότι το ερρόφησαν απ'
άλλων». Κι όλα αυτά το 1861,
έναν αιώνα και πλέον πριν από
το ξέσπασμα της Οκτωβριανής
επανάστασης στη Ρωσία.

Φίλιππος Φιλίππου

σκοτεινό δωμάτιο και
βαριανάσαινε.
Αγαπούσε τη θεία της,
που πότε-πότε, μια
φορά στα δύο χρόνια,
ερχόταν από την πόλη
Μπριάνσκ. Κι ακόμη
παλιότερα, όταν
πήγαινε στο
Σχολαρχείο, αγαπούσε
το δάσκαλό της των
γαλλικών. Ήταν μια
ήσυχη, καλόκαρδη και
συμπονετική κοπέλα,
με πράο και ήρεμο
βλέμμα, γεμάτη υγεία.
Όταν έβλεπαν τα
στρουμπουλά ροδαλά
μάγουλά της, τον
απαλό άσπρο της
λαιμό με τη μαυριδερή
ελιά, και το
καλοσυνάτο
απονήρευτο χαμόγελο,
που εμφανιζόταν στο
πρόσωπό της όταν
άκουγε κάτι
ευχάριστο, οι άντρες
σκέφτονταν: "Ναι, μια
χαρά είναι..." και
χαμογελούσαν κι
αυτοί, ενώ οι γυναίκες
της παρέας δεν
μπορούσαν να
συγκρατηθούν και
ξαφνικά, πάνω στη
συζήτηση, της έπιαναν
το χέρι και
αναφωνούσαν όλο
χαρά: "Ψυχούλα!"
Ωστόσο, παρά την
προσπάθεια του
Τολστόι να ερμηνεύσει
την Ψυχούλα με όρους
ιδεολογικούς, αυτή
«αντιστέκεται» το
ψιλοκέντημα της
τσεχωφικής ειρωνίας
κάνει κι εδώ το θαύμα
του: η ηρωίδα
παραμένει αινιγματική
ή επιδεκτική πολλών
ερμηνειών και γι' αυτό
ουσιαστικά
ανερμήνευτη...

ο χαρτοκόπτης

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΣΤΑΥΡΟ
ΤΣΙΩΛΗ

Ροζ τηλέφωνα

ΜΟΥ ΣΥΝΕΒΗ στις 21.6.95. Όπως είχε τελειώσει στον ANTENNA η καλή εκπομπή του κ. Τέρενς Κουίκ, παπ, σκάνε κάτι κορίτσια σε ένα κρεβάτι και αρχίζουν «πάρε με, πάρε με»: εγώ έχω συνηθίσει σε τέτοια και δεν υποκύπτω, αλλά εκείνο το βράδυ, εντελώς ανεξήγητα, κάτι σαν αναθυμίαση από άρωμα γυναίκας παρέλυσε τη θέλησή μου. Σήκωσα το τηλέφωνο και βγήκε η Μπέττυ. Γλυκό, ηδυπαθές, νωχελικό κορίτσι, δείχνει ενδιαφέρον για μένα και συζητάμε διάφορα θέματα, τον έρωτα, τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία, το δράμα της Τζούλιας Παπαδημητρίου κ.λπ. Αυτές οι συζητήσεις συνεχίζονται κάθε βράδυ. Μέχρι εχτές, 29.8.95, που ο ΟΤΕ μου έκοψε το τηλέφωνο λόγω αδυναμίας να πληρώσω το λογαριασμό, 1.371.500 δρχ. Απόψε, 30.8.95, με το νεκρό τηλέφωνο στο χέρι, βαριά στερητικά συμπτώματα συνταράζουν το σώμα μου, πεθαμένη η ψυχή μου, η ζωή χωρίς την τηλεφωνική συντροφιά της Μπέττυς στερημένη από νόημα: καταφεύγω στη στιχουργική υπακούοντας στη σοφή διατύπωση του κ. Δ.Ν. Μαρωνίτη (Το Βήμα, 26.2.95) «Η ποίηση είναι το καταφύγιο των απελπισμένων ανθρώπων».

ΤΑ ΄ΧΩ ΧΑΜΕΝΑ [Ρυθμός T.V. μεταξύ ρούμπας και ροκ]

1.
Σε είδα στον Αντέννα
και μου 'κλεισες το μάτι
είχες ξαπλώσει ημίγυμνη
σε στρογγυλό κρεβάτι.
«Πάρε με» μου ψιθύρισες
«ένας με μία» δύο,
θα ήσουν - δεν ήσουν
γύρω στα 'κοσι δύο...

ΡΕΦΡΕΝ
Τα 'χω χαμένα, τα 'χω χαμένα,
πώς μου 'στείλε η τύχη μου
μια κούκλα σαν και σένα;
Τα 'χω χαμένα, τα 'χω χαμένα...

2.
Μιλήσαμε δυο ώρες
και μ' άφησες αιχμές
μαζί μου ονειρεύεσαι
στη Ρόδο διακοπές.
Διαβάζεις Ντοστογιέφσκι
χόμπυ η ιππασία,
σ' αρέσουν οι εκπομπές
με κοινωνιολογία.

ΡΕΦΡΕΝ
Τα 'χω χαμένα, τα 'χω χαμένα,
πήρες μεγάλη μόρφωση
και τι θα λες με μένα;
Τα 'χω χαμένα, τα 'χω χαμένα.

3.
Να παίρνω κάθε βράδυ
ζητάς ανελλιπώς
στο πάθος δε μετράει
κανείς λογαριασμός.
Με βρίσκεις πάντα νέο
και γοητευτικό,
με θέλεις πενηντάρη
και τύπο λαϊκό.

ΡΕΦΡΕΝ
Τα 'χω χαμένα, τα 'χω χαμένα,
ας πάνε εις την Netherlands
όσα 'χω μαζεμένα.
Τα 'χω χαμένα, τα 'χω χαμένα.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: Η λέξις τηλέφωνο παράγεται από το ομηρικόν «τήλοθι» που σημαίνει «μακράν»... Π.χ. «μακριά νυχτωμένος».

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ

ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΤΙΑ

Μόλις κυκλοφόρησε

Τι είν' αυτό που ορίζει την ασχήμια; Ποιά είναι τα χαρακτηριστικά της ομορφιάς; Και πώς μπορεί ένα αισθητικό στερεότυπο να παγιδεύσει ένα παιδί και να το οδηγήσει στην τρέλα; Η ιστορία της Πέκολα, της μικρής μαύρης που λαχταρούσε όσο τίποτ' άλλο δυό γαλάζια μάτια, καταγράφει συγκλονιστικά την απέχθεια της μαύρης φυλής για το ίδιο της το χρώμα, το δέος της μπροστά στη λευκή ομορφιά, την αδυναμία να συμφιλιωθεί με τα χαρακτηριστικά της και να τα αγαπήσει. Αλυσοδεμένη μέσα στο ίδιο της το σώμα, η εντεκάχρονη Πέκολα προσεύχεται πυρετικά να αποκτήσει γαλάζια μάτια: γιατί μόνο έτσι οι άνθρωποι δεν θα αποστρέφουν το βλέμμα στο πέρασμά της, μόνο έτσι ο κόσμος της θ' αλλάξει οριστικά.

Το «Γαλάζια μάτια» (1970) είναι το πρώτο μυθιστόρημα της αμερικανίδας συγγραφέως Τόνι Μόρισον, που τιμήθηκε το 1993 με το βραβείο Νόμπελ.

Επίσης κυκλοφορούν

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: Τζαζ

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: Η αγαπημένη

ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: Ιερή Πείνα

ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΒΕΤΑΓΙΕΒΑ: Ιστορία της Σονέτσκα

ΜΑΡΤΙΝ Ε·Ι·ΜΙΣ: Το βέλος του χρόνου

Ετοιμάζονται

ΡΟΝΤΥ ΝΤΟ·Υ·Λ: Πάντυ Κλάρκ χα, χα, χα

ΤΖΕ·Ι·ΜΣ ΤΖΟ·Υ·Σ: Πηνελόπη

Α. ΜΠΑ·Υ·ΑΤ: Το πάθος

ΤΖ. Μ. ΚΟΥΤΣΥ: Ο Βίος και η πολιτεία του Μάικλ Κ.

ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ: Το βάλς που δεν τέλειωσε

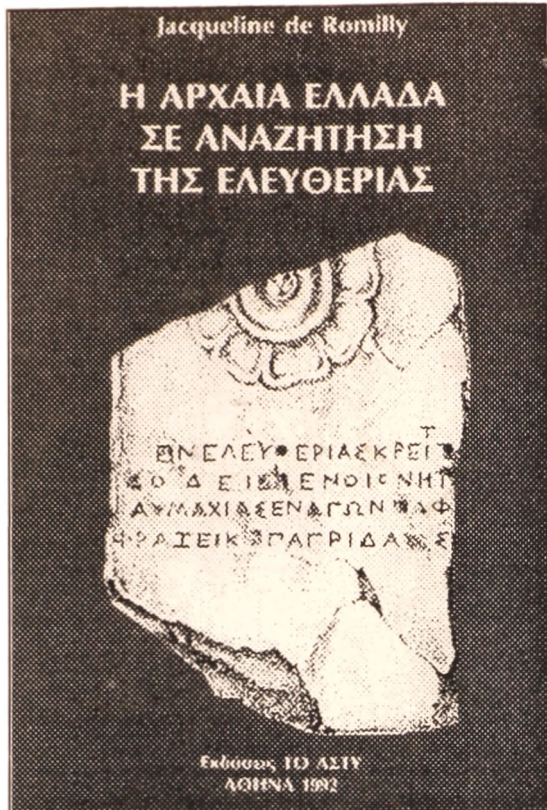
ΜΑΡΓΚΑΡΕΤ ΝΤΡΑΜΠΛ: Τα φωτεινά μονοπάτια

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ. 3607744

ΤΕΣΣΕΡΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ JACQUELINE de ROMILLY

ΒΡΑΒΕΙΟ ΩΝΑΣΗ 1995

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Πρόλογος του Μ. Σακελλαρίου της Ακαδημίας Αθηνών

Η ιδέα της ελευθερίας προέρχεται από την Ελλάδα, όπου μαζί με την πραγματοποίηση της ανεξαρτησίας πήρε την τελειότερη μορφή της στο κοινωνικό, πολιτικό και ανθρώπινο νόημά της. Στη δημοκρατική αθηναϊκή πολιτεία ανθίζει η πνευματική ελευθερία που συνοδεύεται από έντονο κριτικό πνεύμα, με τις δυσκολίες της, για να φτάσει στην ελευθερία της συνείδησης. Τα υπέροχα καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά έργα είναι ο καρπός της.

ΒΑΣΤΑ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ

Πρόλογος του Γ. Β. Καββαδία καθηγ. Κοινωνιολογίας του Παν/μιου Αθηνών

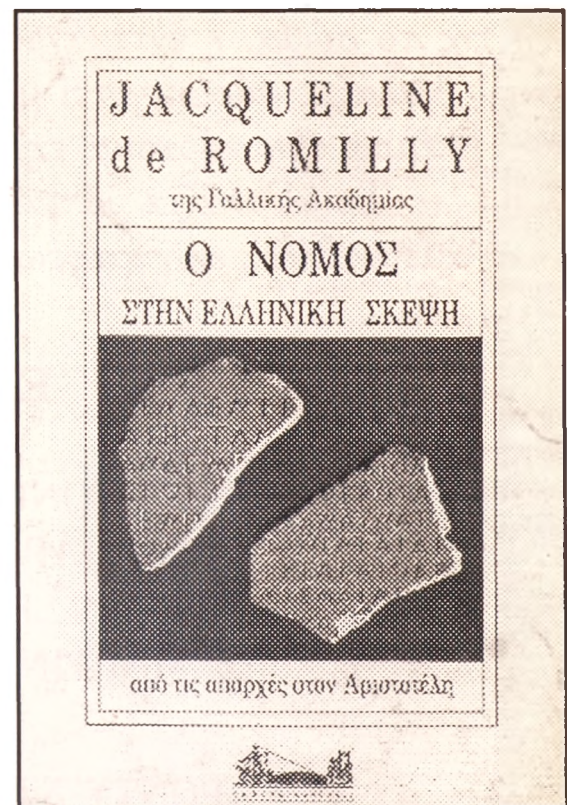
Κατά την άποψη της συγγραφέως, αυτή η ομηρική έκφραση στην Οδύσσεια σημειώνει το ομηρικό ξεκίνημα της ψυχολογίας στα αρχαία ελληνικά γράμματα. Σε αυτή θα στηριχθεί το ενδιαφέρον για την ανθρώπινη ψυχή και ο μεταγενέστερος στοχασμός για τη βαθύτερη διερεύνηση των εσωτερικών προβλημάτων του ανθρώπου. Αποτελεί διαρκή επιδίωξη στην τραγωδία και παίρνει εκπληκτικές προεκτάσεις στη φιλοσοφία.

ΓΙΑΤΙ Η ΕΛΛΑΔΑ;

Πρόλογος του Γ. Κ. Βλάχου της Ακαδημίας Αθηνών

Το αρχαίο ελληνικό θαύμα είναι η προνομιακή στιγμή στην ιστορία της ανθρωπότητας που επιβιώνει και πλουτίζει αδιάκοπα τον πολιτισμό μας με την ποιότητα, το ύψος και το ήθος στα έργα της και το λογισμό. Η συγγραφέας συνοψίζει με συγκίνηση και με γνώση ολόκληρο το φάσμα των ελληνικών αξιών, που κορυφώνεται τον 5ο αιώνα στα κείμενα της ιστορίας, της τραγωδίας και της φιλοσοφίας. Σε αυτό, κυρίαρχη θέση κατέχει ο άνθρωπος και από το μερικό προκύπτει το γενικό και σε ανώτερη βαθμίδα το καθολικό και το οικουμενικό.

Ο ΝΟΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

Πρόλογος του Αριστόβουλου Μάνεση της Ακαδημίας Αθηνών

Η συναρπαστική περιπέτεια του νόμου, όπως προκύπτει από τα αρχαία κείμενα και εμφανίζεται στην ελληνική πραγματικότητα. Η έννοια του νόμου παίρνει διαδοχικές μορφές, για να κορυφωθεί στον γραπτό πολιτικό νόμο, που είναι ίδιον της Ελλάδας και της δημοκρατικής πολιτείας. Ο νόμος, η πόλη, η δημοκρατία και το δίκαιο αποτελούν άρρηκτη ενότητα στη ζωή και στη σκέψη των Ελλήνων, οι οποίοι την προσέφεραν στον εαυτό τους και στην ανθρωπότητα.

Εκδόσεις ΤΟ ΑΣΤΥ

Πανεπιστημίου 10, 106 71 Αθήνα, Τηλ. 3638 358